

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE
“YARDIMSEVERLİK” DEĞERİNİN ETKİNLİK TEMELLİ ÖĞRETİMİ
VE ÖĞRENCİLERİN TUTUMLARINA ETKİSİ

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan
Vedat AKTEPE

Ankara
Eylül, 2010

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE
“YARDIMSEVERLİK” DEĞERİNİN ETKİNLİK TEMELLİ ÖĞRETİMİ
VE ÖĞRENCİLERİN TUTUMLARINA ETKİSİ

DOKTORA TEZİ

Vedat AKTEPE

Danışman: Doç. Dr. Bekir BULUÇ

**Ankara
Eylül, 2010**

Jüri ve Enstitü Onay

Vedat AKTEPE'nin "İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde "Yardımseverlik" Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi" başlıklı tezi 16.09.2010 tarihinde, jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

<u>Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Başkan): Prof.Dr. Selma YEL
Üye (Tez Danışmanı): Doç.Dr. Bekir BULUÇ
Üye : Yrd.Doç.Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK
Üye : Yrd.Doç.Dr. Turhan ÇETİN
Üye : Yrd.Doç.Dr. Nuri BALOĞLU

ÖN SÖZ

Bu araştırmanın her aşamasında pek çok kişinin katkıları ve yardımları olmuştur. Doktora başlamamda ve çalışmalarımda bana destek veren, çalışkan ve yürekli akademisyen tavırlarıyla çevresine örnek olan değerli hocam Prof. Dr. Selma Yel'e; çalışanın, emek verenin yanında olduğunu bildiğim, akademisyenliğin bir disiplin işi olduğunu öğrenmemde örnek aldığım, değerli hocam Prof. Dr. Hayati Akyol'a sonsuz saygı ve şükranlarımı sunarım.

Araştırmamın her aşamasında bana yol gösteren ve yardımcı olan, değerli görüş ve önerileriyle araştırmayı yöneten, yönlendiren ve katkı sağlayan değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Bekir Buluç'a teşekkürlerim sonsuzdur. Ayrıca tez inceleme kurulu toplantılarında her zaman çalışmalarım olumlu görüşleriyle destek veren değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Çakmak'a teşekkür ederim.

Araştırmanın problem durumunun, amaç ve yönteminin ortaya konmasında ve "Yardımseverlik Değeri Tutum Ölçeği"nin oluşturulmasında katkı sağlayan, emeği geçen değerli hocalarım Prof. Dr. Ali Murat Sünbül'e, Doç. Dr. İsa Korkmaz'a, Doç. Dr. Halil Ekşi'ye, Yrd. Doç. Dr. Oktay Akbaş'a, Yrd. Doç. Dr. Bülent Dilmaç'a, Yrd. Doç. Dr. İsmail Karakaya'ya, Yrd. Doç. Dr. Rüştü Yeşil'e ve Yrd. Doç. Dr. Özgen Korkmaz'a teşekkürlerimi sunarım.

"Başarı Testi" veri analizinin yapılmasında yardımlarını esirgemeyen, araştırma görevlisi Sabri Sidekli'ye, nitel araştırmayla ilgili verdiği katkılardan dolayı araştırma görevlisi Sevim Güven'e teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın uygulamasında birlikte çalıştığımız Akçakent Şeyh Şamil İlköğretim Okulu 4. sınıf öğrencilerine, öğretmenlerine ve idarecilerine teşekkür ederim.

Ayrıca haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim, yaşamdaki en kutsal varlığım olan canım annem Gülnaz Aktepe ve canım babam Sadi Aktepe'ye, doktora çalışmamda sabırla desteğini her zaman hissettiren sevgili eşim Leyla Aktepe'ye, canım kızlarım Gülnaz ve Gülenay'a, en azından bundan sonra daha fazla zaman ayıracağıma bilerek gösterdikleri sabır, verdikleri destekten dolayı sevgi, saygı ve teşekkürlerimle...

Vedat AKTEPE

ÖZET

İLKÖĞRETİM 4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE “YARDIMSEVERLİK” DEĞERİNİN ETKİNLİK TEMELLİ ÖĞRETİMİ VE ÖĞRENCİLERİN TUTUMLARINA ETKİSİ

AKTEPE, Vedat
Doktora, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Bekir BULUÇ
Eylül– 2010, 354 sayfa

Araştırmada “İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretiminin öğrencilerin tutumlarına etkisi tespit edilmiş, öğrencilerin “yardımseverlik” değerine ve değer eğitimiine ilişkin görüşleri belirlenmiştir.

Araştırmada, etkinlik temelli yardımseverlik değer eğitiminin uygulandığı deney grubu ile uygulanmadığı kontrol grubunun tutumları arasındaki farkı ortaya koymak amacıyla “ön test-son test kontrol gruplu deneysel” yöntemden yararlanılmış, nicel verilerin analizinde, aritmetik ortalama, frekans, bağımsız t testi ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Öğrencilerin değer eğitimiine ilişkin görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla “görüşme” tekniğinden faydalanılmış, toplanan nitel verilerin analizinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu 2008–2009 eğitim yılında Kırşehir ili Akçakent ilçesi Şeyh Şamil İlköğretim Okulu’nda öğrenim görmekte olan 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Deney grubu 24 (4/B), kontrol grubu ise 23 (4/A) öğrenci olmak üzere toplam 47 öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırmada veriler, nicel ve nitel araştırma tekniklerine uygun olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ölçekler aracılığıyla toplanmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin başlangıç seviyelerini ölçmek amacıyla bir “başarı testi”, öğrencileri tanımak amacıyla “öğrenci tanıma formu”, öğrencilerin tutumlarını belirlemek amacıyla bir “yardımseverlik tutum ölçeği” ve değer eğitimi hakkındaki öğrencilerin görüşlerini tespit etmek amacıyla bir “görüşme formu” geliştirilmiştir.

Araştırma sonucunda; Yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretimin yapıldığı deney grubundaki öğrencilerin tutum puanlarının yükseldiği görülmektedir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin deney öncesi ve deney sonrası yardımseverlik

değeri tutum puanları cinsiyete göre ve ailelerinin gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Etkinlik temelli yardımseverlik değer eğitiminin ğretim süreci ve sürece ilişkin bulgular incelendiğinde; yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretiminin süreci somutlaştırdığı ve yaşam örneklerini doğrudan sunduğu için öğrenciler üzerinde etkili olduğu, yardımseverlik değerini öğrenmelerini kolaylaştırdığı ve eğitim sürecini zevkli bir hale getirdiği uygulama sürecinde gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer Eğitimi, Yardımseverlik Değeri, İlkretim, Sosyal Bilgiler, Etkinlik Temelli Değer ğretimi.

ABSTRACT

PRIMARY 4th GRADE IN SOCIAL STUDIES COURSE TEACHING "PHILANTROPY" VALUE WITH ACTIVITY BASED AND EFFECT ON STUDENTS 'ATTITUDES

AKTEPE, Vedat

Doctorate: Department of Primary Education

Supervisor: Assoc. Dr. Bekir BULUÇ

September-2010, 354 pages

In the research , " In Primary 4th grade social studies classes the benevolence value of teaching activity-based influence on students' attitudes were identified and the students' ideas about, "benevolence" values and value education were assessed.

In the research , to bring up the difference between applied an activity-based charity values training the experimental group and not applied control group attitude , a "pretest-posttest control group experimental" methods were used,in quantitative data analysis, the arithmetic mean (\bar{x}), Frequency, unrelated t test and Mann Whitney U test were used. In order to determine students' thoughts and views about the value of education profited from "interview" technique, the collected qualitative data analysis, descriptive analysis approach was used.

The study group was constituted with the students who were studying at elementary school 4 in the 2008-2009 education year the district Akçakent Kırşehir Şeyh Şamil School. Experimental group 24 (4 / B), and control group 23 (4 / A) were composed of students from a total of 47 students.

The data, appropriate both quantitative and qualitative research techniques the scales developed by researchers were collected. In this context, in order to measure students 'initial level a "success test", for the pupose of getting to know the students "student's identification form" to determine the attitudes of students "an attitude scale of benevolence ", and to determine the purpose of the students' opinions about value education "an interview form" was developed.

In conclusion; Of the charity value teaching activity - based on the experimental group students' attitude scores may be said to be a positive influence. Of the experimental and control group students before and after the experiments attitude of philanthropy value scores according to the gender and family income did not present

significantly differ between each other. We can say benevolence value activity-based teaching process embodied life instances directly offered for students who have an impact on, helping the value of learning facilitate the educational process and make it enjoyable to say.

Keywords: Value Education, The Value Of Charity, Primary, Social Studies, Activity Based Teaching Values.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu	4
1.2.Araştırmanın Amacı.....	15
1.3.Araştırmanın Önemi	16
1.4.Araştırmanın Varsayımları.....	17
1.5.Araştırmanın Sınırlılıkları	17
1.6.Tanımlar	17
1.7.İlgili Araştırmalar.....	18
BÖLÜM II	
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	30
2.1.Sosyal Bilgiler.....	30
2.1.1.Sosyal Bilgiler Programının Vizyonu	31
2.1.2.Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçları	33
2.1.3.Etkili Sosyal Bilgiler Öğretimi	38
2.1.4.Sosyal Bilgiler Dersi Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü	46
2.1.5.Sosyal Bilgiler Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme	52
2.1.6.Sosyal Bilgiler Programının Yapısı	53
2.2.Değerler.....	54
2.2.1.Değerlerin Özellikleri	58
2.2.2.Değerlerin Sınıflandırılması.....	60
2.2.3.Yardımsverlik Değeri.....	65
2.2.4.Yardımsverlik Değerinin Boyutları.....	68
2.2.4.1.Fedakârlık.....	68
2.2.4.2.Merhamet	68
2.2.4.3.Sosyal Sorumluluk	69
2.2.4.4.İşbirliği	70
2.2.4.5.Paylaşmak	70
2.2.4.6.Gönüllülük	71
2.2.4.7.Cömertlik	72
2.3.Duyuşsal Eğitim.....	73
2.4.Değer Eğitimi.....	75
2.4.1.Değer Eğitimi ve Aile	86
2.4.2.Değer Eğitimi ve Okul	90
2.4.3.Değer Eğitimi Yaklaşımları	96
2.4.3.1.Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı (Telkin)	98
2.4.3.2.Değerlerin Gizli Öğretimi Yaklaşımı (Örtük Program).....	101
2.4.3.3.Değer Açıklama Yaklaşımı (Değer belirginleştirme)	103

2.4.3.4.Değer Analizi Yaklaşımı.....	105
2.4.3.5.Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı (Ahlaki İkilem)	107
2.4.3.6.Karakter Eğitimi.....	110
2.5.Etkinlik Temelli Değer Eğitimi	112
2.6.Tutum.....	113
BÖLÜM III	
YÖNTEM	117
3.1.Araştırmanın Modeli.....	117
3.2.Çalışma Grubu	118
3.3.Verilerin Toplanması	121
3.3.1.Verileri Toplama Araçları.....	122
3.3.1.1.Başarı Testi.....	122
3.3.1.2.Öğrenci Tanıma Formu.....	123
3.3.1.3.Görüşme Formu	123
3.3.1.4.Yardımseverlik Tutum Ölçeği.....	124
3.3.2.Ölçme Aracının Geçerliliğinin ve Güvenirliliğinin Belirlenmesi.....	125
3.3.2.1.Kapsam Geçerliği.....	126
3.3.2.2.Yapı Geçerliği	126
3.4.Verilerin Analizi	129
3.4.1.Nicel Verilerin Analizi.....	129
3.4.2.Nitel Verilerin Analizi	129
BÖLÜM IV	
BULGULAR ve YORUM	131
4.1.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	131
4.1.1.Birinci Alt Problemin Boyutlarına İlişkin Bulgular ve Yorum	134
4.1.1.1.Fedakarlık Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum.....	134
4.1.1.2.Merhamet Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum	135
4.1.1.3.Sosyal Sorumluluk Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum	136
4.1.1.4.İşbirliği Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum	136
4.1.1.5.Paylaşma Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum	137
4.1.1.6.Gönüllülük Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum	138
4.1.1.7.Cömertlik Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum	139
4.2.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	140
4.2.1.Öğrencilerin Tutum Puanlarının Cinsiyete Göre Analizleri	140
4.2.2.Öğrencilerin Tutum Puanlarının Ailenin Gelir Durumuna Göre Analizleri.....	142
4.3.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	145
4.4.Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	266
4.4.1.Yardımseverlik deyince ne anlıyorsunuz?.....	267
4.4.2.Okulda yardımseverlik eğitimine niçin ihtiyaç vardır?	269
4.4.3.Okullarda “yardımseverlik” eğitimi nasıl verilmelidir?	272
4.4.4.Yardımsever bireylerin olmadığı bir toplumda ne tür sorunlarla Karşılaşılır?	275
4.4.5.Yardımseverlik ile ilgili hangi etkinlikleri yapıyorsunuz?	277
4.4.6. Sizce değer öğretimi nerede yapılmalıdır? Niçin? Okulda-Evde- Çevrede	281
BÖLÜM V	
SONUÇ ve ÖNERİLER	285
5.1.Sonuçlar	285
5.2.Öneriler	298

KAYNAKÇA.....	300
EKLER.....	315
Ek 1.Başarı Testi.....	316
Ek 2.Öğrenci Tanıma Formu	321
Ek 3.Öğrenci Görüşme Formu	322
Ek 4.Yardımseverlik Tutum Ölçeği.....	323
Ek 5.İzin Yazıları.....	325
Ek 6.Müfredattaki Kazanımlar ve İlave Kazanımlar	327
Ek 7.Etkinlik Örnekleri.....	328
Ek 8.Fotoğraflar	348

TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Doğrudan Verilecek Değerlerin Öğrenme Alanlarına Ve Sınıflara Göre Dağılımı	43
Tablo 2. İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Alanları Ve Üniteler..	45
Tablo 3. Öğretmenlerin Sınıf İçi Ahlak İletişiminde Çoklu Rollerini Taslağı.....	47
Tablo 4. İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Alanları Ve Öğrencilere Doğrudan Verilecek Beceriler	54
Tablo 5. İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Alanları Ve Öğrencilere Doğrudan Verilecek Değerler	55
Tablo 6. Değer Eğitimi Akımları Ve İçerikleri	85
Tablo 7. Öntest-Sontest Kontrol Gruplu Desen	117
Tablo 8. Araştırmada Uygulanan Deneysel Model.....	118
Tablo 9. Başarı Testine Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Açısından Sınıflara Göre Dağılımı	119
Tablo 10. Öğrenci Derse İlişkin Başarı Puanları Buldukları Gruplara Göre Bağımsız T-Testi Sonuçları	119
Tablo 11. Araştırmacı Tarafından Deney Grubuna Uygulanan Süreç	121
Tablo 12. Deney Ve Kontrol Grubunda Bulunan Öğrencilere Uygulanan Başarı Testine İlişkin Bağımsız T Testi Sonuçları	123
Tablo 13. Tutum İfadelerine Verilen Puan ve Değer Aralıkları.....	125
Tablo 14. Yardımseverlik Tutum Ölçeği; Faktör Analizi (Döndürölmüş Temel Bileşenler) -Madde Toplam Korelasyon Sonuçları	127
Tablo 15. Ölçekteki Faktörlerin Madde Sayıları, Özdeğerleri, Açıkladıkları Varyanslar İle Güvenirlik Katsayıları	128
Tablo 16. Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test Tutum Puanlarına İlişkin Bağımsız T Testi Sonuçları	131
Tablo 17. Deney ve Kontrol Gruplarının Son Test Tutum Puanlarına İlişkin Bağımsız T Testi Sonuçları	132
Tablo 18. Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Betimsel İstatistikler	132

Tablo 19. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Erişi Puanlarına İlişkin Bağımsız T-Testi Sonuçları	133
Tablo 20. Öğrencilerin “Fedakârlık” Boyutuna Ait Tutum Puanlarının Buldukları Gruplara Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	134
Tablo 21. Öğrencilerin “Merhamet” Boyutuna Ait Tutum Puanlarının Buldukları Gruplara Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	135
Tablo 22. Öğrencilerin “Sosyal Sorumluluk” Boyutuna Ait Tutum Puanlarının Buldukları Gruba Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	136
Tablo 23. Öğrencilerin “iş birliği” boyutuna ait tutum puanlarının buldukları gruplara Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	137
Tablo 24. Öğrencilerin “Paylaşma” Boyutuna Ait Tutum Puanlarının Buldukları Gruplara Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	138
Tablo 25. Öğrencilerin “Gönüllülük” Boyutuna Ait Tutum Puanlarının Buldukları Gruplara Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	138
Tablo 26. Öğrencilerin “Cömertlik” Boyutuna Ait Tutum Puanlarının Buldukları Gruplara Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	139
Tablo 27. Kontrol Grubunun Kız Ve Erkek Öğrencilerin Ontest, Sontest, Erişi (Fark) Ortalamaları Arasındaki Farkın Test Edilmesi (Mann-Whitney U Testi)	140
Tablo 28. Deney Grubunun Kız Ve Erkek Öğrencilerin Ontest, Sontest Ve Erişi (Fark) Ortalamaları Arasındaki Farkın Test Edilmesi (Mann-Whitney U Testi)	141
Tablo 29. Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Ontest, Sontest, Erişi (Fark) Ortalamalarının Gelir Durumuna Göre Test Edilmesi (Mann-Whitney U Testi).....	143
Tablo 30. Deney Grubundaki Öğrencilerin Ontest, Sontest Ve Erişi (Fark) Ortalamaları Gelir Durumuna Göre)) Test Edilmesi (Mann-Whitney U Testi)	143
Tablo 31. Ders Planı 1	146
Tablo 32. Etkinlik 1. Hep Birlikte Ünitesine Giriş	148
Tablo 33. Deney Grubu Öğrencilerinin “Sosyal Örgüt” Kavramına İlişkin Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları	149
Tablo 34. Deney Grubu Öğrencilerinin “Yardımlaşma” Kavramına İlişkin Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları	152
Tablo 35. Deney Grubu Öğrencilerinin “Ailenizde Ortak Yaptığımız İşler Nelerdir” Sorusuna İlişkin Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları	154

Tablo 36. Deney Grubu Öğrencilerinin “Üye Olduğın Grup ve Kulüpler Hangileridir?”Sorusuna İlişkin Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları	156
Tablo 37. Ders Planı 2.....	157
Tablo 38. Etkinlik 2. Yardımseverlik-Cömertlikle İlgili Atasözleri ve Açıklamaları .	159
Tablo 39. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlik-Cömertlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları Atasözlerinin Dağılımları	159
Tablo 40. Ders Planı 3.....	161
Tablo 41. Etkinlik 3. Yardımseverlik-Cömertlik Konusuyla İlgili “Melek” İsimli Örnek Olay.....	163
Tablo 42. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlik-Cömertlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları (Form A).....	164
Tablo 43. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlik-Cömertlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları (Form B).....	165
Tablo 44. Ders Planı 4.....	166
Tablo 45. Etkinlik 4. Yardımseverlik-Empati Konusuyla İlgili “Üşüyen Eller” İsimli Örnek Olay.....	167
Tablo 46. Ders Planı 5.....	170
Tablo 47. Etkinlik 5. Yardımseverlik-Fedakârlık Konusuyla İlgili “Çanakkale Savaşı” İsimli Öykü	171
Tablo 48. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlik-Fedakârlıkla İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. (Soru 1).....	172
Tablo 49. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlik-Fedakârlıkla İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. (Soru 2).....	173
Tablo 50. Ders Planı 6.....	174
Tablo 51. Etkinlik 6. Yardımseverlik-Gönüllülük Konusuyla İlgili “Tostlar” İsimli Örnek Olay.....	175
Tablo 52. Ders Planı 7.....	180
Tablo 53. Etkinlik 7. Projede Yürütülen Kampanya İçin Geliştirilen Etkinlik Formu .	181
Tablo 54. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlik-Hayırseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. (Kampanyanın amaçları).....	182

Tablo 55. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlik-Hayırseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. (Kampanyanın sloganları).....	183
Tablo 56. Ders Planı 8.....	184
Tablo 57. Etkinlik 8. Yardımseverlik-İşbirliği Etkinlik Formu	186
Tablo 58. Ders Planı 9.....	187
Tablo 59. Etkinlik 9. Yardımseverlik-İşbirliğiyle İlgili Sebep Sonuç İlişkisi	189
Tablo 60. Ders Planı 10.....	192
Tablo 61. Etkinlik 10. Yardımseverlik-İyilikseverlik Etkinlik Formu	194
Tablo 62. Ders Planı 11	196
Tablo 63. Etkinlik 11. Yardımseverlik-İyilikseverlik Konusuyla İlgili “Açık Arttırma” İsimli Örnek Olay	197
Tablo 64. Ders Planı 12.....	200
Tablo 65. Etkinlik 12. Yardımseverlik-Paylaşmak Üzerine Bir Drama	202
Tablo 66. Ders Planı 13.....	209
Tablo 67. Etkinlik 13. Yardımseverlik-Paylaşmakla İlgili Atasözleri ve Açıklamaları	210
Tablo 68. Ders Planı 14.....	213
Tablo 69. Etkinlik 14. Yardımseverlik-Merhamet-Şefkat Konusuyla İlgili “Bir Fazilet Abidesi” İsimli Anı.....	214
Tablo 70. Ders planı 15	218
Tablo 71. Etkinlik 15. Yardımseverlikle İlgili “Aslan İle Fare” İsimli Hikâye	219
Tablo 72. Ders Planı 16.....	223
Tablo 73. Etkinlik 16. Yardımseverlik-Merhamet-Şefkatle İlgili Etkinlik Formu	225
Tablo 74. Ders Planı 17.....	233
Tablo 75. Etkinlik 17. Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formu. Örnek Olay.....	235
Tablo 76. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları.....	236
Tablo 77. Ders Planı 18.....	240

Tablo 78. Etkinlik 18. Yardımseverlikle İlgili “Yeşil Yol” Filmi Öğrenci Çalışma Kâğıdı.....	241
Tablo 79. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film, soru 3	242
Tablo 80. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film, soru 9	244
Tablo 81. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film, Soru 10.....	245
Tablo 82. Ders Planı 19.....	247
Tablo 83. Etkinlik 19. Yardımseverlikle İlgili “Tavuklar Firarda” Filmi Öğrenci Çalışma Kâğıdı.....	248
Tablo 84. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film 2, Soru 1.....	249
Tablo 85. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film 2, Soru 2.....	249
Tablo 86. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film 2, Soru 3.....	250
Tablo 87. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film 2, Soru 4.....	250
Tablo 88. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film 2, Soru 9.....	252
Tablo 89. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film 2, Soru 10.....	252
Tablo 90. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film 2, Soru 11.....	253
Tablo 91. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film 2, Soru 13.....	254
Tablo 92. Ders Planı 20.....	255
Tablo 93. Etkinlik 20. Yardımseverlik-Sosyal Sorumluluk Konusuyla İlgili Huzurevi Ziyareti Çalışma Kâğıdı	257
Tablo 94. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Çalışma Kâğıtlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Gezi, Soru 1.....	258

Tablo 95. Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Çalışma Kâğıtlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Gezi, Soru 2.....	259
Tablo 96. Ders Planı 21	263
Şekil 1. Öğretmenin Kullandığı Yöntem Ve Tekniklerin Etkililiği	49

KISALTMALAR LİSTESİ

NCSS: National Curriculum Social Studies (ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi)

NSW: New South Wales (Avustralya Federal Devleti)

ETYDE: Etkinlik Temelli Yardımseverlik Değer Eğitimi

Program: İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersi programı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde “İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde “yardımseverlik” değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi” konusu temel alınarak; Giriş, problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve terimlerin tanımlanmasına yer verilmiştir.

Yirmibirinci yüzyılda dünyada yaşanan gelişmeler ve değişimler sonucunda artan sosyal problemler; toplumdaki şiddet olayları, gelir dağılımındaki dengesizlikler, işsizlik, gasp, uyuşturucu kullanımı, tahammülsüzlük, bencillik, sabırsızlık, saygısızlık ve adaletsizlik gibi pek çok olumsuz vakalar gün geçtikçe toplum düzenini tehdit etmektedir. Buna bağlı olarak toplumsal değerlerde bir zayıflama ortaya çıkmaktadır. Toplumsal değerlerin yitirilmesinin, toplum kurallarının zafiyete uğramasının nedenleri ve sonuçları değerlendirilmeli, toplum olarak yakın ve uzak hedefler doğrultusunda yeni politikalar belirlenmeli ve toplumsal değerler sistemimiz yeniden gözden geçirilmelidir.

Barker (2002) “Values and Practice: history teaching 1971-2001” adlı çalışmasında, son otuz yılın ideolojik karışıklıklarının bu yıllardaki okul uygulamalarında kullanılan değer, kural ve ilkeleri nasıl şekillendirdiğini bir tarih öğretmeni ve eğitici kariyeri ile yaşadığı dönem açısından araştırmıştır. Whitney (1986), Toplumun ahlaki yapısının çökmüş durumda olduğunu, toplumun da okullardaki genç insanlara değerleri ve ahlaki öğretmesi gerektiği konusunda fikir birliğine varamadığını belirtmektedir. Bunun sonucu, okullara bir şeyler yapması için uygulanan baskılar, devlet okullarında değer eğitimi hususunda yeni bir ilgi uyandırmıştı. Campau (1998) “Sınıf Düzeyinde Moral Değerlerin Analizi” isimli tezinde; Toplumun bir sorumluluğunun da çocuklara ahlaki eğitim sağlamak olduğunu vurgulamaktadır. Güven (2010) ise, başta aile olmak üzere, çevre, medya gibi faktörlerin vatandaşlık bilincinin oluşmasında olumsuz rolü olduğunu söylemektedir.

Dünyada medyana gelen değişime paralel olarak değerler dünyasının değişmesi ve bu değişimin toplumsal ölçekte de değer bunalımı oluşturması kaçınılmaz bir sonuçtur. Değişen koşulların beraberinde getirdiği yaşam biçimi koşullarına uyulanırken bazı değerler de işlevlerini yitirmektedir. Bu değer bunalımının aşılması yeni değerler sisteminin oluşturulmasıyla üstesinden gelinir. Böylece meydana gelen

değişim, kendi değer yargılarını da oluşturarak gelişime dönüşecektir. Aksi halde, meydana gelen değişim dönemlerinde, yeni olaylar ve olgular karşısında yeni değerler oluşturmayan veya var olan değerlerini değişen dünyaya göre düzenlemeyen toplumların yıkılışı kaçınılmazdır (Sevinç, 2006).

Toplumsal yaşamın belli bir düzen ve sistem içinde olması; hemen her yerde ve çağda aranan temel insani değerler olarak görülen sevgi, saygı, doğruluk, dürüstlük, adalet, yardımseverlik, sorumluluk, özdenetim, özgüven, sabır, dostluk ve hoşgörü gibi değerler sayesinde mümkündür. Eğitim sisteminde yer alan temel insani değerlerle toplumdaki temel insani değerlerin birbirine paralel ve uyumlu olması gerekir. Yani kişinin toplumdan ve ailesinden öğrendiği temel insani değerler okulla uyumlu, okulda öğrendiği temel insani değerler aile ve toplumla uyumlu olduğunda, temel insani değerlerin kişi ve toplum hayatındaki olumlu etkilerinin görülmesi de mümkündür.

Karasu ve Aktepe (2009), kaybolmaya yüz tutmuş ya da var olan değerlerimizin öğretiminin informal öğretime bırakılamayacak kadar önemli olduğu ve “değerler eğitimi”nin aile içinde çocuklarımıza planlı bir şekilde verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Çocuklarımızın toplumda var olan değerleri ilk olarak ailede öğrendiklerinden dolayı anne ve babaların değerleri çocuklarına öğretmeleri ve ailenin değerler eğitimini ne kadar bildikleri ile doğru orantılı olduğunun öneminden hareketle, değerler eğitimine aileden başlanmasının faydalı olacağını belirtmişlerdir. Bu sebeple “ailelerin değerler eğitimi programı” ve “ailelerin değerler eğitimi kitabı” yazılmalıdır. Aileler değerler eğitimine formal yoldan belli bir süre alınmalı ve değerler ailelere de öğretilmelidir. Çocuklar okulda öğrendiği değerler ile ailede öğrendiği değerler arasında ihtilafa düşmemelidir.

Öğrencilerin sınıf seviyelerine uygun olan değerler tespit edilerek, “değerler eğitimi programı” ve sınıf seviyelerine göre “değerler eğitimi ders kitabı” hazırlanmalıdır. Değer öğretiminde “örnek olaylar, hikâyeler, örnek şahsiyetlerin yaşamları ile çeşitli dramalar, geziler, slâyt ve filmler ile etkinlik temelli uygulamalara” yer vermeli ve yaşamla ilişkili olmalıdır.

Değer; bireyin ve toplumun yaşama kalitesini ve motivasyonunu arttıran, bireyin ve toplumun mutluluğunu temel alan kurallar sistematığıdır. Değer, toplumun üzerinde hemfikir olduğu ve uzun bir süreçte oluşan standartlar bütünüdür.

Yardımseverlik ise toplumdaki bireyler arasındaki ilişkileri artıran, bağlılığı güçlendiren, eksiklikleri gideren, boşlukları dolduran ve birlikteliği kuvvetlendiren bir duygudur. Yardımseverlik duygusu, insanlar arasındaki insani vasıfların ön plana

çıkmasını sağladığı gibi insanlar arasındaki saygı, sevgi ve hoşgörüyü de pekiştirmektedir.

Toplum içerisinde yardımseverlik kavramı birçok terimle aynı anlamda veya farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Aslında yardımseverliğin cömertlik, fedakârlık, merhamet, sosyal sorumluluk, gönüllülük, paylaşma ve işbirliği boyutları olduğu gibi empati, iyilikseverlik ve hayırseverlik kavramlarıyla da ilişkili olduğu ifade edilebilir. Yardımseverlik gibi daha pek çok değer eğitim sistemimiz içerisinde okullarımızda öğretilmesi artık zorunluluk halini almıştır.

Bir toplumun varlığını sürdürebilmesi, toplum içindeki dayanışmaya dolayısıyla da bireylerin yardımseverlik değerini sergileyerek bunu davranışa dönüştürmelerine bağlıdır. Komşusu aç ve muhtaç iken kendisi tok uyuyabilen bireylerden oluşan toplumların ilerlemeleri mümkün olmadığı gibi varlıklarını devam ettirmeleri de imkânsızdır. Yardımseverlik tutumunu sadece maddi ölçütler dahilinde algılamamak gerekir. Bazen bir söz, bazen üzüntüyü paylaşmak, bazen bir problemi dinlemek ve umut vermek de yardımseverlik duygusunun ifadesidir. Toplumumuzda yardımseverlik değerinin gelecek kuşaklara aktarılmasında toplumun, ailenin ve özellikle okulun rolü büyük olacaktır. Yardımseverlik değeri ile biçimlendirilmiş bireylerin oluşturduğu bir toplum, en zor zamanlarda bile ayakta kalmayı başaracaktır (Kolukısa ve diğerleri, 2008:273).

Bireylerin yetişme ve belli değerleri kazanma süreci önce ailede başlar ve daha sonraki dönemlerde çevre ile birlikte okulda devam eder. Okulda verilecek olan değerlerin eğitimi sürecinde hangi değerlerin, hangi sürede, hangi gruplara, hangi seviyede nasıl verileceği sorusu önemlidir. Bu sebeple çocuğun okul öncesi kreş çağından itibaren ilköğretim döneminde temel insani değerleri çocuklarımıza kazandırmak eğitim sistemimizin vazgeçilmez görevi olmalıdır.

Snook (2007) “değerler eğitiminin genel durumu” isimli araştırmasında, değerler eğitiminde okuldan daha önemli daha elverişli bir yerin olmadığını vurgulamaktadır. Refshauge (2004) “Values in NSW Public Schools” adlı çalışmasında Avustralya Federal Devleti NSW (New South Wales) okullarındaki değerler eğitimi üzerinde durmuştur. Değerlerin sınıfta, okulda ve toplumda öğretilmesine yönelik bilgiler sunulmuştur. Değerlerin sadece sınıflarda değil daha geniş bir okul ve buna ait topluluktaki bütün davranışları ve kararları etkilediğini, öğrencilerin okul topluluğunun üyeleri tarafından onlara sağlanan iyi modelleri gözleyerek temel değerleri benimsediklerini belirtmiştir.

İlköğretim programında “değerler ve değer eğitimi” konusu üzerinde yeterince durulmadığı ve yüzeysel olarak “değerlere” değinildiği görülmektedir. Aynı durum ders kitapları için de geçerlidir. Ayrıntılı olarak ders kitaplarında etkinlik örnekleri bulunmamaktadır. Öğretmenlerin değer öğretimi sürecinde herhangi bir değer konusunda etkinlik örneklerinin olmaması “değer öğretimi”ni zorlaştırmaktadır. Öğretmenlerin değerler öğretimi yaklaşımlarını tam anlamıyla nasıl uygulayacakları da yine üzerinde düşünülmesi ve tartışılması gereken bir konudur.

Bu nedenlerden dolayı; İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrencilere yardımseverlikle ilgili etkinlikler geliştirilerek ve değer eğitimi yaklaşımları kullanılarak öğrenciler üzerinde “yardımseverlik” değerinin etkisi ölçülmeye çalışılmıştır.

1.1.Problem Durumu

İnsanın kişiliğinin büyük oranda şekillendiği ilköğretimde, değerler eğitiminin toplumun gelişimiyle paralel olarak sağlıklı bir şekilde verilmesi, çocuğun ileriki yaşamı için dengeli bir kişilik oluşturması bakımından önemlidir. Dolayısıyla toplumların özelliklerini ve varlıklarını koruyup sürdürmeleri, kazandıkları değerler sayesinde bireylerin faydalı, yapıcı ve özgün birer birey olmaları; içerisinde yaşadıkları toplumun değerlerini özümstedikleri, değerlendirdikleri ve benimsedikleri ölçüde mümkündür. Bu nedenle değerler, toplum ve bireyler için temel öğeler olarak görülmektedir. İnsanın insana inanması, güvenmesi, sorumluluğunu yerine getirmeye çalışması, çalışkan olması, topluma ve kendine faydalı olması, davranışlarını iyi ve kötü yönde değerlendirmesi değerlerine bağlılığı ölçüsünde gerçekleşebilir. Burada bireyin değerleri bir bütün olarak alınmasında ve bir bütün olarak kişiliğinde barındırmasında yetişmiş olduğu ailenin değer yargıları önem kazanmaktadır.

Birey ve toplum arasındaki olumlu ilişkiler aile aracılığıyla kurulabildiğinden, aile toplumun temel bir kurumudur. Toplumlar, temel değerlerini aile aracılığıyla yeni kuşaklara aktarırlar. İçinde bulunduğumuz kültürel atmosfer bize; kişiliğimizin gelişmesi, ahlaki karakterimizin olgunlaşması imkânını sağlar. Çocuk sosyal hayatta uyum sağlayacak davranışları küçük yaşlarda öğrenir ve öğrenmeler kolay söküp atılmayacak kadar derin bir şekilde yerleşir. Günlük hayatta “huy” dediğimiz karakter vasıflarının pek çoğunun temeli çocuklukta aile vasıtasıyla atılır. Çocuk sadece insanlarla değil, eşya ile olan ilişkilerinin esasını da burada öğrenir. Cömertlik,

cimrilik, temizlik, düzenlilik, doğruluk, çekingenlik ve sosyallik gibi alışkanlıklarının kazanılması hep çocukluktaki eğitime bağlıdır (Aydın, 2006:11).

Knafo (2003) araştırmasında, ailenin çocukların değerleri üzerindeki etkisini inceleyerek, ailedeki otoriterliğin, çocukları değerler açısından nasıl etkilediğini ele almıştır. Araştırmada otoriter babaların çocuklarının güç değer türüne daha fazla önem verdikleri, evrensellik değer türüne daha az önem verdikleri saptanmıştır. Yine araştırma sonuçlarına göre, otoriter babalar, çocuklarının iyi bir vatandaş olarak sosyalleşmeleri için çaba sarf etmelerine rağmen, çocuklarının değerlerini etkileyemedikleri görülmüştür. Astill, Feather ve Keeves (2002), öğrencilerin değerleri üzerinde cinsiyetin, kültürel geçmişin, dinin, ailenin sosyal statüsünün, aile ve arkadaş grupları tarafından sahip olunan değerlerin, okul ve öğretmenlerden daha etkili olduğunu saptamıştır.

Yazıcı (2006)'ya göre, değer eğitimi sadece okullarda verilir ise öğrenciler evde ve okulda karşılaştıkları değerler arasında seçim yapmak zorunda kalacaklardır. Bu tür bir sorunla karşılaşmamak için, okullarda öğrencilere kazandırılmak istenilen değerler velilere anlatılmalı, değer eğitimi sürecine seminerler, konferanslar gibi eğitsel faaliyetlerle ailelerin de katılmaları sağlanmalıdır. Thompson (2002)'a göre, öğrencilere karakter, genel anlamda okula, kamuya ve topluma katkıda bulunan uygulamalı hizmet aktiviteleriyle öğretilmelidir. Bu durum, öğrencilerin programa dair bir sahiplik duygusu geliştirmelerine yardımcı olacaktır. Lickona (1992), okullarda yüksek derecede ahlak ve karakter eğitimi verilmesi gerektiğini, okul yöneticileri ve ebeveynlerin karakter eğitimi, ahlaki eğitim ve değer eğitimi ihtiyacının farkında olduğundan bahsetmiştir. Bir milletin, ailenin ve kişinin mutluluğu için önemli bir etken olarak değerleri vurgulamaktadır. Bunun yanında araştırmacı, karakter eğitimi için öğretmenlere ve ebeveynlere düşen görevlerden bahsetmektedir. Whitney (1986) ise, değerler eğitimi tartışmalı bir konu olduğundan açık bir şekilde ebeveynlerin ve toplum liderlerinin değerler eğitimi programlarının geliştirilmesine dahil edilmelerinin önemi üzerinde durmaktadır.

İnsanlar ailede, okulda ve çevrede edindikleri değer yargılarına göre düşünürler ve bu değer yargılarına göre hareket ederler. Bireyin değer sisteminin gelişimi aile yaşantısı içinde başlar, çevre yaşantısı içinde gelişir ve okul yaşantısı ile devam eder. Bireyin değer sistemi içinde okulun büyük bir önemi vardır. Her okulun amacı, ait olduğu toplumun (milletin) milli ve manevi değerleri ile evrensel değerleri çocukların yaş ve seviye durumlarına göre, onların anlayacağı şekilde ruh ve beden gelişimlerini

de dikkate alarak öğrencilerine öğretmektir. Her okul; toplumun ve devletin kurallarını, amaçlarını, iradesini ve idealini benimsetmek; o yönde terbiye etmek durumunda olmalıdır. Fakat burada değerler eğitimi ile ilgili verilecek terbiyenin ne zaman ve nasıl verileceği konusu önem arz etmektedir.

Dılmaç (2007), değerler eğitiminin verilme yaşı ile ilgili soruya verilecek cevabın, her zaman olduğunu söylemektedir. Fakat çocuklarda kişilik gelişiminin yüzde seksen oranında ilk beş yaşlarında gerçekleştiği düşünülürse bu yaşlarında değerler eğitiminin verilmesi daha uygun görülmektedir. Bu yaştaki çocukların büyük çoğunluğu, herhangi bir eğitim kurumuna gitmedikleri için, yaşamlarının büyük bir kısmını aile yanında geçirmektedir. Çocuğun bütün sorumlulukları aile dediğimiz mekanizmaya bağlıdır. Aile yanında verilen her türlü eğitim süreci, bireyin kişiliğinin yapılanmasında önemli rol oynamaktadır. Yeşil ve Aydın (2007), değerler eğitiminde ilk çocukluk döneminin en kritik dönem olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca, değerlerin yaşadığı eğitim ortamı, hedef değerlerle donanık eğitimciler ve değerleri görme ve yaşama fırsatı veren öğretim yöntemleri, değerler eğitiminin başarılı olabilmesi için ön şartlardır.

Keskin (2008), okullarımızda etkili bir okul kültürünün bulunmadığını, yeni programın ve özelde de değerler eğitimi konusunda öğretmenlere yönelik etkili bir hizmet içi eğitim çalışmasının yapılmadığını, değerler eğitimine yönelik öğretmenlerin faydalanabileceği kaynakların yok denecek kadar az olduğunu ve var olan kaynakların da uygulamadan ziyade teorik bilgi içerdiğini söylemektedir. Ersoy (2007), öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık konularının öğretiminde; vatandaşlık bilgisinin yanı sıra, vatandaşlık eğitiminde planlama, yöntemler, etkinlik örnekleri, araç-gereçler ve değerlendirme konularında eğitim gereksinimi duyduklarını belirtmektedir. Tokdemir (2007) ise, öğretmenlerin değerler ve değer eğitimi konusunda nitelikli bir eğitim almadıklarından hem kavramsal açıdan hem de uygulama açısından gerekli bilgilere sahip olmadıkları ve değer eğitiminde çeşitli problemlerle karşılaştıklarını söylemektedir.

Lovat (2007)'de "değerler eğitimini öğretmede eksik bağlantı" isimli araştırmasında, değerler eğitiminin etkili olması için öğretmen ve sistemin sorgulanması gerektiğini vurgulamıştır. Öğretmenin kişiliği, bilgisi, memnuniyeti, ilişkileri, değerleri, pedagojik kalitesi ve kısaca öğretmenlik mesleği yeniden ele alınmalı, bu konular üzerine araştırmalar yapılmasını ve irdelenmesini önermiştir. Rowe (2004) araştırmasında, öğretim ortamında öğretmenlerin kalitesi ve değerleri

öğretimin kalitesiyle doğrudan ilgili olduğunu belirtmektedir. Nitelikli öğretmenlerin sınıf üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu, öğrenci-öğretmen arasında iyi ilişkilerin gelişmesine sebep olduğu bilinmektedir. Bryk ve Schneider (2002) araştırmalarında, değerler eğitiminin takibinde öğretmenlerin, okulun ve sistemlerin merkezde olmasını birlikte hareket etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Halstead ve Taylor (2000) değerler eğitimine eleştirel bir gözle baktıkları çalışmalarında; Okulların değerler eğitimine yönelik olarak tutarlı bir stratejilerinin olması gerekliliğini ifade etmişlerdir. Thompson (2002) Karakter eğitimi ayrı bir konu olarak öğretilmektense, müfredatın ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Sadece akademik konuların içinde değil aynı zamanda sanat, müzik ve beden eğitimi gibi derslerin kapsamında da yer almalıdır. Balake, Brady ve Sanchez (2003) tarafından “Çocuklarda Demokratik İlkelerin Gelişimi” başlıklı araştırmada, öğretmenlerin planlarında vatandaşlıkla ilgili temel bilgi ve becerilere, vatanseverlikle ilgili sembollere yer verdikleri, buna karşılık okullarda öğrencilerin demokrasinin ilkelerini bilmelerine karşın bu ilkeleri kendi yaşamlarında uygulayamadıkları saptanmıştır. Revell ve Arthur (2007) araştırmalarında, stajyer öğretmenlerin kendi yeteneklerini ve değerlerini ahlaki gelişim alanında da geliştirmek istemelerine rağmen okullardaki imkanların kısıtlı olmasından ve kendi durumlarını ifade etme gibi sıkıntılarının olduğunu belirtmişlerdir.

Çocuk ailede aldığı temel insani değerler eğitiminden sonra ilköğretime başlamaktadır. Ancak burada bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Okulların madde ve insan kaynakları açısından önemli sıkıntılarının olduğu bilinmektedir. Okulların fiziksel anlamda eksiklikleri olduğu kadar okullarda bu anlamda nitelikli yetişmiş elemanların bu hizmeti sunmaları noktasında da eksiklikler ve yetersizlikler olduğu görülmektedir. Bu gibi sebeplerden dolayı okul vaat ettiği temel insani değerleri uygulamakta zorluklar yaşamaktadır. Çünkü okulların maddi ihtiyaçları devlet tarafından tam olarak karşılanamadığı için okul sunmak istediği eğitim imkanını kendi iç paydaşlarına ya da okul toplumuna yeterince sunamamaktadır.

Öğretmenlerin sadece dersini anlatmaları bir eğitimci için bugün yeterli gözükmemektedir. Öğretmenlerin iyi bir değer eğitimcisi olması da gerekmektedir. Halstead ve Taylor (2000), öğretmenlerin son zamanlarda öğrencilerin manevi, ahlaki, sosyal ve kültürel gelişimlerinde özel ilgi göstermeleri gereken alanların olduğunu belirtmiştir. Milson ve Ekşi (2003), öğretmenlerin karakter bozukluğuna sahip öğrencilere karakter eğitimi verme konusunda kendi yetenekleri hakkında kuşkuları bulunduğunu belirtmişlerdir. Akbaş (2004) ise, ilköğretim okullarında değer

öğretiminde çoğunlukla öğretmenin merkezde olduğu ve sözel iletişime dayalı etkinlikler kullandıklarını belirtmektedir. Ada, Baysal ve Korucu (2005), öğretmen yetiştiren kurumların programlarına karakter eğitimi ve temel değerlerin kazandırılması ile ilgili yeni amaçlar konulması, sınıf yönetimi ve değer öğretimi konularında öğretmenlerin kendilerini sürekli geliştirmesi, sınıf öğretmenlerine öğrenci davranışlarının niteliği ve yönetimi, karakter eğitimi ve yeni ilköğretim programı ile ilgili hizmet içi seminerlerinin verilmesini önermektedirler. Tokdemir (2007)'in araştırmasında ise, tarih öğretmenlerinin çoğunluğunun değerler ve değer eğitimi ile ilgili teorik bilgilere sahip olmadığı ancak değer eğitimine karşı olumlu bir tutum içinde olduğu görülmüştür. Thompson (2002), öğretmenlerin öğrencilere örnek teşkil ettiğinden, öğretmenlerin model olmaları gerektiği ve karakter bakımından kendilerini iyi yetiştirmeleri üzerinde durmuştur. Değerler eğitiminin başarısında okul paydaşlarının da rolü büyüktür. Harris (1991), değerler eğitiminin başarısının, değerler eğitimini bilen ve uygulayan öğretmenler ile etkili bir okul kültürü ve örgütsel değerler konusunda duyarlı okul idarecilerine bağlı olduğu ifade edilmiştir.

Öğretmenlerin çok iyi bir değer eğitimcisi olması için değer eğitim yaklaşımlarını, değer öğretim yöntem ve tekniklerini bilmesi gerekmektedir. Bugün okullarımızda değer eğitimi yaklaşımlarıyla değerler yeterince öğretilmemektedir. Bunun pek çok sebebi olabilir. Öğretmenlerin değer öğretimi ve değer eğitimi yaklaşımları hakkında yeterli bilgi sahibi olmaması, sistemin akademik başarıyı ön planda tutması, okulların mekân olarak yeterli donanıma sahip olmaması gibi pek çok faktör bunda etkili olabilir.

Literatür incelendiğinde değer eğitim yaklaşımları ile ilgili bazı araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Gültekin (2007) araştırmasında, öğretmenlerin değerler, değer öğretimi yaklaşımları ve bunları derslerinde nasıl kullanacaklarına ilişkin bilgilendirilmesini önermektedir. Şimşek (2006) ise, tarihsel hikayelerden öğretim ortamında yararlanma konusunda öğrencilerin olumlu bir yaklaşıma sahip oldukları görüldüğü için tarihsel hikâyelerden daha fazla yararlanma yoluna gidilmesini söylemektedir. Tahiroğlu, Karasu ve Aktepe (2008), değer açıklama ve değer analizi stratejisinin sınıf ortamında kullanılmasının öğrencilerin derse katılımlarını ve ilgilerini arttırdığı tespit edilmiş, değer analizi ve değer açıklama yaklaşımlarının, öğrencilere vatan-millet sevgisinin kazandırılmasındaki olumlu yöndeki etkisi üzerinde durmuşlardır. Tokdemir (2007), değer eğitiminde öğretmenlerin örnek olay, gösterim, anlatım yöntem ve teknikleri başta olmak üzere tartışma, biyografi, soru cevap v.b.

birçok etkinliği kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Kunsch, Kavathatzopolus, Rauschmayer (2009), klasik araştırma yöntem ve tekniklerinin mantıksal çözümlenmelerinin yeni ahlaki boyutlardaki problemleri çözmede yetersiz olduğunu ve daha yeni yöntem ve teknikler gerektirdiği ifade etmişlerdir. Ahlaki problem çözümlenmelerinde “ahlaki problem modeli” diye yeni bir kavram ortaya koymuşlardır. Ahlaki problem modelinin ön şartları olarak; ahlaki değerlerin tanımlanması, karar verme sürecinin değerlendirilmesi ve çoklu bilginin toplanarak çözüme yönelik bağlantılarının oluşturulması olarak belirlenmiştir. Nanjingsihifan Daxue Daodejiaoyu Yanjisuuo 2001 yılında yaptığı araştırmasında, değerleri açıklama ve yapma yönteminin söylenenlerden daha etkili olduğunu belirtmiştir. Bu öneriler ışığında değer eğitiminin; konu anlatımı etkinliklerle ahlak eğitimi ve sınıf içi etkileşimin etkinliklerde ahlak eğitiminin sınıf içinde uygulanmasının gerekli olduğunu ifade etmiştir. Kirschenbaum (1994), değer eğitiminde günümüze kadar dört beş hareket noktasının olduğunu belirtmiştir. Bunlar, değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi ve ahlak eğitimi olarak belirlenmiştir. Whitney (1986), Çocukların benimsediği değerlerin farkında olmak, bir meselede bulunan değerle ilgili soruları tanımlamak ve analiz etmek, çocukların bildikleri şeylere uygun olarak davranmak. Değer öğretimine yönelik dört yaklaşımdan bahseder ve bu yaklaşımları açıklamıştır: Değerlerin anlaşılır hale getirilmesi, telkin, ahlaki gelişim, değer analizi. Halstead ve Taylor (2000), değer eğitimi alanında en son olarak geliştirilmiş eğitim politikalarının ve metotlarının anlaşılmasına yönelik artan bir ihtiyaç olduğunu ortaya koymuşlardır.

Güney Gedik (2010)’in yaptığı çalışmada, sınıf öğretmenlerinin öğrencilerine en çok aktarmayı istedikleri değerler derslerinde “başarı”, öğrencilerine aktarmayı istemedikleri değerler ise “uyuma” olduğu görülmüştür. Bu sonuç bile okullarda öğretmen ve öğrencilerin sadece akademik başarıya odaklandıklarını göstermektedir. Ancak yapılan başka bir araştırma da öğrencilerin temel derslerdeki başarıları ile değerleri kazanma düzeylerinde paralellik olduğunu göstermiştir. Bu düşünceleri destekleyen bir araştırma yapılmıştır. İşcan Demirhan (2007) İlköğretim düzeyinde Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji dersleriyle öğrencilerin değerleri kazanma düzeyleri ile söz konusu derslere ilişkin başarıları arasında anlamlı ilişkiler olduğunu belirtmektedir. Bunun yanı sıra sınıflar arası farkı ortaya koyan araştırma da Uygun ve Dönmez (2009), toplam 30 tane 4. sınıf öğrencisinden %76’sının “vatanseverlik” değerini öğrendiği ve ahlaki gelişim düzeylerinden %40’inin geleneksel düzeyde olduğunu; 5. sınıftaki toplam 45 öğrenciden %95’inin “vatanseverlik” değerini

öğrendiği ve ahlaki gelişim düzeylerinden %82'sinin geleneksel düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Türk eğitim sisteminde Türk çocuklarına öğretilecek olan değerler sisteminin belirginleştirilmesine ve bu öğretilecek değerlerin bir program dâhilinde ayrı bir ders olarak verilmesinde fayda vardır. Uçar (2009), Mevcut programda değerlerle ilgili kazanımların yeterli olup olmadığı sorusuna öğretmenlerin kazanımları yetersiz gördükleri cevabını vermişlerdir ve Öğretmenler değerlerle ilgili kazanımlara programda daha çok yer verilmesini istemektedirler. Kirschenbaum (1994), geleneksel değerleri aşılmanın yanında çağdaş değerlerin test edilmiş yöntemlerle öğrencilere kazandırılabilceğini ve belirlediği 100 strateji ile öğrenciler ve öğretmenlerin yapması gerekenleri belirtmiştir. Whitney (1986) ise, öğretmenlerin bir değer eğitim programında olmasını istediği üç ahlaki değer veya karakter özelliğini şöyle açıklar: Dürüstlük, başkalarına saygı ve sorumluluk. Avustralya Federal Hükümeti “okullarında değer eğitiminin bilimi” çalışması 2004 yılında yapılmıştır. Bu çalışmada Avustralya okullarında değerler eğitimini zorunlu yaparak, ortak programlara okulların katılımı için büyük paralar harcamıştır. Değerler eğitimi programının önemseydiği kavramlar belirlemiştir. Bu kavramlar şöyle özetlemiştir: *İtina ve şefkat, en iyisini yapma, adil fırsat, özgürlük, bütünlük, saygı, sorumluluk, anlayış-hoşgörü ve katılma özgürlüğü* (Department of Education Science and Training, 2004).

Okullarda değerler eğitimine şiddetle ihtiyaç vardır. Bu eğitim verilirken bireyin gelişim özellikleri, öğrenme tarzları, hazır bulunuşluk düzeyleri, ilgi, ihtiyaç ve beklentileri dikkate alınarak değerler eğitiminde farklı öğretim yöntemlerinin kullanılması gerekmektedir. Değerler eğitimi, soyut kavramlardan oluşan bir yapıdır. Bu soyut kavramları, öğrencilerin içselleştirmeleri zordur. Bu yüzden öğretilecek olan değerle ilgili etkinlik temelli eğitim yapılmalıdır. Hikâyeler, masallar, önemli şahsiyetler, oyunlar, örnek olaylar, geziler, kazandırılacak olan değerle ilgili filmler bu etkinliklerde kullanılırsa soyut kavram olan değerler somutlaştırılmış olacak, çocuğun verilmek istenen değeri öğrenmesi kolaylaşacaktır. Değerler eğitiminde öğrencilerin ilgisinin canlı tutulması, örnek etkinlikler verilmesi gerektiğinde, mümkün olduğunca olumlu örneklerden hareket edilmesi, öğrencilerin yaş, beceri, yetenek ve buldukları çevrenin dikkate alınması, belirli bir mesafede bu çocuklarla dostluk ve arkadaşlık kurulması, öğretmenin örnek model davranışlar içinde bulunması hususları değerlerin öğretiminde önemli ve dikkat edilmesi gereken noktalardır.

Ülkemizde ilköğretim programları zaman içerisinde yenilenmektedir. Ancak yeni çıkan ilköğretim programının da eksikleri olduğu görülmektedir. Özellikle “değerler ve değer eğitimi” konusunun yeterince ele alındığı söylenemez. Yeni çıkan 2005 ilköğretim programının değerlendirilmesi ile ilgili literatürde pek çok araştırmaya rastlanmıştır. Buna göre Keskin (2008), 1998 ve 2004 sosyal bilgiler öğretim programlarında doğrudan veya dolaylı, az ya da çok değerlere yer verildiğini tespit etmiştir. Bu değerlerde dönemlere göre farklılıklar görülmekle birlikte ortak olan nokta; değerlerin ve değerler eğitiminin tüm programlarda önemi görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretim programlarının hemen hemen tamamında ahlâk ve karakter eğitimine vurgu yapılmıştır. Tüm programlarda ortak olarak vurgu yapılan ana değerler dayanışma /yardımlaşma, duyarlılık, bağımsızlık ve sorumluluk olarak tespit edilmiştir. Güven (2008), yeni ilköğretim programının öğrenci merkezli olduğu, öğrencileri daha aktif hale getirdiği ve onların günlük yaşamları ile daha çok ilişkili olduğunu söylemektedir. Öğretmenler, bu yeni programlarla birlikte ilk kez kullandıkları öğretmen kılavuz kitaplarının kendileri için çok yararlı olduğunu ve iş yüklerini hafiflettiğini belirtmişlerdir.

Yeni ders programlarının uygulanması sırasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşler incelendiğinde, en önemli sorunun programın uygulamasına ayrılan sürenin yetersizliği olduğu anlaşılmıştır. Alp ve Güven (2008), yöneticilerin, öğretmenlerin, velilerin, öğrencilerin kısacası toplumun her kesiminin, yeni programın kazanımları hakkında bilgilendirilmeleri için üniversitelerdeki uzman kişilerden yararlanılması gerektiği ifade etmişlerdir. Gültekin (2007), çeşitli değer öğretim yaklaşımları ve bu yaklaşımlara ilişkin etkinliklerle ortaöğretim programlarının yeniden düzenlenmesinin yararlı olacağını belirtmiştir. Ulusoy (2007), “konukseverlik, fedakârlık, barış, demokrasi bilinci, dürüstlük, bağımsızlık, insan haklarına saygı, hoşgörü, vatanseverlik” gibi değerlerin, yapılacak olan tarih programında öğrencilere kazandırılmak istenen baskın değerler arasında yer alması önerilmiştir. Arslan ve Demirel (2007), program uygulanmaya başlamadan önce gerekli bilgilendirmelerin yapılmadığını belirterek, program hakkında öğretmenlerin yeterli bilgiye sahip olmadıkları için velileri de bilgilendiremediklerini belirtmektedirler.

Sarı (2007), okuldaki örtük programın öğrencilerin temel demokratik değerleri kazanmaları bakımından önemli bir işleve sahip olduğunu söylemektedir. Tokdemir (2007) ise öğretmenlerin mevcut müfredatı yeterli görmedikleri ve yeni müfredattan beklentileri olduğunu belirtmektedir. Öğretmenlerin önemli bir kısmı, akademik bilgi

aktarımı ve ezberin azaltılmasını; yerine hikaye, biyografi vb etkinliklerin konmasını istemektedir. Yazıcı (2006), okullarımızda hangi değerlerin verileceği konusunda geniş toplumsal ittifakın oluşması gerektiğini söylemektedir. Değerler eğitiminin, ailede başlayan ve bireyin yaşamının sonuna kadar devam eden bir süreç olmasından dolayı; hangi eğitim kademesinde, hangi sınıfta ve ne boyutta verileceğinin belirlenmesi, basın yayın organlarının temsilcileri ile işbirliği yapılarak, çocuğun okulda öğrendiği değerler ile medyada karşılaştığı değerlerin çatışmaması sağlanmalıdır. Ersoy (2006) ise, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programları'nda vatandaşlıkla ilgili kazanım ve etkinliklere yeterli düzeyde yer verildiği, ancak bazı kazanımların zaman açısından uyumlu olmadığını, her üç sınıfta da tekrarlandığını ve vatandaşlıkla ilgili kimi konuların birbirini izlemediği sonucuna ulaşmıştır. Akbaş (2006) Değerlerin temalarla ve konularla ilişkili olduğu, ancak bazı değerlerin öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilmediği, her tema için bir değer belirlenmediğinden, bir değer üzerinde ne kadar durulacağına belli olmadığını ortaya koymuştur.

Bugün okullarımızda “değerler eğitimi programı” doğrultusunda eğitim verilmesi gerektiği konusu önem kazanmıştır. Değerler eğitiminin ayrı bir program ve ders olarak verilmesini savunan bilim adamları olduğu gibi müfredat içerisinde programın ya da derslerin içerisine yayılması ve örtük bir şekilde verilmesini savunan bilim adamları da vardır. Lamberta (2004), çocuk psikiyatri merkezinde kalan 12-18 yaşları arasında kalan 52 çocuktan tedaviye tepki veren 16 öğrenci üzerinde özgürlük değerinin öğretimi üzerine deney grubuna dört oturumluk değerler eğitimi programı uygulamıştır. Kontrol grubuna ise bir eğitim programı uygulanmamıştır. Deney grubuna uygulanan eğitim programında 12 tane değer kazandırılması amaçlanmıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında, özgürlük değerinde artış yönünde anlamlı bir bulgu elde edilmiştir. Germaine (2001) ilköğretim sekizinci sınıf öğrencileri üzerinde çalışmıştır. Deney grubuna değerler eğitimi programı uygulayıp bu programın öğrencilerin kendilerine ve çevresindekilere yönelik saygı düzeyinde bir değişiklik olup olmadığına yönelik ilişki düzeylerine bakmıştır. Araştırmaya katılan deney grubunun almış olduğu değerler eğitimi programının, kendilerine olan öz saygı düzeyleri ile çevresindekilere olan saygı düzeylerinde artış olduğu görülmüştür.

Suh ve Traiger (1999), okullarda çocuklara kişisel sorumluluk eğitimi verilirken hem ebeveyn hem de toplumsal sorumluluğun önemi ve gerekliliğinin ortaya çıktığını, okul müfredatının ahlaki kararlar verme ve ebeveynlerin karakter eğitimi desteklemesi gerektiğini belirtmiştir. Hunt (1981), insani değerler eğitimi

programlarının öğrenciler üzerinde etkili olduğunu söylemektedir. Ekşi (2003) ise “Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları” isimli araştırmada, okul yönetimi, öğretmen, psikolojik danışman ve rehber öğretmen, aile ve muhtar, belediye başkanı gibi çevresel kaynaklar olarak isimlendirdiğimiz toplum liderlerinden oluşan bir “Odak Grup” kurulması gerektiğini ifade etmiştir. Bu odak grup, kazandırılacak değerleri belirleyip çalışma takvimini ve yıllık işleyiş programını oluşturmaktadır.

Perry ve Wilkenfeld (2006), uygulanan değerler eğitim programı sonucunda öğrencilerin sorumluluk alma düzeylerini arttırmayı hedeflemiştir. Elde edilen sonuçlara bakıldığında öğrencilerin değerlerin kazanımlarında etkili olduğu görülmüştür. Xiaoman (2006) ise “Çin’deki Müfredat Reformunda Ahlak ve Değerler Eğitimi” isimli araştırmasında, Çin’deki ahlak ve değerler eğitimi uzun zamandır politik işlerin (parti organizasyonu, gençlik organizasyonları dahil) ve ahlak eğitiminin özel konusu olarak özel bir sistem olarak yürütüldüğünü ifade etmiştir. Günlük eğitim etkinliklerinde ve diğer konularda ahlaki ve değerler eğitiminin uygulama fırsatı olmasına rağmen pek uygulama imkânı olmamış, yeni ahlaki ve değerler eğitimi kapsayan müfredat “uygunluk ve bütünlük” açısından ilk defa tanımlanmıştır.

Değer eğitimi ayrı bir ders veya program olarak okutulması değil ama müfredatın tamamına yayılmış olarak (örtük program) verilmesini savunan bilim adamları da vardır. Thompson (2002) araştırmasında “karakter eğitiminin ayrı bir konu olarak öğretilmektense, müfredatın ayrılmaz bir parçası olması gerektiğini söylemektedir. Sadece akademik konuların içinde değil aynı zamanda sanat, müzik ve beden eğitimi gibi derslerin kapsamında da yer almalıdır” görüş ve düşüncesini ifade etmektedir.

Değerlerin Türkçe öğretimindeki yerini araştıran Şen (2007)’in “Millî Eğitim Bakanlığı’nın 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi araştırması”nda; 100 Temel Eser serisi içinde incelen 58 yerli ve yabancı eserde geçen değerlerin genel dağılımında; %69 oranında yerli eserlerin değerleri daha çok işlediği görülmüştür. Yabancı eserlerin değerleri işleme oranı, %31 olarak tespit edilmiştir. 100 Temel Eser kitaplarında sevgi değeri en çok işlenen değerdir. Duyarlılık ikinci sırada, yardımseverlik üçüncü sırada, saygı dördüncü sırada, sorumluluk ise beşinci sırada yer almaktadır. Sağlıklı olmaya önem verme, barış, özgürlük ve bilimsellik kitaplarda en az işlenen değerlerdir. 100 Temel Eser serisinde yer alan kitapların, değer aktarımı için yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın problem durumu ortaya konulurken değerler eğitimi alanında yapılmış bazı yerli ve yabancı araştırmaların sonuçları da ortaya konulmuş ve değerlendirmeler yapılmıştır. Son yıllarda ülkemizde yapılmış araştırmalarda değerler eğitimine ilginin arttığı görülmekle birlikte, konuyla ilgili daha fazla araştırma yapılmasına ihtiyaç olduğu aşikârdır. Yapılan araştırmalarda, çocuklarımızın toplumda artarak devam eden değer kaybı ile karşı karşıya olduğu ve giderek değerlerinden uzaklaştığı belirtilmiştir. Literatür taraması sırasında ilköğretim 5.sınıf öğrencilerine yönelik sosyal bilgiler dersinde “sorumluluk” değerinin kazandırılmasında, değer öğretim yaklaşımlarının etkililiğine ilişkin Soner Aladağ’ın 2009 yılında yapılmış deneysel bir çalışmaya rastlanılmıştır. Bu araştırmanın önemi, hem ön test – son test kontrol gruplu deneme modelinin kullanılması, hemde katılımcılardan daha derinlemesine veriler elde etmek amacıyla nitel araştırma deseni olarak “görüşme” yönteminin kullanılmasıdır. Aynı zamanda “sorumluluk ölçeği”, “bilişsel düzey ölçeği” ve “duyuşsal düzey ölçeği” nin geliştirilmesi ve uygulanması önemlidir.

Araştırmamızın konusunu belirlerken, literatür incelemesi doğrultusunda yapılan değerlendirmeler ışığında; ilköğretim ders programı ve ders kitaplarında “değer eğitimi” konusuna yeterince yer verilmediği, değerleri ölçme ve değerlendirmede yaşanan bazı sıkıntıların olduğu ve ders kitabında fazlaca yer verilmeyen değer eğitimi etkinliklerinin değer öğretiminde öğretmenler tarafından yeterince kullanılmadığı dikkate alınmıştır.

Bu nedenlerden dolayı “İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrencilere etkinlik temelli yardımseverlik değerinin kazandırılması ve öğrencilerin tutumlarına etkisi var mıdır?” sorusuna cevap aranacaktır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde “yardımseverlik” değerinin etkinlik temelli eğitimi ve değer öğretiminin öğrencilerin tutumlarına etki düzeyini belirlemektir.

Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Alt Problemler

1. İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde, “yardımseverlik” değerinin etkinlik temelli öğretiminin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile uygulanmadığı

kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesi ve sonrası ölçümlere göre tutum düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.1.İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde fedakârlık, merhamet, sosyal sorumluluk, işbirliği, paylaşma, gönüllülük ve cömertlik alt boyutlarının deneysel işlem sonrası ölçümlere göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.1.1 İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde “fedakârlık” boyutunun deneysel işlem sonrası ölçümlere göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.1.2. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde “merhamet” boyutunun deneysel işlem sonrası ölçümlere göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.1.3. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde “sosyal sorumluluk” boyutunun deneysel işlem sonrası ölçümlere göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.4. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde “iş birliği” boyutunun deneysel işlem sonrası ölçümlere göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.5. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde “Paylaşma” boyutunun deneysel işlem sonrası ölçümlere göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.6. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde “gönüllülük” boyutunun deneysel işlem sonrası ölçümlere göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.7. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde “Cömertlik” boyutunun deneysel işlem sonrası ölçümlere göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Öğrencilerin tutum düzeyleri arasında; cinsiyet ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre anlamlı bir fark var mıdır?

3. Etkinlik temelli yardımseverlik değer eğitiminin öğretim süreci ve sürece ilişkin bulgular nelerdir?

4. Deneysel gruptaki öğrencilerin, “yardımseverlik” değerine ve değer eğitime ilişkin görüşleri nelerdir?

1.3.Araştırmanın Önemi

Değerler eğitiminin okullarımızda önemle vurgulanması gerekmektedir. Çünkü hızla gelişen ve değişen yaşam koşullarının zorunlu kıldığı değerler eğitime toplumun her geçen gün ihtiyaç duyduğu bir gerçektir. Verilen değerlerin etkinliklere dayalı olması öğrenme ortamı ve süreci açısından oldukça önemlidir. Konuyla ilgili yapılan araştırmalarda bu tespit edilmiştir. Uçar (2009), öğretmenlerin mevcut programda kazanımları yetersiz gördükleri ve öğretmenlerin değerlerle ilgili kazanımlara programda daha çok yer verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Gültekin (2007), çeşitli değer öğretim yaklaşımları ve bu yaklaşımlara ilişkin etkinliklerle okul programlarının yeniden düzenlenmesinin yararlı olacağını belirtmektedir. Snook (2007), değerler eğitiminde okuldan daha önemli daha elverişli bir yerin olmadığını vurgulamaktadır.

Etkinliklere dayalı değerler eğitiminin öğrenme ortamı; öğrencilerin kendi öğrenmelerini kurgulayıp, yönlendirdikleri ve böylece yaratıcılıklarını geliştirebildikleri, karşılaştıkları sorunları işbirliği içinde çözmeye çalıştıkları, başarıları konusunda karar verici oldukları, yaşamın sınıfa taşındığı, ailenin öğrenme sürecine katıldığı, teknolojinin öğrenme sürecinde kullanıldığı, bireyin sorumluluk ve bağımsızlık bilincini kazandığı bir öğrenme ortamıdır. Refshauge (2004) değerler eğitiminin; sınıfta, okulda ve toplumda öğretilmesine yönelik çalışmaların yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Perry ve Wilkenfeld (2006), uygulanan değerler eğitim programı sonucunda öğrencilerin sorumluluk alma düzeylerinin arttığını tespit etmişlerdir.

Bu çalışma; Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi önemseyen ve sınıf içindeki eğitimin niteliğinin artırılmasıyla ilgilenen tüm eğitimcilere ışık tutması bakımından; öğrenci merkezli öğrenmeyi gerçekleştirme sürecinde öğrencilerden öğrendiklerini ifade edebilmelerinin sağlanması bakımından; öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ve değerlere karşı olan tutumlarını olumlu yönde etkilemesi bakımından; ahlaki düzeyleri yüksek bireylerin yetiştirilmesi bakımından; değerler eğitiminin toplum hayatındaki yerini ve önemini ortaya koyması bakımından; değerler eğitiminin biçimlendirilmesinde rol oynayan başta eğitim programları olmak üzere eğitim durumlarının, eğitim yöntemlerinin ve eğitim değerlendirmelerinin öğretmen ve

öğrenciler tarafından nasıl algılandığının ortaya konması ve bu alandaki literatüre katkı sağlaması bakımından önemlidir.

Araştırmada, deneysel bir çalışma olarak hem nitel hem nicel boyutlarıyla öğretim süreci ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bu anlamda yapılan bu araştırma, değerler eğitimi alanında yapılmış özgün bir çalışma olarak nitelendirilebilir. Bu araştırma genelde sosyal bilgiler eğitimi, özelde ise değerler eğitimi alanında önemli bir eksikliği dolduracağı düşünülmektedir. Değerler eğitimi alanında araştırma yapmak isteyen araştırmacılara ışık tutacağı umulmaktadır.

1.4.Araştırmanın Varsayımları

- Araştırma kapsamındaki öğrencilere 13 hafta boyunca verilmiş olan yardımseverlik değer eğitimi etkinliklerinin, öğrencilerin seviyelerine uygun olduğu ve yeterli düzeyde verildiği,
- Öğrencilerin yardımseverlik değeri tutum ölçeğine verdikleri cevapların samimi ve doğru cevaplar olduğu,
- Öğrencilerle yapılan görüşmede, yardımseverlik değeri ve değerler eğitimi ile ilgili sorulan sorulara samimi ve doğru cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

1.5.Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma, 2008–2009 eğitim-öğretim yılı Kırşehir ili Akçakent ilçesi merkezinde bulunan Şeyh Şamil İlköğretim Okulu 4. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
- Araştırma, yardımseverlik değer eğitiminin uygulanmasında kullanılan etkinlikler, öğrencilerle yapılan görüşmeler ve tutum ölçeği ile sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziksel çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiğini;

toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (MEB, 2005: 51).

Değer: İnsanları, düşünceleri, nesnelere, durumları ve oluşumları iyi, kötü, istenen, istenmeyen, arzu edilen, edilmeyen ve bunlar gibi bizim yargılarımızı, kararlarımızı, kurallarımızı ve standartlarımızı belirleyen unsurlardır (Halstead ve Taylor, 2000:169).

Değerler Eğitimi: Formal eğitim içerisinde verilmesi gereken, yeni nesillerin kişilik gelişimine, toplumsallaşmasına katkı sağlayan bir alandır (Gültekin, 2007).

Yardımseverlik: İyi değerlerin ve maddi imkânların paylaştıkça çoğalacağına inanan erdemli insanların ortaya koyabileceği bir davranış biçimidir. Kendi güç ve imkânlarını başkalarının iyiliği için kullanmaktır. İhtiyacı olana, hiçbir menfaat gözetmeksizin gönüllü olarak maddi ya da manevi destekte bulunma durumudur (Ekşi ve diğerleri, 2003:2).

Etkinlik: Okulun bulunduğu çevre şartlarına göre, öğrencilerin bildikleri üzerinden hareket ederek öğretmenin hazırlamış olduğu, sonuca değil sürece odaklı, öğretim amacının gerçekleştirilmesine yönelik, aktif öğrenme faaliyetleridir.

Tutum: Bireylerin nesnelere, olaylar ve kişiler ile ilgili olarak sahip olduğu inançlar, duygular ve davranışsal eğilimleridir (Aldag ve Stearns, 1990)

1.7.İlgili Araştırmalar

Konuyla ilgili yabancı literatüre baktığımızda son yıllarda yapılan bazı araştırmalar şunlardır:

Kunsch, Kavathatzopolus, Rauschmayer (2009), gelişen ve değişen koşullarla birlikte, toplumsal ve bireysel problemlerin arttığını belirtmektedir. Sorunların çözümünde kullanılan karar verme tekniklerini ahlaki boyutlarıyla beraber incelemenin doğru olacağını söylemektedir. Klasik araştırma yöntem ve tekniklerinin yeni ahlaki boyutlardaki problemleri çözmede yetersiz olduğunu ve daha yeni yöntem ve teknikler gerektirdiğini ifade etmektedir. Ahlaki problem çözümlerinde “ahlaki problem modeli” diye yeni bir kavram ortaya koymuş, ahlaki problem modelinin ön şartları olarak; ahlaki değerlerin tanımlanması, karar verme sürecinin değerlendirilmesi ve çoklu bilginin toplanarak çözüme yönelik bağlantılarının oluşturulması şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Hines (2008) Michigan Üniversitesi'nde değerler üzerinde 100'den fazla ülkede araştırmalar yapmıştır. Yaptığı araştırma sonuçlarına göre; ülkelerin ekonomik refah düzeyleri arttıkça, buna bağlı olarak ta bireylerin değer algısının da şekillendiğini ifade etmiş, ekonomik refah düzeyinin artması veya azalmasına göre değer algılamalarının değişebildiğini vurgulamıştır.

Lovat (2007) "değerler eğitimi öğretmedeki eksiklikler" isimli araştırmasında, değerler eğitimi programını hazırlarken öğretmenin mutlaka işin içinde tutulması gerektiğini belirtmektedir. Değerler eğitiminin etkili olarak gelecek kuşaklara aktarılmasında öğretmenin rolünün arttığını ortaya koymuştur. Öğretmenin kişiliği, bilgisi, memnuniyeti, ilişkileri, değerleri, pedagojik kalitesi ve kısaca öğretmenlik mesleği yeniden ele alınmalı, bu konular üzerine araştırmalar yapılmasını ve değerlendirilmesini önermiştir.

Snook (2007) "değerler eğitiminin genel durumu" isimli araştırmasında, öğretmenlerin sürekli baskı altında olduklarını ve sürekli eleştirildiklerini, sürekli bir yarışın içine sokulmak istendiklerini, oysa ki öğretmenlerin takdir edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu durumun öğretmenleri bağımsız olarak bir etkinlik yapmaktan alıkoyduğunu veya öğrencilerine yeni öğretim tekniklerini uygulamalarını engellediğini ifade etmektedir. Snook araştırmasında, değerler eğitiminde okuldan daha önemli daha elverişli bir yerin olmadığını, öğretmenlerin değerler eğitiminin merkezinde rol oynadıklarında mesleki olarak hak ettikleri değeri alacaklarına inandığını, değer eğitimi programlarının hazırlanmasına ve uygulamalarına katılmış olacaklarını belirtmektedir.

Revell ve Arthur (2007) İngiltere'de iki üniversitede 1000 stajyer öğretmen okullarda bir dizi inceleme yapmışlardır. Stajyer öğretmenlerin staj yaptıkları okullarda değer ve karakter eğitimiyle ilgili tutum ve tecrübeleriyle, değer veya karakter eğitimi için okulların sağladığı imkânları incelemişlerdir. Elde edilen verilere göre; stajyer öğretmenler kendi yeteneklerini ve değerlerini ahlaki gelişim alanında da geliştirmek istemelerine rağmen okullardaki imkanların kısıtlı olmasından dolayı sıkıntı yaşadıklarını belirtmektedirler. Ayrıca, İngiltere'de karakter eğitimi okul müfredatının yurttaşlık eğitiminin bir bölümü gibi görüldüğünden, resmi müfredatta öğretmen eğitimine yer verilemediğini söylemektedirler.

Perry ve Wilkenfeld (2006), tarafından gerçekleştirilen araştırmada, hazırlanan değerler eğitimi programının uygulanması sonucunda öğrencilerin sorumluluk alma düzeylerini arttırmayı hedeflemişlerdir. Elde edilen sonuçlara bakıldığında öğrencilerin değerlerin kazanımlarında etkili olduğu görülmüştür.

Xiaoman (2006), “Çin’deki Müfredat Reformunda Ahlak ve Değerler Eğitimi” isimli araştırmasında, Çin’deki ahlak ve değerler eğitimi uzun zamandır politik işlerin (parti organizasyonu, gençlik organizasyonları dahil) ve ahlak eğitiminin özel konusu olarak özel bir sistem olarak yürütüldüğünü ifade etmiştir. Günlük eğitim etkinliklerinde ve diğer konularda ahlaki ve değerler eğitiminin uygulama fırsatı olmasına rağmen pek uygulama imkânı olmamış, yeni ahlaki ve değerler eğitimi kapsayan müfredat “uygunluk ve bütünlük” açısından ilk defa tanımlanmıştır. Bu yüzden yeni eğitim müfredatında “okullarda ahlak ve değerler eğitime” geniş yer verildiğini ifade etmiştir.

Rowe (2004) ise, öğretmenlerin niteliği, kalitesi ve değerlerinin öğretim sürecinde doğrudan ilgili olduğunu son çalışmaların ortaya koyduğunu ifade etmektedir. Okulda başarılı öğrencilere bazı sorular sormuş, en başarılı öğretmenlerin mesleklerini planlı yaptığını ve gereken özeni gösterdiğini, öğrencilerine güven verdiğini ifade etmişlerdir. Batı Avustralya’da “Teachers’ Hands” (öğretmenlerin ellerinde) adlı çalışmasında sınıf içi uygulamalarının etkileri değerlendirmiş, iyi öğretmenlerin hemen sınıfı etkilediğini ortaya koymuştur.

Refshauge (2004) Avustralya NSW devlet okullarındaki değerler eğitimi üzerinde durmuştur. Değerlerin sınıfta, okulda ve toplumda öğretilmesine yönelik bilgiler sunmuştur. Değerlerin sadece sınıf veya okullarda değil; aile ve çevrede öğrenilen geniş bir öğrenim alanı olan bir durumun söz konusu olduğunu ifade etmiştir. Ancak, öğrencilerin okul topluluğunun üyeleri tarafından onlara sağlanan iyi modelleri gözleyerek temel değerleri benimsediklerini belirtmektedir. Değerler eğitime yönelik okul toplumunu kapsamlı ve çok yönlü olarak ele almıştır. Okulda verilen değer eğitiminin toplumsal ve sosyal sonuçları üzerinde durmuştur.

Lamberta (2004), çocuk psikiyatri merkezinde kalan 52 katılımcı çocuk arasından 12 ile 18 yaş arasında yer alan tedaviye tepki veren 18 öğrenci içerisinden belirlenen 8 deney ve 8 kontrol grubu olmak üzere toplam 16 öğrenci üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Deney grubuna dört oturumluk değerler eğitimi programı uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise eğitim programı uygulanmamıştır. Deney grubuna uygulanan eğitim programında 12 tane değer kazandırılması amaçlanmıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında, özgürlük değerinde artış yönünde anlamlı bir bulgu elde edilmiştir.

Knafo (2003), ailenin; çocukların değerleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Ailedeki otoriterliğin, çocukları değerler açısından nasıl etkilediğini ele almıştır. Bunun

için 82 otoriter, 252 de otoriter olmayan İsraili babalar ve çocukları araştırmaya katılmıştır. Otoriter babaların çocuklarının güç değer türüne daha fazla önem verdikleri, evrensellik değer türüne daha az önem verdikleri saptanmıştır. Araştırmaya göre otoriter babalar, çocuklarının iyi bir vatandaş olarak sosyalleşmeleri için çaba sarf etmelerine rağmen, çocuklarının değerlerini etkileyemediklerini belirlemiştir.

Balake, Brady ve Sanchez (2003), ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin ve öğrencilerin okuldaki demokrasi algılarını ve vatandaşlık eğitimi uygulamalarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçla öğretmen ve öğrencilere anket uygulanmış, öğretmen ve okul yöneticileri ile grup görüşmeleri yapılarak, öğretmenlerin ders planları incelenmiştir. Araştırma sonunda, öğretmenlerin planlarında vatandaşlıkla ilgili temel bilgi ve becerilere, vatanseverlikle ilgili sembollere yer verdikleri, buna karşılık okullarda öğrencilerin demokrasinin ilkelerini bilmelerine karşın bu ilkeleri kendi yaşamlarında uygulayamadıkları saptanmıştır.

Astill, Feather ve Keeves (2002), öğrencilerin değerlere verdikleri önem oranlamaları üzerinde ailesinin ve arkadaşlarının etkisinin yanı sıra, okulun üst düzey değer boyutlarında özel bir etkisinin olup olmadığını incelemiştir. Çalışma, Güney Avustralya'da, 11 okulda, 12. sınıf düzeyinde yer alan öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Schwartz'ın değerler ölçeği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, öğrencilerin değerleri üzerinde cinsiyetin, kültürel geçmişin, dinin, ailenin sosyal statüsünün, aile ve arkadaş grupları tarafından sahip olunan değerlerin, okul ve öğretmenlerden daha etkili olduğu tespit edilmiştir.

Thompson (2002) tarafından karakter eğitiminin öğrenci davranışları üzerindeki etkisini incelemek üzere ABD'nin Tennessee eyaletindeki ilkokul öğrencileriyle yaptığı araştırmada, karakter eğitimi programlarının ilkokullarda uygulanması gerektiğini belirtmektedir. Karakter eğitimi ayrı bir konu olarak öğretilmektense, müfredatın ayrılmaz bir parçasının olması gerektiğini, sadece akademik konuların içinde değil aynı zamanda sanat, müzik ve beden eğitimi gibi derslerin kapsamında da karakter eğitimi programının yer alması gerektiğini önermektedir. Öğretmenler öğrencilere örnek teşkil ettiklerinden öğretmenler model olmalı, karakter bakımından kendilerini iyi yetiştirmeli, öğrencilere karakter eğitimi verilirken, genel anlamda okula, kamuya ve topluma katkıda bulunan uygulamalı hizmet aktiviteleriyle öğretildiği zaman öğrencilerin programa dair bir sahiplik duygusu geliştirmelerine yardımcı olacağını söylemektedir.

Konuyla ilgili yerli literatüre baktığımızda son yıllarda yapılan bazı araştırmalar şunlardır:

Güven (2010) yaptığı araştırmada öğretmenlerin öğrenciler üzerinde yürüttüğü vatandaşlık bilinci kazanımlarıyla ilgili öğrencilerin aktif katılımcı, hak ve sorumluluklarının farkında vatandaşlar olarak yetiştirdiklerini belirtmişlerdir. Öte yandan öğretmenler, başta aile olmak üzere, çevre, medya gibi faktörlerin vatandaşlık bilincinin oluşmasında olumsuz rolü olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

Aladağ (2009), cinsiyet değişkeni açısından, uygulama sonrası deney grubundaki öğrencilerin “duyuşsal düzey ölçeği” son test puanları arasında cinsiyetlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmektedir. Uygulama sonrası deney grubunda öğrencilerin duyuşsal düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ve bu anlamlılığının kız öğrenciler lehine olduğunu göstermektedir. Kontrol grubunda uygulama sonrası ise öğrencilerin duyuşsal düzey ölçeği son test puanları arasında cinsiyetlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir.

Aktepe ve Yel (2009) “ilköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi” isimli araştırmasında, öğretmenlerin en çok toplumsal adalet, ulusal güvenlik, aileye değer vermek, sağlıklı olmak, gerçek arkadaşlık, dürüst olmak, sorumluluk sahibi olmak ve eşitlik gibi değerleri tercih ederlerken; en az ise dünya işlerinden el ayak çekmek, zengin olmak, sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, hırslı olmak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak, itaatkâr olmak ve istek ve arzularının doyurulması anlamına gelen zevk gibi değerleri tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Uygun ve Dönmez (2009), ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde “vatanseverlik” değerinin öğretimi esas alınarak ahlaki muhakeme yaklaşımı ile gelişim düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada mevcut durumun belirlenmesi ve analiz edilmesine yönelik betimsel bir çalışma yapılmış olup, içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmada veriler, sosyal bilgiler dersinde “vatanseverlik” değerinin öğretimi için “Çanakkale Savaşı” ile ilgili bir olayın hikâyesi ve bu hikâye ile ilgili soruların yer aldığı çalışma kâğıdı düzenlenerek öğrencilere uygulanmıştır. Öğrencilerden cevaplar toplanıp ve bu cevaplar içerik analizine tabi tutularak değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre toplam 30 tane 4. sınıf öğrencisinden %76’sının “vatanseverlik” değerini öğrendiği ve ahlaki gelişim düzeylerinden %40’ının geleneksel düzeyde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. 5. sınıftaki toplam 45 öğrenciden

%95'inin "vatanseverlik" değerini öğrendiği ve ahlaki gelişim düzeylerinden %82'sinin geleneksel düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Akbaş (2009), "İlköğretim Okullarında Görevli Branş Öğretmenlerinin Değer Öğretimi Yaparken Kullandıkları Etkinlikler: 2004 ve 2007 Yıllarına İlişkin Bir Karşılaştırma" isimli çalışmasında, yeni ve eski ilköğretim programlarına göre öğretmenlerin değer öğretimi yaparken kullandıkları yöntemleri tespit etmeye çalışmıştır. Bunun için değer öğretimi etkinlikleri ölçeği geliştirilmiştir. Geliştirilen ölçek, çağdaş değer öğretimi etkinlikleri, geleneksel değer öğretimi, davranışa dönüştürme etkinlikleri ve örnek kişilerden hareketle değer öğretimi isimli dört faktörden oluşmaktadır. Ölçek, Ankara ve Kırıkkale'de seçilen ilköğretim okullarında görevli öğretmenlere uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, çağdaş değer öğretimi etkinlikleri ve geleneksel değer öğretimi etkinliklerinin yeni ve eski ilköğretim programlarını kullanan öğretmenlerce benzer oranda kullandıkları, değerlerin davranışa dönüştürülmesine yönelik etkinliklerin kullanımı yeni ilköğretim programlarını kullanan öğretmenlerde artmış, örnek kişilerden hareketle değer öğretimi etkinliklerinin ise azaldığı tespit edilmiştir.

Karasu ve Aktepe (2009), öğretmenlerin değerler eğitimine bakış açılarını ortaya çıkarmak için yaptıkları bir araştırmanın sonucunda; değerler eğitimi alanında eksiklikler olduğu, bu eksikliklerin programlardan, ders kitaplarından, öğretmenlerden, öğrencilerden ve velilerden kaynaklandđını tespit etmişlerdir. Öğretim programlarında verilen değerler eğitiminin yetersiz olduğu, ders kitap ve programlarında değerler eğitiminin içeriğinin doldurulması gerektiği ve değerler eğitimi adı altında etkinlik temelli bir dersin okul öncesi eğitimde ve ilköğretimde okutulmasının önemli olduğu belirtilmiştir. Kaybolmaya yüz tutmuş ya da var olan değerlerimizin öğretiminde informal öğretime bırakılmayacak kadar önemli olduğu ve "değerler eğitimi"nin aile içinde çocuklarımıza planlı bir şekilde verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Öğretmenlerimizin değerler eğitimi ve değerlerin öğretimini sınıf ortamında nasıl uygulayacakları konusunda ve değer öğretim yaklaşımları hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir. Çocuklarımızın toplumda var olan değerleri ilk olarak ailede öğrendiklerinden dolayı anne ve babaların değerleri çocuklarına öğretmeleri ve ailenin değerler eğitimini ne kadar bildikleri ile doğru orantılı olduğunun öneminden hareketle, değerler eğitimine aileden başlanmasının faydalı olacağı belirtilmiştir.

Keskin (2008) “Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması konulu çalışmada” 1998 ve 2004 Sosyal bilgiler öğretim programlarında doğrudan veya dolaylı, az ya da çok değerlere yer verildiği tespit edilmiştir. Bu değerlerde dönemlere göre farklılıklar görülmekle birlikte ortak olan nokta; değerlerin ve değerler eğitiminin tüm programlarda önemli görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretim programlarının hemen hemen tamamında ahlâk ve karakter eğitimine vurgu yapılmıştır. Tüm programlarda ortak olarak vurgu yapılan ana değerler dayanışma /yardımlaşma, duyarlılık, bağımsızlık ve sorumluluk olarak tespit edilmiştir. Geliştirilen değerler eğitimi ölçeği”nin 2005 ve 2006 yıllarında gerçekleştirilen iki uygulamasına ait genel sonuçlar ise şöyledir: Her iki uygulamada da kızların değerlere sahip olma düzeyleri erkeklerden daha yüksektir. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi arttıkça öğrencilerin değerlere yönelik puanları da artmaktadır. Her iki programın da ilköğretim beşinci sınıf düzeyinde değerleri öğrencilere aynı düzeyde kazandırdığını tespit etmiştir. Keskin (2008) araştırmasında genel olarak okullarımızda etkili bir okul kültürünün bulunmadığını, yeni programın ve özelde de değerler eğitimi konusunda öğretmenlere yönelik etkili bir hizmet içi eğitim çalışmasının yapılmadığını, değerler eğitimine yönelik öğretmenlerin faydalanabileceği kaynakların yok denecek kadar az olduğunu ve var olan kaynakların da uygulamadan ziyade teorik bilgi içerdiğini tespit etmiştir.

Tahiroğlu, Karasu ve Aktepe (2008) İlköğretim 4-5. sınıflarda, sosyal bilgiler dersinde değer analizinin ve değer açıklamanın, vatan-millet sevgisinin kazandırılmasına etkisi” isimli araştırmalarında; öğrencilerin deneysel işlem sonrası yapılan son test puanları sonucuna göre 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde kazandırılması istenen davranışlara paralel olarak hazırlanan görüşlere katılma oranlarının yükseldiği, değer analizi ve değer açıklama yaklaşımlarının, öğrencilere vatan-millet sevgisinin kazandırılmasında olumlu yöndeki etkisinin olduğu belirtilmiştir.

İşcan Demirhan (2007) “ilköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği” isimli araştırmasında; Bazı derslerle bütünleştirilerek değerler eğitimi programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin değerlere ilişkin bilişsel davranışları kazanma düzeyleri, kontrol grubu öğrencilerinden anlamlı bir biçimde yüksek bulunmuştur. Deney grubundaki öğrencilerin duyuşsal özelliklere ilişkin puanları ile kontrol grubundaki öğrencilerin puanları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Ancak, araştırmada deney grubu öğrencileri, kontrol grubu öğrencilerine göre, programın uygulanması sırasında değerlere ilişkin daha fazla

olumlu nitelikte davranış sergilemiştir. Araştırmada, değerler eğitimi programı uygulamasına katılan öğrencilerden kız öğrenciler, bilişsel davranışlar ve değerleri gösterme düzeyleri bakımından, erkek öğrencilere göre daha başarılı olmuşlardır. İlköğretim düzeyinde Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji dersleriyle bütünleştirilerek uygulanan programda, bu programa katılan öğrencilerin değerlere ilişkin puanları ile söz konusu derslere ait yılsonu notları arasında orta düzeyde ve pozitif yönde ilişki ortaya çıkmıştır. Bu durumda öğrencilerin değerleri kazanma düzeyleri ile söz konusu derslere ilişkin başarıları arasında anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Dılmaç (2007) “Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması” isimli doktora çalışmasını Konya ili Meram Fen Lisesi birinci ve ikinci sınıf öğrencileri üzerinde yapmıştır. Uygulamada bu kurumda kalan 15’i deney ve 15’i kontrol grubu olmak üzere 30 öğrenci yer almıştır. Araştırmanın sonucunda Deney ve kontrol grubunun son-test ölçüm sonuçlarına göre deney grubu lehine sorumluluk- dostluk/arkadaşlık- barışçı olma- saygı- dürüstlük- hoşgörü alt boyutlarında anlamlı bir farklılık çıkmıştır. Bu sonucun ortaya çıkmasını verilmiş olan insani değerler eğitimi programının etkisine bağlamıştır.

Ulusoy (2007) lise 1, 2 ve 3. sınıf öğrencilerinin lise tarih programlarında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin cinsiyete, sınıf düzeylerine ve okullara göre değişip değişmediğine bakılmıştır. Çalışmada geleneksel ve demokratik değer ölçeği hazırlanmış ve hazırlanan bu ölçekle öğrenci görüşleri alınmıştır. Araştırmanın evrenini lise1, 2 ve 3. sınıf öğrencileri, örneklemini ise 2005–2006 eğitim-öğretim yılında anket çalışmasına katılan 9 liseden toplam 824 lise 1.2.3. sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada elde edilen bazı sonuçlar şunlardır: Okulların demokratik değerlere, geleneksel değere oranla daha fazla katılım gösterdikleri görülmüştür. Cinsiyete göre yapılan t-testi sonucunda kız öğrencilerin demokratik değerlere erkek öğrencilere göre daha fazla katılım gösterdiği, erkek öğrencilerin de geleneksel değerlere kız öğrencilere göre daha fazla katılım gösterdiği görülmüştür. Sınıflara göre yapılan karşılaştırmada 1. sınıf öğrencilerinin değer ifadelerine diğer sınıflara göre olumlu yönde daha fazla katılım gösterdiği görülmüştür. Sonuç olarak tarih dersinde geleneksel ve demokratik değerlerin önemli ölçüde aktarılabildiği, tarih programlarının amaçlar ve açıklamalar bölümünde geleneksel ve demokratik değerleri kazandırmayı amaçlayan hedeflerin olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada öğrencilerin katılım gösterdikleri, “konukseverlik,

fedakârlık, barış, demokrasi bilinci, dürüstlük, bağımsızlık, insan haklarına saygı, hoşgörü, vatanseverlik” gibi değerlerin, yapılacak olan tarih programında öğrencilere kazandırılmak istenen baskın değerler arasında yer alması önerilmiştir. Yapılacak tarih programı değişikliklerinde geleneksel ve demokratik değerleri kazandırmayı amaçlayacak amaçlar ve araştırmalara yer verilmesi önerilmiştir.

Sağnak (2007) tarafından yapılan araştırma “Orta Öğretim Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Okulun Örgütsel Değerlerine ilişkin Algıları ile Kişisel Değerleri Arasındaki Uyum Düzeyleri” başlığını taşımaktadır. Orta öğretim okullarında öğrenim gören öğrenciler, örgütsel değerlere ilişkin sırasıyla itaat, formallik, düzenlilik, ekonomi ve ahlâki tutarlılık değerlerini ilk beş sırada; düşüncelilik, nezaket, sosyal eşitlik, neşe ve otonomi değerlerini ise son beş sırada algıladıkları belirtmişlerdir. Öğrencilerin kişisel değer sistemlerinde sırasıyla adil olmak, ahlâki tutarlılık, açıklık, düşüncelilik ve açık görüşlülük değerlerinin ilk beş sırada; ekonomi, tedbirlilik, denemeye açıklık, itaat ve formallik değerlerinin son beş sırada tercih edildiği tespit edilmiştir. Araştırma öğrencilerin değer profilleri ile okulların değer profillerinin büyük ölçüde birbirine benzemediğini ortaya koymuş ve bu durumun liselerde güçlü bir örgüt kültürünün olmadığı ve öğrencilerin değer çatışması yaşadıkları şeklinde yorumlanabileceğini belirtmiştir. Sağnak’ın bu tespiti okulda verilecek değerler eğitiminin, çocukların başarısının artırılması açısından önemli olduğu sonucu ortaya koymuştur.

Arslan (2007) tarafından yapılan çalışma “Türk Eğitim Sisteminde Değerler Sorunu ve Eğitim Programlarına Yansımaları” başlığını taşımaktadır. Çalışmada, eğitimde yeniden düzenleme söz konusu olduğunda başlangıç noktasının her zaman eğitim programlarının değiştirilmesi olduğunu belirtmiştir. Çalışmanın sonunda eğitim programlarının içerik, eğitim durumları ve değerlendirme öğelerinin, araştırmacı tarafından öneri olarak belirtilen hedefleri gerçekleştirecek nitelikte olması gerektiği vurgulanmakta; devamında ise daha da önemli olan şeyin programların uygulayıcıları olan öğretmenlere değişimin ruhunun kazandırılmasının şart olduğu, aksi takdirde programların yazılı birer belge olmaktan öteye gidemeyeceği belirtilmiştir.

Koç (2007) “İlköğretim 7. Sınıflarda Okutulan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinde Öğrenciye Kazandırılması Amaçlanan Evrensel Değerlere İlişkin Tutumlar Üzerinde Öğretim Sürecinin Etkisi” isimli yüksek lisans tezinde evrensel değerlere ilişkin tutumların öğrenciye kazandırılmasında öğretim süreci boyunca etkinlikler yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğretim sürecinin evrensel değerlere

ilişkin tutumlar üzerinde etkili olduğu görülmüştür. “Evrensel Değerlere İlişkin Tutum Ölçeği”nin özellikle ilköğretim ikinci kademedede uygulanabileceğini belirtmiştir.

Yazıcı (2006) “değerler eğitimine genel bir bakış” isimli araştırmasında, şu önerilerde bulunmuştur: Okullarımızda hangi değerlerin verileceği konusunda geniş toplumsal ittifakın oluşması gerekir. Değerler eğitiminin, ailede başlayan ve bireyin yaşamının sonuna kadar devam eden bir süreç olmasından dolayı; hangi eğitim kademesinde, hangi sınıfta ve ne boyutta verileceğinin belirlenmesi, basın yayın organlarının temsilcileri ile işbirliği yapılarak, çocuğun okulda öğrendiği değerler ile medyada karşılaştığı değerlerin çatışmaması sağlanmalıdır. Değer eğitimi sadece okullarda verilir ise öğrenciler evde ve okulda karşılaştıkları değerler arasında seçim yapmak zorunda kalacaklardır. Bu tür bir sorunla karşılaşmamak için, okullarda öğrencilere kazandırılmak istenilen değerlerin velilere anlatılmalı, değer eğitimi sürecine seminerler, konferanslar gibi eğitsel faaliyetlerle ailelerin de katılmaları sağlanmalıdır. Üniversitelerin, eğitim fakültelerinde, değerler eğitimi ile ilgili dersler verilmeli, ülkemizin mevcut durumu göz önüne alınarak, değerler eğitimiyle uyumlu öğretim programları hazırlanmalıdır. Değerler eğitimi için uygun yaklaşımlar tespit edilmeli ve uygulanmalıdır. Mevcut öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili bilgilerinin geliştirilmesi için hizmet içi eğitim faaliyetlerine önem verilmelidir. Değerlerin ölçülmesinde kullanılan ölçüm araçları gözden geçirilmeli ve eksiklikleri giderilmelidir.

Akbaş (2006) tarafından yapılan “Yeni İlköğretim Programları’nın Değer Eğitimi Boyutunun İncelenmesi” başlıklı çalışmada, ilköğretim programlarının değer eğitimi boyutu incelenmiş, karşılaştırmalar yapılmış ve programlardaki değer boyutlarının ders kitaplarına ve öğretmen kılavuz kitaplarına etkisi değerlendirilerek, değerlerin ders kitaplarına ve öğretmen kılavuz kitaplarına nasıl yansıdığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji, Türkçe ve Matematik öğretim Programlarının değer boyutu incelenmiştir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın değer boyutunun incelenmesi için, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan kişisel nitelikler ve değerler belirlenmiş, bu değerler sonucunda öğrencilerin hangi davranışları kazanması gerektiği tespit edilmiştir. Değerler dersin kazanımlarıyla da ilişkilendirilmiştir. Bunun sonucunda değerlerin temalarla ve konularla ilişkili olduğu, ancak bazı değerlerin öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilmediği, her tema için bir değer belirlenmediğinden, bir değer üzerinde ne kadar durulacağına belli olmadığı ortaya konulmuştur.

Sarıcan (2006) tarafından “1998 ile 2004 sosyal bilgiler dersi programlarının vatandaşlık değerleri açısından karşılaştırılması” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında 4 ve 5. sınıf öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuştur. 1998 sosyal bilgiler dersi öğretim programının “aile birliği, “Atatürk İlke ve İnkılâplarına sahip çıkan”, “ezberci” özelliklerin diğer değerlere göre daha çok yer aldığı, “bilimsellik”, “farklılığa saygı”, “araştırmacı”, “hoşgörü” ve “çalışkanlık değerlerinin” eksik kalan vatandaşlık değerleri arasında yer aldığı tespit edilmiş; 1998 sosyal bilgiler dersi öğretim programının vatandaşlık değerlerini orta ve orta düzeyin üstünde kazandırıldığı belirtilmiştir. 2004 sosyal bilgiler dersi öğretim programının, “araştıran”, “duyarlı”, “hoşgörülü”, “bilimsel”, “vatansever”, “sorumluluk alan” ve “çalışkan” vatandaşlar yetiştirdiği ayrıca genel anlamda vatandaşlık değerlerini orta düzeyin üstünde kazandırmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sarı (2005), Öğretmen adaylarının değer tercihlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, öğrencilerin değer tercihleri önem sırasına göre, siyasi, genel ahlak, dini, ekonomik, estetik, sosyal ve bilimsel değerler olarak bulunmuştur. Kız ve erkek öğrencilerin bilimsel değerleri arasında bir farklılık yoktur. Erkek öğrencilerin değerleri benimseme düzeyleri bilimsel değerler dışındaki tüm değerler alanında kız öğrencilerden daha yüksektir. Araştırmada tüm değer alanlarının birbirleriyle anlamlı ilişkiler içinde oldukları bulunmuştur.

Akbaş (2004), “Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi” doktora çalışmasında ilköğretim okulları 8. sınıf öğrencilerinin ilköğretim okulları genel hedeflerinde belirtilen değerlere ulaşma düzeyleri öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmiş ve öğretmenlerin değer eğitimi konusundaki görüşleri alınmıştır. Öğrenci değerlerini ölçmek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen geleneksel değerler ölçeği, demokratik değerler ölçeği, çalışma-iş değerleri ölçeği, bilimsel değerler ölçeği ve temel değerler ölçeği kullanılmıştır. Öğretmenlerin öğrenci değerleri ve değer öğretimine ilişkin görüşlerini almak için ise, öğretmen ölçeği geliştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda şu veriler elde edilmiştir. Araştırma kapsamındaki kız öğrenciler, demokratik değerlere ve temel değerlere erkek öğrencilere göre daha üst düzeyde ulaşmışlardır. Geleneksel değerlere, çalışma-iş değerlerine, bilimsel değerlere ulaşma düzeylerinde cinsiyet açısından herhangi bir farklılık olmamıştır. Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri, onların demokratik değerlere, bilimsel değerlere ve temel değerlere ulaşma düzeylerinde farklılığa neden olmamıştır. Araştırma kapsamına alınan

ilköğretim okullarında görevli öğretmenler, değer öğretiminde çoğunlukla öğretmenin merkezde olduğu ve sözel iletişime dayalı etkinlikler kullanmaktadırlar. Araştırma kapsamına alınan öğretmenler, okulda verilen değerlerin aile ve çevrede yeterince pekiştirilmediğini, okul ve aile arasında işbirliği olmadığını ve okul ile ailede verilen değerlerin çatışabildiğini belirtmişlerdir.

Yukarıda değerler eğitimi alanında yapılmış bazı yabancı ve yerli araştırmaların kısa bir değerlendirmesi yapılmıştır. Son yıllarda ülkemizde yapılmış araştırmalarda değerler eğitimine ilginin arttığı görülmekle birlikte, konuyla ilgili daha fazla araştırma yapılmasına ihtiyaç olduğu aşikârdır. Yapılan araştırmalarda, çocuklarımızın toplumda artarak devam eden değer kaybı ile karşı karşıya olduğu ve giderek değerlerinden uzaklaştığı ifade edilmektedir. Toplum düzeninin daha iyi, daha güzel ve daha sağlıklı olması için eğitim programlarında değişiklik yapılmasına ve hangi değerlerin hangi öğretim yaklaşımlarıyla hangi sınıflarda öğretilmesi gerektiğinin tespit edilerek değerler eğitiminin yeterince müfredatta yer almasına ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Araştırmalarda uygulanan değer eğitimi programlarının başarılı olduğu sonucuna ulaşıldığı, ilköğretim I. Kademedeki genel anlamda değer eğitimi yaklaşımlarıyla öğretim etkinliklerinin ve deneysel çalışmaların pek fazla olmadığı görülmektedir. Değer eğitimine ilişkin ölçme araçlarının da yeterli olmadığı, ölçme aracı sıkıntısının yaşandığı ve bu seviyede pek de fazla ölçme aracının olmadığı belirlenmiştir. İncelenen yerli ve yabancı literatür içerisinde bu araştırmaya benzer bir araştırmanın olmadığı görülmektedir. Bu anlamda yapılan bu araştırma, değerler eğitimi alanında yapılmış özgün bir çalışma olarak nitelendirilebilir. Bu araştırma genelde sosyal bilgiler eğitimi, özelde ise değerler eğitimi alanında önemli bir eksikliği dolduracaktır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ilgili literatür sosyal bilgiler ve değerler eğitimi ile araştırılarak bir bütünlük içerisinde sunulmuştur.

2.1.Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler; bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamda incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB., 2005:51).

Bu tanımda sosyal bilgiler ile ilgili dört boyut ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki sosyal bilgilerin bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirmek amacıyla olması, ikincisi sosyal bilgilerin sosyal bilimler ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtmaması, üçüncüsü sosyal bilgilerin insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimini zaman boyutunda ele aldığı ve dördüncüsü de sosyal bilgilerin toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ders olduğudur. Sosyal bilgiler, sosyal bilimler disiplinlerinden ilköğretim dönemi çocuklarının seviyesine uygun olarak seçilmiş bilgilerin, disiplinler arası bir yaklaşımla verildiği bir müfredat programıdır (Safran, 2008:4,16).

Öztürk (2006)'e göre sosyal bilgiler, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla, sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır. Bu tanımda, değişen ülke ve dünya koşullarına göre etkin vatandaş yetiştirmenin önemi belirtilmiştir.

Doğanay (2006)'a göre ise sosyal bilgiler; sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içerisinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerikli demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır. Bu tanımda da; sosyal bilgilerin disiplinler arası bir yaklaşım gösterdiği ile zaman boyutunda demokratik vatandaş yetiştirmenin önemine vurgu yapmıştır.

Sosyal bilgiler, bireyin toplum içinde vatandaşlık bilincini tam yerine getirmesi, bireyin hak ve sorumluluklarını bilmesi açısından yeterlik kazandırmak, bireye mantıklı ve bilimsel düşünceyi kazandırması, kişinin toplumsallaşma sürecine katkı sağlaması ve toplum yararına çalışmayı gaye edinmiş vatandaşlar yetiştirmek amacıyla ilköğretimin 4.5.6. ve 7. sınıflarında okutulan bir derstir.

Sosyal bilgilerin asıl amacı birbirine bağlı olan bir dünyada kültürel yönden çeşitli ve demokratik toplumun vatandaşları olarak toplum yararı için bilgili ve mantıklı kararlar vermede ve gençlerin yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır (NCSS, 2002).

2.1.1.Sosyal Bilgiler Programının Vizyonu

Sosyal bilgiler programının vizyonu; 21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimlerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir (Yetkin ve Daşcan, 2008:598).

İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 4 ve 5. sınıflarda haftada üçer ders saati olmak üzere, her sınıf için toplam 36 haftada 108 saatlik bir ders süresi öngörülerek hazırlanmıştır. Bu dersin eğitim ve öğretiminde (MEB.,2005:6):

1. Etkili ve sorumlu Türk vatandaşı yetiştirmek amacıyla tasarlanmış Sosyal Bilgiler üniteleri; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ve vatandaşlık bilgisi açılarından çok yönlü olarak ele alınmaktadır. Öğretmen de konuları çok yönlü olarak işlemelidir.
2. Sosyal bilgiler programında, belirlenmiş kazanımlara yönelik konu sıralaması yapılmamıştır. Programda kazanımların öngördüğü bir içerik sıralaması söz konusudur. Öğretmen, kazanımları gerçekleştirme koşuluyla; çevre özelliklerini, öğrenci grubunun ilgilerini, ihtiyaçlarını, beklentilerini, hazır bulunuşluk düzeylerini ve dolayısıyla da ön bilgilerini dikkate alarak, Türk milli eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda uygun çıkış noktaları,

uyarıcı ve pekiştireç unsurlarını kullanarak çerçevesi belirlenmiş olan içeriğe bağlı oluşturacağı alt başlıklar etrafında hareket etmelidir.

3. Öğretmen “sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler” ve “yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler” anlayışına önem vermelidir. Öğrencilere, sosyal bilimcilerin bilimsel yöntemleri sezdirilmelidir. Öğretmen, okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanarak, öğrencileri sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yaratıcı düşüncelerini sağlamalıdır.
4. Ünitelerin sıralanması “yakından uzağa” ilkesine göre yapılırken, “küresel bağlantılar” öğrenme alanı ile öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmıştır.
5. Üniteler işlenirken doğrudan verilecek beceriler üzerine alıştırmalar yapılmalıdır. Dokuz temel becerinin yanı sıra, öğrencilerin zaman ve mekân algılama, değişim ve sürekliliği algılama ve sosyal katılım gibi sosyal bilgiler becerilerini kazanmaları üzerinde önemle durulmalıdır. Bu beceriler alt aşamaları ile birlikte öğretmen kılavuzunda verilmiştir. Kaynak kullanımı ve kanıt değerlendirmeye dayalı sosyal bilgiler eğitiminde öğrencilerin sebep-sonuç ilişkisi kurmaları ve kanıta dayalı akıl yürütmeleri sağlanmalı, kanıtların sınırlılıkları ve tarihin farklı yorumlarının olabileceği fark ettirilmelidir.
6. Öğretmen, öğrencilerin disiplinlere ait yapısal kavramları öğrenmelerine dikkat etmelidir. Öğrencilerin çizdikleri kavram haritalarından yararlanarak, kavram yanılgıları varsa, düzeltmelerine yardımcı olmalıdır.
7. Programdaki değerler, bir örnek olaydan ya da öyküden hareketle, değerleri açıklamak, ahlaki muhakeme ve değer analizi şeklinde verilmelidir.
8. Öğretmen, programda üç türlü ilişkilendirme ile karşılaşmaktadır. Bunlar, üniteler arası ilişkilendirme, dersler arası ilişkilendirme ve ara disiplinlerle ilişkilendirme.
9. Öğretmen, okulun bulunduğu çevreye göre programdaki etkinlik örneklerini seçmeli ya da kendisi etkinlik hazırlamalıdır. Olguları ve olayları aktarmak ya da öğrencilere ders kitaplarını ezberletmek yerine, aktif öğrenme etkinliklerini uygulamalıdır. Oluşturmacı sınıfın gerçek anlamda demokrasinin yaşandığı bir yer olduğu unutulmamalıdır. Bu şekilde öğrenciler demokratik beceri ve değerlere sahip, bilimsel düşünmeye açık, insan haklarına saygılı, işbirliği içinde çalışabilen, cumhuriyet sevgisi gelişmiş, haklarını bilen ve sorumluluk sahibi Türk vatandaşları olarak yetişebilir.

10. Milli ve dini bayramlar, mahalli kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanarak, öğrencilerin tarihsel duyarlılığı geliştirilmelidir. Öğrencilerin, Türk milletine, Türk bayrağına, Türk ordusuna ve vatanına hizmet eden kişilere sevgi, saygı ve takdir duygularını geliştirmelidir. Öğretmen “güncellik ilkesinden” hareket etmeli, fırsatları değerlendirmelidir. Güncel konular, öğrencilere iş ve proje olarak verilmelidir.
11. Öğretmen, inceleme gezilerine önem vermelidir. Bu geziler Pazaryerine, resmi dairelere, fabrikalara, atölyelere, müzelere ve tarihi mekânlara yönelik olabilir. Bu geziler, sadece eğlenceli bir gün geçirme olarak düşünülmemeli, her aşaması planlanmalı ve değerlendirilmelidir.
12. Öğretmen, öğrencileri milli, ahlaki, insani, manevi, kültürel değerler bakımından besleyici; demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede yol gösterici olmalıdır. Ayrıca ders konularını sevdirci roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı, şiir ve fıkra gibi edebi ürünleri okumaya teşvik etmelidir.
13. Öğretmen fotoğraflar, haritalar, filmler, CD-ROM’lar, tarih ve sosyal bilgiler benzetim (simülasyon) programları, çoklu ortam (mültimedya) ve hipermedya gibi araçlar; telekomünikasyon hizmetlerini (internet gibi) imkanları ölçüsünde sosyal bilgiler dersinin bir parçası yapmalıdır. Gezi düzenleyemediği mekânlara, sınıf içinde internet yardımıyla, sanal alan gezileri yaptırmalıdır.
14. Öğretmen, ünitenin yapısına uygun olan değerlendirme araç ve yöntemlerini seçmelidir. Öğretmen, değerlendirmenin, öğrenmenin ayrılmaz bir parçası olduğunu bilmelidir. Sadece öğrenme ürünü değil, öğrenme sürecini de değerlendirmelidir. Geleneksel değerlendirme yöntemleri ile alternatif değerlendirme yöntemlerini birlikte kullanmalıdır. Bu değerlendirme yöntemleri ve araçları; gözlem, performans ödevleri, görüşmeler, öz değerlendirme ölçekleri, öğrenci ürün dosyaları (portfolyo), projeler, posterler, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, boşluk doldurmalı, açık uçlu sorulardan oluşan testlerdir.

2.1.2.Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçları

7. Sınıf sonunda öğrenci (MEB.,2005:9);

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.

2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
3. Atatürk ilke ve inkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; laik, demokratik, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, tablo, grafik, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslar arası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar
9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her meleğin gerekli olduğuna inanır.
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlikler ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
12. Bilimsel düşünmeye temel olarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir.
13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.

16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlar arası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.

İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinin ünitelerine göre kazanımları:
(MEB.,2005:14-21).

1. ünite: Kendimi Tanıyorum

Kazanımlar

1. Bireysel farklılıkları tanır ve kabul eder.
2. Duyguları ve düşünceleri arasındaki ilişkiyi fark eder.
3. Farklı durumlara ait duygu ve düşüncelerini ifade eder.
4. Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar.
5. Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.
6. Sahip olduğu resmi kimlik belgelerindeki bilgileri analiz ederek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.

2. ünite: Geçmişimi Öğreniyorum

Kazanımlar

1. Sözlü tarih yöntemi kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturur.
2. Ailesi ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri fark eder.
3. Tarihte Türklerin yaygın olarak oynadığı oyunlardan günümüzde de devam edenlere örnek verir.
4. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir
5. Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, milli mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimler.
6. Milli mücadelenin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilanında Atatürk'ün rolünü fark eder.

3. ünite: Yaşadığımız Yer

Kazanımlar

1. Çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulur.
2. Çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur.

3. Çevresindeki bir yerin krokisini çizer
4. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklerle aktarır
5. Çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur
6. Çevresinde gördüğü doğal ve beşeri unsurları ayırt eder.
7. Efsane, destan, öykü, türkü ve şiirlerden yararlanarak yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur.
8. Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur.

4. ünite: Üretimden Tüketime

Kazanımlar

1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt eder.
2. İhtiyaçlarından hareket ederek insanların temel ihtiyaçları hakkında çıkarımlarda bulunur.
3. Mevcut kaynaklarla ihtiyaçlarını ilişkilendirir.
4. Satın alacağı ürünleri belirlenen standartlara göre değerlendirir
5. Kullandığı bazı ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını oluşturur.
6. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır
7. İhtiyaçlarla meslekleri ilişkilendirir.

5. ünite: İyi ki Var

Kazanımlar

1. Çevresindeki teknolojik ürünleri, kullanım alanlarına göre sınıflandırır.
2. İnsanlığın kullandığı belli başlı zaman ölçme araçlarını ve belirleme yöntemlerini tanır.
3. Kullandığı teknolojik ürünlerin zaman içindeki gelişimini kavrar
4. Teknolojik ürünlerin hayatımızda ve çevremizde yaptığı değişiklikleri dikkate geçmişle bugünü karşılaştırır
5. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlar
6. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır

6. ünite: Hep Birlikte

Kazanımlar

1. İnsanların belli bir amaç çerçevesinde oluşturdukları sosyal örgüt, resmi kurum ve grupları fark eder.
2. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler yâda ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir

3. Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir.
4. Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir
5. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinlikler önerir.

Araştırmanın konusu ve öğrencilere kazandıracağımız yardımseverlik değeri bu ünite içerisinde yer almaktadır. Yardımseverlik değerinin öğretiminde 4.sınıf “Hep Birlikte” ünitesi kazanımlarında yer almıştır. Ancak yardımseverlik değerinin öğretiminde müfredattaki kazanımlar yeterli görülmemiştir. Araştırmacı tarafından aşağıdaki ilave kazanımlarla desteklenmiştir.

6. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini ifade edebilme.
7. Toplumdaki insanların birbirlerine “yardım etmesi” gerektiğini ifade eder.
8. Çevresindeki insanlara yardımsever şekilde davrandıklarında ne tür davranışlarla karşılaştıklarını söyleyebilme.
9. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılarak, yardımsever olmanın insanları mutlu ettiğini ve iç huzura kavuşturduğunu ifade eder.
10. Yardımseverliği gönüllülük esasında yapar
11. Yardımseverlikle ilgili bir kampanyayı başlatır ve yürütür ve sonuçlandırır.
12. Yardımseverlikle ilgili düzenlenen bir gezide, gezi öncesinde-gezi sırasında ve gezi sonrasındaki davranışlarıyla yapılan faaliyetin önemini fark eder
13. Kahramanlık hatıralarından dersler çıkararak yardımseverlik değerini içselleştirme

7. ünite: İnsanlar ve Yönetim

Kazanımlar

1. Yaşadığı yerin yerel yönetim birimlerini tanır
2. Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde yerel yönetimlerin rolünü açıklar.
3. Kamuoyunun yerel yönetimlere etkisine örnekler verir
4. Büyük millet meclisinin açılışı ile ulusal egemenliği ilişkilendirir

8. ünite: Uzaktaki Arkadaşlarım

Kazanımlar

1. Dünya üzerinde çeşitli ülkeler olduğunu fark eder
2. Görsel materyallerden yararlanarak çeşitli toplumların günlük yaşamlarına ilişkin çıkarımlarda bulunur.
3. Kendisi ile başka bir toplumdaki yaşlılarının günlük yaşamlarını karşılaştırır

4. Toplumlar arasında ortak kutlanan özel günlere örnekler verir

Sosyal Bilgiler Programının Temel Yaklaşımı (MEB.,2005:50-51):

1. Her öğrencini birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
2. Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.
3. Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.
4. Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alış verişi yapmaya özendirir.
5. Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.
6. Milli kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
7. Öğrencilerin kendi örf ve adetleri çerçevesinde ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.
8. Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser.
9. Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.
10. Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlar.
11. Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.
12. Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar.

2.1.3.Etkili Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal bilgiler öğretimi devletler ve toplumlar için stratejik önemli olan bir derstir. Bu ders kapsamında bireyler, vatandaşlık bilincini, sosyal hayat için gerekli bilgi, beceri, tutum, değer ve davranışları edinirler. Vatandaş için sosyal bilgiler anlayışı Eskiçağdan beri uygulanmakla beraber, bir ders olarak “sosyal bilgiler” Amerika Birleşik Devletleri’nde başlamış, 1968 yılından itibaren (bazı kesintiler olmakla beraber) de ülkemizde sosyal bilgiler programı yürürlüğe konmuştur. 1998 yılında eğitimin “kesintisiz zorunlu sekiz yıl” olmasıyla birlikte, sosyal bilgiler dersi ilköğretim programının ana ders topluluklarından birisi haline gelmiştir. Türkiye’de sosyal bilgiler eğitiminin çok kısa bir geçmişi olmakla beraber, sosyal bilgiler eğitimi

çok hızlı bir ilerleme göstermektedir. Ancak, ülkemizde sosyal bilgiler eğitiminin hala istenilen düzeye ulaşmadığı söylenebilir. Gerek vatandaşlık görevleri bağlamında, gerekse kazandırılması hedeflenen değerler ve davranışlar bağlamında birtakım eksikliklerin olduğu görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan, birbirlerine Atatürk milliyetçiliği ile bağlı, cumhuriyetimizin kazanımlarına sahip çıkan; geleneksel değerlerimizin olumlu yanlarını muhafaza eden, bununla birlikte çağdaş ve evrensel değerleri kabul etmeye hazır yeni nesiller yetiştirmek sosyal bilgiler eğitiminin başlıca görevlerindedir. Ülkemizde iyi, etkin, sorumlu, üretken, birbirine saygılı ve vatanperver bireyler yetiştirmenin yolu iyi bir sosyal bilgiler eğitiminden geçmektedir (Safran, 2008:15-16).

Sosyal bilgiler öğretimi konusunda dünyanın en etkin ve saygın kurumlarından biri ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS)'dir. NCSS (2004), sosyal bilgiler öğretiminin etkili olabilmesi için, yapılandırmacı öğrenme kuramına ve etkin öğretim ilkelerine dayandırılmasını talep etmiştir. 2005 sosyal bilgiler öğretim programını da şekillendirdiği görülen bu ilkeler aşağıda kısaca açıklanmıştır.

a.Sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı öğrenme kuramına dayanmalıdır.

Yapılandırmacılık, bilginin öğrenci tarafından yapılandırılmasını ifade eder. Öğrenciler öğrenirken, anlamı bireysel ve sosyal olarak yapılandırır. Gerçekte öğrenme de, bu anlamlandırma ya da anlam yapılandırma sürecidir. Bu nedenle öğretmenler, derslerinde öğrencilerin bilgiyi yapılandırmalarına olanak verecek öğrenci merkezli etkinliklere yer vermelidir. Yapılandırmacı bir öğretmen, öğrencinin ne kadar öğrendiğine değil, öğrenirken hangi yolu izlediğine odaklanır. Yani öğretim, ürün odaklı değil, süreç odaklıdır. Bu nedenle, elbette değerlendirme de süreç odaklı olmalıdır. Yapılandırmacı bir öğretmenin öncelikli öğretim görevleri şunlardır (Öztürk, 2005:162):

- Öğrencinin bilgiyi yapılandırmasına olanak veren “işbirlikli öğrenme” modeline uygun eğitim durumları oluşturmak ve buna paralel olarak “probleme dayalı öğrenme” stratejileri uygulamak.
- Öğrenciye bilgiyi yapılandırmasında rehber ve teşvik edici olmak, öğrenme ortamını düzenleyicilik ve danışmanlık rollerini üstlenmek.
- Her zaman tüm toplum üyelerinin-öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler ve tüm anne babaların- kendilerine özgü yollarla öğrendiklerini hatırlamak ve hatırlatmak.

- Öğrencilerin kendi düşüncesini geliştirmesine ve bilgiyi kendine özgü bir biçimde anlamlandırmasına zemin hazırlamak.

Sosyal bilgiler öğretmenleri derslerini planlarken yukarıda sözü edilen öğretim görevlerini göz önünde bulundurmalıdır. Ancak, etkili bir sosyal bilgiler öğretimi için, bu görevleri yerine getirmek yeterli değildir. Tam öğrenmenin gerçekleşebilmesi için aşağıdaki öneriler de dikkate alınmalıdır.

b.Sosyal bilgiler öğretimi etkin öğretim ilkelerine dayanmalıdır. Bu temel ilkeler şunlardır (1) Anlamlılık, (2) Bütünleyicilik, (3) Değerlere dayalılık, (4) Meydan okuma ve (5) Aktif öğrenmedir (Kıroğlu ve diğerleri,2006).

(1) Anlamlılık ilkesi: Sosyal bilgiler programı öğrencilerin yaş, olgunluk ve ilgileriyle alakalıdır. Öğrencilerin sosyal yaşamlarından hoşnut olmasına yardımcı olmalıdır. Sosyal bilgiler programı öğrencilerin fiziksel ve gelişimsel ihtiyaçlarına odaklanmalıdır. Sosyal çevrenin eksikliklerine, tehlikelerine, güçlü yönlerine ve getirilerine odaklanmalıdır. İnsanoğlunun sadece başarılarına değil, başarısızlıklarına da değinmelidir. Yaygın sosyal konuları sürekli vurgulayarak öğrencilerin yaşamlarıyla ilişkilendirmelidir. Öğrencilere farklı etnik ırk ve kültür gruplarının üyeleriyle etkileşim kurmaları için fırsat sağlamalıdır. Gelecekte karşılaşılabileceği durum ve problemleri incelemeleri için öğrencilere imkân sağlamalı, kişisel gelişimlerini destekleyici ortamlar sunmalı ve araştırma yapmaları için fırsatlar vermelidir (NCSS, 2004).

Öğrenme, öğrenci yönünden anlamlı olduğu zaman etkilidir. Öğrenme/öğretmenin anlamlı olabilmesi için şunlar olmalıdır:

- a. Öğrenciler okul içinde ve okul dışında kullanacakları bilgi, beceri, inanç ve tutumları birbirleriyle ilişkilendirerek öğrenmelidir.
- b. Öğretim önemli fikirlerin gelişimini sağlamayı amaçlamalı ve bu önemli fikirleri anlama, yorumlama ve yaşama uygulama için öğretme üzerinde odaklanmalıdır.
- c. Hem öğrencilere sunulurken, hem de etkinlikler sırasında işlenirken içeriğin anlam ve önemi üzerinde önemle durulmalıdır.
- d. Sınıf etkileşimi, yüzeysel bir şekilde pek çok konuyu ele almaktansa birkaç önemli konunun irdelenmesi üzerinde yoğunlaşmalıdır.
- e. Anlamlı öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme stratejileri, öğrencilerin işlenen konunun özündeki önemli fikirlere yönelik dikkatleri üzerinde odaklanır.

f. Öğretmen; öğretimin planlaması, uygulaması ve değerlendirilmesinde bir yansıtıcıdır (NCSS, 2004). Sosyal bilgiler öğretmenleri, öğretimi planlarken bu ilkeleri mutlaka göz önünde bulundurmalıdır.

Yeni sosyal bilgiler öğretim programı, ders kitabı merkezli ders işleme alışkanlığına son vermeye çalışmakta, onun yerine öğrenci merkezli etkinliklerle ders anlayışını sınıf ortamına taşımaktadır. Üstelik öğrencilerin eğlenerek öğrenebilecekleri bir ortam hazırlamada öğretmene yardımcı olmaktadır. Yapılan bu etkinlikleri program; sınıf-okul içi etkinlikler, sınıf-okul dışı etkinlikler ve inceleme gezisi olarak gruplandırmıştır (Ata, 2006:79). Öğreten, öğrenme sürecini oluştururken öğrenenlere doğrudan yaşamsal alanlar sunmaya çalışmalı ve bireyleri bu alanlara çekmelidir. Aksi takdirde anlatılanlar sadece o anda kalacak ve öğrenmenin ezberinden çok kısa bir sürede yok olacaktır (Yanpar, 2006:93).

(2) Bütünleyicilik ilkesi: Sosyal bilgiler programı insanoğlunun sosyal bilimler alanlarındaki bilgi, tecrübe, kültür, değer ve inanışlarından yararlanmalıdır. Öğretme ve öğrenme etkinlikleri çoklu yöntem ve tekniklerle çoklu öğrenme kaynaklarına dayanmalıdır. Bu program araştırma, inceleme, analiz, sentez ve bilgiyi kullanmadaki metotları yeterli hale getirmelidir. Öğrencilerin mevcut sosyal ortamları ile daha geniş farklı sosyal ortamlara bakış açılarını incelemede denge kurulmalıdır. Program, hayat boyu öğrenmeyi sağlamalıdır (NCSS, 2004).

Sosyal bilgiler öğretimi ve öğrenme, bütünleyici olduklarında etkilidir. Dersin etkililiğini arttıracak bir kaynaştırma şu durumlarda gerçekleşir:

- a. Sosyal bilgiler konu alanı olarak disiplinler arası öğretilmelidir.
- b. Konu, zaman ve mekânla ilişkilendirilmelidir.
- c. Öğretim, bilgi, beceri, inanç, değer ve tutumlar ile eylem arasında bağ kurulmalıdır.
- d. Öğretim etkili teknoloji kullanımına olanak vermelidir.
- e. Sosyal bilgiler öğretimi ve öğrenme diğer derslerle bağlantılı olmalıdır.

2005 programının, sosyal bilgiler program geleneğinin iki değişmez unsuru olan disiplinler arası ve bütünleşmeye vurgu yaptığı söylenebilir. Türkiye’de 2005 yılına kadar uzun bir süre uygulanan sosyal bilgiler öğretim programının bazı üniteleri disiplinler arası yaklaşıma göre oluşturulmuşken, bazıları özellikle 6.7. sınıftaki üniteler çok disiplinli yaklaşımdan etkilenmiştir (Öztürk,2006:34).

(3) Değerlere Dayalılık ilkesi: Öğrenme, değerlere dayalı olduğunda etkilidir. Sosyal bilgilerin içeriği her zaman değerlerin incelenmesi ve kavranması ile ilgilidir. Değerler

bakış açısına, inançlara ve değerlere, politikalara, eylemlere ve eylemsizliklere göre tarif edilir. Demokratik bir toplumda, değerlere dayalı öğretim aracılığı ile eğitime, bireysel hakların ve kamu yararının güvence altına alınmasında önemli görevler yüklenir. Sosyal bilgiler programı karar vermede değerlerin rol oynadığını anlamada yardımcı olmalıdır. Öğrencilere eleştirel düşünmeyi sağlayacak fırsatlar vermeli ve sosyal konularla ilgili olay ve olgular karşısında değer tabanlı kararlar vermelerini sağlamalıdır. Farklı görüşleri desteklemeli, saygı duymalı, kültürel benzerlik ve farklılıklara duyarlı olmalıdır. Sosyal sorumluluk, adalet ve çalışma (iş) sorumluluğunu geliştirmek, politik uygulamaları incelemek ve değerlendirmek için öğrencileri cesaretlendirmelidir (NCSS, 2004).

Yanpar (2006:100) öğretmen sadece çalışma konusunun altındaki ilkelerle değil, bu prensipleri uygulayacağı çeşitli yollarla ilgili bilgiye sahip olmalıdır. Örneğin, öğretmen sosyal bilgiler dersinde demokrasi kavramını çalışıyorsa, bu kavrama farklı bir şekilde yaklaşmak isteyen grupların yaklaşımlarına uygun eğitim gösterebilmelidir. Yazıcı ve Koca (2008:28-29), değer öğretiminde 2005 Sosyal bilgiler programı, geleneksel telkin yöntemi yanında özellikle değer açıklama, ahlaki muhakeme, değer analizi; gözlem yoluyla değer öğretimi yaklaşımlarının da kullanılmasını önermektedir. Sosyal bilgiler programında değer; bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar olarak tanımlanmıştır. Yenilenen sosyal bilgiler programında adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barışseverlik, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik olmak üzere 19 temel değer belirlenmiştir. Programda verilecek temel değerler aşağıdaki tabloda görülmektedir. Program şemasında her bir üniteyle hangi eşleştiği belirtilmiştir. Böylelikle öğrencilerin, yapılan etkinlikler sırasında tabloda belirtilen değerleri de öğrenmeleri sağlanmıştır.

Tablo 1’de ilköğretim 4 ve 5. sınıflarda doğrudan verilecek değerler ve öğrenme alanları gösterilmiştir:

Tablo 1
Doğrudan Verilecek Değerlerin Öğrenme Alanlarına ve Sınıflara Göre Dağılımı

Öğrenme alanı	4. sınıf doğrudan verilecek değer	5. sınıf doğrudan verilecek değer
Birey ve Toplum	Duygu ve düşüncelere saygı, Hoşgörü	Sorumluluk
Kültür ve Miras	Türk büyüklerine saygı, Aile Birliğine önem verme, Vatanseverlik	Estetik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Doğa sevgisi	Doğal çevreye duyarlılık
Üretim, Tüketim ve Dağıtım	Temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme	Çalışkanlık
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilimsellik	Akademik dürüstlük
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal beceriler	Yardımsızlık	Dayanışma
Güç, Yönetim ve Toplum	Bağımsızlık	Adil olma, Bayrağa ve İstiklal marşına saygı
Küresel bağlantılar	Misafirperverlik	Tarihsel mirasa duyarlılık

Kaynak: MEB (2005:88). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Programı 4-5. Sınıflar.

(4) Meydan okuma ilkesi: Sosyal bilgiler programı öğrencilere meydan okuma memnuniyetini ve etkinlikleri yorumlayıp değerlendirme fırsatı sağlamalıdır. Bu program öğrencilerin tartışma ortamını oluşturmaya, onların dinleme ve mantıklı kararlar almasını desteklemelidir. Toplumun ve bireyin karşılaştığı problemler hakkında eleştirel, yaratıcı, etnik ve evrensel düşünmeyi sağlamalıdır (NCSS, 2004).

Sosyal bilgiler öğretimi ve öğrenme, meydan okuma olduğunda etkilidir (NCSS, 2004; Barth, 1991; Barth ve Demirtaş, 1997). Meydan okuma ilkesi şu durumlarda gerçekleşir:

- Öğrenciler hem bireysel hem grup üyesi olarak öğretim hedefini gerçekleştirme konusunda ümitlendirilmelidir.
- Öğretmen amaçla ilgili ciddiyet ve araştırmaya akıllıca yaklaşım konularında model olmalı ve öğrencilerdeki benzer özellikleri ortaya çıkarmaya ve desteklemeye yönelik öğretim stratejileri kullanmalıdır.
- Öğretmenler öğrencilerin düşüncelerine ilgi göstermeli ve saygı duymalıdır. Onlardan yeterince düşünülmeden dile getirilmiş kanaatlerini savunmak yerine, çok iyi düşünülüp taşınmış kanıtlar getirmeleri istenmelidir (NCSS, 2004).

(5) Aktif öğrenme ilkesi: Sosyal bilgiler programı öğrencileri doğrudan ve etkin olarak öğrenme sürecine katmalıdır. Geniş ve etkin öğrenme ortamı sağlamalıdır. Öğrencilerin toplum hizmeti projelerine katılmaları için desteklemelidir. Öğrencilerin kendine ve başkasına saygı göstermesini, sınıf içi aktivitelere katılmasını desteklemelidir (NCSS, 2004).

Diğer alanlarda olduğu gibi, sosyal bilgiler öğretiminde de öğrenme, aktif olduğu zaman daha etkilidir (NCSS, 2004; Barth, 1991). Sosyal bilgilerde etkin bir aktif öğrenmenin gerçekleştirilebilmesi için şu ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır:

- Öğretim sırasında olaylar açıklanırken öğretmen ve öğrenciler yansıtıcı düşünme ve karar alma ile meşgul olmalıdır.
- Etkileşimli ders işleme, sosyal kavrayışı geliştirmede ihtiyaç duyulan anlamın yapılandırılmasını kolaylaştırır
- Öğretmenler, öğrencilere model olarak, açıklayarak ve bilgiyi inşa ederken kullandığı bilgileri sağlayarak kayda değer bir kılavuzluk yapmaktan, kademe kademe öğrencileri bağımsız ve kendi kendilerini düzenleyici olmaya teşvik eden daha az yönlendirici bir role doğru kaymalıdır. Öğretmenler, alana özgü beceriler ve içeriği kullanarak, gerçek yaşamı çağrıştıran özgün etkinliklerin üzerinde önemle durmalıdır (NCSS, 2004).

c.Sosyal bilgiler program ve öğretim uygulamaları tematik olmalıdır.

Tematik program, yapılandırmacı öğrenme kuramının öngördüğü işbirlikli öğrenme ve probleme dayalı öğrenme stratejilerinin gerçekleştirilebilmesi için uygun bir zemin oluşturur. Bunlara paralel olarak, aktif öğrenmeye olanak verdiği için, öğretim etkililiğini de artırır. Kavram geliştirmeye yönelik etkinliklerin planlanmasını kolaylaştırır.

Sonuç olarak, 2005 yılında yürürlüğe giren İlköğretim Sosyal bilgiler dersi (4–5. Sınıflar) Öğretim Programı, etkili sosyal bilgiler öğretimi için gerekli bir öğretim programında bulunması gereken tüm öğelere sahiptir. Öğretmenlerin bu programı başarıyla uygulayabilmeleri için, onu dikkatle incelemeleri ve gerektiğinde ihtiyaç duydukları mesleki bilgilerini güncellemeleri veya takviye etmeleri gerekir.

Günümüzde birçok ülkede tematik program ve öğretim uygulamaları yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Son yıllarda NCSS ve ABD için tematik program anlayışı bu anlayışa uygun standartlar oluşmuştur. Bu temaların, sosyal bilimlerin bilgi temelleri ve yöntemleri kullanılarak ele alınması beklenmektedir (NCSS, 2004). 2005 Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan “öğrenme alanları”, NCSS tarafından oluşturulan temalarla aşağı yukarı aynıdır. Yeni programda bu temalara öğrenme alanları denilmiştir. Öğrenme alanı; birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden bir yapıdır.

Sosyal bilgiler programı dokuz öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır (MEB, 2004: 96):

- Birey ve Toplum
- Kültür ve Miras
- İnsanlar, Yerler ve Çevreler
- Üretim, Dağıtım ve Tüketim
- Zaman, Süreklilik ve Değişim
- Bilim, Teknoloji ve Toplum
- Gruplar, Kurumlar ve Sosyal örgütler
- Güç, Yönetim ve Toplum
- Küresel bağlantılar

Öğrenme alanları, bir ya da birden fazla akademik disiplini içerebilir. Örneğin, “Birey ve Toplum” Psikoloji ve Vatandaşlık Bilgisini; “Kültür ve Miras” Antropoloji, Tarih ve Vatandaşlık Bilgisini; “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Coğrafyayı; “Üretim, Tüketim ve Dağıtım” Ekonomiyi; “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” ve “Güç, Yönetim ve Toplum” Sosyolojiyi; Vatandaşlık Bilgisini, Hukuku içermektedir. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ve “Küresel Bağlantılar” disiplinler arası alanlardır.

Sosyal bilgiler dersi programı öğrenme alanlarının içinde üniteler şeklinde alt başlık şeklinde yer almıştır. İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrenme alanları ve üniteler Tablo 2’de gösterilmiştir:

Tablo 2

İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Alanları Ve Üniteler

Öğrenme alanları	Üniteler
Birey ve Toplum	Kendimi tanıyorum
Kültür ve Miras	Geçmişimi öğreniyorum
İnsanlar, Yerler, Çevreler	Yaşadığımız yer
Üretim, Dağıtım, Tüketim	Üretimden tüketime
Bilim, Teknoloji, Toplum	İyi ki var
Gruplar, Kurumlar, Sosyal örgütler	Hep birlikte
Güç, Yönetim, Toplum	İnsanlar ve yönetim
Küresel bağlantılar	Uzaktaki arkadaşlar

Kaynak: MEB (2005:10) İlköğretim 4-5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Programı.

Yardımseverlik değeri, hayatta bazı değerlerin paylaştıkça artacağına inanan erdemli insanların sergileyebileceği güzel tutum ve davranışlardır. Kişinin sahip olduğu imkânlarını başkalarının iyiliği için kullanmasıdır. İhtiyacı olana karşılıksız destekte bulunmaktır. Yardımseverlik değerinin eğitimi küçük yaşlardan itibaren çocuklara bir

şekilde verilmelidir. Yardımseverlik değerinin eğitimi süreci, ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinin gruplar, kurumlar, sosyal örgütler temasında yer aldığından aşağıda sadece gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler öğrenme alanının içeriği verilmiştir:

Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler: Toplumsal yaşamdaki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler yaşamımızda bütüncül bir rol oynamaktadır. Öğrencilerin, grup kurum ve sosyal örgütlerin nasıl oluştuğunu; onları etkileyen ve kontrol eden mekanizmaları; bunların bireyleri ve kültürü nasıl etkileyip kontrol ettiklerini ve varlıklarını nasıl sürdürüp değiştiklerini bilmesi önemlidir. Bu konuda elde edilen bilgi ışığında, öğrenciler, sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi ve tarih disiplinlerinin kavramlarını kullanarak; “Toplumumuzda ve diğer toplumlarda grupların, kurumların ve sosyal örgütlerin rolü nedir? Grup, kurum ve sosyal örgütler nasıl değişirler? Bu değişikliklerde benim rolüm nedir?” sorularına cevap verebilmelidir.

Dördüncü ve beşinci sınıf düzeyinde öğrenciler bu öğrenme alanıyla çevresindeki veya bildiği grup, kurum ve sosyal örgütlerin yaşamlarını nasıl etkilediklerini inceleme fırsatı bulacaklardır. Bunun sonucunda toplumda bireyler, kurumlar ve gruplar arasındaki etkileşimi fark edeceklerdir. Böylece öğrenciler, sorumluluk sahibi bir birey olmanın, örgütlenmenin ve sosyal katılımın önemini farkına varacaklardır. Öğrenciler bu öğrenme alanında sosyoloji, hukuk, psikoloji, siyaset bilimi, vatandaşlık bilgisine ait kavramlarla karşılaşacaklar ve “Güç, Yönetim ve Toplum”, “Birey ve Toplum”, “Üretim, Tüketim ve Dağıtım”, “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarıyla ilgili olan ilişkileri kavrayacaklardır (Kıroğlu ve diğerleri: 640).

2.1.4.Sosyal Bilgiler Dersi Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Öğretmenlerden öğrencilerinin ahlaki ve entellektüel gelişimlerini arttırmaları beklenmektedir. Fakat bilgi ve becerileri müfredat hazırlamanın dışında tutulmaktadır. Müfredat hazırlamanın içinde olmayan öğretmenin, kendisinin hazırlamadığı müfredatı uygulamada sorunlar yaşaması son derece doğaldır. Öğrenmiş profesyoneller yerine becerikli teknisyenler olarak görülen öğretmenler öğrencilere kişisel gelişimlerinde yardım edememektedirler. Sonuçta öğretmen; verimli olamayan ama müfredat uygulamayı görev bilen kişiler olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Öğretmenler yeni ders programlarının içeriğini ve uygulamasını yeterince tanımadan, kendilerini bir anda programı uygulayan kişiler olarak bulduklarını sorun olarak belirtmişlerdir. Bu durum ülke genelinde görev yapan çoğu sınıf öğretmenlerinin, program değişimine uyum sağlamaları için onların mesleki

gelişimlerini destekleyen hizmet-içi eğitim çalışmalarına yeterince zaman ayrılmadığını düşündürmektedir. Oysa program geliştirme reformu ile öğretmen eğitimi çalışmaları paralel bir şekilde yürütülmeli ve birbirini desteklemelidir (Huang, 2004).

Öğretmenler, takdir edilip yardım edilecekleri yerde sürekli kontrol altında ve yarış halindedirler. Bu da onların öğretme tekniklerinde birlikte çalışmalar yapmalarını engellemektedir. Değerler eğitiminde okuldan daha önemli güçlü bir yer yoktur. Eğer öğretmenler değerler eğitiminin merkezi kısmında rol oynarlarsa mesleki olarak değer verilmiş olurlar ve okulun gerekli değişim ve programların kritik uygulamalarına katılmış olurlar.

Öğrenme-öğretme sürecinde öğretmenin sınıf içi çoklu rolünün ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Gelişmeler ışığında öğretmenin sınıf içindeki çoklu rolünü Xiaoman (2006:200), öğretmenlerin sınıf içi ahlak iletişiminde çoklu rolleri taslağını aşağıdaki Tablo 3'te şöyle ifade etmiştir.

Tablo 3
Öğretmenlerin Sınıf İçi Ahlak İletişiminde Çoklu Rollerini Taslağı

Ahlaki değerler	Öğretmenin rolü	Taslak (Ana hatlar)	Öğrencilerin deneyimi ve olası etkisi	Ahlak
İçtenlik	Modeller	Her zaman öğrencilerine dürüst ol, eğer bir kere yalan söylersen doğru söylersen de sana kimse inanmaz. Öğrencilerine doğrulukla yaklaş.	Ait olma (mensup olma) hissi, Empati	İçtenlik
Eşitlik	Eş	Öğrencilerine eşit davran ve onlara eşit haklar ver.	Güvenlik Paylaşım Benlik saygısı	Eşitlik
Saygı	Dinleyici Eğlenceli	Öğrencilerin var olan hislerine dikkat et, benlik saygılarına zarar verme, daha fazla özgürlük ver.	Özgürce ifade (soru sorma) cesareti Sorumluluk hissi	Saygı
Adalet	Soru Sorucu	Öğrencilerin doğruyu bulmasında değerlendirme yapmasına imkan ver ve temel ilkeleri göster.	Güvenlik hissi Adalet hissi	Adalet
Açık fikirlilik (düşünce özgürlüğü)	Akıl hocası (Danışman)	Öğrencilerin hata yapmasının doğal olduğunu, onların süreç içinde büyümesi ve olgunlaşmasına zaman ver.	İşbirliğinden haberdar olma Yaratıcılık	Açık fikirlilik
Anlayış (Sempati)	Özenli kişi Gözetmen	Sorunlu olan öğrencilere sevgiyle yaklaş, yardım et.	Bağlılık hissi Başkalarına önem verme Minnettarlık	Anlayış (sempati)
Özen (İtina)	Destekleyici Güdüleyici	Öğrencilerin kim olduklarına göre övgü ya da eleştiri yapma. Ne yaptıklarına bakarak övgü ve eleştiri yap.	Öz uyum Kibirlikten uzak durma	Özen (itina)

Kaynak: Xiaoman (2006:200)'dan uyarlanmıştır.

Smyth (2000) dünyada yaşanan son olaylar ve teknolojideki gelişmeler sayesinde eğitim faaliyetlerinin yürütülmesinde öğretmenlerin görev tanımlarında da büyük değişikliklere sebep olduğunu, bunların da bazı problemlere neden olduğunu söylemektedir. Bunlar;

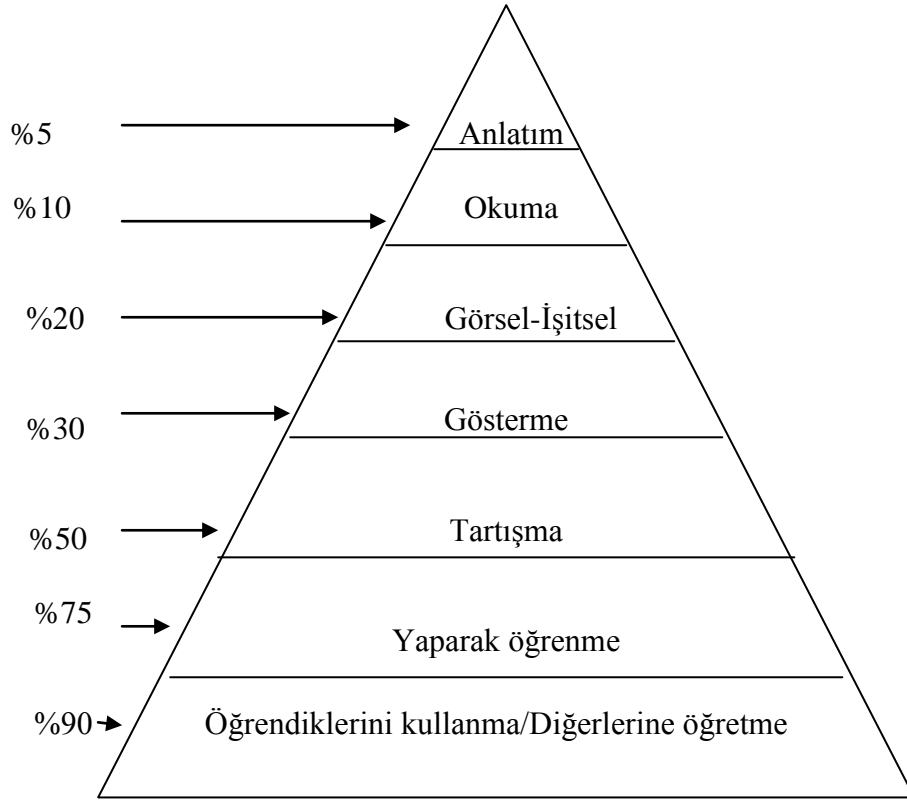
- Okul yönetimi, aile ve öğrenci taleplerinin artmasından dolayı öğretmenlerin işleri (görevleri) yoğunlaşmıştır.
- Öğretmeler mesleklerini profesyonel yapan becerikli teknisyenler olarak görülmektedir.
- Standartlaştırılmış müfredat, standart değerlendirilmede yaşanan çokluk, dışarıdaki kurumların denetimi ve öğretmenlik mesleği üzerine artan gözlem ve kontrol öğretmenlik mesleğini çekilmez yapmaktadır.
- Öğretmenlerin, müfredatın ve öğretimin içinde olmasını sağlayan süreçten uzak tutarak profesyonel tartışmalara girmelerini engelleyerek merkezi müfredatla reform sürecinden öğretmenlerin hariç tutulması, dışarıda bırakılması.
- Sosyal adalet ve gerçek tartışmalarından yoksunluk. Okullar sadece bazılarının lehine hizmete devam ederek diğerlerini düşünme ve uygulamada haz vermemektedir.

Öğretmen bilgi aktarıcı, karar verici olmak yerine öğrencilerin öğrenme sürecine etkin katılımını sağlayarak, öğrenmeyi kolaylaştırmalıdır. Sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgiler müfredat programlarını belirleme komisyonlarına etkin olarak katılmalıdırlar. Sosyal bilgiler öğretmenleri; mesleki gelişim, yüksek öğretim, ortaöğretim ve ilköğretimdeki mesleki organizasyonlar, öğrenme-öğretme süreçlerindeki yeni gelişmeler, materyal geliştirme ve toplum hizmeti çalışmaları gibi sosyal bilimler eğitimindeki mesleki yeterliliğini geliştirmek için etkinlikleri takip ederek bu etkinliklere düzenli olarak katılmalıdır.

NSF (National Science Foundation) 1977'de yer alan öğrenme-öğretme süreçlerinde öğretmenin kullandığı yöntem ve tekniklerin etkililiği Şekil 1'de aşağıda gösterilmiştir (Akt.Yetkin ve Daşcan, 2008:617).

Şekil 1

Öğretmenin Kullandığı Yöntem Ve Tekniklerin Etkililiği. (National Science Foundation, 1977).

Çeşitli çalışmalar, sınıf ortamında öğrencileri etkin kılmak ve sınıfta katılım düzeyini arttırmak için yararlı olabilecek etkinlikler sunmaktadır. Bu çalışmalardan, Rosenshine ve Stevens(1986) ve Copple, Siegel ve Sanders(1984) için öğrenme sürecinde öğrencinin katılım düzeyini arttırmak amacıyla geliştirdikleri öneriler şöyle özetlenebilir (Akt. Selçuk; 2001:117).

- Öğrencilerin kendi kişisel ve akademik ihtiyaçlarına öğretmenin iznini almak zorunda kalmaksızın ulaşmaları sağlanmalıdır.
- Yeterli esnekliği olan bir kurallar sistemi olmalıdır.
- Öğretmenler öğrencilerin çalışmalarını gözlemek ve öğrenci gelişim konusunda bir farkındalık geliştirmek için düzenli olarak programlanmış aralıklarla sınıfta dolaşmalıdır.
- Öğretmenler öğrencilerin işi gevşek tutma davranışları yayılmadan ve diğer öğrencileri de etkilemeden bunu önleyecek bir sınıf profili kullanılmalıdır.

- Öğrenciler bağımsız olarak çalışırken, öğretmenler ödevlerin ilgi çekici ve öğretmenin talimatları olmaksızın her öğrenci tarafından tamamlanabilecek kadar anlaşılabilir olduğundan emin olmalıdırlar.
- Öğretmenler öğretim için sınırlı organize etme ve talimatlar verme gibi etkinlikleri azaltmalıdırlar. Bu durum öğrencilerin kendilerinden hangi etkinliklerin bekleneceğini ve hangi sıra dâhilinde çalışacaklarını bilmelerini sağlayacaktır.
- Öğretmenler, grup çalışması, etkinlik kitapları, kişisel ödevler ve projelerin kullanımını arttırmalıdırlar.
- Öğretmenler öğrencilerin beklentileri ile ilgili sınıf etkinlikleri seçmelidirler.

Sosyal bilgiler dersinde birçok yöntem ve teknik bir arada kullanılabilir. Sosyal bilgiler dersi için sadece bir yöntemin etkiliğinden bahsetmekten ziyade konunun, sınıfın ve öğrencilerin özelliklerine göre öğretim süreci planlanmalıdır. Kalıcı ve anlamlı bilginin oluşması için birçok yöntem ve teknik birbirini tamamlayacak şekilde beraber kullanılabilir (Yel, Taşdemir, Yıldırım, 2008:76).

Sosyal bilgiler dersinde bilgi öğrencinin kendisi tarafından yapılandırılmalıdır. Karar verici olarak öğrencilerin yetiştirilmesinde bilginin, bir amaç olarak değil, bir problemin çözümünde araç olarak edinilmesi sağlanmalıdır. Öğrenciler, görsel ve yazılı basının eleştirel bir okuyucusu olmaya teşvik edilmeli, öğrencilerde yansıtıcı düşünme becerisi geliştirilmeye çalıştırılmalıdır. Yeni sosyal bilgiler programı becerilere vurgu yapmaktadır. Öğretmen tarafından sözü edilen becerilerin edinilmesinde dikkat edilmelidir. Bunun için birtakım etkinlikler önerilmiştir. Öğretmen, aynı beceriyi daha kısa sürede ve daha kalıcı edindirmek için kendi hazırladığı etkinlikleri de uygulayabilmelidir.

Sosyal Bilgiler Programının uygulanması sürecinde gerekli beceri, bilgi ve kavramları kazandırmada işe koşulabilecek ve etkinliklere temel oluşturabilecek bazı uygulamalar ana başlıkları ile şunlar olabilir (Açıkgöz, 2003:86–125):

1. Örnek Olay İncelemesi
2. Sonuç Çıkarma
3. Geri Plandaki Düşünceleri Bulma
4. Slogan Bulma

5. Reklâm Hazırlama/Poster Afiş Hazırlama
6. Şiir-Öykü Yazma/Şarkı Yapma
7. Önem Sırasına Koyma
8. Başlık Bulma
9. Sınıflama
10. Örnek Verme
11. Kendini Değerlendirme
12. Yordama Yapma
13. Bulmaca
14. Dramatizasyon
15. Tavsiyede Bulunma
16. Karşılaştırma
17. Problem Çözme
18. Görüşme Yapma
19. Alan Gezileri
20. Kavram Haritası Oluşturma
21. Kanıtlama

Tüm bu uygulamalarla birlikte empati kurma, değerlendirme, günlük yaşamla ilişkilendirme, not alma, görüş tarama, gözlem, formüleştirme, haber toplama, önceki düşünceleriyle karşılaştırma, bildikleriyle bağ kurma, dosya oluşturma, öykü tamamlama, öğretim malzemesi hazırlama, çalışma yaprağı, koleksiyon yapma, hipotez oluşturma ve sına, yıllık hazırlama, tersinden düşünme, anlaşma imzalama, pandomim, öğrendiklerini listeleme, proje, gazete çıkarma, yeniden yazma gibi uygulamalar etrafında farklı öğretim etkinlikleri hazırlanabilir.

2.1.5.Sosyal Bilgiler Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme

Sosyal bilgiler dersi için yapılacak değerlendirme etkinliklerinde öğrencilerin sosyal bilgiler programının tüm boyutlarında sağladığı gelişme ve başarı ölçmeye ve kaydedilmeye çalışılır. Öğretmenler, öğrencilerin sosyal becerilerle ilgili kazanımlar, kavramlar ve becerilerle ilgili bireysel gelişimlerini izlerken, eksikliklerini belirlerken, karşılaştıkları zorlukları tanımlarken, öğrencilerini öğrenmeye ve becerilerini geliştirmeye özendirirken değerlendirme yaparlar. Böylece değerlendirme, öğrencilerin eğitiminde yapılandırıcı ve geliştirici bir rol oynar. Öğrencilerin öğrenmesi ve

gelişimiyle ilgili elde edilen bilgiler, öğretmenler tarafından kullanılabilceği gibi öğrencinin kendini değerlendirmesine ve kişisel hedefler belirlemesine de yardım eder (Yetkin ve Daşcan, 2008:632).

Sosyal bilgiler programı, yaratıcı ve eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, alıştırma, girişimcilik gibi genel becerilerin yanında, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, kanıt kullanma gibi tarihsel becerilerle mekânı algılama, gözlem yapma gibi coğrafi becerileri geliştirmesi ve bu konudaki önemli yaklaşımları kavratması bakımından öğrencinin eğitimine önemli katkılar sağlayacaktır. Sosyal bilgiler dersinde, kullanılan değerlendirme teknikleri öğrencinin geçmişi, kendisi ve çevresi hakkındaki bilgisini, tarihsel ve coğrafi becerileri kullanma yeteneğini ve yaklaşımını geliştirmedeki ilerlemelerini ölçmeye çalışmalıdır. Bu program, bireysel farklılıkları dikkate alan öğrenci merkezli öğretme ve öğrenme stratejileri benimsenmiş olduğu için, ölçme ve değerlendirmede de öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarını sergilemeleri için çoklu değerlendirmeyi gerektirir. Bu nedenle sadece yazılı ve sözlü sınavlarla öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesi uygun değildir. Çocukların tarihsel ve coğrafi becerileri uygulama düzeyleri farklıdır. Bazı çocuklar geçmişteki bir karakterin kararlarını tartışırken, sebep sonuç ilişkilerini başarılı bir şekilde kullanırken, olayları kronolojik olarak yerleştiremeyebilir. Yine bazı çocuklar harita çalışmalarında, bazıları da sözlü sunumda daha iyi olabilirler. Değerlendirme teknikleri öğrencinin tüm yeteneklerinin değerlendirilmesini sağlamalıdır (MEB., 2005:103).

Aynı şekilde, bazı değerlendirme teknikleri de belli konular için daha uygundur. Örneğin, bir ilköğretim öğrencisinin geçmişteki, insanların, olayların ve nesnelere tartışıldığı sırada, sınıf içi etkinliklere katılımı, grup çalışmalarına katılımı, bilgi ve becerilerini paylaşması genellikle gözlemlerle saptanabilir. Öğrencinin çevresinin olumlu ve olumsuz yönlerini kendi bakış açısıyla açıklamasında posterler, projeler; değişik yerlerin benzer ve farklı özelliklerini karşılaştırmada tablo yapmak, şema çizme; bilgiyi edinme, kullanma, yorumlama gibi üst düzey becerilerini açık uçlu sorular daha etkili olabilir. Bu nedenle, değerlendirme öğrenme sürecinin inceliklerine uygun araçlarla yapılmalıdır (Vural, 2008:533).

Bu ölçme araçları yapılırken güvenilirlik ve geçerlik çalışması yapılmalı ve ondan sonra ölçme aracı kullanılmalıdır. Çalışkan ve Yiğittir (2008:223-224), öğretmenler için güvenilirliği belirleme yöntemlerinden ziyade onlar için daha önemli olan husus; güvenilirliği arttırmak için sınavdan önce, uygulama esnasında ve

puanlamada yapılması gerekenlerdir. Bunlardan en önemlisi soru sayısının arttırılmasıdır. Bir ölçme aracında soru arttıkça, kapsam geçerliği dolayısıyla güvenilirliği artar. Yine ölçme aracının güvenilirliğini arttırmak için, sorular öğrenci seviyesine uygun olmalı, sınav süresi iyi ayarlanmalı, kopya çekilmesine izin verilmemeli, öğrencilerin motivasyonu yüksek tutulmalı, sınav yönergesi hazırlanmalı, sorular açık ve anlaşılır olmalı, sınavın uygulama koşullarına özen gösterilmeli ve herkes için aynı şartlar sağlanmalı, cevap anahtarı önceden hazırlanmalı ve objektif puanlamaya özen gösterilmelidir. Öğrencilerin ortaya koydukları ürünler (portfolyo, performans görevleri, araştırma raporları, proje çalışmaları vb.) ile dereceleme ölçekleri ve derecelendirilmiş puanlama anahtarları (rubrikler) hazırlanmalıdır. Bunların hazırlanmasında ise mutlaka uzmanlardan veya tecrübeli öğretmenlerden yardım alınmalıdır. Ayrıca puanlama anahtarı açık ve anlaşılır bir şekilde önceden hazırlanarak öğrenciye verilmeli; imkan varsa başka kişilerin de değerlendirme sürecine katılması sağlanarak, yapılan ölçme işleminin güvenilirliği arttırılmalıdır

Şayet hatalardan arındırılmış güvenilir bir ölçme işlemi gerçekleştirilirse, kazanımların ne kadarının gerçekleştirildiği, gerçekleştirilemeyen kazanımların neler olduğu, hangi kazanımların yeterince öğrenildiği, hangilerinde eksikliklerin bulunduğu ve bu eksikliklerin neler olduğu, yanlış öğrenilen ve yeterince öğrenilmeyen kazanımlar daha sağlıklı bir şekilde tespit edilebilir. Ayrıca öğretmenin kullandığı yöntemden, öğrenme ortamından, dersin içeriğinden ve diğer faktörlerden kaynaklanan ve öğrenmeyi olumsuz etkileyen değişkenler tespit edilebilir ve düzeltilebilir.

2.1.6.Sosyal Bilgiler Programının Yapısı

Sosyal bilgiler programının yapısını oluşturan temel öğeler: beceriler, kavramlar, değerler ve genel amaçlardır. Bu kısımda beceriler ve değerler üzerinde durulacaktır.

Beceriler

Bilgi ile beceri kavramları birbiriyle ilişkili olsa da, bilgi becerinin ön basamağıdır. Bilgiyi kullanarak beceriye dönüştürmek maharet ister. *Bilgi*, Olguları, kavramları, ilkeleri ve süreçleri ezberlemek olarak görülmemeli, bilgiyi edinme ve bilgiyi kullanma olarak değerlendirilmelidir. Öğrenciler bilgiyi, problem çözmede, eleştirel düşünmede ve yaratıcı düşünmede kullanabilmelidir. *Beceri* ise bilgi gerektiren ve performans içeren karmaşık bir eylemdir. Öğrencilerde öğrenme süreci

içinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetleridir (MEB, 2005:51).

İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrenme alanları ve öğrencilere doğrudan verilecek beceriler Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4

İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Alanları ve Öğrencilere Doğrudan Verilecek Beceriler

4. SINIF	
Öğrenme Alanı	Doğrudan verilecek beceri
Birey ve Toplum	Kanıtı tanıma ve kullanma
Kültür ve Miras	Bilgiyi kullanabilir biçimlerde planlama ve yazma
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Mekân algılama
Üretim, Tüketim ve Dağıtım	Tablo, diyagram ve grafik okuma
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Karşılaştırma yapma
Gruplar, Kurumlar ve sosyal beceriler	Sebeup-sonuç ilişkisini belirleme
Güç, Yönetim ve Toplum	Karar verme
Küresel bağlantılar	Kütüphane ve referans kaynakları kullanma

Kaynak: MEB (2005:56). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Programı 4-5. Sınıflar.

İlköğretim 4–8. Sınıf düzeyinde diğer derslerle birlikte 15 beceriyi kazandırmayı amaçlamaktadır. 1.Eleştirel düşünme becerisi, 2.Yaratıcı düşünme becerisi, 3.İletişim becerisi, 4.Araştırma becerisi, 5.Problem çözme becerisi, 6.Karar verme becerisi, 7.Bilgi Teknolojilerini kullanma becerisi, 8.Girişimcilik becerisi, 9.Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi, 10.Gözlem becerisi, 11.Mekân algılama becerisi, 12.Zaman ve Kronolojiyi algılama becerisi, 13.Değişim ve sürekliliği algılama becerisi, 14.Sosyal katılım becerisi, 15.Empati becerisi (MEB, 2005:52).

2.2.Değerler

Değer: Bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır (Özgüven, 1999; Akt.Yetkin ve Daşcan, 2008:643).

Genel amacı mutlu bireyler yetiştirmek olan hayat bilgisi dersinde şu kişisel nitelikler ve değerlerin geliştirilmesinin amaçlandığı ifade edilmiştir: Özsaygı, özgüven, toplumsallık, sabır, hoşgörü, saygı, barış, yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, adalet, yeniliğe açıklık, vatanseverlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirme (Demir ve İşcan Demirhan, 2007).

Sosyal bilgiler programının değerleri şunlardır: Adil olma, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Hoşgörü, Misafirperverlik, Özgürlük, Sağlıklı olmaya önem verme, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Temizlik, Vatanseverlik, Yardımseverlik (MEB, 2005:87).

İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrenme alanları ve öğrencilere doğrudan verilecek değerler Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5

İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Alanları ve Öğrencilere Doğrudan Verilecek Değerler

4. SINIF	
Öğrenme Alanı	Doğrudan verilecek değer
Birey ve Toplum	Duygu ve düşüncelere saygı, Hoşgörü
Kültür ve Miras	Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Doğa sevgisi
Üretim, Tüketim ve Dağıtım	Temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilimsellik
<i>Gruplar, Kurumlar ve sosyal beceriler</i>	<i>Yardımseverlik</i>
Güç, Yönetim ve Toplum	Bağımsızlık
Küresel bağlantılar	Misafirperverlik

Kaynak: MEB (2005:88). İlköğretim 4-5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Ders Programı.

İnsanoğlu doğası gereği sosyal bir varlıktır. Var oluşundan beri bir grup içinde olma eğilimi göstermiştir. İlk olarak aile şeklinde başlayan gruplaşma zamanla kabile, millet, devlet hatta milletler ve devletler birliği gibi oluşumlara gitmiştir. Günümüzde küreselleşme adı altında daha da büyük bir grup oluşturulmaya çalışılmaktadır. İnsanoğlu tek bir grup içinde olmakla da yetinmemekte toplum içinde kendine roller buldukça, sorumluluklar edindikçe bulunduğu grup sayısını arttırmaktadır. Kendini bir gruba ait hissetmediğinde ise kendine uygun yeni bir grup oluşturma yoluna gitmektedir. Bu gruplaşmaların hepsi ortak değerlere, fikirlere inanışlara sahip insanların bir arada yaşama istekleri sonucunda ortaya çıkmakta ve bir arada yaşama isteğinin artışı ise daha fazla kuralın, değerlerin, inanışın ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Gültekin, 2007).

Son birkaç yüzyıla baktığımızda değerler sosyal bilimlerin temel sorunlarından biri olmuştur. Son yüz yıllarda sosyal bilimlerin çeşitli alanında çeşitli bilim dalları bu konuyu bir araştırma konusu olarak ele aldıklarını görmekteyiz. Sosyologlar, sosyal psikologlar, antropologlar ve psikologlar bu alanda araştırma yapan bilim adamları arasında gösterebiliriz. Son yıllarda da kültürler arası psikologlar da değer kavramını

ele alan bilim adamları arasında yer almışlardır. Değerlerin yapısı ve diğer değişkenlerle olan ilişkileri bugüne kadar araştırılmış olmasına rağmen değerlerin tam olarak neyi içerdiğine ilişkin henüz bir netlik kazandığını söylememiz zordur (Bacanlı, 2002; Mehmetoglu, 2006).

Değer; bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı niteliklerdir. Değer kavramı felsefe, psikoloji, sosyoloji basta olmak üzere; matematik, iktisat, dini bilimler ve tarih gibi birçok bilim alanında kullanılmaktadır. Sosyal bilimler açısından değerleri bu kadar önemli kılan insan davranışlarını ele alıyor ve yorumluyor olmasıdır (Ulusoy, 2007). Bütün toplumlarda yaygın olarak ortak anlama gelen değerler kullanılır. Örneğin, altın kural (kendine yapılmasını istemediğin bir şeyi başkasına yapmama) bütün toplumlarda vardır. Başkalarının varlığına saygı da başka bir evrensel değerdir. Özgürlük, adalet, cesaret ve kendine hâkim olma gibi değerler antik Yunandan beri görülür (Ryan and Bohlin 1999).

Değerler, tutum ve inançlar gibi üç boyutludur. Değerlerin bilişsel, duyuşal ve psiko-motor boyutu bulunmaktadır. Değerlerin bilişsel yönü, değerlerin farkına varmayı ve kavrayarak nerede kullanacağını bilmeyi kapsar. Değerlerin duyuşal boyutunda ise iyi kötü, olumlu olumsuz gibi yargılar ve duygusal tepkiler vardır (Akbaş, 2004). İnsan, çevresindeki varlıkları anlamlandırmada kendisine özgü belirli ölçütler kullanır. Bu ölçütler kimi zaman duyu organlarının kimi zaman da duygusal yönün bir ürünüdür. Duyu organları ile elde ettiği özellikleri varlıkları tanımlamada kullanan insan, o varlığa önem atfetmede, kıymet biçmede duygusal olarak sahip olduğu izlenimlerden yararlanır. Duygusal olarak sahip olunan bu izlenimlere genel olarak “değer” adı verilir (Yeşil ve Aydın, 2007).

Değer; bireyin ve toplumun yaşama kalitesini ve motivasyonunu arttıran, bireyin ve toplumun mutluluğunu temel alan kurallar sistematiğidir. Toplumun üzerinde hemfikir olduğu ve uzun bir süreçte oluşan standartlar bütünüdür. Zaman içerisinde toplumsal ve bireysel değerler değişim geçirebilmektedir. Değerler ihtiyacı karşılamak üzere süreç içinde zamanla değişim gösterebilmektedir.

Değer, “bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır” (Güngör, 1993). Çağlar (2005) ise değeri, bireylerin düşünce, tutum ve eylemlerinde birer standart olarak ortaya çıkan kültürel öğeler olarak adlandırılabileceğini ifade etmektedir. Öncül (2000: 281)’e göre değer, genel olarak bir nesneye, varlığa ya da faaliyete; ruhsal, ahlaksal, toplumsal açıdan ya da estetik yönden, tanınan önem ya da üstünlük derecesidir. Erdem (2003), belirli bir durumu diğerine tercih etme eğilimi

olarak tanımlamaktadır. Akbaş (2004), toplumsal anlamda değerleri şöyle tanımlamıştır: Toplumca en iyi, en doğru ve en faydalı olduğu kabul edilen şeylerdir. Bireysel anlamda değeri ise bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda içselleştirdiği ve davranışlarını yönlendiren standartlar olarak tanımlamıştır.

Değer kavramı, Powney ve diğerleri tarafından (2004) tarafından şu şekilde açıklanmıştır: Değerler, inancın dini ve ahlaki alanlarını içerir. Değerler, aynı zamanda yaşamlarımızı nasıl devam ettirdiğimizi, düzenlediğimizi ve yaşadığımız deneyimler ile ilgili görüşleri işaret eder. Değerler bilgi, duygu ve davranışlarımızla ilgili olabilir.

Değerler doğru ve yanlış ayırmamıza yardım eden temel inançlardır. Hayata denge ve anlam katarak, toplumu oluşturan bireylerle birlikte yaşamamıza imkân tanıyarak, bireyin kendisinin ve diğerlerinin yaşantısının niteliği yükseltirler. Değerler doğuştan getirilmeyip, gözlem ve etkileşim sonucunda yaşayarak öğrenilirler (Bostrom, 1999:3).

Güngör (1993:61)'e göre değerler, bir bakıma hayatın amaçları durumundadır. Üstelik sadece bireysel olarak değil bireylerin başkalarının hayatı için de amaç olmasını beklediği niteliklerdir. Bu nedenle değerler bazen sadece bireyleri tanımlarken bazen de toplumu ya da toplumun büyük bir kesimini tanımlayıcı olgular niteliğinde olabilmektedir. Ahlaki davranış konusunda ise değer, bir kimsenin çeşitli insanları insanlara ait nitelikleri, istek ve niyetleri, davranışları değerlendirirken başvurduğu bir kriter demektir. Değer bir inanç olarak, insanın dünyasının belli bir kısmıyla ilgili idrak, duygu ve bilgilerinin bir karışımı olarak görülmektedir.

Değerler, sosyal normlardan üç yönden ayrı olmaktadır: Değer, bir davranış tarzına ya da var oluşun son durumuna işaret ederken; sosyal norm, sadece bir davranış tarzına işaret eder. Bir değer, belirli durumların sınırlarını aşarken, sosyal norm belirli bir durumda belirli bir biçimde davranmak için bir emirdir. Değer daha kişisel ve içseldir; norm ise, birey için görüş birliğine dayalı ve dışsaldır. Ayrıca değerler, istenmeyen değer olarak dikkate alınması gereken öğelerin kurulması için standartlar olarak normların kabul edilmesi ya da reddedilmesi için temel sağlar (İşcan Demirhan, 2007).

Toplumların değişmesinde de “önce değer yargıları değişir”, sonra her şey değişmeye başlar, öyle ki bir süre sonra kendinizi bile tanıyamaz olursunuz. Toplumumuzda herkesin yakındığı “güvensizlik, sevgisizlik, yalancılık, birbirini ezme, üstün olma hırsı, insan kullanma, aşırı tüketicilik, ikiyüzlülük, göstermecilik, paraya ve mala tapmacılık” bütünüyle insanlık değerlerinin yitirilmesinin sonucunda oluşmuştur

(Atabek, 2004:16,19). “Global Değerler ve Kültürel Eğilimler” üzerine yapılan başka bir çalışmada toplumların değer algılamalarının birbirlerinden farklılaştığı görülmektedir. Bu çalışmada, dünya, ekonomik gelişmişlik açısından birinci dünya (W 1), ikinci dünya (W 2) ve üçüncü dünya (W 3) diye ayrılmıştır. Bu ayrıştırmaya göre, üçüncü dünyanın (W 3) değerleri yaşamsal ihtiyaçlar, otoriteye bağlılık, dini bağlılık, iş ahlâkı, büyük aile ile güçlü ailevi bağları, iyi ile kötünün sınırları ve ebeveyne saygıdır. İkinci dünya (W 2) modern değerler üzerinde durmaktadır. Bunlar başarı, bilim ve teknolojiye aşırı güven, bürokrasiye bağlılık, iş hayatı, paranın değerlendirilmesi, determinasyon ve çocuk-ebeveynin birbirine olan ihtiyacıdır. Yükselen değerleri ise kadınların güçlenmesi, etik tüketim anlayışı, toplumsal serbestilik ve şeffaflık olduğu görülmüştür. Birinci dünyanın (W 1) değerleri ise, kendini ifade etme, kişisel sorumluluk ve karar verme, hoşgörü, hayal gücü, yaşamsal denge, ekoloji, sağlıklı yaşam ile özgür seçim olarak belirlenmiştir (Hines, 2008; Akt: Coşkun ve Yıldırım, 2009:323).

2.2.1.Değerlerin Özellikleri:

Değerler bağlı oldukları kültürlere göre değişir. Hatta ait oldukları kültürler içinde dahi ayrılık gösterebilirler. Farklı iki toplum aynı değere sahip olabilir ama o değere verdikleri önem derecesi farklı olabilir (Reboul,1995:365). Değerler değişime açık yapılardır. Zaman içinde etkileşim ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir (Dönmez ve Yazıcı, 2008:189).

Değerler “herkesin anlaştığı noktalar” olarak bilinir. Eşitlik ilkesine inanırız ancak bazılarını adil davranılmazken eşit olmak ne demektir. Bazılarının iyi işi varken bazılarının açlıktan ölmesi, bazıları özel okullarda okurken bazılarının hiç okullarının olmaması adil midir, tam karşıtı eşitsizliktir. Bu konularda hepimiz hemfikir değiliz. Eşitlik bizi birleştirmiyor, ayırıyor. Adalet, ilgi, sorumluluk, dürüstlük, özgürlük ahlaki değerlerdir ama kurallar değildir. Ahlaki yaşamla ilişkilidir ama bize ne yapmamız gerektiğini anlatmaz (Snook, 2007).

Değerlerin önemli bir özelliği, doğuştan kalıtsal olarak bireyle birlikte gelmeyip yaşamın içinde kazanılmasıdır. Birey, ileriki dönemlerde kişiliğini, bakış açısını, davranışlarının yönünü belirleyecek, onun tanınmasında temel ölçütler olarak işlev görecektir değerleri yaşarken kazanır. Bu yüzden bireyin belirli değerlerin farkına varması, yeni değerler üretmesi, benimsemesi ve kişiliğine mal ederek davranışları ile

sergilemesi başlı başına bir eğitim sorunudur. Buna kısaca değerler eğitimi denilmektedir (Yeşil ve Aydın, 2007).

Değerler çoğu zaman insanları bir arada tutucu özelliği varken bazı zamanlar da insanları ayırıcı / farklılaştırıcı bir özelliğe de sahiptir.

Schwartz ve Bilsky değerlerin özelliklerini şöyle belirtmişlerdir (Ulusoy, 2007):

1. Değerler; inanılır, ancak tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar. Etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.
2. Değerler, bireyin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hak bilirlilik, yardımseverlik) ilişkilidirler.
3. Değerler, çoğu eylem ve durumların üzerindedirler. Örneğin, itaatkârlık değeri, evde, iste, okulda ve tanımadığımız ilişkilerin tümünde geçerlidir.
4. Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.
5. Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.

Değerler değişime açık yapılardır. Zaman içinde etkileşim ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000:60).

Yetkin ve Daşcan (2008) değerlerin özelliklerini şöyle açıklamışlardır:

1. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
5. Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır.

Değerler, bireyin kendi tutum ve davranışlarını belirlemede; başkalarının tutum ve davranışlarını değerlendirmede bir ölçüt işlevi görür. Kısaca değerler, insanların her alandaki tutum ve davranışlarının biçimlenmesinde ve gücünün belirlenmesinde etkin rol oynayan özelliklerdir (Yeşil, 2008).

Değerler sistemi insanlardan neyin istendiğini insanlara neyin yasakladığını; neyi ödüllendirilip neyi yasaklandığını belirler. Böylelikle bir takım sonuçlara yol

açarlar (Gündüz, 2005). Bu sonuçlar, sosyal değerlerin aşağıdaki genel işlevlerini belirler (Fichter, 1990).

1. Değerler, bireylerin ve birlikteliklerin sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araç olarak kullanırlar.
2. Değerler, bireylerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesnelere üzerinde yoğunlaştırırlar.
3. Her toplumda ideal düşünme ve davranma yolları, değerler tarafından işaret edilir.
4. Değerler, bireyin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirilmesinde rehberlik eder.
5. Değerler, sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır.
6. Değerler, dayanışma aracı olarak da işlevde bulunur.

2.2.2. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerlerin neler olduğunun yanı sıra nasıl sınıflandırılabilirliği üzerinde de pek çok araştırma yapılmıştır. Sprenger bilimsel, ekonomik, estetik, sosyal, politik ve dini olmak üzere altı temel değer grubuna dayanan bir değer sınıflaması yapmıştır. Sprenger'in sınıflaması 1951'de Allport, Vernon ve Lindzey tarafından bir ölçeğe dönüştürülmüştür (Akbaş, 2004:30-31). Allport, Vernon ve Lindzey 1960 yılındaki çalışmalarında değerleri; estetik, bilimsel, ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değerler olmak üzere altı temel kategoride incelemişlerdir (Topçuoğlu, 1999).

Yukarıda verilen değer grupları ölçek haline getirilip denendiğinde, sanatçıların estetik değerlerinin, tıp öğrencilerinin bilimsel değerlerinin, din adamlarının dini ve sosyal değerlerinin ve iş idaresi öğrencilerinin ise ekonomik değerlerinin en yüksek puanları aldıkları görülmüştür (Ünal, 1980:20;Akt.Akbaş, 2004). Bu sonuçlar sınıflamanın doğruluğu konusunda kanıt olarak yorumlanmıştır.

Rokeach'ın 1973 yılındaki çalışmasına göre değerler şu şekilde sınıflandırılmıştır.

- “Gaye değerler”; aile güvenliği, barış içinde bir dünya, başarılı olma, bilgelik, dini olgunluk, eşitlik, gerçek dostluk, güzellikler dünyası, heyecan verici bir hayat, iç huzur, mutluluk, kendine saygı, gerçek dostluk, özgürlük, rahat bir hayat, sosyal kabul, ulusal güvenlik, zevk.
- “Vasıta değerler”; bağımsız olma, affedici, cesaretli, dürüst, entelektüel, geniş görüşlü, hırslı, itaatkar, kendini kontrol edebilen nazik, kendine hakim, mantıklı, neşeli, sevecen, sorumluluk bilinci olan, temiz, yardımsever,

oluşturmacı “yaratıcı”. Görüldüğü gibi Rokeach'ın sınıflamasında bu değer gruplarında 18'er tane değere yer verilmektedir.

Schwartz ve Bilsky, (Schwartz ve Bilsky 1987, 1990; Akt. İşcan Demirhan, 2007) 56 değerleri, güdüsel yönden 10 farklı değer türüne ayırmıştır. 10 değer türünün varlığını kanıtlamak için 44 ülkede çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu değer türleri şunlardır: Güç (power), başarı (achievement), yaşamdan haz duyma (hedonism), uyarım (stimulation), öz yönelim (self-direction), evrensellik (universalism), iyilikseverlik (benevolence), geleneksellik (tradition), uyma (conformity) ve güvenlik (security).

Temel insan değerleri teorisinde yer alan 10 farklı motivasyonel değerlerin tanımları ve hangi belirli özel değerleri kapsadıkları aşağıda verilmiştir

- Güç:** Sosyal statü ve prestij, insanlar ve kaynaklar üzerinde kontrol ya da üstünlük (Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, refah içinde yaşamak).
- Başarı:** Sosyal standartlara göre yetenek gösterme aracılığıyla kişisel başarı (Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, başkaları üstünde etkili biri olmak).
- Yaşamdan Haz Duyma:** Kişinin kendisi için keyif duyması ve duyguları okşayıcı memnunluk (Keyif, zevk, yaşamdan zevk alma).
- Uyarım:** Yaşamda heyecan, yenilik ve meydan okuma (Cesur olmak, dinamik ve heyecanlı bir yaşama sahip olmak).
- Öz Yönelim:** Bağımsız düşünce, davranış seçme, yaratma ve keşfetme (Yaratıcı olmak, özgür olmak, bağımsız olmak, meraklı olmak, kendi amaçlarını seçebilmek).
- Evrensellik:** Tüm insanlar ve doğanın refahı için anlayış, takdir, hoşgörü ve onları koruma (Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adaleti gözetmek, eşitlikten yana olmak, dünyada barış istemek, doğa ve sanat güzellikleriyle dolu bir dünyaya sahip olmak, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak).
- İyilikseverlik:** Sık olarak kişisel bağlantılarda bulunan insanların refahını koruma ve artırma (Yardımsever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumlu sahibi olmak).
- Geleneksellik:** Geleneksel kültür veya bir dine inanmayı sağlayan düşüncelere, adetlere saygı gösterme, taahhüt etme ve kabul etme (Mütevazi olmak, yaşamın getirdiklerini kabullenmek, içten ve samimi bir biçimde dine ve inançlara bağlı olmak, geleneklere saygılı olmak, soğukkanlı ve sakin olmak)

•**Uyma:** Diğer insanların keyfini kaçırın ya da onlara zarar veren ve sosyal beklentileri veya normları ihlal etmeye neden olan davranışları, eğilimleri, itici güçleri sınırlama (Nazik olmak, kurallara uymak, kendini disiplin altına almak, aileye ve yaşlılara saygı göstermek).

•**Güvenlik:** Kendisinin, ilişkilerinin ve toplumun güvenliği, uyumu ve durağanlığı (Aile güvenliğine sahip olmak, ulusal güvenliğe sahip olmak, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, iyiliğe karşılık vermek).

Güngör (1993) değerleri yedi kategoride toplamıştır. Bu kategorileri; estetik, ahlaki, iktisadi, siyasi, sosyal, ilmi ve dini değerler olarak sınıflandırmamız mümkündür. Güngör, “Biz araştırmamızda klasik değer sıralamasına sadık kalarak bunlara bir de ahlaki değer boyutu ekledik” demektedir. Tezcan (1974) ise değerleri erkeklik değeri, kadınlık değeri, analık değeri, namus değeri, akrabalık değeri, komşuluk değeri, hemşerilik değeri, temizlik- pislik, eğitsel değerler, ekonomik değerler, dinsel değerler, siyasal değerler, ailesel değerler olarak değerleri gruplamıştır. Filiz (1998)’de farklı bir değerler sınıflaması yaparak, değerleri içerik (amaçsal-niyetsel) ve araçsal (işlevsel) değerler olmak üzere iki kategoride toplamıştır.

Heenan (2007) Evrensel sekiz temel değer olduğunu fakat bu değerlerin de sınırlandırılmasının doğru olmadığını işaret etmiştir. Bu evrensel temel sekiz değer: Dürüstlük, şefkat, başkalarının farkında olma, merhamet, uyma/itaat, sorumluluk, saygı ve görev şeklindedir. Bu temel değerlerin toplumda başkalarıyla yaşamak için gerekli olan ve kişiliği oluşturan evrensel değerler olduğunu vurgulamıştır.

Değerler insanın tarih ve kültür varlığı olarak kendini gerçekleştirmesi bakımından olduğu kadar, kendisinin ne olduğunu bilmesi ve kendisini soruşturması bakımından da büyük önem taşır. Değerlerin hem eylem hem de bilme bakımından insan varoluşunun temeli olduğunu söylemek yerinde olur (Günay, 2003). Zaman içinde insanlarda var olan değer yargılarına baktığımız zaman insandan insana, toplumdaki topluma çağdan çağa değişim göstermektedir (Erkızan, 2003).

Atabek (2004:15)’e göre İnsanlar; değerleriyle yaşar, toplumlar değerleriyle var olurlar. İnsanlık tarihinin birikimi olan “uygarlık değerleri” de “evrensel emanetler” olarak kuşaktan kuşağa aktarılır. Bunlar temel değerlerdir, özellikleri kalıcı olmalarıdır.

Refshauge (2004:3) değerler sınıflamasında temel değerlere yer vermiştir. Refshauge’ye göre temel değerler şunlardır:

Dürüstlük: Tutarlı bir şekilde dürüst ve güvenilir olma.

Mükemmellik: Okul yaşamında, bireysel ve toplumsal hayatın her alanında en yüksek kişisel başarı için mücadele etme.

Saygı: Kendin ve başkaları için saygılı olma ve diğerlerinin farklı ve karşıt görüşlere sahip olma hakkını kabul etme.

Sorumluluk: Kendine, diğerlerine ve çevreye karşı bireysel ve toplumsal davranışlardan dolayı sorumlu olma.

Katılım: Toplumun ve milletin sosyal ve ekonomik refahından minnettarlık duyarak ve bunun için katkı sağlayarak aktif ve üretken birey ve grup üyesi olma.

İşbirliği: Uyuşmazlıklardan barışçıl bir çözüm içerisinde olarak ve başkalarına destek sağlayarak ortak amaçlara ulaşmada işbirliği içerisinde çalışma.

Önemseme: Empati göstererek ve merhametli davranarak kendinin ve diğerlerinin refahını düşünme.

Tarafsızlık: Sosyal adalet ilkelerine sadık olma ve ön yargıya samimiyetsizliğe ve adaletsizliğe karşı çalışma.

Demokrasi: Vatandaşı olduğu ülkeye karşı, sorumluluklarını ve haklarını, özgürlüklerini kabul etme ve yükseltme.

Refshauge'ye göre; devlet, toplum için temel değerleri takip etmenin önemini farkındadır. Bu değerler adalet, mükemmellik ve medeni, dürüst topluma yönelik kaygı da dâhil bir bütün olarak Avustralya toplumunun inançlarını ve isteklerini yansıtır. Bu değerler, laik ve dinsel dünya görüşlerinde yaygındır ve çoğu kültürde de bulunur.

Bazı zaman dilimlerinde değerlerin sübjektif bir nitelik taşıdığı değer kavramının objektif bir temele dayanmadığı ileri sürülmüştür. Kuramcılarının birçoğu değerleri çeşitli kavramlarla ilişkilendirerek açıklamaya çalışmışlardır. Değer kavramının çok değişik disiplinlere girmiş olması bu kavramın tanımını oldukça güçleştirmektedir. Değer tanımlarına baktığımız zaman, değerlerle bağlantısı en sık vurgulanan kavramlar, inançlar, eğilimler, normatif standartlar ve tutumlardır (Dilmaç, 2007).

Evin ve Kafadar (2004:296) çalışmalarında değerleri iki başlık altında 9 tane ulusal, 9 tane de evrensel değer ifadesine incelemişlerdir:

1. Ulusal değerler: Millet, devlet, vatan, ordu, cumhuriyet, ulusal simgeler (ulusal marş, ulusal anıtlar, ulusal bayram, bayrak), kahramanlık, dil, gelenek ve görenekleri

2. Evrensel değerler: Demokrasi, insan hak ve özgürlükleri, uygarlık, barış, eşitlik, bilim ve bilimsel düşünme, sanat, çevre duyarlılığı, sevgi şeklinde belirtmişlerdir.

Dünyada medyana gelen değişime paralel olarak değerler dünyasının değişmesi ve bu değişimin toplumsal ölçekte değer bunalımı oluşturulması kaçınılmaz bir sonuçtur. Değişen koşulların beraberinde getirdiği yaşam biçim koşullarına uyarlanırken bazı değerler de işlevlerini yitirmektedir. Bu değer bunalımının aşılması yeni değerler sisteminin oluşturulmasıyla üstesinden gelinir. Böylece meydana gelen değişim, kendi değer yargılarını da oluşturarak gelişime dönüşecektir. Aksi halde, meydana gelen değişim dönemlerinde, yeni olaylar ve olgular karşısında yeni değerler oluşturmayan veya var olan değerlerini değişen dünyaya göre düzenlemeyen toplumların yıkılışı kaçınılmazdır (Sevinç, 2006).

Prencipe ve Helwig (2002:845) değerleri altı gruba ayırmışlardır. Buna göre;

- Değerlerin refah veya adalet, haklar gibi meseleler için direkt olarak ilgili ahlaki değerler,
- Değerlerinin refahı veya hakları ve bireysel kişilik ya da karakter özellikleriyle ilgili değerlerden oluşan ahlaki karakter değerleri,
- Karakter özellikleri ile ilgili ahlaki olmayan karakter değerleri,
- Siyasi ahlaki değerler,
- Vatan sevgisi veya yurtseverlik gibi diğer siyasi değerleri içeren geleneksel siyasi değerler,
- Dini değerler.

Atabek (2004: 32), beş değer sisteminden bahsetmektedir.

1. Kişilik değerleri
2. İşlev değerleri
3. Saygınlık değerleri
4. Ait olma değerleri
5. Statü değerleri

Bu değerleri Atabek (2004:32) şu şekilde açıklamıştır:

Kişilik değerleri; insanın kendisine ilişkin değerlerdir. Nasıl bir insan olduğumuzla ilgili değerlerdir. Bağımsızlık, akılcı olmak, sorumluluk sahibi olmak,

etkin olmak, bilimsel olmak, dayanışmacı olmak, üretici ve yaratıcı olmak, yetkin bireyler olmak gibi değerlerdir.

İşlev değerleri; Ne yaptığımıza, neye yaradığımıza ilişkin değerlerdir. Çalışkanlık, topluma ve çevresine yararlı olmak gibi değerlerdir. Gelişmiş insanların, yetkin bireylerin ve yetkin bireylerden oluşmuş gelişkin toplumların kişilik değerleriyle, işlev değerlerine öncelik verdiğini görüyoruz. Bundan sonra saygınlık değerleri gelir. Saygın mıyım? Bu üç değer yetkin bireylerin öncel değerleridir.

Saygınlık değerleri; Bir toplumun ortak değer sisteminden gelir. İtibar, prestij değerleri de denir. Bir toplumun bireylerini yönlendiren değerleridir. İnsanlar bu değerlere sahip olabilmek için çalışır, bu değerler için meslek seçer, bu değerlere uygun yaşarlar. Toplumsal saygınlık, insanın içinde yaşadığı toplumda kabul görmesinin yoludur. Güvenilir olmak, dürüst olmak, hakkını arayan olmak gibi.

Ait olma değerleri; Kime ve neye ait olduğumuzu hissetmekle ilgilidir. Benim köküm nerde ve kimler, kendimi nasıl tanıtmalıyım, ben kimim ve nereye aitim gibi soruların cevabını kimlik değerleri verir. Aile, vatan, din, ulus, insanlık gibi.

Statü değerleri; Toplumdaki yerinizle bağlantılı değerlerdir. Bir toplumun bireylerini etkileyen çok önemli bir değer alanıdır. İnsanın bulunduğu yer, sahip olduğu etki, konum değerleridir.

Geleneksel toplumların değerleri ise ait olma ve statü değerlerine dayanıyor. Toplumdaki yerim, makamım ne, masam var mı, altımda kaç kişi çalışıyor? Bunlar statü değerleridir. Bir de ait olma değerleri var. “Benim kim olduğumu biliyor musun”, “ben hangi aileden geliyorum” gibi değerlerdir ki bunlar geleneksel toplumların ağırlık verdiği değerlerdir.

Görüldüğü üzere değerlerin gerek tanımı ve gerekse sınıflamaları üzerinde fikir birliği bulunmamaktadır. Araştırmalar ile çoğunlukla farklı toplumlara özgü değerlerin, hangi değerlerin hangi toplumlarda daha fazla önemsendiğinin ve evrensel olan değerlerin belirlenmesi yönünde bulgulara ulaşılmaya çalışılmaktadır (Gültekin, 2007).

2.2.3.Yardımseverlik Değeri

Toplumdaki bireyler arasında bağlılığı güçlendiren, eksiklikleri gideren, boşlukları dolduran duygu yardımseverliktir. Türk milleti yardımseverliği ile dünyanın pek çok milletine örnek olmuştur. Türk halkının en önemli özelliklerinden biridir yardımseverlik. Bunun içindir ki toplumumuzda yardım amacıyla kurulmuş birçok sosyal örgüt bulunmaktadır. Halkımızın bu konudaki duyarlılığı sayesinde bu örgütler

ayakta kalmakta hatta faaliyet alanlarını her geçen gün genişletmektedir. Toplumumuzda bunun en güzel örneklerinden bir de “imece”dir. İmece, köylülerin bir işi yardımlaşarak karşılıksız ve sırayla yapmasıdır. Kolukısa ve diğerleri (2008) yardım ve yardımseverlik kavramlarını şöyle açıklamaktadır. Yardım, kendi gücünü ve imkanlarını başka birinin iyiliği için kullanmaktır. Zor durumda olanlara yardım etmek toplumdaki her bireyin sahip olması gereken bir değerdir. Muhtaç insanlara yardımcı olmak veya bu amaç için kurulmuş çeşitli sosyal örgütlere bağışta bulunmak, oralarda gönüllü olarak çalışmak, yardım etmeyi istemek, yardımseverlik duygusunun bir göstergesidir. Yardımseverlik, yardımı sevmektir.

Yardımseverlik toplumda dayanışmanın ve bağlılığın sonucu olarak ortaya çıkmış bir dizi davranışlar bütünüdür. Bir toplumun varlığını sürdürebilmesi, toplum içindeki dayanışmaya dolayısıyla da bireylerin yardımseverlik değerini sergileyerek bunu davranışa dönüştürmelerine bağlıdır. Yardımseverlik değerini sadece maddi ölçütler dâhilinde algılamamak gerekir. Bazen bir sözü, bazen bir üzüntüyü paylaşmak, bazen bir problemi dinlemek ve umut vermek de yardımseverlik duygusunun ifadesidir. Dolayısıyla yardım etmek için zengin olmak gerekmez. Çok vermek değil, önemli olan gönülden vermektir.

Podsakoff ve arkadaşlarına göre (2000), yardımseverlik, başkalarına gönüllü olarak yardım etme ve iş ile ilgili problemlerin oluşmasını engellemeye yönelik davranışlardır (Akt. Buluç, 2008).

Çocuklar arasında yapılan sosyometrik araştırmalarda, arkadaşları tarafından en çok sevilen çocukların arkadaşlarının isteklerine karşı hassasiyet gösteren, aynı zamanda kendine güveni olan çocuklar olduğu bulunmuştur. Başlı sıkıştığında arkadaşlarından yardım isteyen çocuklar, daima büyüklerine sığınan çocuklardan daha çok sevilmektedirler. Bugün küçük yaşlarda alıştırılmaları orta yolu bulmayı öğrenen küçük çocuklar, yarın başka davranışlarında bencillik yapmamayı, fakat ölçüyü kaçırmamayı başarabileceklerdir. Bazı çocuklar küçük yardımlarla iyiye doğruya yöneltilerler. Bazılarında ise çok uğraşmak gerekir. Önemli olan uğraşmayı bırakmamaktır. İşleyen organ kabiliyeti ölçüsünde ilerler, fakat işlemeyen organ da kabiliyeti ne olursa olsun, bundan kaybederek geriler (Bilgin, 2004:138-139).

Toplumumuzda bugüne kadar varlığını sürdürmüş olan yardımseverlik duygusunun gelecek kuşaklara aktarılmasında ailenin, okulun ve özellikle öğretmenlerin rolü büyük olacaktır. Bu duygu ile biçimlendirilmiş bireylerin oluşturduğu bir toplum, en zor zamanlarda bile ayakta kalmayı başaracaktır.

Literatür bölümünde de görüldüğü üzere yardımseverlik değeri ile ilgili çok çeşitli tanımlamalar ve değerlendirmeler bulunmaktadır. Yardımseverlikle ilgili genel bir değerlendirme yapacak olursak şu başlıklarda toplamak mümkündür. Yardımseverlik:

1. Kendi gücünü ve imkanlarını başkalarının iyiliği için kullanmak
2. Zor durumda olanlara yardım etmek
3. Her bireyin sahip olması gereken bir değer
4. Muhtaç insanlara yardımda bulunmak
5. Sosyal örgütlere bağlıta bulunmak
6. Gönüllü olarak yapılan bir iş
7. Duyarlı olan insanların yaptığı bir iş
8. Maddi, manevi bazen de bir jest bir mimikle bile her türlü yapılabilen iyilik
9. Zengin olmaksızın bile yapılabilen yardım
10. İmece
11. Toplumdaki dayanışmanın ve bağlılığın sonucu ortaya çıkmış olan durum
12. Toplumun varlığını sürdürmesi için gerekli olan bir değer
13. Toplumların ilerlemesi ve kalkınması için gerekli olan bir değer
14. Toplumda yaygınlaşması için aileye, okula ve çevreye büyük görevler düşmektedir

Bütün bu açıklamalar ışığında yardımseverlik değeri ile ortak bir sınıflama yapacak olursak şu başlıklarda toplamak mümkündür. Yardımseverlik:

1. Fedakârlık
2. Merhamet
3. Sosyal Sorumluluk
4. İşbirliği
5. Paylaşmak
6. Gönüllülük
7. Cömertlik

Bu nedenle araştırmada bu sınıflama esas alınarak çalışmalar bu doğrultuda yürütülmüştür. Aşağıda bu boyutlar ana hatlarıyla açıklanmıştır.

2.2.4.Yardımseverlik Değerinin Boyutları

Araştırmamızda tespit ettiğimiz yardımseverlik değerinin sınıflandırması şöyledir:

1. Fedakârlık
2. Merhamet
3. Sosyal Sorumluluk
4. İşbirliği
5. Paylaşmak
- 6.Gönüllülük
7. Cömertlik

2.2.4.1.Fedakârlık

Fedakârlık bir erdem ve yüce bir insani değerdir. Kendisinden çok şey veren ve başkalarından az şey bekleyen insanın göstermiş olduğu çaba ve gayret aslında fedakârlığın başka bir tarifidir. Fedakârlık aslında başkaları için kendimizi unutmaktır. İşte bunu yapabildiğimizde insanlar bizi daima hatırlayacaklardır.

Fedakârlık, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “Özveri” anlamında ifade edilmiştir. Fedakârlık esasen kişinin kendi istek ve arzularından, sahte benliklerin olumsuz ve uyumsuz yanlarından feda etmektir. Fedakâr insanlar bunu başarmış ve bizler için taklit edilmeye değer yüce varlıklardır. Fedakârlık, olgunluk, erdemlilik ve bilgelik göstergesidir. Fedakârlık, eğer bir erdem ise, bu erdemin önündeki engel, nefsanîyet kavramında anlamını bulan açęözlü, nekes ve diğerkam olmayan sahte benliklerdir.

Tam bir fedakârlık, kayıtsız şartsız sevgi, hayatın gerçeğine uymamaktadır. Hayatın kendisi sevgiden ibaret değildir. Hayatta nice acılar, acımasızlıklar vardır. Çocuk, sabretmeyi, katlanabilmeyi, geçinebilmeyi, kendinden fedakârlık edebilmeyi, hatta karşı koymayı ve hakkını aramayı öğrenmelidir. Anne babanın davranışı çocuğa yapma bir hayat yerine gerçek bir hayat örneği verirse, çocuk evin dışında daha az mutsuzlukla karşılaşabilir. Anne babalar her an çocukların yanında olmayacaklardır (Bilgin, 2004:67).

2.2.4.2.Merhamet

Merhamet, Türk Dil Kurumu sözlüğünde; Bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma anlamlarında ifade edilmiştir.

Eđitim sistemimizde merhamet duygu ve dűşüncesini çocuklarımıza anlatmak zorundayız. Eđitim aynı zamanda bir terbiye işidir. Bilgin (2004;134) Terbiye geleceğe ait bir faaliyettir. Çocuđun bugünkü arzu ve heveslerine boyun eğilmesi, onun ileride zayıf iradeli yetişmesine sebep olacaksa, bu boyun eğiştten çocuğun bugün aldığı zevkin ona verebileceği hangi kalıcı meziyet olabilir! Bugünkü merhamet ve sevgi yarın işe yaramayacaksa o gerçek merhamet ve sevgi olabilir mi? Merhamet ve sevginin yapması gereken, çocuğun rahatça hareket edebileceği, zarara sebep olmadan koşturabileceği yerlerde bulundurmadır.

Eskiden dayak ve korkutma terbiyede en etkili araç sayılırdı. “Dayak cennetten çıkmıştır” denirdi. Şimdi şöyle söyleniyor: “Dayak iyi bir şey olsa cennetten çıkmazdı”. Peygamberimizin çocuk veya büyük kimseyi dövmemiş olduğu Hz. Ayşe tarafından ifade edilmiştir: “Bir deve üzerindeydim. Deve serkeşlik ediyordu, ben de onu dövüyordum. Allahın elçisi şöyle buyurdu: Ey Ayşe yumuşaklıkla hareket et, zira yumuşaklık bulunduğu her şeyi güzelleştirir, bir şeyden de çıkarılınca muhakkak onu çirkinleştirir” (Bilgin, 2004:171).

2.2.4.3.Sosyal Sorumluluk

En genel tanımıyla “sosyal sorumluluk”, toplumun ahlaki ve etik değerlere uygun şekilde davranma yükümlülüğu ile birlikte; toplumun sosyal yaşamda refahını arttırmaya yönelik bir anlayışı ifade etmektedir. Aynı zamanda sosyal sorumluluk, kurumların belirli bir düzen içinde yaşamını sağlamak, korumak ve yükseltmek için yaptığı tüm faaliyetleri de içine almaktadır. Yüksel, Bozkurt ve Güven (2006:299)’e göre, Kamu yönetimi açısından sosyal sorumluluk; halk adına hareket eden kamu çalışanlarının, aldıkları her kararda, halkın büyük çoğunluğunun tatminini sağlayıcı bir genel sorumluluk taşımalarını ifade eder. Bu tanıma göre, kamu görevlilerinin temel sorumluluğu, kamu yönetiminin bir emanet olduğu bilincinden uzaklaşmadan, halkın mutluluğu için taşınan genel bir sorumluluktur. Sorumluluk Türk Dil Kurumu sözlüğünde, Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet anlamlarında ifade edilmiştir.

Sosyal sorumluluk, karar verici durumda olanların, kendi çıkarlarını olduğu kadar, toplumun genel çıkarlarını da geliştirecek ve koruyacak eylemlerin yapılması yönünde bir zorunluluktur (Halıcı, 2001:12). Sosyal sorumluluk kavramı ile iş ahlaki kavramı arasında yakın ilişki bulunmaktadır. Şüphesiz tüm birey ve kurumların içinde yaşadığı çevreye karşı ödev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Sosyal sorumluluk,

esasen iş ahlakının gereğidir. Bir başka ifadeyle, iş ahlakı, sosyal sorumluluğu da içeren bir anlam taşır.

Toplumda her birey kendine verilen görevi en iyi şekilde yerine getirmesi gerekir. Yaptığı işin önemini bilmeli sorumluluğunu hissetmelidir.

2.2.4.4.İşbirliği

İşbirliği, Türk Dil Kurumu sözlüğünde, Amaç ve çıkarları bir olanların oluşturdukları çalışma ortaklığı, teşriki mesai veya bir işin çeşitli kişilerce yapılması anlamlarında ifade edilmiştir.

İşbirliği, ortak bir amaç doğrultusunda gruplar halinde çalışmaktır. Ama her grup çalışması işbirliği demek değildir. Bir grup çalışmasının işbirliği olabilmesi için gruptaki üyelerinden beklenen hem kendilerinin hem de diğerlerinin performansını en üst düzeye çıkarmaya çalışmalarıdır. Yani işbirliği; üyelerin ortak amaç veya ödül için çabalarını birleştirecekleri bir durumdur. İşbirliği, grup üyelerinin etkili iletişim becerilerini kullanmaları ile mümkündür. İşbirliği için grup üyelerinin birbiriyle etkileşerek birbirine yardımcı olması ve ortak bir ürün ortaya koyması esastır.

İşbirliğini engelleyen durumlarda vardır. Bunlar grup üyelerinden bazılarının hazıra konma isteği ve bunun karşısında da grup üyelerinden çalışkan olanların kendilerini sömürülme duygu ve düşüncesine kapılmalarıdır. Yine bazı grup üyelerinin de gruptaki sorumluluk paylaşımını karıştırmaları, kendilerini lider hissetmeleri başka grup üyelerini işe yaramaz görmeleri de işbirliğini engelleyen durumlardandır.

Aslında işbirliği çocuk yaşlarda başlayan ve uzun süreler devam edecek olan insani doğal bir durumdur. Jersiled (1979:275) Çocuklarda üç yaşından itibaren grup kurma ve birlikte oynama eğilimleri başlamaktadır. Bu eğilim o kadar güçlüdür ki çocuklar yalnız başlarına oynamaktansa, pek hoşlanmadıkları bir çocukla oynamaya bile razı olmaktadır. Altı yaşında ise artık dostluk, işbirliği, rekabet, küsme, barışma, kavga gibi çeşitli sosyal davranış biçimleri göstermektedirler.

2.2.4.5.Paylaşmak

Paylaşmak, Türk Dil Kurumu sözlüğünde aralarında bölüşmek, pay etmek, üleşmek veya benimsemek, onaylamak anlamlarında ifade edilmiştir. Paylaşmak; bizde var olan özelliklerin, nesnelere bir kısmını başkasına vermektir. Paylaşmak, insanın en güzel vasıflarından biridir. Çocuklarımızı yetiştirirken paylaşma duygusunu mutlaka çocuklarımıza aşılamalıyız. Paylaşma değerinin eğitiminde çocuğu anlamak, onun

duygularını, üzüntülerini, sevinçlerini ve heyecanlarını paylaşmak ailelerin yapması gereken önemli bir husustur.

Çocuklar, başkalarının içinde bulunduğu üzüntüyü görünce bazen ne yapacaklarını şaşırırlar, bazen de korkarlar endişe içinde bakıp kalırlar veya ağlarlar. Bu duygusalıklar örnek davranışlarla yönlendirilirse, çocuklar başka olaylarda ne yapacaklarını şaşırmayacak yardımda bulunabileceklerdir. Çocukların bazılarının ise başkalarının üzüntüleri karşısında hiç aldırmadıkları görülür. Çocukların olumlu davranışları teşvik edilecek, olumsuz davranışlarının da tekrarlanmaması için tedbirler alınacaktır (Bilgin, 2004:138).

Anne babalar çocuklarıyla “paylaşma” konusunda öncelikle kendileri örnek model olmalıdır. Sahip olduğu şeyleri başkalarıyla paylaşma konusunda isteksiz bir yetişkin çocuğa doğru şeyin bu olduğu mesajını verir. Çocuğunuzla oyunlar oynayın. Bu oyunların içinde mutlaka paylaşma temalarını da ekleyin. Örneğin, oyundaki tüm bebeklere yiyecek dağıtmak, bebeklerin ellerindeki çikolatayı bölüşüp yemeleri, oyuncakları dönüşümlü oynamaları gibi. Çocuğunuzun gelişim düzeyine, haklarına ve isteklerine saygı gösterdiğinizde, onlar da başkalarının haklarına ve isteklerine saygı göstermeyi öğreneceklerdir. Aksi halde istemediğimiz sonuçlarla karşılaşabiliriz.

2.2.4.6.Gönüllülük

Gönüllülük, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “gönüllü olma” durumu anlamında ifade edilmiştir. Gönüllülük, bireyi ve toplumu geliştirir. Toplumda etkin yurttaşlık ve sivil inisiyatif kavramlarında olumlu gelişmeler yaşamakta olumlu çalışmalar görülmektedir. Bu da bireysel ve toplumsal gelişimin artışına sebep olmaktadır.

Gönüllülük esası ile çalışan birey denildiğinde, bireyin sahip olduğu fiziki güç, zaman, bilgi, yetenek ve deneyim özelliklerinden birini veya birkaçını gerek bireysel anlamda gerekse sivil toplum kuruluşları ile çalışmalar yapabilecek durumda olan ve bunun karşılığında parasal kazanç beklentisi taşımayan bireydir.

Bireyler birçok sebepten dolayı gönüllü olarak çalışmak isteyebilirler. Bu nedenleri kısaca şöyle özetleyebiliriz

(http://insanca.kadikoy.bel.tr/gonulluluk_egitimi.html):

- Kişisel nedenler
- Kendisine ihtiyaç olduğunu hissetmek
- Hayatında değişiklik yapmak
- Yeni bir uğraş edinmek
- Niteliklerini geliştirmek

- Lider olmak
- Akademik Kariyerini Güçlendirmek
- Bilgiye doğrudan ulaşmak / Yeni bir şey öğrenmek
- Kaynakların doğru kullanıldığından emin olmak
- Saygı görmek
- Yeni arkadaşlar edinmek
- Bir inanca bağlılığını göstermek
- Benzer grupta birlikte olabilmek / Aynı konuda düşünen insanlarla bir arada olmak için
- Topluma katkıda bulunabilmek için
- Var olan problemlerin çözümünde yer alabilmek için
- Prestijini arttırmak için / Statü edinmek için
- Bireyde yarattığı doyumluluk duygusu için
- Boş zamanlarını değerlendirmek için
- Kendini ifade edebilmek için
- Kendini gerçekleştirebilmek için
- Enerjilerini paylaşabilmek için
- Sahip olduklarını paylaşabilmek için
- Ekip çalışmasının parçası olabilmek için
- Tek başına yapamadıklarınız bir örgüt içinde yapabilmek için
- Kendini geliştirmek için
- Kendini kanıtlamak için

Gönüllülük ile kazanılan pek çok beceri vardır. İletişim becerileri, kendini tanıma, bilgi ve beceri değiş tokuşu, organizasyon yeteneği, uzmanlık olarak bu beceriler sıralanabilir. Gönüllülükte temel amaç, toplumu dönüştürme/değiştirmeye dayalı bir etkinliktir.

2.2.4.7.Cömertlik

Cömertlik Türk Dil Kurumu sözlüğünde; Cömert olma durumu, verimlilik, eli açıklık, ahilik, semahat ve mürüvvet anlamlarıyla ifade edilmiştir. Cömertlik her zaman mal ile yapılmaz. Bir şahsi amaç güdülmeksizin bedenle ve akıl ile yapılan her nevi yardımdır.

Cömert olmak ve birine yardımcı olmak son derece insani ve doğru bir davranış tarzı ve aynı zamanda doğru yaşamın en güzel örneğidir. Cömertlik ve yardımseverlik konusunda insani duygu ve düşüncelerimiz üzerinde sanırım biraz daha çaba sarf etmemiz gerekmektedir.

Vardey ve Costa (2008) güzel yaşama sanatını ve cömertliği şöyle tanımlamaktadır. Günlük yaşantımızda her zaman aile arasında, işimizde ve sosyal

alanlarda aktif bir şekilde, alçakgönüllülük ile cömert olabilmektir. Vardey ve Costa (2008) yardım ve cömertlik konusunda şöyle söylüyorlar: “Bu gibi özel alanlarda hissettiğimiz cömertlik sadece bu zamanlara özel bir aktivite olarak algılanıyor. Eğer gerçekten kaygı ve sorunlarla dolu bu dünyamıza el uzatacaksak, birey olarak her alanda etrafımıza nasıl yardımcı olabileceğimizi araştırmamız gerekir. Bunu yaparken de ilk olarak etrafımızda etkileşim içinde olduğumuz insanlara; çocuklarımız, eşlerimiz, meslektaşlarımız, arkadaşlarımız kısaca çevremizdekilere öncelik tanımamız gerekir.”

Güzel bir yaşam için; ikili ilişkileri düzletmek ve güçlendirmek, ihtiyacı olan bireylere destek vererek bir sosyal ortam oluşturmak ve bu sayede gündelik hayatımızda oluşturacağımız ruhsal birliktelik ile daha yararlı bireyler olmamıza yardımcı olacak durumları oluşturmamız gerekiyor. Hepimiz özel günlerde hediye dağıtırken veya felaketler ve doğal afetlerde olduğu gibi paramız konusunda cömert davranabiliriz. Değer olarak cömertliğin hayatımızın içinde ne kadar etkin bir öge olduğunu, bizi nasıl eğittiğini, etkilediğini ve bizleri eğitirken oluşturduğu durumları anlamamız gerekmektedir. Ufacık bencillikten uzak bir bireysel cömertliğin, dönüp dolaşıp herkesi içine katan bir olguya dönüştüğünü açıkça gözlemlemek mümkün olabilmektedir (<http://www.ilknokta.com>).

2.3.Duyuşsal Eğitim

Eğitim; bilişsel, duyuşsal ve davranışsal alan olmak üzere üç temel alana ilişkin hedefleri içermektedir. Değer eğitimi, ağırlıklı olarak eğitimin duyuşsal alanın temel hedefleri içinde yer almaktadır. Değerler; karar verme sürecinin ölçütü ve temel unsurdur. Öğretmenin verdiği karar birey ve toplum yararına olmalıdır. Öğretmenlerin birtakım değerlere sahip olması gerekir. Öğretmenin insan olmasından kaynaklanan duygu, düşünce ve değerlerden arınması mümkün müdür? Bu konu üzerinde düşünülmesi gerekmektedir.

Selçuk (2001:16), bu durumu şöyle ifade etmektedir. Öğretim programlarımızın bilişsel boyutu, duyuşsal ve psikomotor boyutlarından fazlasıyla baskındır ve duyuşsal hedefleri ihmal edilmektedir. Bunun sonucunda sürekli birbirlerini iten, kavga eden, kendini denetleyemeyen, saygı problemi olan çocuklar karşımıza çıkmaktadır.

İnsanın gelişiminin üç yönlü olduğu konusunda görüş birliği bulunmaktadır. İnsanın zihinsel gelişiminin sağlandığı alan bilişsel alan olarak adlandırılmaktadır. Bu alanda insanlar duyu organları vasıtasıyla bilgiler edinmekte ve bu bilgi temelleriyle üst düzeyde muhakemeler yapabilmektedir. Duyuşsal alan davranışları insanın

duygularıyla ilgilidir. Bu alanda birey, iyi-kötü, doğru-yanlış tipi yargılar ve bireysel değerler oluşturarak, toplum içinde nasıl davranacaklarına karar verir. Psikomotor alan davranışları ise, bireyin devinşsel gelişimiyle ilgilidir. Birey maddi dünyayı düzenlemede kaslarını eğiterek onları amaçlı doğrultusunda kullanma becerisi kazanır (Akbaş, 2004).

Bacanlı (2006:4-5)'ya göre, modern toplum yaşamında ve modern eğitimde önemli bir nokta olan bireyselleşme hem bilişsel hem de duyuşsal hedefleri gerektirmektedir. Bilgi çağında okuldan beklenen, bilgiyi değil, bilgiyi sevmeyi öğretmektir. Bu yolla bireyin bilgiyi edinme isteğinin gelişmesi ve her geçen gün değişen ve yenilenen bilgiyi takip edebilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Nitekim bu noktadan hareketle 1990'lı yıllarda eğitimde değerler ve geleneklerin, başka bir ifadeyle duyuşsal alanın önemi artmıştır. Gelecekte de eğitim, duyuşsal, bilişsel ve kişilerarası insan potansiyelinin gelişmesini içerecek ve insanlara karşılıklı dayanışma içindeki bir dünyada etkili ve mutlu bir şekilde işlev görmek için ihtiyaç duyacakları becerileri öğretecektir.

Duyuşsal eğitim ile ahlak eğitimi, değer eğitimi, karakter eğitimi, barış eğitimi, demokrasi eğitimi, insan ilişkileri eğitimi ve sosyal beceriler eğitimi gibi eğitim alanları kastedilmektedir. Duyuş, duygu ve coşkularla ilgili zihinsel özellikler olarak tanımlanmaktadır. Duyguların yanında duyular, tercihler, dikkat edişler, kimliklenişler, roller, sosyal beceriler vb. duyuş kapsamı içinde değerlendirilmektedir. Ancak duyuşsal hedefler konusunda çalışmanın bu hedeflerin somutlaştırılmasının zor olması, öğretiminin uzun süreceğinin düşünülmesi, öğretiminin alışılmış öğretim yöntemleri ve eğitim pratikleri ile kazandırılmasının ve değerlendirilmesinin zor olması, değerlendirmesinin hedeflere göre daha esnek olması, değerlendirmesinin alışılmış "başarı" anlayışının dışında olması gibi nedenlerden dolayı duyuşsal alan eğitimde uzun süre ihmal edilmiştir (Bacanlı, 2006:13-17).

Belirtildiği üzere duyuşsal alan özellikle hedef belirlemeler ve değerlendirmeler için eğitimciler tarafından sıkıntılı görülen bir alandır. Ancak bu alana olan ilgide, alana duyulan ihtiyaçtan dolayı artış görülmektedir (Gültekin, 2007).

Değerlerin bilişsel yönü, değerlerin farkına varmayı ve kavrayarak nerede kullanacağını bilmeyi, duyuşsal boyutu ise iyi kötü, olumlu olumsuz gibi yargılar ve duygusal tepkileri, psiko-motor boyut ise bilişsel ve duyuşsal yönden meydana gelen öğrenmelerin davranışlara yön vermesini kapsamaktadır. Değerler çocuklukta başlayıp yaşa bağlı olarak artmakta ve öğrenme sonucu oluşmaktadır. Bireysel olarak değerler

standart, güdü, karar verme ve davranış yaptırımı olarak, toplum içinde ise siyasi ve ideolojik tercihlerde, toplumsal yargılamalarda, gruba uymada kullanılmaktadır (Akbaş, 2004:20-22).

Uzmanlar; kişisel ve ulusal düzeyde barışı sağlama, sorumlu ilişkiler, vatandaşlık davranışları, çevreyle ilgilenme gibi konularda olumlu modeller verilmesini sağlamalıdır. Bu, fen bilgisi, sosyal bilgiler, matematik vb. ders kitaplarında gerçeklere dayalı hikâyeler aracılığıyla olabileceği gibi, dil derslerinde gerçeğe dayalı ya da kurgusal hikâyeler aracılığıyla da verilebilir. Barış, vatandaşlık, insan hakları, sağlığı koruma gibi üst düzey kavramlar, sadece bilgi düzeyinde değil, bilişsel, duyuşsal/değerler, sosyal ve psikolojik boyutları içeren bir bütün olarak geliştirilmelidir. Bu kavramlar, kendilerinden elde edilen diğer fikirler ve alt kavramların yanı sıra, etkin dinleme, empati kurma, tartışma ve kişisel sorumluluk gibi çoklu boyutları içeren bir yapıda oluşturulmalıdır (Sinclair, 2004).

Duyuşsal eğitim kavramı aynı zamanda araştırmamızın konusu olan değer eğitimi kavramını da içine almaktadır. Aşağıda değer eğitimi kavramı geniş bir şekilde ele alınmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır.

2.4.Değer Eğitimi

Eğitim sisteminin genel amaçları içerisinde yer bulan değerlerin öğrenciler tarafından kazanılıp kazanılmadığının test edilmeye ihtiyacı vardır. Çünkü okullarda bilişsel davranışlara ulaşma düzeyleri devamlı kontrol edilirken, duyuşsal davranışlar planlı bir şekilde kazandırılmamakta ve ölçülmemektedir. Öğrencilerin ilköğretim programları genel hedeflerinde belirtilen değerlere ulaşma düzeylerinin tespit edilmesi hem okullarımızın duyuşsal davranışları kazandırmadaki başarısını hem de toplumsal değerler hakkında aydınlatıcı olacaktır (Akbaş, 2004).

Değerler eğitiminde karşılaşılan önemli sorunlardan biri, onun bilgi boyutunun esas alınıp tutum ve davranış boyutunun genellikle göz ardı edilmesidir. Çünkü değerler, bilgi, duygu ve davranış olaylarının bir terkibi halindedir. Değerlerin eğitimine de bu bütünlük içinde bakılmalıdır. Bilmek önemli olmakla birlikte benimsenip davranışlara yön vermediği sürece değer eğitiminin başarısından söz edilemez. Bilgi boyutu kısaca, değerlerin ne olduğunu, neleri içerdiğini ve özelliklerini içerir. Duygu boyutu benimseme, kabul etme, önemine inanma gibi duygusal özelliklerden ve tutumlardan oluşur. Davranış boyutu ise değerlere ilişkin sahip olunan bilgi ve duyguların davranışlara yansımalarını kapsar. Yalnızca bilgiler verilir

duygularla tamamlanmadığı sürece değerler, basit hesaplar konusu olmaktan öte gidemez (Güngör, 2000:26).

Bir toplumun öncelikli değerlerinin ne olduğu belirlenmeli, yeni nesillere kazandırılacak olan değerlerin eğitiminde yakın çevreden hareketle zengin ülke kültürümüzden, tarihimizdeki olumlu örnek şahsiyetlerden faydalanılmalıdır. Nasıl öğretilene dair uygun olan strateji, yöntem ve teknikler ortaya konulmalı, daha sonra etkinliklere dayalı zengin bir öğrenme-öğretme süreci ile desteklenmeli, uygun bir değerlendirme tekniği ile ölçme ve değerlendirme yapılmalıdır. Sonuçlar uzun vadede gözlemlenmeli verilen eğitimin etkililiği test edilmelidir. Ayrıca, çocuğun okulda aldığı değerler eğitiminin etkili olabilmesi, yakın veya uzak çevresindeki olumlu veya olumsuz davranışlar ile doğrudan ilgili olduğu da unutulmamalıdır.

Araştırmacılar, doğumdan sonraki ilk beş yıl içerisinde önemli ölçüde çocuğun karakterinin oluştuğunu göstermektedir. Ayrıca çocuklarda, yetişkinlere göre gözlem yeteneği, ilgi ve istekle eyleme geçme, ve bireyin toplumsallaşmasının ve geleceğin toplumuna yön vermesi çalışmalarının en verimli olarak öğrenildiği dönemin çocukluk dönemi olduğu bilinmektedir (Yeşil ve Aydın, 2007).

Ayrıca bireyin gelişim özellikleri, öğrenme tarzları, hazır bulunuşluk düzeyleri, ilgi, ihtiyaç ve beklentileri dikkate alınarak değerler eğitiminde farklı öğretim yöntemlerinin kullanılması gerektiği de belirtilmelidir. İlköğretim I. kademe çocuğu ise somut işlemler döneminde bulunmaktadır. Öğreneceği şeyleri somutlaştırmalar yardımıyla öğrenmektedir. Bu dönem çocuğuna da yaparak yaşayarak öğrenme, model olma, gözlem fırsatları verme, filmler izletme gibi yöntem ve teknikler kullanılmalıdır. Soyut tartışmalara, kavram analizlerine girilmemeli, ezberletmelerden olabildiğince uzak durulmalıdır.

İlköğretim II. kademe öğrencileri ise soyut işlemler döneminde bulunmaktadır ve artık bu öğrencilere değerler eğitiminin teorik temelleri verilebilir, tartışmalar yaptırılabilir, yeni değerler üretmeleri ya da eski değerleri eleştirmeleri istenebilir. Değer analizleri, araştırma ve gözleme dayalı muhakeme ve değer açıklama çalışmaları daha yoğun biçimde yapılabilir. Buna göre ilköğretim II. kademedan itibaren tartışma, sorgulama, araştırma ve incelemeler yaptırma, seminer ve konferanslarla bilgilendirmelerde bulunma gibi teorik temelli yöntem ve teknikler kullanılmaya başlanmalıdır.

Değerler eğitimi, soyut kavramlardan oluşan bir yapıdır. Bu soyut kavramları, öğrencilerin içselleştirmeleri zordur. Bu yüzden öğretilecek olan değerle ilgili etkinlik temelli eğitim yapılmalıdır. Hikâyeler, Önemli şahsiyetler, örnek olaylar, geziler, kazandırılacak olan değerle ilgili filmler bu etkinliklerde kullanılırsa soyut kavram olan değerler somutlaştırılmış olacak, çocuğun bu değerleri öğrenmesi kolaylaşacaktır.

Değerler eğitiminde öğrencilerin ilgisinin canlı tutulması, konunun özelliğine göre çeşitli yöntemlerden faydalanılması, bu değerler verilirken örnek etkinlikler verilmesi gerektiğinde, mümkün olduğunca olumlu örneklerden hareket edilmesi, öğrencilerin yaş, beceri, yetenek ve buldukları çevrenin dikkate alınması, belirli bir mesafede bu çocuklarla dostluk ve arkadaşlık kurulması, öğretmenin örnek model davranışlar içinde bulunması hususları değerlerin öğretiminde önemli ve dikkat edilmesi gereken noktalardır.

Çocuğun hikâyelere, filmlere, oyunlara, masallara ve menkıbelere karşı, büyük bir ilgi duymaktadır. Masal, film, oyun, menkıbe ve hikâyeler, çocuğun hayal gücüne ve düşüncesine katkıda bulunmaktadır. Aslında çocuğun yapısı icabı söylenenlere çoğu zaman itiraz etmeden inanmaya hazır olduğundan, söylenenlere içtenlikle inanır. Ünlü eğitimci Jean Piaget, çocuğun kendine özgü bir algılama, düşünme ve yorumlama biçimi olduğunu; somut düşündüğünü, somut düşünceden soyut düşünceye geçtiğini ifade etmektedir. Yine çocuğun 7-12 yaş döneminde ahlak kurallarına uyma, sorumluluğunu bilme ve yerine getirme, kişi hak ve hürriyetlerine saygı gösterme, işbirliği halinde çalışma, yardımlaşma, hoşgörülü olma gibi kavramları öğretebilmemiz için uygun bir dönemdir. Çünkü onlar kurallara uymaya isteklidirler. Ancak bu kavramlar emir ve yasaklarla, ceza ve uyarılarla öğretilmeye çalışıldığı zaman etkili olamamaktadır.

Kirschenbaum (1994:3-6)'un belirttiği üzere, 1900'lü yıllardan başlayarak ahlak ve değer eğitiminin yöntem ve amaçları üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Değer ve ahlak eğitimi ikinci Dünya Savaşı sonunda geleneksel metotlarla sürdürülmüştür. 1960'tan sonra geleneksel rol ve değerler sorgulanmaya başlanmıştır. 1960-1970 yılları arasındaki değer eğitimi ile ilgili gelişmeler popüler bir sloganla "insanın gücü" olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde değerlerin öğretimi ve öğretmenin modeli yerine öğrenciyi kendi değerlerini açıklamaya cesaretlendirme, ahlaki muhakeme yapabilme ve değer analizi becerilerini geliştirmeye çalışmışlardır. 1980'den sonra toplum eleştirmenleri, veli grupları, dini liderler ve siyasi partilerin çoğu yeniden geleneksel değerlere dönmüş, bunun sonucunda saygı, sorumluluk, öz disiplin, aile, vatan sevgisi

ve başkalarına hizmet gibi değerler öne çıkmıştır. 1980-1990 yılları arasında muhafazakarlık ve geleneksel değerlere bağlılığın öne çıktığı görülmektedir.

Sadece bilişsel alanın değil, duyuşsal ve davranışsal boyutu kapsayan tüm insani kapasitesinin kullanılmasını içermelidir (Maslow, 1996). Kendilerini zorunlu hisseden öğrencilerin öğrenmeye yönelik duyuşsal yönelimleri ile öğrenmeye istekli ve arzulu olan öğrencilerin duyuşsal yaklaşımları ebettteki farklı olacaktır. Bundan dolayıdır ki, eğitim ve öğretim sürecinde duyuşsal boyut her zaman ön plana çıkacaktır (Dilmaç, 2007).

İnsanlara karşı saygı göstermek, hoşgörülü olmak, çalışkan olmak ve vatansever olmak gibi değerler, kendisine yapılmasını istemediği bir şeyi başkasına yapmama gibi ilkeler duyuşsal alan boyutundandır. Toplum için gerekli değer ve ilkelerin kazandırılmasında etkili derslerden biri sosyal bilgilerdir. Duyuşsal davranışların içselleştirme süreçlerinin ve eğitim sistemindeki yerinin bilinmesi sosyal bilgiler dersi amaçlarına ulaşmayı kolaylaştıracaktır.

Eğitimde duyuşsal boyutun ihmal edilmesi, insanların sahip olduğu önemli bir potansiyelin kullanılmamasını doğuracaktır. Duygular, tercihler, sevinçler, duygulanımlar, inançlar, beklentiler, tutumlar, takdir duyguları, değerler, ahlak ve etik gibi öğelerden oluşan duyuşsal boyut hem bireysel hem de toplumsal bir yaşam için vazgeçilmez bir boyuttur (Doğanay, 2006). Duyuşsal boyutun, bilişsel boyut sürecine önemli etkileri mevcuttur. Duyuşsal özellikler, bireylerin göstermiş oldukları başarı ve performans süreçlerinde önemli katkıda bulunmaktadır (Paykoç, 1995).

Kirschhenbaum'a (1995:14) göre, değer eğitiminin iki hedefi vardır. Birinci hedef, genç insanın ve bütün insanların daha karakterli bir hayat sürmesi ve hayatından memnun kalmasını sağlamaktır. İkinci hedef ise, toplumun iyiliğine katkı sağlamaktır. Bu ise insanları ve diğer yaşam grupları için şefkat ve iyiliği temel alır. Sosyal yapı olarak mutluluğu izlemek, yaşam ve özgürlüğün değerlerini desteklemek için davranmadır. Kirschenbaum (1995:16), karşılaştırmalı eğitim yaklaşımını ileri sürerek değer eğitimi ve ahlaki eğitimini bir araya getirmiştir. Amacı değer eğitimi kapsamı içinde ortaya çıkmış yaklaşımları organize etmektir. Değer eğitiminde bugüne kadar değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi ve ahlak eğitimi gibi dört önemli yaklaşım ortaya çıkmıştır.

Doğanay (2006, 2006:257)'a göre kendine ve sosyal-fiziksel çevresine karşı gerekli olan değerlerle donatılmamış bireyler, bilgileri ile insanlığın ve çevrenin zararına olan eylemler ortaya koyma tehlikesi taşımaktadırlar. Bu bakımdan değerlerin

eğitim ile verilmesi büyük önem taşıtmaktadır. Değer eğitiminin eğitimin genel amaçları arasında her zaman yer almış ancak nasıl öğretileceği belirtilmediği için eksik kalmış, planlı olarak değil ancak az da olsa örtük bir şekilde formal eğitim içinde görülebilen bir alan olduğunu belirtmektedir.

Değer eğitimi, formal eğitim içerisinde verilmesi gereken, yeni nesillerin kişilik gelişimine, toplumsallaşmasına katkı sağlayan bir alandır. Değer eğitimine ilişkin bir çok yaklaşım tanımlanmakla birlikte, değerlerin kazandırılmasının oldukça zor olduğu ifade edilmektedir (Gültekin, 2007).

Etkili değer eğitimi Avustralya'da şu şekilde gerçekleştirilmektedir (Australian Government Department of Education; 2004:5):

- Avustralya okullarında öğretimin amaçlarında biri olarak, öğrencinin özenli olmasını sağlamak, saygı duyan, işbirliği değerlerini benimseyen,
- Okullarda pratik yaparak, açık sözlü, okulun ve toplumun değerlerini benimseyen, tutarlı davranışlar sergileyen,
- Öğrencilerle ortaklaşa çalışarak, okul hayatının bir parçası olarak aileler ve okul toplumu (ğrenciler, öğretmenler, personel, idare) arasındaki ilişkileri kuvvetlendirmek,
- Öğrencileri ğrenim çevresinde desteklemeli, onların kendilerini keşfetmelerini sağlamalı, öğrencileri cesaretlendirmeli, onların sahip olduğu değerlerin okulun ve toplumun değerleri olduğunu belirtmek gerekir.

Avustralya Devleti Eğitim Bakanlığı (2005)'na göre; etkili değer eğitiminde yapılması gerekenler (Australian Government Department Of Education Science And Training, 2005);

- Yardım etmek, öğrencileri, anlamak, zen ve merhamet gibi değerleri uygulayabilmek. Öğrencilere en iyiyi yaptırarak, dürüstçe davranmak, özgürlük, dürüstlük ve güvenilirlik, bütünlük, saygı, sorumluluk, anlayış ve tolerans gibi değerleri benimsetmek.
- Öğretmenin amacı; hayatı ve Avustralya'nın demokratik yapısını geliştirmek ve Avustralya okullarında çeşitliliğe değer vermek olmalıdır.
- Okul, toplumunun değerlerine açık olmalı, okul tutarlı bir şekilde bu değerleri uygulatabilmeli.

- Okul personelinin öğrencilerle bir araya gelebilmesi, okul personeli okul yaklaşımının parçası olarak aileler ve okul toplumu, sorumluluğu uygulamak için ne yapılacağını aktarmak ve değerlerin esnekliğini kuvvetlendirmek.
- Öğrencilerin kendilerini keşfetmelerini sağlamak ve onları cesaretlendirmek, öğrencilere okulunun ve toplumlarının değerlerinin olduğunu kavratmak.
- Öğretmenlere farklı modeller, biçimler ve stratejileri kullanmak için uygun eğitim araçları ve kaynaklar teslim edilmeli.
- Öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarını karşılayan müfredatın tedarikini kapsamalı.
- Değer eğitiminde uygulanabilir yaklaşımların, tasarlanan sonuçları karşılıyor olduğunu kontrol edip incelemek.

Avustralya federal hükümeti Avustralya da ki okullarda değerler eğitimini zorunlu yapmış, ortak programlara okulların katılımı için büyük paralar harcamıştır. Değerler eğitimi programının önemsendiği kavramlar şöyledir (Department of Education Science and Training 2004) :

İtina ve şefkat: Kendine ve başkalarına bak

En iyisini yapma: Değerli ve hayran olunacak bir şeyleri yapmak için çok fazla çalışmanın ve mükemmeliyetin peşine düş.

Adil fırsat: Herkese eşit davran, toplum menfaatlerini koru.

Özgürlük: Avustralya vatandaşlığının vermiş olduğu bütün haklardan ve ayrıcalıklardan yararlan, gereksiz müdahale ve kontrollerden uzaklaş, başkalarının haklarını da savun.

Dürüstlük ve güvenilirlik: İçten ve samimi ol, gerçeği ara.

Bütünlük: Ahlaki ve etik davran, söz ve davranıl arasında tutarlılığı sağla.

Saygı: Başkalarına hürmet ve itina içerisinde davran, düşüncelerini anlayışla karşıla,

Sorumluluk: Topluma ve ülkeye yararlı ol, görevlerini eksiksiz yap, farklılıkları şiddet kullanmadan barışçıl çöz, çevreyi koru.

Anlayış, hoşgörü ve katılma özgürlüğü: Başkalarından ve onların kültürlerinden haberdar ol toplumdaki farklılığı katılarak kabullen.

Avustralya devlet okulları öğrenmeyi destekleyen değerleri de kapsayan değerler öğretmektedir. Aynı zamanda bu okullar öğrencilere siyasi ve sosyal meselelere ilişkin çeşitli toplumsal tutumların arkasında yatan değerleri keşfetme fırsatları verir. Değerler, sınıflarda açıkça ve okulun ve toplumun etkinlikleri, ilişkileri aracılığıyla öğretilir. Okullarda temel değerler insanların nasıl iletişim kurduğunu, nasıl

bir arada çalıştığını ve kararlar verdiğini etkiler. Bu temel değerler ise bölümün ve okulun politikalarında, prosedürlerinde yansıtılır. Değerler öğrenci refahına ve disiplinine rehberlik eder. Ayrıca okulun ebeveynlerle nasıl iletişim kurmasına ve karar verme sürecine yetkililerin, öğrencilerin ve ebeveynlerin katılmalarına yardım eder. Bunun yanında öğrencilere sağlanan öğrenme deneyimlerine ve bunların nasıl sağlandığına rehberlik eder. Değerler okul toplumunda bütün bireysel ve grupsal karar verme sürecine katkı sağlar (Ulusoy, 2007).

Yeni Zelanda eğitim bakanlığı değerleri ön plana çıkarmak için ciddi inceleme, araştırma ve denemeler yapmış, aşağıdaki tavsiye metnini meydana getirmiştir (Ministry of Education 2005):

Farklılık: Başkalarına ve onların görüşlerine, inanışlarına, kültürlerine, ilişkilerine, hoşgörüsüne, katılımlarına ve manevi duygularına saygı göster.

Toplum: Toplum, kişisel mülk edinme devlet taraftarlığı, bağlılık, katılım, aile, barış, adalet, görüşme, uzlaşma, bütünlük, dayanışma, toplum menfaati, vatandaşlık, birliktelik ve misafirperverlik.

Saygı ve koruma: Kişi saygınlığı, şahsiyet, bireysel haklar, itibar, şefkat, ilgi, empati, başkalarına ve kendine saygı, öz benlik, benlik saygısı, benlik inancı, öz disiplin, mülkiyete, ruhaniyete, fiziğe, zihinsel ve duygusal iyiliğe saygı duymak

Eşitlik/Dürüstlük: Sosyal eşitlik,(ırk, cinsiyet, yaş) dürüstlük.

Çevresel sürdürülebilirlik: Doğanın devamı ve çevreye uyum

Araştırma/merak: Araştırma, merak, gerçeklik, akıl, açık fikirlilik, eleştirel düşünce esneklik uyumluluk yenilik girişimcilik güzellik estetik ve yaratıcılık.

Mükemmellik: Başarı, mükemmellik, en iyi yapma, azimle devam etme, dirençli olma, çabalamak ve yarışmak.

Birçok eğitimci, eğitim hedefleri içerisinde yer alacak erdemlerin belirlenmesi ve tanımlanması çalışmasına yerel toplulukların da dahil edilmesini önermektedir. Okul ortamında geliştirilmesi gereken kişilik niteliklerinin neler olduğunun belirlenmesinde öğrenciler, öğretmenler, aileler, okul aile birliği gibi ilgili tüm kişilerin görüşlerinin alınması ve birliktelik olması gerektiği belirtilmiştir (Vess ve Halbur 2003).

Toplumlarda bir değer çöküntüsü olduğu konusunda büyük bir çoğunluk hemfikirdir. Okullarda değerler öğretilmelidir görüşünde de toplumun çoğunluğu hemfikirdir. Ancak okullarda hangi değerler öğretilmelidir? Sorusuna verilebilecek cevaplarda netlik yoktur. Çünkü değer eğitimi konusu göreceliliğini sürdürmektedir.

Hangi değerlerin okullarda öğretilmesi gerektiği konusunda da araştırmalar yapılmıştır. Okullarda hangi değerlerin daha önemli olduğunu belirtmeye yönelik bir araştırmada şu sonuçlar çıkmıştır. Araştırmaya katılanlar, çok önemliden daha az önemliye doğru şu şekilde bir sıralama yapmışlardır. Sorumluluk, dürüstlük, iyi vatandaş, saygı, işbirliği, hoşgörü, şeref, işe yarama (faydalı olma), iç disiplin, şefkat, adalet, doğruluk, hedef koyabilme, diğer insanlara hizmet, sebat (azim), seçme özgürlüğü, inançlı, cömert, bireysel haklar ve cesaret. Araştırmaya katılanlar sorumluluk sahibi olma, dürüst olma, iyi vatandaş olma ve saygılı olma değerlerine çok önem vermektedir. Cesaretli olma, bireysel haklar, cömert olma ve inançlı olma gibi değerler daha az önemli görülmüştür (Wood ve Roach, 1999:214).

Okullarda hangi değerlerin öğretilmesi gerektiği konusunda yapılan araştırmalar sonucunda farklı değerler önerilmiştir. Bennet; acıma, özdenetim, sorumluluk, arkadaşlık, çalışma, cesaret, yüreklilik, direnme, dürüstlük, içtenlik, güven değerlerini önermiştir. Wynneand Ryan; adalet, sağduyu, ölçülülük, cesaret, güven, umut, iyilik, görev bilinci değerlerini önermiştir. Lickona ise, sorumluluk, saygı, hoşgörü, sağduyu, özdenetim, yardımseverlik, acıma, yardımlaşma, yüreklilik, dürüstlük, adalet ve demokratik değerleri önermiştir (Akbaş, 2004).

Yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programında değerlere ve değer eğitime özel önem verilmiştir. Sosyal bilgiler 4.5. sınıflar öğretim programında; adil olmak, aile birliğine önem vermek, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik doğrudan verilecek değerler olarak belirlenmiştir. 6.7. sınıf öğretim programında ise bilimsellik, doğal çevreye duyarlılık, sorumluluk, yardımseverlik, kültürel mirasa duyarlılık, hak ve özgürlüklere saygı, çalışkanlık, farklılıklara saygı, vatanseverlik, estetik, dürüstlük, bilimsellik, dayanışma, adil olma ve barış doğrudan verilecek değerler arasında bulunmaktadır. Her iki programda da değerler üniteler ile ilişkilendirilmiş ve değerlerin öğretimine yönelik olarak örnek etkinlikler verilmiştir (Akbaş, 2008:341).

Yapılan bir araştırmada, değer eğitime niçin ihtiyaç duyulduğu sorusu sorulmuş ve açık uçlu cevaplar alınmıştır. Bunların gruplanması ile aşağıdaki liste oluşturulmuştur (Wood ve Roach, 1999:213):

- Değer eğitimi okulların ve öğretmenlerin esas görevidir.
- Önceki yıllarda olduğu gibi okul programlarında değerler yer almalıdır.
- Boşanmaların artması,değer eğitime ihtiyaç olduğunu gösterir.

- Bugünün gençleri diğer insanlara saygı duymuyor.
- Değer öğretimiyle, insanların öğrenmesi daha kolay olacaktır.
- Değer öğretimiyle daha iyi vatandaşlar yetiştirebiliriz.
- Okullarda değer öğretilmeli çünkü ailede öğretilmiyor.

Toplumda hangi değerlerin öğretilmesi Milli Eğitim Bakanlığının yapacağı çalışmalarla eğitim programlarındaki hedeflerde yerini almalıdır. Eğitim sisteminde belirlenen genel hedefler ülkenin ve toplumun geleceğini yönlendirir. Eğitimde genel hedefler belirlendiği zaman eğitimin değerleri de tespit edilmiş olmaktadır. İdeal insanın özelliklerini belirleyen genel hedefler tüm okul tiplerinde dikkate alınmak ve öğretim sürecine yön vermek zorundadır. Aksi halde kaybedilmiş bir nesil bizleri bekliyor olacaktır. Değer eğitiminin okullarda verilmesinin sakıncalı olduğunu belirten bilim adamları da vardır.

Değer eğitimiyle ilgili olumsuz görüş bildirilen bir araştırmada niçin okullarda değer eğitimi olmaması gerektiği şu şekilde belirtilmiştir (Wood ve Roach, 1999:213):

- Değer eğitimi okullarda değil evde yapılmalıdır.
- Hangi değerlerin, standartların ve ilkelerin öğretilmesi tartışmalara neden olur.
- Değer eğitimi okullarda öğretilen diğer konuların zamanını alır.
- Yanlış değerlerin öğretilmesi riski vardır.
- Öğretmenin değer eğitiminde uygun şekilde hazırlanamama riski vardır.
- Değer eğitiminde öğretmenlerin kendi inanç ve değerleri önemli rol oynar.
- Bu çelişkili bir konudur, okullar için birçok probleme neden olabilir.

Yine yukarıdaki araştırmaya benzer bir çalışmayı Schaps ve Williams 1999'daki çalışmalarında, değerlerin okullarda neden olmaması gerektiğini şu şekilde sıralamışlardır (Williams, 2000:32).

- Ahlak dolayısıyla değerler özel bir meseledir. Okul yerine evde ve kilisede öğretilmelidir.
- Değerler kişisel olgulardır. Okulda öğretilmeleri mümkün değildir.
- Değer eğitimi için çok zaman gereklidir. Bundan dolayı ne kadar masraf gerektireceği önemli bir konudur.
- Bu eğitimi verecek olan eğitimcilerin bir çoğunun eksikleri olabilir.

UNESCO çalışmaları çerçevesinde Sinclair (2004), şunları önermektedir: Birlikte yaşam için öğrenmede, beceriler ve değerlerin geliştirilmesinde bütünleştirilmiş bir yaklaşım için önerilen bazı politika yönergelerine dikkat etmek

gerekir. Hazırlayıcı etkinlikler: Başlangıç, katılımcı araştırma, olası çalışmalar ve görüş birliği oluşturma için ulusal ve bölgesel insan kaynakları tanımlanmalıdır. Bu konuda güçlü hükümet politikası görüşü olmalıdır. Eğitimcilerden oluşan çekirdek bir çalışma grubu oluşturulmalıdır. Belirlenen beceriler, kavramlar, tutumlar ve değerleri geliştirmek için yaş düzeyine uygun, bütünleştirilmiş bir eğitim programı oluşturulmalıdır. Var olan konular içine bu destekleyici konular, dersler eklenmelidir. Ders kitapları yeniden gözden geçirilip gerekirse değiştirilmeli ve öğrenmede olumlu model olma tanıtılmalıdır. Hükümet tarafından desteklenen politikanın aşama aşama tüm okullara, eğitim kurumlarına ve programlara yayılması sağlanmalıdır. Programda amaçlanan beceriler, değerler vb. hakkında öğretmenler eğitilmelidir. Programın uygulanmasıyla ilgili araştırma, izleme ve değerlendirme çalışmaları yürütülmelidir. Katılımcılar ve uzmanlar tarafından belirlenen değerleri kazandırmaya yönelik programların, mümkün olan çeşitli disiplinlerle bütünleştirilmesi, bu tür çalışmalar için katılımcıların (öğretmen, öğrenci, okul yöneticisi ve diğer okul çalışanları, aile ve diğer ilgili toplumsal kurumlar) tam desteğinin alınması, ele alınan değerlerle ilgili özellikleri yansıtan biçimde öğrencilere örnek olunması değerlerin başarılı biçimde kazanılması açısından önemlidir. Belirlenen değerlerin kazanılması ve bu değerleri benimseyerek davranışlarda bulunulması, toplumdaki insanların birbirleriyle olan ilişkilerini de olumlu yönde geliştirecek ve toplumu ileriye taşıyacaktır. İnsanlar arasındaki ilişkilerde değerlerin özelliklerine uygun biçimde davranılmasına özen gösterilmesi, toplumda görülen rahatsız edici bir takım bozulmaların da önünü kesecektir.

Okulların kişisel ve sosyal gelişime katkı getirdiği dersler tasarlaması gerektiği, öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişimine en yüksek önceliğin verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bireylerin kişisel gelişimi için eğitim, kişilerin özellikle kişisel tutumlarını, inançlarını, bakış açılarını değiştirmelidir; sosyal gelişim için eğitim ise, sosyal bir bağlam içerisinde meydana gelmeli ve çeşitli sosyal amaçları gerçekleştirmek için tasarlanmalıdır (İşcan Demirhan, 2007).

Kirschenbaum (1995) ABD literatürüne dayalı olarak değer eğitimi akımlarını ve içeriklerini aşağıdaki Tablo 6'da özetlemiştir (Akt.Akbaş, 2008:343):

Tablo 6
Değer Eğitimi Akımları Ve İçerikleri

Değer Gerçekleştirme	Karakter Eğitimi
<ul style="list-style-type: none"> • Kendini bilme: kendi duygu, inanç ve önceliklerini bilme • Özsaygı (Onur) • Yeteneklerine uygun hedef koyma • Düşünme becerileri: Eleştirel ve yaratıcı düşünme • Karar alma becerileri • İletişim becerileri • Sosyal beceriler • Dünya hakkında bilgi 	<ul style="list-style-type: none"> • Saygı: kendine, çevreye ve mülkiyete saygı • Sorumluluk: Dürüst ve güvenilir olmak • Şefkat: Nazik (kibar), yardımsever, arkadaş canlısı, empatik, insancıl ve hoşgörülü olma • Disiplinli, azimli ve tutumlu olmak • Sadakat • Cesaret • İş ahlakı
Vatandaşlık Eğitimi	Ahlak Eğitimi
<ul style="list-style-type: none"> • Bilgi: Tarihi ve demokratik sistemi anlamak • Takdir: Miras, haklar, sorumluluklar ve kültürel çeşitliliği • Eleştirel düşünme becerisi • İletişim becerisi • İşbirliği becerisi • Anlaşmazlıkları çözme becerisi 	<ul style="list-style-type: none"> • Ahlaki bilgi: Ahlaki olarak gelenek, adalet, etik ve doğruluğun anlaşılması • Ahlaki muhakeme: Yüksek seviyeli muhakeme, tersine roller, sorgulayan bilinç • Şefkat ve Fedakarlık: Diğerlerini düşünmek, özverili olmak • Ahlaki eğilimler: Bilinç, iyinin sevilmesi, kendini kontrol, alçakgönüllülük ve ahlaki alışkanlık

Küreselleşme ve onun değerler üzerindeki etkileri dikkate alındığında, acaba değerler eğitiminde nasıl bir değişim gerçekleştirmek gerekmektedir? Sıkı sıkıya geleneksel/yerel değerlere mi, yoksa evrensel değerlere mi ağırlık verilmelidir veya bu ikisi için orta bir yol bulunabilir mi? Bu sorulara dayalı olarak, günümüzde “değerler eğitimi”ne yönelik görüşler üç başlık altında değerlendirilebilir (Keskin, 2008):

1. Geleneksel yaklaşım: Değerler eğitimi konusundaki en eski yaklaşım olup, değerlerin (toplumda süregelen kapalı değerler) genç nesillere aktarımı esası üzerine kuruludur. Bu görüşü savunan Oktay (2007: 142) çok katı olmamakla birlikte bu yaklaşımı şöyle savunmaktadır: Kimliğimiz, kişiliğimiz ve geleceğimiz değer seçimlerimize bağlıdır. Özellikle bizi biz yapan değerlerimiz olmazsa bir süre sonra biz olmayız. Başkalarının değerini yaşadığımız sürece başkaları gibi oluruz. Elbette bazı değerlerin yeni değerlerle değişmesi kaçınılmazdır. Ama temel değer olarak kabul edilen bazı değerler vardır ki bunlar o toplumu toplum yapan ona kimlik ve kişilik veren değerlerdir ve bu değerler korunduğu sürece o toplum varlığını ve kimliğini devam ettirir.

2. Küresel (evrensel) yaklaşım: Bu yaklaşımın savunucularına göre eski yerel/geleneksel değerler artık işlevini yitirmiştir. Eğitim genel geçerli/evrensel/küresel ahlak ilkeleri ve değerler doğrultusunda yapılmalıdır. Köylü (2007: 308) bu yaklaşımı şu

sözleriyle savunmaktadır: Öyle görülüyor ki eğer ciddi anlamda önlemler alınmayıp, insanlık bir bütün olarak asli yaratılış gayesine dönmezse, insanlığın geleceği hiç parlak gözükmemektedir. Bunun yolu da bir bütün olarak tüm ülkelerin, dinlerin öngördüğü ahlâki prensipleri eğitim ortamlarına aktarmak ve o doğrultuda bir hayat felsefesi oluşturmaya çalışmaktır.

3. Karma yaklaşım: Bu yaklaşımın savunucularına göre değerler eğitiminde geleneksel ve küresel değerler birlikte yer almalıdır. Ama bu iki değerler kümesi arasında bir uyum/birliktelik var olmalıdır. Yavuz (2007: 103) bu uyum hakkında şunları söylemektedir: Öyleyse, değerler evrensel ve tutarlı olarak öğretilmelidir; her hangi bir değer mahalli, milli, vb. ise bu değer diğer evrensel insanlık mirasının değerlerini yıkıcı veya yok edici mahiyette olmamalıdır. İnsan hakları ve hürriyetleri gibi değerler üst değerler olarak konumlandırılarak bireyler, toplumlar ve milletler arası ilişkilerde tayin edici kriterler olarak belirlenebilirler.

Günümüzde, değerler eğitimi konusunda “Yukarıda verilmiş olan yaklaşımlardan hangisi tercih edilmelidir?” sorusuna verilecek cevap “karma yaklaşım”dır. Küreselleşme, artık toplumların önüne set koyamayacağı bir olgudur. Böyle bir ortamda körü körüne geleneksel değerlere bağlı kalınması mümkün görünmemektedir. Eğitim yeni değerlere olduğu kadar toplumun yaşayan değerlerine de vurgu yapmalı ve bunları genç kuşaklara aktarmalıdır. Yerel, ulusal ve küresel karşılaşmasında denge gözetmeyen, seçici ve yönlendirici olmayan bir eğitim anlayışı ve uygulaması genç kuşakların çektikleri sıkıntılar ve acıların baş sorumlusudur (Doğan 2007).

2.4.1. Değer Eğitimi ve Aile

Çocuk eğitiminin, toplum hayatında oynadığı rol çok büyüktür. Toplumun kültür ve medeniyet alanında yükselmesi, çocukların eğitiminin önemsenmesine bağlıdır. Toplumun temeli ailedir. Aileyi oluşturan bireylerin iyi olması toplumu, toplumun iyi olması da bireyi etkilemektedir. Ailenin asıl gayesi, neslin devamı olan çocuklardır. Çocuğun ahlaki bakımdan yetiştirilmesi anne ve babanın ortak görevidir (Aydın, 2006:275).

Ailenin yani anne ve babanın çocuğun eğitiminde bazı görevleri vardır. Bu görevlerin başında çocuğun maddi ihtiyaçlarının karşılanmasından sonra onun sosyalleşmesi gelmektedir. Sosyalleşme, toplum içinde yaşayabilmek demektir. Bunun için toplumun kuralları bilinmelidir. Toplumda insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen

hukuki düzenlemelerin yanında ahlaki kurallar önemli bir yer tutar. O halde aile, çocuğuna ahlaki kuralları öğretmelidir.

Değerlerin öğrenilmesi sürecinde okulların yanı sıra aileler, dini kurumlar, medya gibi diğer kültürel kurumlar da etkilidir. Bu nedenle değerlerin toplum içinde nasıl öğrenildiğinin bilinmesine ihtiyaç vardır (Akbaş, 2008:341).

Çocuklara kişisel sorumluluk eğitimi verilirken hem ebeveyn hem de toplumsal sorumluluğun gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Okullar bizi ayakta tutan demokratik değerleri öğretirler. Bunlar insanlara saygılı olma, yasalar önünde bütün kişilerin eşit olduğu ve farklı görüşlere sahip olma hakkı gibidir. Okul müfredatı ahlaki kararlar verme ve ebeveynlerin karakter eğitimini desteklemelidir. Dürüstlük, saygı, sorumluluk, özen (itina) ve başkalarının haklarını gözetme gibi değerler çocuklara küçük yaşta öğretilir. Amerika da evliliklerin yarısı boşanma ile sonuçlanmaktadır çocuklar ortada kalarak bir çok değeri öğrenecek ortama sahip olamamaktadır. Bu değerler sadece okulda öğretilmez. Aile ortamı da çok etkilidir. Aileler bunu sadece okulun sorumluluğu olduğunu düşünmektedir özellikle medya, şiddet ve seksi yücelterek olgunlaşmamış beyinlere kötü davranış ve ahlaksız karakter örneklerini yerleştirmektedir Amerika da ki okullar ahlaki değerleri öğretmelidir. Çünkü diğer kurumlar sorumluluklarını yerine getirememektedir (Suh ve Traiger,1999).

Çocuğun bedensel, ruhsal ve sosyal gelişimi sevgi dolu sıcak bir ortamda yetişmesine bağlıdır. Böyle bir ortamı sağlayan ilk ve temel topluluk ailedir. Günümüz eğitim anlayışında çocuk eğitiminde aileye düşen görevler şöyle belirtilmektedir: (Aydın, 2006:11).

1. Çocuğa ve onun geleceğine ilişkin ilgi
2. Çocuğa ve onun geleceğine ilişkin sorumluluk
3. Çocuğun gelişim özelliklerini bilme, onu tanıma ve anlama
4. Zengin ve tutarlı ilişkilerin olduğu bir çevre sağlama
5. Birey olarak çocuğa saygı duyma

Anne babanın ve ailenin diğer bireylerinin çocukla olan etkileşimi çocuğun aile içindeki yerini belirlemektedir. Çocuğa yöneltilen davranış ve ona karşı takınılan tavır, ilk yaşantıların örülmesinde büyük önem taşımaktadır. Aile toplumun temelidir. Aile, içinde yaşanılan toplumdaki devlete kadar uzanan kurumlar zinciri içinde, diğer kurumların güçlü ve sağlıklı olmasını sağlayan en önemli birimdir. İnsanoğlu kendi neslini mükemmel bir şekilde ancak evlilik yolu ile koruyabilir. Ailenin önemli işlevi, insan neslinin devamı için çocuk meydana getirip yetiştirmektir (Aydın, 2006:9).

Eğitim bakımından en önemli kurumlardan biri de ailedir. Hayatımızda birçok davranışların, iyi veya kötü hareketlerin kökü ailede kazanılır, insanlar farkında olmadan aile içinden birçok alışkanlıkları benimsemiş olabilir. Aile bireylerin doğuştan üyesi olduğu en küçük gruptur. Bireyler ilk davranışlarını ailesi ile olan etkileşimi sonucunda kazanır. Bireyin aile içinde kazandığı bilgi, tutum ve değerler sağlam temelli ve diğer değerler ile uyumlu olmalıdır. Aileden sonra toplumun etkisi baslar. Birey toplum içinde yaşarken gelenek, görenek, örf, adet ve töre ile ilgili değerleri, bilgileri ve tutumları öğrenmeye baslar. Kuralları ve kaideleri açıklamak her ne kadar gerekli olsa da, çocukların gerçekten buna göre davranıp davranmayacakları genellikle ana babalarının tavrına bağlıdır (nasihat etmek yerine örnek olmak). Özellikle çocukların kendi değer yargılarını geliştirdikleri aile ortamında, hedefler ve günlük yaşamdaki davranışlar birbiriyle örtüşmelidir. Örneğın, bu tutum büyüklerin gerek kendi aralarındaki uygar ilişkilerinde, gerekse onlara gösterilen saygı, huzur ve anlayış gibi değerlerden ödün vermeden, ahlaki açıdan gerekli sınırlamaları nasıl getirecekleri konusunda tutarlı davranışlar olarak sergilenmelidir (Ulusoy, 2007).

Çocuklarımızın mutlu ve sağlık bireyler haline gelebilmesi için çocuklarımıza ve gençlerimize kazandırılacak değerler eğitimi sürecinde aile eğitiminin yerini inkâr edemeyiz. Çocuğın ilk toplumsal çevresini oluşturan ailenin çocuk üzerindeki etkisi yoğun olarak görülür. Aile çocuk için, beslenmesini, korunmasını, diğer fiziksel gereksinimlerini, sevgi ve güven gibi duygusal gereksinimlerini karşılayan bir mekanizmadır. Ayrıca çocukları yetiştirme biçimleriyle ve tutumlarıyla da çocuğın kişiliğinin oluşmasını büyük ölçüde etkilerken toplumsal değerler sistemini çocuğa aktararak sosyalleşme sürecine de katkıda bulunur (Şahin, 2005 ve Yavuzer, 1990).

Beil (2003:19)'e göre; özellikle eski zamanların ana babalarının işi daha kolaydı: Onlar neyi doğal bulduklarını art arda sıralarlar, gerekli gördüklerinde de baskı uygularlar ve kızılıık sopası devreye girerdi; işi de böylece hallolurdu. Oysa bir çocuğa demokratik davranış biçimlerini ve ahlaki yetkinliğı otoriter araçlarla öğretmeye ve benimsetmeye çalışmak, doğal olarak kendi içinde gelişmektedir. Emir vermek istemeyen biri, kimi oyun kurallarının niçin konulduğunu, hoşgörü ve barışseverliğın niçin önemli olduğunu gerekçeleriyle açıklamalıdır. Ana baba böylelikle çocuklarını olaylar ve sorunlar üzerinde düşünmeye teşvik eder. Çocukların kendi ahlak anlayışlarını bulabilmeleri için geçerli değerleri enine boyuna değerlendirmeye gereksinimleri vardır ana babaların öngördükleri değer anlayışlarından bağımsız olarak.

Parsons ailelerin insan kişiliği üreten fabrikalar olduğunu iddia etmiştir (Parsons ve Bales 1995,16). Jencks (1972:256) Parsons'un ailelerin çocukların kişiliğine verdiği katkıya karşılık, okullar çocuklara ne öğretiyorsa çocuklar davranışlarında onu göstermektedir fikrini savunmuştur.

Okulların çocukların bilişsel gelişimi üzerinde etkili olduğu, akademik başarıları çerçevesinde çalışmaların yapıldığı bir gerçektir. Öğretim ortamında öğretmenlerin kalitesi ve değerleri öğretimin kalitesiyle doğrudan ilgili olduğunu son çalışmalar ortaya koymaktadır (Rowe, 2004). Benzer olarak Louden ve diğerleri (2004) Batı Avustralya hükümetinin uyguladığı "Teachers' Hands" (öğretmenlerin ellerinde) adlı çalışmada sınıf içi uygulamalarının etkilerini değerlendirmiş, iyi öğrencilerin hemen sınıfı etkilediğini, öğretmen uygulamalarının öğrenci-öğretmen arasında olumlu ilişkilerin olduğunu ortaya koymuştur.

Vrasmas (2001) ise ailenin, değerler eğitiminde vazgeçilmez bir öneminin olduğunu şöyle ifade etmektedir: Sosyal ve ekonomik yaşamın zorluğu aileyi ve aile ilişkilerini tümünden etkilemiş olmasına, aile üyelerinin rol ve statülerinde birçok değişiklik meydana getirmesine rağmen, aile her zaman en önemli kurum olarak var olmuştur. Çocukların eğitilmesinde, toplumun gelenek, görenek, örf ve adetlerinin, ahlâki ve insani temel değerlerinin bu çocukların yetiştirilmesindeki merkezi görevini yerine getirmesinde aile kurumu süreç içerisinde hiçbir zaman önemini kaybetmemiştir.

Aileler çocuklarına değer sistemi kazandırma süreçlerinde çocukların kendi değerlerini seçme konusunda özgür davranmalarına izin vermelidirler. Değerler seçimindeki özgünlük sürecindeki birinci amaç, çocukların değer sistemlerini seçerken alternatif değer sistemleri aramaları izin verilmesi ve ahlaki yargı sistemini oluşturmaya çalışan çocuğa yön gösterici olunmasıdır (De Ruyter, 2002). Çocuklara yol gösterme, rehberlik yapma işini anne-baba ve ebeveynler ne zaman yapmalıdır? Değerler eğitimi çocuklara hangi yaştan itibaren verilmelidir?

Değerler eğitiminin verilme yaşı ile ilgili soruya verilecek yanıt her zaman olarak vermemiz mümkündür. Fakat çocuklarda kişilik gelişiminin yüzde seksen oranında ilk beş yaşlarında gerçekleştiğini düşünürsek bu yaşlarda değerler eğitiminin verilmesi daha uygun olduğu görülmektedir. Bu yaşta çocukların büyük çoğunluğu herhangi bir eğitim kurumuna gitmedikleri için, yaşamının büyük bir kısmını aile yanında geçirmektedir. Çocuğun bütün sorumlulukları aile dediğimiz mekanizmaya bağlıdır. Aile yanında verilen her türlü eğitim süreci, bireyin kişiliğinin yapılanmasında önemli rol oynamaktadır. Bireylerin değerler eğitim sistemine sahip

olmaya başlama yaşı yeri olarak da aileleri göstermemiz doğru olacaktır. Bu yıllarda çocuğa ayrılan zamanın ve eğitimin kaliteli ve nitelikli olması etkili eğitim ortamının sağlanmasına imkan verecek, çocuğa verilen değerler eğitimi çocuğun ileride iyi bir vatandaş olma bilincine sahip olmasına ayrıca katkı sağlayacaktır (Dilmaç, 2007).

Bu aşamada da görüldüğü gibi değerler eğitimine başlama yeri olarak aile olduğuna göre değerler eğitimini kazandıranlar ise aile olarak karşımıza çıkacaktır. İleri yaşlarda okula başlama döneminden itibaren de öğretmenler değerler eğitimcisi olarak karşımıza çıkacaktır. Okul çağına kadar aile yanında alınan değerler eğitiminin sürdürülebilmesi çocuğun gelecek yaşamı için önemli bir süreçtir. Bundan dolayıdır ki, aileleri çocuklarını gönderecekleri okulları seçerken sadece okulun akademik başarılarına değil aynı zamanda okulun eğitime yönelik tutumlarına, eğitim felsefesine, değerler sistemine bakmaktadırlar (Taylor, 1996 ve Ungoed, 1996).

2.4.2. Değer Eğitimi ve Okul

Demokratik toplumlardaki okullarda; demokratik toplumlardaki temel değerleri güçlendirmeleri ve gençlerin temel düşünce akımlarını başlatmaları genel olarak beklenmektedir. 1960'lı ve 1970'li yıllar boyunca ahlak eğitimi; kişisel, sosyal ve ahlak eğitimi; vatandaşlık eğitimi, insan gelişimi ve ilişkileri gibi çeşitli şekillerde adlandırılarak yeni düşünce ve konular getirmiştir (Snook,2007).

1980'li ve 1990'lı yıllarda ilgi başka yerlere kaymıştır. Yeni sağın (gelişmiş kapitalist ülkelerin 70'li yıllar boyunca içine düştüğü krizi aşmak için geliştirilen, ekonomide devletin yükümlülüklerini azaltmak ve kısa vadedeki sosyal maliyetin çok üzerinde durmadan özelleştirme yoluyla devleti küçültüp kamu harcamalarını azaltmayı, bu yolla iktisadi liberalizmi tam olarak uygulamayı amaçlayan 1980'li yıllar boyunca Avrupa ve Japonya'da sağ iktidarların benimsemiş olduğu ideoloji) etkisi altında okul sistemleri yoğun yapısal değişikliğe girdi ve az çok hür kurumlar iş acenteleri haline döndüler. Mesleki eğitim ve öğrenmenin ölçülebilen yönleri üzerindeki yoğunluk müfredata ve öğretmenin yapısına aktarılmıştır. İçeriksel derslerdeki (sosyoloji, tarih, felsefe gibi) ve öğretmen eğitimindeki konu derslerindeki düşüşler yeni tarz öğretmen arayışına yönelmiştir. Özerk meslekten ziyade teknik meslek daha revaçta olmaya başlamıştır (Smyth 2000).

Son yıllarda “değer eğitimi” adı altındaki talep daha güçlenmiştir. Brezinka bunu şu şekilde açıklamıştır: değerler eğitimi çağrısı toplumdaki birçok kişiyi kışkırtan

modern toplumun hızlı değişiminin oryantasyon krizine karşı verdiği tepkidir (Brezinka, 1994, s.123).

Eğitim sayesinde ki, örf ve adetlerimizi en iyi şekilde koruyabilir, bugünkü cemiyetimizi ayakta tutabilir, hür insanın yaşamasını sağlayabilir ve çocuklarımız için zengin ve kuvvetli gelecek hazırlayabiliriz. Bu sebeple hemen hiçbir konu, Türkiye için, yurttaşların eğitimi kadar önemli olamaz. Eğitim bir gelişme ve geliştirme işidir. Eğitim sistemi, fertleri madden ve manen geliştirebildiği ve gelecekte onların daha çok gelişmesine imkân verdiği nispette değerlidir. Ferdin değeri ve haysiyeti iyi eğitimin temelini teşkil eder.

Okul değerlerinin oluşmasında eğitim paydaşlarının duyarlı çalışmalarının etkili olmasının yanında, temel insani ihtiyaçların giderilmesi, kalitesi arttırılmış sağlıklı bir bireysel gelişim, topluma yönelik yararlı çalışmaların yapılması ve ideal demokrasinin desteklenmesi gibi olgularla da desteklenmesi okul değerlerinin gelişmesine katkıda bulunur. Okul değerlerinin tanımlanması için yapılan bu çabalar, kurum içi ve kurumlar arası iletişim için bir başlama noktası olarak hizmet etmesi anlamına gelir (Begley,1999).

Öğretmenler 20. yy'ın ikinci yarısında, birçok farklı yöntemle eğitimde değerlerin kazandırılmasıyla uğraşmaktadırlar. 1950'lerde değerler eğitim sistemi içinde de topluma uyum sağlama olarak görülürken, 1960'larda toplumdaki demokrasi ve sosyal bağlanma açısından ele alınması önerilmiştir. 1980'lerde teknik gelişim, eğitimde değerlere çok az dikkat çekilmesine neden olmuş, 1990'larda ise bireyin değerlerinin gelişimine önem verilmeye başlanmıştır. Ancak eskisi gibi toplumsallaşma işlevi üzerinde değil, küreselleşme üzerinde durulmuştur. Bu durumu kültürler arasında büyük bir hareketliliğin olması doğurmuştur. Çok kültürlü karaktere sahip toplumlarda, okulların da çok kültürlülük özelliği göstermesi, farklı değerlerin kabulü için tarafların çalışma yapmalarını gerektirmiştir. Toplum, sosyal çevrenin karmaşıklığındaki artışla birlikte genç insanlardan sosyal bağlanma, daha fazla hoşgörü, farklılıkların kabulü gibi beklentiler içine girmiştir (Veugelers ve Vedder, 2003).

Tekeli (2004:14), eğitimde ele alınması ve çocuklara öğretilmesi gerekenin kültürlerarası öğrenmeyi sağlayan ve etkileşime açık bireyler yetiştirmek olduğunu belirlemektir. Bu gerçekleştiğinde öğretimin ve söz konusu değerlere sahip olan bireylerin demokratik ve demokrasinin yaşamasını sağlayan bireyler olacağını vurgulamaktadır. Bu kültürler arası öğrenmenin ardındaki değerlerin insan haklarına saygı, dayanışma, fırsat eşitliği, katılım gibi değerler olduğunu ifade etmektedir.

Değişen dünya ve değişen eğitim anlayışı ile yetiştirilmek istenen birey özelliklerinde insani değerler önemli bir yer tutmaktadır. Küresel bir demokrasi anlayışının yerleştirilmeye çalışıldığı dünyada, uluslar arası düzeyde çeşitli kültürler demokratik ilke ve uygulamaların küresel değerlere çıkarılması hedeflenmiş, etkili bir vatandaşlık eğitim anlayışı geliştirerek küresel düşünme zorunlu hale gelmeye başlamıştır. Buradan hareketle artık mevcut potansiyel değerler (sevgi, saygı, hoşgörü, dayanışma, erdem vs. gibi) yeni yaklaşım ve yorumlara ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyacı karşılayamayan değerler ise yaşamda bunalımlara neden olmaktadır (Tezcan, 2002:41-42).

Tüm toplumlarda eğitimin iki temel amacı bulunmaktadır; bunlar genç insanların “akıllı” olmalarına ve “iyi” olmalarına yardımcı olmaktır. Başka bir ifadeyle hem bilgi hem de değerlerle donatılmış bireyler yetiştirmek hedeflenmektedir. Ancak bilinmektedir ki akıllı ya da zeki olmak aynı zamanda iyi olmak anlamına gelmemektedir. Yani zeki bir insanın aynı zamanda iyi bir insan olduğunu söylemek mümkün değildir. Toplumlar hem zeki hem de iyi bireylerle, zekâsını diğerlerinin yararına kullanacak, daha iyi bir dünya oluşması için çalışacak vatandaşlar meydana getirmeye çalışmışlardır. Değer ya da ahlak eğitimi günümüzde de okuldaki eğitimin en önemli konularından biridir (Lickona, 1993).

Çocuklarda, değerlerin gelişimini sağlama, eğitimciler, psikologlar, aileler ve paylaşılan sivil toplumun korunması ve yapılandırılmasıyla ilgilenen yetişkinler için önemli bir amaçtır. Ahlaki ya da faziletli davranışları geliştirmeyi amaçlayan değerler eğitiminden Aristo gibi kişiler tarafından bahsedilmiştir. Değerler ve karakter eğitimi geliştirmeye ilgili endişeler, araştırmacılar, yöneticiler ve tanınmış kişiler tarafından dile getirilmiştir. Çocukların gençlerin ve genç yetişkinlerin değer eğitimi hakkındaki düşünme süreçlerinin/fikirlerinin çok yönlü olduğunu ve adaleti, hakları, ahlaki karakter özelliklerini ve istenilen diğer kişilik özelliklerini ve sosyal değerleri yansıtan farklılıkları içerdiğini gösterir. Çocuklar ve genç yetişkinler değerlerin doğruluğunu ve sosyal çevre ki burada değer öğretilir ve öğretilen değerlerin tipi de dâhil değerler öğretiminin değerlendirilmesinde birçok faktör göz önüne alınmıştır (Prencipe ve Helwig; 2002:851).

Bir arada düzenli bir şekilde yaşama isteği, eski neslin değerlerini, fikirlerini ve inanışlarını yeni nesle benimsetmesi ve yeni neslin içinde bulunduğu topluluğun bir arada kalmasını sürdürmek için düzeni koruyucu yenilikler getirmelerini sağlamak amacıyla eğitilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Başka bir ifadeyle, yeni neslin

devamlılığı sağlaması istemi, istendik yönde davranış değiştirme sürecini doğurmuştur. Zamanla bu eğitimi sağlamak için başka faktörlerinde etkisiyle okul denilen eğitim kurumları oluşturulmuş ve burada verilecek eğitimin de amaçları belirlenmiştir. Bu amaçlar için de en önemlilerini bireyin zihinsel gelişiminin sağlanması yanında bireysel ve toplumsal değerlerin edinilmesi oluşturmaktadır (Gültekin, 2007).

Okul, toplumsal bir varlık olan insanın o topluma ait olması, o toplumun bir parçası olması için gerekli olan sürece katkıda bulunan bir kurumdur (Gültekin, 2007). Okulların toplumda ortaya çıkan ahlaki sorunlara etik açıdan seyirci kalması değil çağın getirdiği olumsuz durumlar karşısında okullardan yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve sosyal davranışlarını etkileyebilmeleri beklenmektedir. Okullar gencin karakterinin oluşumuna ve dolayısıyla toplumun sağlıklı ahlaka ve değerlere sahip olmasına katkıda bulunmak zorundadır (Lickona, 1993). Bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş, karakter sahibi insanlara bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir ve insanlar iyi ahlaki karaktere kendiliğinden sahip olamazlar. Bundan dolayı öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması kaçınılmaz olarak okulların temel hedefleri arasında olmalıdır (Gökçeğöz Karatekin ve diğerleri, 2003).

Bir topluluk olarak okul, kendi değerleri olan ve bunları hizmet verdiği bireylere yansıtan bir kurumdur. Okulda değer kavramı şemsiye bir kavram olarak görülmüştür. Bu şemsiyenin altına erdem, karakter ve ahlak gibi insanı insan yapan tüm kavramlar girmektedir (Akbaş, 2004).

Eğitim, gelecek kuşaklara değer aktarımının yapıldığı bir süreçtir. Bu süreç içerisinde öğretmenlerin sahip oldukları değerler geleceğimizin teminatı öğrencilerimizi etkileyecektir. Bu varsayımdan yola çıkarak öğretmenlerin sahip oldukları değerler önem kazanmaktadır. Öğretmenlerin nasıl bir kültürlenme ve sosyalleşme içerisinde olduğunun, yani değerler sisteminin nasıl olduğunun, bilinmesi önemlidir. Öğretmenlerin değerlerinin öğrenci davranışlarını etkilediği de bir gerçektir. Bu sebeple Milli Eğitim Bakanlığına bağlı tüm ilköğretim ve ortaöğretim okulları birer kültür ve değer organizasyonu olarak düşünüldüğünde, okulların benimseyeceği değerlerin belirlenmesinde en büyük pay öğretmenlere aittir (Aktepe ve Yel, 2009).

Okullar değerlere dayalı bir dünyayı nasıl oluşturabilir? Birincisi, erdemli davranışlara model oluşturmak karakter eğitimi programlarının anahtar bileşenidir. Öğretmenler, yöneticiler ve öğrenciler birer model olmak için eğitilmelidir (Joseph ve Efron, 2005). Yapılan bir araştırmada öğretmenlerin bilgi ve beceri öğretiminin

yanında belirli değerleri geliştirmek için teşvik ettikleri ortaya çıkmıştır. Öğretmenler çoğunlukla derste farklı değerler göstermekte ve içlerinden hangisinin önemli olduğunu belirtmektedirler. Ancak yapılan bazı araştırmalarda öğrenciler tarafından bazı öğretmen davranışlarının eleştirildikleri de görülmektedir.

Cafoğlu ve Somuncuoğlu (2000) tarafından yapılan bir araştırmada öğrenciler öğretmenlerini şu konularda eleştirmektedirler. Öğretmenler:

- Öğrencilere karşı dürüst ve yakın değiller.
- Ödül ve övgüde bulunmuyor zarif davranmıyorlar.
- Öğrencilere hoşgörü göstermiyor ve güvenmiyorlar.
- Öğrenci görüşlerine önem vermiyorlar ve aşağılıyorlar.
- Öğrenciye sorumluluk vermiyorlar. İçten değiller.
- Öğrencilere tepeden bakıyorlar ve çok az güler yüz gösteriyorlar.

Kirschenbaum (1995:50) öğretmenin, öğrenciyle sınıf kurallarının geliştirilmesi, sınıf toplantılarında problem çözme, değer ve ahlaki konuları içeren tartışmalar yapma, öğrencilere saygı gösterme, onlara sorumluluk verme, iyi bir dinleyici olma, demokrasi, kendine güven ve problem çözme becerisi gibi temel değerleri öğretme gücüne sahip olduğunu belirtmiştir. Öğretmen, değer açıklama, önemli gördüğü kavramları tekrar, ahlak ve değer kuralları koyma, derste seçme metinler okuma gibi etkinlikleri açık olarak kullanır. Ayrıca öğretmenler ödüllendirme, posterler, sloganlar ve farklı etkinlikleri de değer öğretiminde kullanılabilirler.

Lickona (1993:7) değer öğretiminde başarı için öğretmenlere şunları önermiştir:

- Öğretmen model ve yetiştirici olmayı kendine gerçekten vazife edinmelidir.
- Sınıfta ahlaki bir topluluk yaratmalıdır.
- Öğretmen sorumluluklar vererek disiplini elinde tutmalıdır.
- Demokratik bir sınıf yaratmalıdır.
- Eğitim programları vasıtasıyla değer öğretimi yapılmalıdır.
- İşbirlikçi öğrenme kullanılmalıdır.
- Ahlaki yansımaları için öğrencileri desteklemelidir.
- Anlaşmazlıkların nasıl çözümlenmesi gerektiği öğretilmelidir.
- Sınıf dışında da hızlı gelişim için olumlu modeller kullanılmalıdır.
- Okulda olumlu bir ahlaki kültür yaşatılmalıdır.
- Velilerle iyi ilişkiler kurulmalıdır.

Amerika'da yapılan bir çalışmada, öğrencilerin sadece %9'u öğretmenlerinin yaşamlarında bir farklılık oluşturduğunu belirtmektedir. Ayrıca, öğrencilerin farkına varmadan öğretmenlerden ahlaki olarak etkilenebileceklerini, aynı şekilde öğretmenlerin de yaptıklarının ahlaki sonuçlarının farkına varmadan öğrencileri etkileyebileceği ortaya konmuştur (İşcan Demirhan, 2007).

Dowling Üniversitesinde gelecekteki ilköğretim öğretmenlerine öğrencilerin öğrenme sürecinde etkin olarak katılacakları ünite planlarını geliştirmeleri öğretilmektedir. Benzetimler, durum çalışmaları, rol yapma ve küçük grup teknikleri sosyal bilgiler müfredatında öğrencilerin katılarak öğrenmeleri için kullanılmaktadır. Mesela, farklı şükran günü görüşleri yerli Amerikalı ve Avrupa kökenli Amerikalı öğrenciler tarafından rol yapma yöntemiyle değerlendirilmektedir (Suh ve Trariger, 1999)

Yapılan araştırmalarda; öğretmenlerin öğrencilerin kişiliğine saygı göstermelerinin öğrencileri olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Öğrencide olumlu davranışlar geliştirmek için sadece öğretmen davranışı yeterli değildir, aynı zamanda uygun sınıf ortamının da bir arada bulunması gerekir.

Eğitim öğretim sürecinde planlı ve sistematik bir biçimde değer eğitimi uygulamalarına yer verilmesi gerekmektedir. Eğitim ve öğretim sürecinde değer kazanımının etkin bir biçimde yapılabilmesi için ise, üç koşulun gerçekleşmesi gerekir. Bu koşullar şöyle ifade edilebilir (Silock ve Duncan, 2001:245).

1. *Süreç koşulu*: Öğrencilerin gönüllü katılımlarının sağlanmasıyla, yaşantıları ile değerler arasında bütünleşmeyi gerçekleştirecek durumların yaratılması gerekir.
2. *Algısal koşul*: Değerleri öğrenme, öğrencilerle konular arasındaki ilişkilerin şekillenmesinin ötesinde kişiliğin oluşmasına önderlik etmelidir.
3. *İçeriksel koşul*: Öğretmenlerin öğrencileri ile toplumda var olan yaygın sosyo-politik görüş arasında tutarlılık olmalıdır.

Okul müfredatında yer alan ve sosyal bilgiler dersi içerisinde kazandırılması hedeflenen değerlere bakıldığında; 4. sınıf düzeyinde: Duygu ve düşüncelere saygı, Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, vatanseverlik, doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme, bilimsellik, yardımseverlik, bağımsızlık, misafirperverlik değerleri; 5. sınıf düzeyinde: Sorumluluk, estetik, doğal çevreye duyarlılık, çalışkanlık, akademik dürüstlük, dayanışma, adil olma, bayrağa ve İstiklal marşına saygı, tarihsel mirasa duyarlılık değerleri; 6. sınıf düzeyinde: Bilimsellik, doğal çevreye duyarlılık, sorumluluk, yardımseverlik, kültürel mirasa duyarlılık, hak ve

özgürlüklere saygı, çalışkanlık değerleri; 7. sınıf düzeyinde: Farklılıklara saygı, vatanseverlik, estetik, dürüstlük, bilimsellik, adil olma ve barış değerlerinin sosyal bilgiler dersi müfredatında var olduğu tespit edilmiştir (MEB., 2005).

Programları uygulamadan önce öğretmen ve idarecilerin ahlaki özelliklerini araştırmak daha iyi olacaktır (Snook, 2003). Öğretmenler sosyal çevrenin etkisi karşısında güçsüz kalmaktadırlar. Onlar ahlaki değerleri detaylıca tartışmadıkları sürece çocukların ahlaki değerlerine katkı sağlayamamaktadırlar.

Değerler eğitimi çocukların okullara getirdiği gerçek değerlere hitap etmelidir. Okullar; okullardan kaynaklanan zararlı etkileri önlemede daha dikkatli olmalıdırlar. Çocukların karşılaştıkları gerçek değerlerle yüzleşmelerini okullar sağlayarak, onları analiz etmelerinde ve eleştirel olmalarında yardımcı olmalıdırlar.

McGettrick (1995), okulda yeni kuşaklara aktarılmak istenen değerlerin kazandırılmasında, anlamlı etkiye sahip en önemli iki unsurun okulun iklimi ve değerler sistemi olduğunu belirtirken, Moroz ve Reynolds (2000, 112) ise okuldaki değer öğretiminin, okuldaki tüm zamanlarda her an yapılan bir şey olduğuna ve bunun programa, bazı konuların daha çok/az önemsenmesine ve öğretmen – öğrenci arasındaki günlük etkileşimlere etkide bulunduğuna işaret etmektedirler. Onlara göre okuldaki planlanmamış deneyimlerin oluşturduğu örtük program, öğrencilerin değerlerinin şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

2.4.3.Değer Eğitimi Yaklaşımları

Değer eğitimi konusuna eğilimin artmasıyla birlikte pek çok değer eğitim uygulamaları ortaya çıkmıştır. Bunlar değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, ahlak eğitimi, vatandaşlık eğitimi, etik, kanun ilişkili eğitim, eleştirel düşünce, değer sınıflama, empati geliştirme, işbirliği becerileri, karar verme becerileri, yaşam becerileri, uyuşturucu eğitimi, cinsellik eğitimi ve din eğitimi adları altında yapılan uygulamalardır (Veugelers, 2000).

Superka, Ahrens ve Hedstrom 1976 yılındaki çalışmalarında değerler öğretiminde beş temel yaklaşım olduğunu belirtmektedirler. Bunlar telkin, ahlâkî gelişim, değer analizi, değer açıklama ve eylem öğrenimidir (Huitt, 2004).

Naylor ve Diem (1987) ise esas olarak değerler eğitiminde dört yaklaşım bulunduğunu, bunların ise değerler telkini, değer açıklama, değerler analizi ve ahlâkî muhakeme olduğunu belirtmişlerdir.

Suh ve Traiger (1999) Sosyal bilgiler ve çocuk edebiyatı müfredatı davranışları öğretmek için kapsamlı imkânlar sunmaktadır. 4 temel yaklaşımdan yararlanılmaktadır. Bunlar;

- 1-Telkin: değerleri öğretmek ve istenen davranışlara uygun pekiştirme sağlamak.
- 2-Açıklama (Aydınlatma):öğrencilere sahip oldukları değerlerin farkında olmaları için yardımcı olma.
- 3-Ahlak muhakemesi: hareketlerini yönlendirmek için ahlaki değerleri geliştirmede öğrencilere yardım etmek.
- 4-Değerler analizi: değerler sorularını incelemek için dikkatli, ayırt edici analizleri geliştirmede öğrencilere yardım etmektir.

Doğanay (2006) ise değerler eğitimine yönelik yaklaşımları aynı Naylor ve Diem gibi dörde ayırmıştır:

1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi (Telkin)
2. Değerleri Açıklama -Belirginleştirme
3. Değer Analizi
4. İkilem Tartışması: Öğrencilerin Bilişsel Ahlâkî Gelişim Düzeyini Yükseltme

Değerler ve değerlerin eğitimi ile ilgili literatür incelendiğinde, değerlerin öğretiminde farklı yaklaşımların olduğu görülmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır:

1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı (Telkin)
2. Değerlerin Gizli Öğretimi Yaklaşımı (Örtük Program)
3. Değer Açıklama Yaklaşımı (Değer ayırımı ya da belirginleştirme)
4. Değer Analizi Yaklaşımı,
5. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı ya da Ahlaki Gelişim (İkilem)
6. Karakter Eğitimi.

Okullarda öğrencilere değerlerin kazandırılmasında, değerlerin doktrin şekilde verilmemesi ve ağırlıklı olarak değerler hakkında eleştirel düşünmeyi destekleyecek şekilde yapılandırılması görüşü kabul edilmektedir (Lickona, 1992). Değer eğitiminde kullanılabilir birçok yöntem bulunmaktadır. Bunlar: Değer açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakeme değer öğretimi yaklaşımlarıdır. Ağırlıklı olarak bu yöntemlerin tek tek kullanımı yerine birlikte kullanımının daha etkili olduğu vurgulanmaktadır (Halstead ve Taylor, 2000).

2.4.3.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı (Telkin):

Telkin etme yaklaşımı 1970'de Blanchette ve diğerleri tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşımın amaçları, öğrencilere belirli değerleri aşlamak veya bunların öğrenciler tarafından içselleştirilmelerini sağlamak, öğrencilerin sahip oldukları değerleri değiştirmektir. Böylece öğrenciler, belirli istenen değerleri yansıtabilirler. Bu yaklaşımda süreç içerisinde; model olma, olumlu ve olumsuz pekiştirme, küçümseme, azarlama, alternatifleri düzenleme, tamamlanmamış veya taraflı veriler sağlama, oyunlar ve benzetimler, rol oynama ve buluş yoluyla öğrenme kullanılmaktadır. Bu yaklaşımda, öğretmenler her zaman değerleri öğrencilerine aktarma girişimindedirler. Aslında, tüm öğretmenler; bireyler, gruplar, sınıflarla etkileşimlerinde kaçınılmaz olarak, belirli davranış biçimlerinin cesaretlendirilmesi ya da teşvik edilmesiyle, belirli değerleri desteklerler. Ayrıca öğretmenler söyledikleriyle, yaptıklarıyla, verdikleri ödüller, cezalar, gülümsemeleri, kızmaları ile önem verdikleri değerlere işaret ederler. Sonuç olarak okullar ve öğretmenler, öğrencilerin inançları, tutumları ve davranışları üzerinde güçlü bir etkiye sahiptirler, birçok öğretmen değer aktarıcı rolünü yansıtmaktadır (İşcan Demirhan, 2007).

Davranışçı yaklaşımın önemli kuramcılarında birisi olan Skinner, operant koşullanmadan esinlenerek bireylerin davranışlarını değiştirmek/şekillendirmek için kullanılan davranış değiştirme yöntemi olarak davranışçı kuramı açıklamaktadır (Wattenberg, 1977). Bu yöntem değerler öğretim yaklaşımlarından yaklaşımda kullanılan bir yöntemdir. Öğretilmesi istenilen değerlerle tutarlı bir davranış göstermesi için bireylere, amacın belirlenmesi, ölçütün belirlenmesi, uygulanacak yöntemi seçme, seçilen yöntemin uygulanması, seçilen yöntemin değerlendirilmesi ve gerektiğinde de tekrar etme şeklinde beş basamak işlem uygulanır. Öğretmenler, sınıf içi uygulamalarda sürekli açık programda yer alan amaçları gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Ancak bunu yaparken sınıf içerisinde yarattıkları örtük program, öğrenci davranışları üzerinde en az açık program kadar etkide bulunmaktadır. Bu nedenle toplumun bireylere kazandırmak istediği değerlerin sadece açık programda ifade edilmesi yeterli olmamaktadır. Değerlerin kazanımında, açık programın yanında, belki de ondan daha etkili faktör, okulun günlük yaşamından oluşan, yazılı olmamasına karşın çocukların davranışlarını etkileyen, örtük programdır (Sarı, 2007). Eisner de açık programın, okulun gerçekte öğrettiği şeylerin sadece küçük bir kısmını oluşturduğunu belirtmektedir (Eisner, 2003).

Doğanay ve Sarı (2004) ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilere temel demokratik değerlerin kazandırılması sürecinde açık ve örtük programın etkilerini incelemişlerdir. 174 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilere önce Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği (DDBÖ), daha sonra bu demokratik değerleri en çok nereden öğrendiklerini belirlemek üzere geliştirilen Demokratik Değerleri Kazanma Süreci Anketi (DDKS) uygulanmıştır. Demokratik değerlerin öğrenildiği kaynaklar ankette “derste öğretmenlerimin anlattıklarından öğrendim”, “sınıfta öğretmen ve öğrencilerin davranışlarından öğrendim”, “okulda düzenlenen sosyal etkinliklerden öğrendim”, “evde ailemden öğrendim”, “televizyon ve/veya gazetelerden öğrendim” ve “hiç öğrenmedim” seçenekleriyle ifade edilmiştir. Öğrenciler tüm seçeneklere toplam 100 olacak şekilde puan vermişlerdir. Araştırmanın sonuçlarında, öğrenci görüşlerine göre demokratik değerlerin kazanımında okulla ilgili seçeneklerin etkisinin %53 düzeyinde olduğu belirlenmiş ve bu etki kendi içinde açık ve örtük kaynaklara bölündüğünde, hemen hemen eşit düzeye bir etkiye (%27 açık, %26 örtük) sahip oldukları görülmüştür.

Doğrudan öğretim yaklaşımı, çokça kullanılan ve yüksek düzeyde öğretmen merkezli bir yaklaşımdır. Bu öğretim yaklaşım, anlatım, gösteriler, alıştıırma- tekrar yapma, didaktik soru sorma gibi yöntemleri içermektedir. Tümdengelimci bir yapıya sahip olan doğrudan öğretim stratejileri, bilginin verilmesinde etkilidir. Bu yaklaşım, tümdengelimci bir mantığa sahip olduğu için, önce kural veya genellemeler sunulur, daha sonra verilen örneklerle bu kural ve genellemeler desteklenir (Taşpınar ve Atıcı, 2002).

Telkin, öğretmenler ve yetişkinler tarafından öğrencilere tekrar ettirme yoluyla neyi öğrenip neyi öğrenmeleri gerektiğini ifade eden öğrenme yöntemi sürecidir (Akyüz, 1993). Bu eğitimciler, insan doğası hakkında telkin süresince bireylerin işlenebileceği yani onların bir şeyi başlatandan, üretenden çok çeviren, dönüştüren oldukları fikrini edinmişlerdir (Huitt 2004). Telkin yaklaşım yönteminde değerler analiz yaklaşımında olduğu gibi neyi öğrenip öğrenmeyeceğini sorgulama olmadan yetişkinler tarafından öğretilenlerin öğrenilmesi sürecine dayanır.

Aileler gibi öğretmenler de bazı inanç, değer ve tutumları öğrencilerine verir, aşılır. Okullarda bazı hikâyeye ve öykülerin anlatılmasıyla, tarihi olaylar ve tarihi şahsiyetlerin tanıtılmasıyla ve resmi törenlerde yaşanan kutlamalarla öğrencilere ulusal değerler aşılır. Değerlerin aşılmasında özellikle öğrencileri etkinliğin içine katma ve ödüllendirme yoluyla yapılan davranışı pekiştirme gibi farklı yöntemler kullanılır.

Bu yaklaşım özellikle vatan ve millet sevgisini aşılama, bayrağa saygıyı vermede ve demokratik değerleri geliştirmede etkili bir yoldur. Telkin yönteminde çocuklar, analiz, açıklama, eleştiri yerine, o değere ilişkin sorgulama yapmadan takip ederler (Seefeldt, 2004).

Doğrudan öğretim yaklaşımında, öğrenciye sunulacak materyallerin yapılandırılması ve aşama aşama öğrenciye sunulusunda öğretmen etkin rol üstlenmektedir. Öğrenciye kazandırılacak hedefler, hedeflere ulaştırılacak etkinlikler için ayrılan zaman bellidir. Öğrencinin performansı izlenir ve öğrenciye anında dönüt verilerek öğrenci yönlendirilir. Bu yaklaşımda öğrenci katılımı önemli bir fonksiyona sahiptir (Senemoglu, 1997).

Yetişkinlerin gençlere telkin ve tavsiyede bulunmasının altında şu düşünce yatmaktadır. Yetişkin deneyimleri sonucu öğrendiği değerleri kendi için doğru olarak kabul eder ve gencin kendine başka değerler seçmesinden korkar. Bu yöntemin okulda uygulanmasında ilham verici hikâyeler okuma ve öğretmenler tarafından anlatılan ahlaki durumları dinleme, törenlere katılma ve halka hizmet organizasyonlarına katılma vardır. Ayrıca yemin ederek okula veya kuruma bağlılığını göstermede kullanılan bir yoldur. Telkin yönteminde oldukça çok kullanılan tekniklerden biri ahlaki yönü bulunan tarihsel veya kurgusal hikâyeler kullanmaktır. Yaşam öyküleri istediğimiz değerleri telkin eder. Bu öykülerin anlatılması, diğer bireylerin davranışlarının ahlaki sorumluluğu konusunda düşünmelerini sağlar (Akbaş, 2004).

Bu yaklaşım, eğitim kurumlarına ek olarak ordu, izcilik ve dini kurumlar tarafından da kullanılır. Bu kurumlarda yaklaşımın kullanılmasında yeminler ezberlenir ve önemli insanların yaşamları incelenir (Leming, 1996; Akt.Akbaş, 2008:348).

Değerler öğretimi sürecinde telkin yaklaşımı özellikle ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine ahlaki değerleri öğretme sürecinde kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Telkin yaklaşımında ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki bireylere öğretmenler ya da yetişkinler tarafından; tutumlar ve değerler yaşam alanlarının her bir yerinde (ailede, okulda, çevrede ve medya) doğrudan öğretilerek, bu bireylerin davranışlarının yeniden yapılanmasına, görev ve sorumluluklarını yerine getiren bireyler olmalarını sağlamak hedeflenmektedir (Gaikwad, 2004; Haltead ve Taylor, 2000). Öğrencilerin, açık ve net beklentilere, yüksek standartlara ihtiyaçları vardır. Bunlar genellikle yazılı olarak belirtilirler. Öğretmen, öğrencilere davranış kuralları ve erdemler arasında bağlantı kurabilmeleri için yardım eder (Wiley, 1998).

Doğrudan öğretim yaklaşımını savunan Wilson, değer ve ahlak eğitiminin diğer ders programlarında tartışmalara olanak vererek gerçekleştirilemeyeceğini ifade etmiştir. Değerler ve ahlak kavramının tek başına bir konu olarak ele alınması gerektiğini savunarak bu konuların diğer ders programlarının yan ürünü olarak gerçekleştirilmesinin yeterli olmadığı yönündeki inancını belirtir. Bu anlamda bağımsız bir değerler ve ahlak eğitimi programının gerçekleştirilmesinin zorunluluğunu ortaya koyarken değerler öğretiminde doğrudan öğretim yaklaşımına bir anlamda dikkat çekmektedir (Çileli, 1986). Bu yaklaşımda çocuklar yaşamlarında yer alan yetişkinlerin ve önemli kişilerin davranışlarını gözlemleyerek taklit etme yoluyla hayatlarına geçirmeye çalışırlar. Eğer çocuklar bu değerleri kazanırken aile üyelerinin değer yargılarıyla paralellik gösteriyorsa kazanım ve uyum daha kolay olacaktır. Bu yaklaşımda değerler öğretim sürecinde kullanılan materyal ve programlar somutlaştırılarak değer öğretimi gerçekleştirilir (Welton and Mallan, 1981).

2.4.3.2. Değerlerin Gizli Öğretimi Yaklaşımı (Örtük Program)

Örtük program terimi ilk olarak 1968’ de kullanılmakla birlikte örtük programın temelini oluşturan görüşler 20. yüzyılda ortaya konularak geliştirilmiştir. Örtük programlar resmi olarak açıkça belirtilmeyen programlardır (Yüksel, 2004). Örtük programı kavramının içeriği çok geniş bir kavramdır. Ders dışı etkinlikleri de içine almaktadır. Bu programın en büyük özelliği yazılı olmamasıdır. Bu nedenle kavramın sosyolojik niteliği daha fazladır. Kavramın bu geniş içeriği şu yönleri içermektedir: Okul içinde görev yapan idareci ve öğretmenlerin davranışları, yaklaşımları, inançları, değer yargıları, okul atmosferinin niteliği, değerleri, okul içi ortamın öğrencilere sağladığı etkileşim örüntüsü ve kültürel tutum ve daha birçok etken bu kavramın içeriğini oluşturan yönlerini içerir (Tezcan, 2003).

Örtük program, sınıflarda ve okullarda öğrenme sürecinin bir parçası olan çoğu zamanda farkına varılamayan veya istenilerek verilemeyen bilgi, değer, tutum ve inançları kapsamaktadır (Horn, 2003 ve Sarı, 2007). Bottery (1990:97) örtük (gizli) programı; manipülatif müfredat, gayri resmi müfredat, düşünülmemiş aktiviteleri içeren unutulmuş müfredat ve etkileri pek fark edilmemiş tanımayan müfredat şeklinde tanımlamaktadır. Jickling’in (2003) de belirttiği gibi eğer bir öğretmen öğrencilerinin demokratik topluma etkili bir şekilde katılmalarını istiyor ancak sınıfında otoriter bir ortam oluşturuyorsa, sınıftaki örtük program öğretmenin amaçlarının tam tersi işliyor demektir. Bu durumda öğretmen açık programın amaçlarından çok kendi değer ve

inançlarını ortaya koymaktadır. Böyle bir ortamda da, açık programın amaçları ne kadar açık olursa olsun, demokratik katılımcı bireylerin yetiştirilmesi düşünülemez.

Yazılı olmayan fakat belki de yazılı programdan, özellikle de değerlerin kazanım sürecinde daha etkili olan örtük programın etkisini, okulda başta yöneticiler ve tüm personel olmak üzere bu sürecin farkında olması gerekir. Örtük programını savunan bilim adamları öğrencilerin değerlerinin, ancak pek azını resmi programla öğrendiklerini ileri sürerler. Resmi program ne kadar iyi hazırlanmış olursa olsun, bu program öğrencilere kazandırılırken eğitim faaliyetlerinin yönetici, öğretmen ve öğrenciler ile toplumdaki görüş ve şekillere göre şekillendiği bir gerçektir. Bu açıdan da resmi programın uygulanması sürecinde örtük programında devreye girmesi gerekir (Dilmaç, 2007).

Öğretmenlerin tutumları, öğrenme öğretme ortamı, okuldaki disiplin uygulamaları, aile ve çevre ile ilişkiler gibi birçok unsur okul kültürünü oluşturmaktadır. Bu sayılanlar aslında, örtük programın içinde de yer almaktadır. Birbiriyle iç içe geçmiş bu iki terim birbirinden ayrılmaz bir ilişki içindedir. Örtük program okul kültürünü de içine alan bir terimdir. Birçok eğitimci ise (Erikson, Gillmor, İlich vb.) örtük programın, istenilen değerleri kazanmış vatandaşlar yetiştirme hedefine hizmet etmekten çok, bu hedefe ulaşılmasını engelleyen bir yapıya sahip olduğunu belirtmektedirler (Sarı, 2007).

Schimmel'e göre (2003), ne yazık ki birçok okulda, dersler, ders kitapları ve sınavlar aracılığıyla öğretilen formal ya da resmi program ile okul kuralları, cezalar, prosedürler ve normlar aracılığıyla öğretilen informal ya da örtük program arasında temel bir çatışma vardır. Örtük program resmi program kadar güçlü olabilir, tıpkı anne-babalar gibi okullar da ne söyledikleri kadar ne yaptıklarıyla öğretmektedirler. Bu programlar arası çatışmalar, özellikle, kuralların belirlenmesi, öğretilmesi, yorumlanması ve uygulanmasında izlenen yollarda apaçık hale gelmektedir. Ulusal anlayış doğrultusunda etkin, sorumlu vatandaşı vurgulayacağı yerde, bu örtük vatandaşlık programı tam tersini yapmaktadır. Öğrenciler okul ve sınıf kurallarının belirlenmesinde söz sahibi olmadıklarında, kurallar açıklanmadığında, belirsiz olduğunda, meşrulaştırıcı bir dille yazılmışsa veya öğrenci cezaları tutarsız, keyfi ve aşırı ise örtük program vatandaşlık eğitiminin amaçlarını baltalamaktadır. Bu mantıksız kural ve sonuçlarının oluşturduğu örtük programın etkileri, sınıfta, okulda ve toplumda farkına varmadan birçok öğrenciye sorgulamayan, katılmayan ve insanların iyi olduğuna inanmayan (şüpheli) vatandaşlar olmayı öğretmektedir. İnfomal vatandaşlık

eğitimi üç olumsuz sonuca daha sahiptir: Öz disiplin ve yasal otoriteye saygıyı baltalamakta, birçok ergeni okul kurallarını reddetmeye, uymaktan kaçınmaya ve yıkmaya özendirilmektedir.

Örtük program kavramı birçok anlamı içerebildiğinden, herkesin üzerinde anlaşığı bir tanımı da yapılamamıştır. Bununla birlikte birçok sosyolog bu terimi, eğitimin sorgulanmayan ve öğrenciler tarafından uyulsun diye belirlenen çeşitli özelliklerine karşılık olarak kullanmaktadırlar. Bir nesneden çok bir yaklaşım olarak eğitimin önemli bir parçası olarak kabul edilen örtük programın analiz edilmesinde şu soruların sorulması gerekmektedir (Sarı, 2007):

- Örtük program niçin gereklidir?
- Örtük program niçin farklı şekillerde işlemektedir?
- Örtük program nasıl gelişti?
- Örtük program ile kimin beklentilerine yanıt verilmektedir?

Böylece bu kavram, eğitimin amaç ve sonuçlarının incelenmesi için ve okulların amaçlarının gerçekten görüldüğü şekilde olup olmadığının sorgulanması için de kullanılmaktadır.

2.4.3.3.Değer Açıklama Yaklaşımı (Değer belirginleştirme)

Değer açıklama yaklaşımı, özellikle altmışlar ve yetmişlerde büyük yankı uyandırmış bir yaklaşımdır. Öğretmenlerin öğrencilerin biçimlenmiş ve yükselen değerlerinin farkına varmalarına yardım etmelerine yönelik bir yöntemdir. Değer açıklamada rol oynama, grup tartışması, düşünce kağıtları, açık uçlu sorular, otobiyografi, oylama, görüşme, alıntılama, öğrenci raporları vb. gibi pek çok öğretim tekniğı kullanılabilir (Bacanlı, 2006:36-40). Değerleri belirginleştirme yaklaşımı 1960-1980’li yıllarda etkili olmuş bir öğretim yaklaşımıdır. Fakat 1980’li yıllardan sonra değerler belirginleştirme yaklaşımı popüleritesini kaybetmiştir. Hatta değerler belirginleştirme öğretimi yaklaşımı öncülerinden Kirschenbaum’da son zamanlarda bu görüşünü terk etmiştir (Dilmaç, 2007).

Değer açıklama yaklaşımını benimseyen öğretmenler; özgür düşünceye saygı gösterir, grupla çalışmaya önem verir, belli değerleri empoze etmeden, öğrencilerin kendi değerlerini açığa vurmalarını teşvik ederler. Değer açıklama yaklaşımında kesinlikle yapılmaması gerekenler şu şekilde belirtilmiştir (Doğanay, 2006:272).

- Öğrencilerin belirttikleri değerler kesinlikle eleştirilmemeli ya da öğretmen kendi değerini öğrenciye belirtmemeli

- Öğrencilere yanıt vermeleri için baskı oluşturulmamalı
- Tartışmalar çok uzun tutulmamalı
- Grup için uygun olabilecek bir soru, bireysel olarak sorulmamalı
- Öğrencilerin sahip olduğu duyuşsal özelliklerin hepsi (kişisel amaçlar, ilgiler, tutumlar, inançlar ve eylemler) değer belirginleştirme için kullanılmamalı.

Bu yaklaşımda öğretmenin görevi, öğrencinin yaşamın anlamını bulmasına, kendi değerlerini oluşturmasına ve yaşam becerileri geliştirmesine yardım ederek onun bütün bu durumlar da etkili bir insan olarak başa çıkmasını sağlamaktır. Değer açıklama yaklaşımı öğrencinin kişisel alanına girme tehlikesi, öğretmenin bir psikolojik danışman gibi hareke etmesi gereği, ahlaki ve ahlaki olmayan konuların ayırımında başarısızlık doğurabilmesi ve bütün değerlerin eşit doğrulukta olduğu varsayımından yola çıkıldığı gibi noktalar açısından eleştirilen bir yaklaşımdır (Akbaş, 2004:75).

Değer açıklama yöntemi öğrencilere yardım ederek kendi değer yargılarını kurmalarına yardımcı olur. Bu yaklaşım, değerlerin içeriğinden çok değerlerin oluşma süreciyle ilgilenmiştir (Simon, Leland ve Kirschenbaum, 1972, Akt. Akbaş, 2008:349). Değer açıklama yaklaşımı, bütün bu özelliklerin yanı sıra, öğrencinin mahrem alanına girme, öğretmeni bir gelişim danışmanı veya psikiyatristi rolüne büründürme, ahlaki ve ahlaki olmayan konuların ayırt edilmesindeki başarısızlık, bütün değerlerin eşit doğrulukta olduğunu varsayma (Welton ve Mallan, 1999;Akt.Akbaş, 2008:349-350) ve bireyciliğin okullara girmesine neden olma gibi konularda ciddi eleştiriler almıştır. Eleştirilere rağmen bu yaklaşım bireyin değerlerinin farkına varmasını sağlama, değerleri üzerine düşünme, değerlerin toplumsal yaşamdaki rolünü anlama ve değerlerine uygun karar alma becerilerinin kazandırılmasında kullanılmaktadır.

Yaklaşımına göre, öğrencilere kişisel davranış örüntülerini incelemede ve kendi değerlerini belirginleştirip gerçekleştirmede hem mantıklı düşünme hem de duygusal farkındalığı kullanmak için yardım edilir. Öğrenciler; değerleri ve değerleri arasındaki ilişkinin farkına varıp tanımlama, kişisel değer çatışmalarını ortaya koyup çözme, diğer insanlarla değerlerini paylaşma ve değerlerine uygun olarak davranma konularında cesaretlendirilirler. Bu yaklaşımın öncülerine göre “değerleri geliştirme veya gerçekleştirme süreci” ise, kendini gerçekleştirme sürecidir. Kendini gerçekleştirme süreci şunlardan oluşur: Seçenekler arasından serbestçe seçim yapma, bu alternatiflerin sonuçları üzerinde dikkatli biçimde düşünme, değer verme, bildirme ve tercihine göre hareket etme (İşcan Demirhan, 2007).

Değer açıklama yöntemi, bireyin değer tercihinin tasdikini, onayını ve değer tercihinin saygılı hareket etmeyi içerir. Öğretmen, öğrencilerin değer yargılarını, duygu ve düşüncelerini açıklamaları için güvenilir rahat bir atmosfer hazırlamalıdır, öğrencilerin sorularını ve cevaplarını yargılamadan dinlemelidir. Öğrenciyi özgürce seçim yapmaya cesaretlendirmeli, alternatifleri sunmalı, değer seçiminde yeni fırsatlar vermelidir (Seefeldt, 2004).

Öğrencilere herhangi bir değeri dayatma ya da zorlama yapılmadan değer seçimleri üzerinde teşvik edilerek alternatifler üzerinde açıklamalar yapılmalıdır. Öğrencilerin kendi değerleri önemlidir. Bu yaklaşımda, öğrenciler gözlemlenmeli, neden, nasıl sorusu sorulmalı, vereceği cevaplarda teşvik edilmeli, bireyin seçtiği değer ne olursa olsun ödüllendirilmelidir (Aktepe ve Aktepe, 2009).

2.4.3.4. Değer Analizi Yaklaşımı

Değer analizi yaklaşımında, sosyal problemleri içeren olaylar doğrudan ya da hikâyeler yoluyla ele alınarak incelenir. Neden-niçin-nasıl sorularının cevapları alınır, sosyal olaydaki benzerlikler ve farklılıklar analiz edilir. Hikayede geçen olaylar mantıklı, sistemli bir şekilde incelenir. Verilecek olan yargılarda kanıtlar gösterilerek sağlıklı değerlere ulaşılmaya çalışılır. Öğrencilere, mantıklı ve bilimsel düşünme ile değer konusunda karşılaşılan sorunlara çözüm üretmeyi hedefler. Konuları mantıksal ölçüde analiz ederek hüküm vermeyi sağlar ve öncelikle toplumsal değerlerle ilgilenir. Öncelikle bilimsel problem çözme yöntemini sosyal sorunlara uygulamayı öğrenirler. Değer analizi yaklaşımı, öğrencilerin değer kazanımları ile ilgili yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olur. Örnek olaylarla ve öykülerle ahlaki düşünme becerisi kazanmalarını sağlar.

Değer analiz yaklaşımı, Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu tarafından geliştirilmiş bir değerler eğitim yaklaşımıdır. Bu öğretim yaklaşımının amacı, öğrencilere, karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine yardımcı olmaktır (Sarı, 2007). Değer analiz yaklaşımı, değer kararlarını ve değerler yeterliliğini esas alır (Naylor ve Diem, 1987).

Değerler analizi yaklaşımında, mantıklı bir yaklaşım karar vermek için, eleştirel düşünme yeteneğini kullanmamız gerekir. Bu yaklaşım, zihinsel süreçlere, mantığa, bilimsel araştırmalara odaklanır (Hunt, 1981). Değerlerle ilgili sorunlarla baş başa

kalan öğrenciler sorunlarını çözerken duygularını olaya dâhil etmeden mantıklı karar vermeye çalışmaları değer analiz yaklaşımının temel unsurlarındandır. Değer analiz yaklaşımında öğrenciler değerleri öğrenirken, kendilerine sunulan ve önerilen değerleri öğrenmelerinden ziyade, kendilerinin seçmiş oldukları değerleri öğrenmeye çalışırlar. Öğrenilecek değerleri seçerken muhakeme ve akıl yürütme sürecini kullanmış olurlar (Dilmaç, 2007). Değer analizi sürecinde bir eleştirel düşünme süreci söz konusudur. Bu eleştirel düşünme de iki husus önemli görülmektedir. Bunlardan biri bilişsel öğrenme stillerine dayanma, diğeri öğretmenin değerleri açık olarak ifade etmeyerek öğrencilerin kendilerinin değerleri bulması ve kendi görüş açılarından öğrenmesi olarak açıklanmaktadır (Veugelers, 2000).

Bacanlı (2006:31-274) değer açıklama ve değer analizi yaklaşımlarını birbirini tamamlayan teknikler ve tek bir strateji olarak görmüştür. Değer analizi yaklaşımına göre değer öğretimindeki süreç sekiz aşamada örgütlenmektedir:

- Değer sorununu belirleme
- Karşılaşılan değer sorununu açıklığa kavuşturma
- Sorun hakkında bilgi ve kanıtlar toplama
- Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme
- Olası çözüm yollarını belirleme
- Çözüm yollarının her birinin olası sonuçlarını belirleme ve değerlendirme
- Seçenekler arasında birini seçme
- Seçilen öneri doğrultusunda davranımda bulunma

Değer analizi yaklaşımı gerçek ya da yapay bir problemle karşılaşıldığı zaman uygulanan bir yaklaşımdır. Örneğin öğrencilerin oyun sahası dışında oyun oynamalarına neden izin verilmediği veya çalmaya neden izin verilmediği konusu analiz edilebilir (Akbaş, 2004). Bu yaklaşım tarafından kullanılan öğretim metotları genellikle sosyal değer problemlerinin bireysel ve grup çalışması, kütüphane ile alan araştırması ve akılcı sınıf tartışmaları etrafında toplanmaktadır. Bu teknikler sosyal bilgiler eğitiminde geniş olarak kullanılan tekniklerdir (Huitt 2004).

Öğrencilere ilk olarak sosyal problem içeren yaşanmış bir olay ya da hikâye verilerek olayı tanımlamaları sağlanır. İkinci basamakta seçenekler ortaya konarak, benzerlikler ve farklılıklar kıyaslanır. Bu aşamada öğretmen, öğrencilere benzer durumlarla karşılaştıklarında nasıl davranmaları gerektiğine ilişkin açıklamalar için soru sorar. Diğer basamaklarda öğrencilerin seçeneklere ilişkin deneyimlerini ve duygularını açıklamaları, diğerlerinin değerlerine ilişkin empati kurmaları sağlanır.

Ayrıca öğrencilerden verdikleri kararın doğruluğu veya yanlışlığına ilişkin yargılama yapmaları ve kanıt ileri sürmeleri istenir. Son basamakta, düşünülen ve üretilen alternatiflerden en iyiyi seçmesi, yeni durumlara ilişkin karar alması beklenir (Seefeldt, 2004).

2.4.3.5.Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı (İkilem)

Ahlaki gelişim ilk olarak Piaget tarafından tanımlanmıştır ve Kohlberg tarafından da yeniden ele alınıp, araştırılmıştır. Piaget çalışmasına doğrudan ahlaki kurallarla değil, çocukların kendi aralarında oynadıkları oyunların kurallarıyla başlamıştır. Çocuklar 3-5 yaş arasında diğerleri ile iletişim kurarken, oyun oynarken benmerkezci bir eğilim göstermektedirler. 7-8 yaşlarında çocukların, aynı oyunu birbirinden oldukça farklı biçimde oynadıkları gözlemlenmiştir. Bu yaşlarda çocuklar, oyunu kurallara göre oynarlar ve diğerlerinden de aynısını beklerler. Arkadaşlarıyla bir takım olarak birlikte hareket ederler ve diğer takımı yenip kazanmak için işbirliği yaparlar. Kurallara harfi harfine uyarlar. 11-12 yaşlarında çocuklar, kurallarla oyun oynarlar. Kuralların neden olması gerektiğini, onlara nasıl uymaları gerektiğini bilirler. Diğer yandan kuralların değiştirilebileceğinin de farkındadırlar (İşcan Demirhan, 2007).

Bu değerler öğretimi yaklaşımı, Kohlberg'in gelişim kuramına dayanan bir ahlak eğitimi geleneksel eğitim yöntemlerinden çok farklıdır. Bu yeni ahlak eğitimi anlayışında temel değerleri irdelemek, toplumsal etkileşimi sağlamak, mantıksal çözümlenme ve akıl yürütmeyi güdülecek, sorumluluğu eşit olarak paylaşarak, demokratik bir ortamda rol almayı sağlamak esastır. Bu değer öğretimi yaklaşımda önemli olan düşünme ve muhakeme yapabilme gücünü kazandırarak öğretimi gerçekleştirmektir. Böyle bir programda öğretmenin rolü de diğerlerinden farklıdır; öğretmenin yargısı uyulması gereken tek ölçüt olmak yerine, farklı görüşlerden bir olarak sunulacaktır. Bu eğitim sürecinde öğrencilerin, bazı ahlaki yargıların diğerlerinden daha yeterli olduğu gereceğine, farklı yargı nedenleri inceleyerek kendi akıl yürütmeleri sonucu ulaşmalar söz konusudur (Çileli, 1986 ve Whitney, 1986).

Kohlberg yaptığı araştırmalar sonucunda ahlaki gelişim düzeyi olarak üç evre altı basamaktan oluşan bilişsel ahlaki gelişim kuramını oluşturmuştur. Bu basamaklar şunlardır (Crain, 2004:154-159).

1.Gelenek öncesi düzey:

a.İtaat ve ceza eğilimi, b.Bireysel çıkar, alışveriş ve ödül

2.Geleneksel düzey:

a.Kişilerarası iyi ilişkiler, b.Sosyal düzeni koruma

3.Gelenek sonrası düzey:

a.Sosyal anlaşma ve bireysel haklar, b.Evrensel ilkeler

Kohlberg, kuramı üzerinde uzun süre çalıştıktan sonra 1970'lerin ortalarında kuramının eğitimde kullanımı üzerine eğilmiştir. Kuramının öğrencilerin mevcut ahlaki akıl yürütme düzeylerinin saptanmasına, ahlaki akıl yürütme düzeylerinin yükseltilmesinde ve adil toplum okullarının yaratılmasında kullanılabileceğini ortaya koymuştur. Ahlaki muhakeme yaklaşımında öğretmenin rolü ahlaki ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek öğrencilerin kendi çıkmazlarını çözmelerine yardım etmektir. İkilem iki farklı değer ilkesinin çalıştığı gerçek yaşam problemleridir. Ahlaki ikilemler oluşturulurken ikilemlerin şu özellikleri taşımasına dikkat edilmelidir (Doğanay, 2006:274):

- İkilem derste ele alınan konuyla ilişkili olmalıdır
- İkilem mümkün olduğunca basit olmalıdır
- İkilem açıkça belirgin tek bir yanıt yerine, farklı yanıt seçeneklerini içerecek şekilde açık uçlu olmalıdır. Burada amaç öğrenciler arasında bilişsel çatışma, tartışma ve akıl yürütmeyi sağlamaktır.
- İkilem öğrencilerin olgusal bilgileri üzerine değil, çatışmanın akıl yürütme boyutuna odaklanılmasına yardımcı olmalıdır.
- İkilemler öğrencilerin düzeylerine uygun olmalıdır

Akbaş (2004)'a göre bu yöntemde esas amaç öğrencilerin davranışlarına rehberlik edecek ahlaki ilkeler geliştirmelerine yardım etmektir. Öğrenci değerlendirme yaparken kullandığı dayanaklar bireyin ahlaki gelişimi hakkında bilgi verir. Burada öğrencinin çözümü önemli değildir. Önemli olan neden o çözüme ulaştığıdır. Yaklaşım tüm okul seviyelerinde kullanılabilir Upright (2002), sınıf ortamında izlenecek ahlaki ikilem süreci için dokuz aşama önermiştir. Bu aşamalar şunlardır: Öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerini belirlemek, uygun bir hikaye seçmek, ısınma alıştırmaları, sunum, sorular sorma, grup çalışması, hikayeyi genişletme, kapanış etkinlikleri ve cevapların kaydedilmesi.

Bu yöntemde temel amaç, öğrencilerin davranışlarına rehberlik edecek ahlaki ilkeler geliştirmelerine yardım etmektir. Öğrenci değerlendirme yaparken kullandığı dayanaklar, bireyin ahlaki gelişimi hakkında bilgi verir. Burada öğrencinin çözümü değil çözüme ulaşma yolu önemlidir (Akbaş, 2008:351).

Ahlaki Muhakeme yaklaşımı, öğrencilere örnek olay verilerek, grup çalışması yapılır, ahlaki ikilemler oluşturulur ve öğrenciler bu çerçevede düşünür, tartışır ve verilen yargıda sağlıklı bir değere varmaya çalışılır. Burada önemli olan değerle ilgili verilen karar değil, karara varıncaya kadar geçirilen sürede neleri düşündüğü ve konuştuğudur. Verilecek değer öykülerle öğretilir. Öykünün sonunda öğrencilerin görüşleri alınır. Burada öğrencinin çözümü önemli değildir. Önemli olan, çözüme ulaşırken kullandığı akıl yürütme ve neden o çözüme ulaştığıdır.

Huitt (2004)'e göre bu yaklaşım ilk olarak doğruluk, adalet, eşitlik ve insan haysiyeti gibi birtakım ahlâkî değerler üzerinde önemle durur; sosyal, kişisel ve estetik gibi diğer değerler ile genellikle ilgilenmez. Öğrencilerin ahlâkî konular üzerine düşüncelerinin birbirinden farksız olarak, aynı seviyede gelişim gösterdiği kabul edilir.

Bu yaklaşımda öğretmenin rolü, öğrencilerin çıkmazlarını çözmelerine yardım etmektir. Her öğrenciyi ahlaki ikilemle karşılaştırır ve diğer öğrencilerin verilen örnek olayla ilgili söylediklerini duyma imkânı verir. Bu yaklaşımda istenen amaç, öğrencilerin zihnine seçilmiş değerleri yerleştirmek değil, yaptıkları hareketlere rehberlik etmek, ahlaki prensiplerini geliştirmede yardımcı olmaktır (Suh ve Traiger, Akt.Dönmez ve Yazıcı, 2008:227). Öğretmenin bir görevi de sınıf içi uygulamalarda, öğrencilerin ikilemde kaldıkları değerler arasında rahatça görüşlerini ifade edebilmelerini sağlamaktır.

Verilecek değer öykülerle öğretilir. Öykünün sonunda öğrencilerin görüşleri alınır. Burada öğrencinin çözümü önemli değildir. Önemli olan, çözüme ulaşırken kullandığı akıl yürütme ve neden o çözüme ulaştığıdır.

Fenton'a göre iyi bir ahlaki ikilemde şu özellikler olmalıdır (Doğanay, 2006):

1. İkilem derste ele alınan konularla ilişkili olmalıdır.
2. İkilem mümkün olduğunca basit olmalıdır.
3. İkilem açıkça belirgin tek bir cevap yerine, farklı cevap seçeneklerini içerecek şekilde açık uçlu olmalıdır. Burada amaç, öğrenciler arasında bilişsel çatışma, tartışma ve akıl yürütmeyi sağlamaktır.
4. İkilem öğrencilerin olgusal bilgiler üzerine değil, çatışmanın akıl yürütme boyutuna odaklanmasına yardımcı olmalıdır.
5. İkilemler öğrencilerin düzeylerine uygun olmalıdır.

Öğrencilere ahlaki ikilem içeren hikâyeler verilerek onların ahlaki yargıları ortaya çıkarılabilir. Öğrencilerin cevaplara ulaşırken akıl yürütme, sorgulama, empati kurma vb. becerileri kullanmaları bu yaklaşımla sağlanabilir. Öğretmen aldığı cevaplar

doğrultusunda öğrencinin gelişim düzeyini de belirleyerek bir üst düzeye çıkması için gerekli etkinlikleri yaptırabilir (Uygun ve Dönmez, 2009).

2.4.3.6.Karakter Eğitimi

Karakter kavramı, moral yaşamın bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutlarını kapsama, ahlaki değerleri anlama ve onlar hakkında hassasiyet taşıma olarak tanımlanmaktadır (Lickona, 1996 ve Milson ve Ekşi 2003). Karakter eğitimini ise, örtük ya da açık program aracılığıyla, yetişen yeni nesile temel insani değerleri kazandırma, sorumluluk sahibi olabilme, değerlere karşı duyarlılık ve onların davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayreti olarak tanımlayabiliriz (Ryan ve Bohlin, 1999 ve Ekşi, 2003).

Karakter eğitimi genelde öğrencilerde temel etik değerlere uygun davranmaya ilişkin anlayış geliştirmeyi, bu etik kurallara göre davranmaya adanmışlığı ve bu şekilde davranma yatkınlığını kazandırma işlemi olarak tanımlanmaktadır. Karakter eğitimini savunanlar son yıllarda öğretmenlerin ve okulların karakter eğitimi görevinden kaçtıklarını ve okullarda karakter eğitimine olan bu ilgisizliğin gençlerde ahlaki çöküşe sebep olduğunu, bunun da şiddet olaylarındaki, uyuşturucu kullanımındaki ve benzer sorumsuz ve saygısız davranışlardaki artışlarla ispatlandığını iddia etmektedirler Karakter eğitimi, çocuklukta oluşmaya başlayan kişilik için, karakter oluşumuna katkıda bulunacak, ailenin yanı sıra ilköğretimin ilk yıllarından başlayarak ortaöğretimin sonuna kadar sistemli olarak verilmesi sağlıklı bir toplum oluşması açısından son derece gerekli olan eğitimsel bir çalışmadır. Eğitimin en önemli fonksiyonu öğrencilere olumlu değer seçeneklerini ve iyi alternatiflerini sunmaktır (Demirel, 2007:337).

Karakter iyi düşünme, iyi şeyler isteme ve iyi şeyler yapmak olarak tanımlanmaktadır. Karakter eğitiminden geçmiş bireylerin zihnen, kalben ve davranışlarıyla iyi alışkanlıklar kazanmış olması beklenir (Lickona, 1992:50). Karakter iyi düşünme, iyi hissetme ve iyi davranmanın bir bütünü olarak görülmektedir. İyi bir karaktere sahip olmak, değerlerine uygun davranışlar göstermekle mümkündür (Akbaş, 2004).

Karakter ancak değerlerle inşa edilebilir. İnsanlar arasında öne çıkan, hayran olunan ve saygı duyulan insanın özellikleri hep aynıdır. İyi karakterin tanımı aynı zamanda hangi değerlerin öğretilmesi gerektiğinin de cevabıdır. Alçakgönüllü, dürüst, kibar, sadık, sabırlı, saygılı, sorumluluk sahibi ve içten kişiler diğer insanlar tarafından

karakterli insan olarak nitelendirilmektedir (Kelley, 2003:8). Farris (2001: 238)'e göre karakter: Kişinin ahlâkî yapısına veya bir erdemler topluluğuna işaret eder.

Thompson (2002) tarafından gerçekleştirilen bir araştırma karakter eğitiminin öğrenci davranışları üzerindeki etkisini incelemektedir. Thompson çalışmasını Tennessee eyaletinde yapmıştır. Araştırmacıya göre karakter eğitimi başlangıcından beri Amerika'daki devlet eğitiminin bir parçasıdır. Okullarda karakter eğitime yönelik verilen mevcut önem, medyada yer aldığı üzere öğrencilerin gittikçe artan şiddet davranışlarını hafifletmeye yönelik bir girişim olarak 1990'ların başında başlamıştır. Karakter eğitimi programlarının ilkokullarda uygulanmasına dair şu önerileri getirmiştir:

- Karakter eğitimi ayrı bir konu olarak öğretilmektense, müfredatın ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Sadece akademik konuların içinde değil aynı zamanda sanat, müzik ve beden eğitimi gibi derslerin kapsamında da yer almalıdır.
- Sınıf kuralları iyi karakter prensiplerine dayanmalı ve öğretmenler öğrencilerin gözlemleyecekleri iyi karakter örneği olmalıdırlar.
- Öğrencilere karakter, genel anlamda okula, kamuya ve topluma katkıda bulunan uygulamalı hizmet aktiviteleriyle öğretilmelidir. Bu, öğrencilerin programa dair bir sahiplik duygusu geliştirmelerine yardımcı olacaktır.

Thomas Lickona (1992)'nin “karakter için eğitim: okulumuz saygı ve sorumluluğu nasıl öğretebilir” (Education For Character:How Our Schools Can Teach Respect And Responsibilities) adlı kitabında değerler eğitimine önemli bir ilke eklemiştir. Okullar, ebeveynler ve öğretmenler çocukların olmalarını istedikleri yetişkinler gibi onlara iyi modeller olmalıdırlar. Öğretmenlere tavsiyesi:

- 1- Bakıcı, model ve danışman gibi davran
- 2- Ahlaki toplum oluştur.
- 3- Ahlaki disiplinleri uygula
- 4- Demokratik sınıf oluştur
- 5- Değerleri müfredatın içinde öğret
- 6- İşbirlikçi öğrenme kullan
- 7- Vicdan becerisini geliştir
- 8- Ahlaki düşünceyi cesaretlendir
- 9- Tartışma çözümünü öğret
- 10- Sınıf sonrası gözetimi geliştir
- 11- Okulda olumlu ahlak kültürünü oluştur

12- Ebeveynlerle ilişkileri artır.

William Bennett, çok uzun zamandan beri “doğru şeyleri yapmayı bıraktığımızı, entelektüel ve ahlaki standartlara yapılan saldırıya izin verdiğimizizi” savunmuştur. Ona göre “üstünlük, karakter ve temel değerlere ilişkin yenilenmiş bir bağlılığa ihtiyaç duymaktayız” ifadesiyle Bennet, çocuklara “vatanperverlik, dürüstlük, iyi ahlak ve girişim ruhu gibi” geleneksel erdemler” gibi değerlere bağlılığı yeniden kazandırmak amacıyla “kıssalar” sunmayı hedeflemiştir. Böylesi tutum ve davranışlar toplumsal sağduyuya oldukça etkili biçimde nüfuz etmekle kalmamış, aynı zamanda “charter okulları” açılmasına yönelik hareketin arkasındaki itici gücün de bir parçasını oluşturmuştur. Charter okulları, eyaletin şart koştuğu çoğu gerekliliği bir kenara bırakıp, müşterilerinin istekleri doğrultusunda müfredat geliştirebilmelerine izin veren özel sözleşmeye tabi okullardır (Michael, 2001).

Yapılan araştırmalara göre, karakter eğitiminde karşılaşılan en büyük sorunun ölçme değerlendirme olduğudur. Değerlerin davranış boyutunda ölçülmesi zordur. Tutum ve beceri boyutunda daha kolay ölçülebilir. Yapılacak tutum ölçekleri, görüşmeler ve gözlemler vasıtasıyla daha çok çocuğun duyuşsal alanıyla ilgili ölçme ve değerlendirmeler yapılabilir.

2.5.Etkinlik Temelli Değer Eğitimi

Sokrates ikibinbeşyüz yıl önce eğitimi, çocuklara erdem ve bilgi kazandırma olarak tanımlamıştı. Gerçektende bilgi ve erdem birbirlerinden ayrı bağımsız olarak düşünülemez. Okulların yeni nesli yetiştirirken bu ikisini birlikte yapması beklenmektedir. Yeni neslin eğitimi bilgi ve değerler üzerinde yükselmelidir. Çağın getirdiği olumsuz durumlar karşısında okullar, öğrencilerinin iyi tercihler yapabilmesi için iyi yetişmiş, ahlaki karakteri düzgün öğrenciler yetiştirmelidir.

Bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş, karakter sahibi insanlara bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. İnsanlar iyi ahlaki karakterlere kendiliğinden sahip olamazlar. Bundan dolayı öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması kaçınılmaz olarak okulların temel hedefleri arasındadır (Gökçeğöz Karatekin ve diğerleri, 2003).

Okullarda değerler eğitiminin verilebilmesi için uygun bir Karakter/değer eğitimi okul programına ihtiyaç olduğu aşikârdır. Karakter/değer Okulu Programı aile, okul ve çevreyi birlikte organize eden bir program olmalıdır.

Karakter/değer eğitimi öğretmenden idari personele, hizmetliden servis sürücüsüne uzanan, öğrenciyle muhatap olan her bireye çeşitli düzeylerde sorumluluk yükleyen bir çalışmadır. Şüphesiz ki karakter eğitimine aile katılımının da önemi büyüktür. Okulda öğretmenler seçilen karakter özelliği/değer üzerinden çalışmalar yaparken aileler de bu değeri besleyen girişimlerde bulunabilmelidirler. Etkinlikler bütüne ait parçalardan sadece biridir. Okulda, sınıf içinde yapılacak çalışmalar aile ve çevrenin de dahil olduğu bir atmosfere dönüştürülmezse beklenen verim elde edilemez. Etkinlikler, oyun, grup çalışması, sınıf etkinliği, araştırma, röportaj, proje çalışması, deney, münazara, panel, forum, çalışma kağıtları üzerinden kritik etme ve değerlendirme olarak düzenlenmelidir (Gökçeğöz Karatekin ve diğerleri, 2003).

Davranışçı modele göre ceza ve ödüle dayalı davranış değişikliğinin kalıcı olmadığı anlaşılmıştır. Değer/karakter eğitimsi etkinlikleri düzenlerken; anlatım, telkin ve öğüt vermenin ötesine taşımak gerektiğini bilmelidir ve uygun olan strateji-yöntem-teknikleri kullanılmalıdır. Değer/karakter eğitimsi etkinlikleri düzenlerken; örnek model olma, örnek olay, hikâyeleştirme, empati, drama, karşılaştırma, sınıflama, yordama, görüşme, problem çözme, sinema-film-tiyatro seyretme, değer açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakeme gibi yöntem ve tekniklerden faydalanabilmelidir.

2.6.Tutum

Tutumla ilgili literatür incelendiğinde birçok tanımlı bulmak mümkündür. Aldag ve Stearns, (1990) tutumlar bireylerin nesnelere, olaylar ve kişiler ile ilgili olarak sahip olduğu inançlar, duygular ve davranışsal eğilimleridir. Baysal, (1981) öğrenme üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahip olan tutum “bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir toplumsal objeye ya da olaya karşı deneyim ve bilgilerine dayanarak örgütlediği bilişsel, duyuşsal ve davranışsal bir tepki olarak tanımlanmaktadır. Tutum ölçekleri ise bir kimsenin ya da kümenin nelere, ne derecede önem verdiğini, o duruma ilişkin ne düşündüğünü ve ne hissettiğini saptamaya yarayan ölçme araçlarıdır (Yeşilyaprak, 2000). Şimşek’e (2000: 136) göre tutum, “belirli koşullar altında özel tercih ve kararları seçme eğilimidir”. Öncül’e (2000: 1082) göre ise “belirli kişilere, nesnelere, olaylara ya da kurumlara vb. karşı her zaman aynı türden (olumlu, olumsuz

ya da yansız gibi) davranmamıza yol açan sürekli ve değişmez bir inanç, duygu ve eğilim”dir.

Bireylerin belli bir kişiyi, grubu, kurumu veya bir düşünceyi kabul ya da reddetme şeklinde gözlenen, duygusal bir hazır oluşluk hali veya eğilimidir. Tutum bir bireye atfedilen bir eğilimdir. Gözlenebilen, ortaya konan davranış değil, davranışa hazırlayıcı bir eğilimdir (Yetkin ve Daşcan, 2008:644).

Bireylerin sahip oldukları tutumların davranışlarını yönlendirdiği bir gerçektir. Tutum ile davranış arasındaki ilişkinin anlaşılabilmesi ve tutumdan davranışın yordayabilmesi öncelikli olarak tutumların güvenilir bir biçimde ölçülmesine bağlıdır. Sosyal psikologlar bu nedenle, tutumların ölçülmesinde kullanılan çeşitli teknikler geliştirmişlerdir. Mülakat, davranış gözlemi, psiko fizyolojik ölçümler, tutum ölçekleri bu tekniklerden bazılarıdır (Aydın, 2002).

Alternatif ölçme değerlendirme araçları, geleneksel ölçme değerlendirme araçlarının aksine, öğrencilerin sadece bilişsel gelişimlerini değil; aynı zamanda duyuşsal ve psiko-motor gelişimlerini de ölçer. Ürün dosyası (portfolyo), süreç odaklı olan performans değerlendirme, rubrikler (derecelendirilmiş puanlama anahtarı), kavram haritası, kelime ilişkilendirme, tanılayıcı dallandırılmış ağaç, yapılandırılmış grid, gözlem, görüşme, öz değerlendirme, akran değerlendirme ve grup değerlendirme gibi araçlar alternatif ölçme ve değerlendirme araçları kapsamındadır (Çalışkan ve Yiğittir, 2008:278).

Değerler, insanların tutum ve davranışlarını etkiler; tutum ve davranışları belirleme, biçimlendirme ve yönlendirmede önemli rol oynarlar. Bireylerin önemli problemlerini ve kişinin benimsedikleri değerler hakkında güvenilir bilgileri dikkate almadan anlamak, değerlendirmek ve yorumlamak zordur. Bireylerin, grupların ve çeşitli kültürlerin değerleri hakkında bilgi edinerek, onların tutum ve davranışlarını büyük ölçüde önceden kestirebiliriz (Dilmaç;1999:13).

Rokeach’a göre tutum, bir değerden farklıdır. Tutum, belirli bir nesne ya da durum etrafında birkaç inancın organizasyonuna işaret eder. Değer ise, çok özel bir durum için tek bir inanca işaret eder. Değer ve tutum birçok açıdan farklılık gösterir: Değer ve tutum, verilen bir nesne ya da duruma odaklanır; fakat değer bir inançtır, tutum ise birkaç inancın organizasyonuna işaret eder. Bir değer, nesne ve durumlardan üstündür; fakat tutum ise, belirli bazı nesne ve durumlar üzerine odaklanır. Değer, bir standart iken tutum standart değildir. Değerler, bir kişinin kişilik yaratılışı ve bilişsel sistemi içinde tutumlara göre daha merkezi bir durumdadırlar ve bu nedenle,

davranışlar kadar tutumların da belirleyicisidirler. “Tutumlar, sosyal değerlerin ön oluşumuna bağlıdır”, “tutumlar, değerleri ifade ederler”, “tutumlar, değerlerin işlevleridir” gibi ifadelerle belirtilir (İşcan Demirhan, 2007).

Tutumları doğrudan doğruya gözleyemeyiz, ancak bir bireyin yaptıklarını yordayabiliriz. Gözlenememelerine karşın bireylerin tutumları; sevgilerini, nefretlerini ve davranışlarını önemli ölçüde etkiler. Davranışlarımızın çoğu gibi tutumlarımızda öğrenme yoluyla kazanılmıştır. Aslında tutumlar bir bireyin kazanılmış kişilik özelliklerinin bir parçasıdır ve diğer kazanılmış kişilik özellikleri gibi klasik veya edimsel koşullanma yoluyla veya modellerin gözlenmesi ve taklit yoluyla öğrenilmiştir (Morgan, 1999:363). Morgan (1999)’a göre tutumların üç bileşeni vardır. Bunlar duygu bileşeni, bilişsel bileşeni ve davranışsal bileşenlerdir. Çoğu kez tutumlardan davranışları yordayabilmek mümkündür.

İnanç ve tutumlar öğretmenin kararlarını ve dolayısıyla da sınıftaki eylemlerini etkilerken, bir taraftan da öğrencilerin bilgiyi nasıl algıladıklarına, ona nasıl müdahale ettiklerine ve nihayet bununla ne yaptıklarına etki etmektedir. Konunun başarılı bir şekilde işlenip öğrenilebilmesi için bu inanç ve tutumların diğer şeyler gibi öğretmen ve öğrenciler arasında paylaşılması gerekir. Bunun için öğretmenin kendisinin ve öğrencilerin inançlarının farkında olması ve bunların sınıfta ne düzeyde paylaşıldığını sorgulaması gerekir (Mariani, 1999). Çünkü, aynı öğrenme ortamlarında bulunsalar bile, farklı inançlara sahip öğrenciler farklı öğrenme yaşantıları edinmektedirler. İnanç ve tutumlar öğrencilerin hem formal hem de informal öğrenmeleri üzerinde büyük bir etkiye sahiptir (Pillay, 2002). Böylece inanç ve tutumlar okulun eğitimsel çıktıları üzerinde önemli bir rol oynamaktadırlar.

Yeni müfredat standartlarında his (duygu) ve tutumun önemi üzerine vurgu yaparız. Bunun sebebi ise insanoğlunun duygu ve tutumun değerler üzerinde olan etkisini anlamasıdır. Duygu ve tutumun birçok olumlu değerleri son günlerde belirtilmiştir. Hissetmenin iletişimin aktarımın aşılamanın ve paylaşmanın etkileri, güçlendirmenin, büyütmenin ve güdülemenin etkileri vardır. Bu değerler yaşamın en anlamlı şekilde tanımak için his ve tutumlar oluşturmaktadır. Dahası sadece duygu gelişip ilerlediğinde ahlaki karakter kazanılmış olmaktadır (Xiaoman, 2006).

Tutumlar değerleri ortaya koyma, değerleri yapma ve gerçekleştirme işlevini ortaya koyarlar. Birey sahip olduğu değerler çerçevesinde hareket eder. Örnek olarak; birey kendisini merhametli, fedakâr, cömert ve yardımsever birisi olarak görüyorsa yardıma muhtaç, fakir olan insanlara karşı insancıl yönü ağır basacak yardım etme

eğiliminde bulunacaktır. Bu davranış o kişinin yardımsever bir tutuma sahip olduğunu göstermektedir.

Yardımseverlik, toplumda dayanışma ve bağığın sonucu ortaya çıkmış bir tutumdur. Bir toplumun varlığını sürdürebilmesi, toplum içindeki dayanışmaya dolayısıyla da bireylerin yardımseverlik tutumunu sergileyerek davranışa dönüştürmelerine bağıdır (Kolukısa ve diğeri, 2008). Bu açıdan bakıldığında değer toplumda var olması gereken kurallar bütünü, tutum ise olumlu ya da olumsuz değer davranışa dönüşmüş halidir. Olumlu tutuma sahip olan bir bireyin değer sistemini algılaması ve uygulaması da olumludur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümünde; araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1.Araştırmanın Modeli

Araştırma hem nicel hem de nitel araştırma tekniklerine uygun olarak tasarlanmıştır.

Araştırmada, etkinlik temelli yardımseverlik değer eğitiminin uygulandığı deney grubu ile etkinlik temelli yardımseverlik değer eğitiminin uygulanmadığı kontrol grubunun tutumları arasındaki farkı ortaya koymak amacıyla ön test-son test kontrol gruplu deneysel yöntem kullanılmıştır.

Ön test-son test kontrol gruplu desen, sosyal bilimlerde yaygın kullanılan karışık bir desendir. Katılımcılar, deneysel işlemde önce ve sonra bağımlı değişkenle ilgili olarak ölçülürler. Ön test-son test kontrol gruplu desen bir ilişkili desendir. Çünkü aynı kişiler bağımlı değişken üzerinde iki kez ölçülürler (Büyüköztürk, 2001: 21). Aşağıda Tablo 7’de ön test-son test kontrol gruplu desen sembolize edilmiştir.

Tablo 7
Öntest-Sontest Kontrol Gruplu Desen

Öntest		Sontest		
DG	R	Ö ₁	X	Ö ₃
KG	R	Ö ₂		Ö ₄

Yukarıdaki şekildeki sembollerin anlamı aşağıdaki gibi açıklanmaktadır: DG deney grubunu, KG kontrol grubunu; R, deneklerin gruplara yansız (Random) atandığını; Ö₁ ve Ö₃, deney grubunun öntest ve sontest ölçümlerini; Ö₂ ve Ö₄, kontrol grubunun öntest ve sontest ölçümlerini; X deney grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişkeni (deneysel değişkeni) göstermektedir.

Desenin mantığı şu şekilde özetlenebilir:

1. R, ilgili değişkenler üzerinde sadece şansla oluşan farklılıklara sahip grupları yaratır.
2. Ö₁ – Ö₃, öntest ve sontest gözlemleri arasında grubu etkileyen kontrol edilmemiş herhangi bir değişken ve deneysel değişken nedeniyle deney grubunda oluşan farkı gösterir.

3. $\bar{O}_2 - \bar{O}_4$, öntest ve sontest gözlemleri arasında grubu etkileyen kontrol edilmemiş her hangi bir değişken nedeniyle kontrol grubunda oluşan farkı gösterir.

4. $(O_1 - O_3) - (O_2 - O_4)$, deney değişkeninin etkisini gösterir.

Araştırmada kullanılan deneysel model Tablo 8’deki şekilde tasarlanmıştır.

Tablo 8
Araştırmada Uygulanan Deneysel Model

Gruplar	Ön-test	İşlem	Son-test
Deney	T1	ETTYDE uygulanan grup	T2
Kontrol	T1	ETTYDE uygulanmayan grup	T2

ETTYDE: Etkinlik Temelli Yardımseverlik Değer Eğitimi

Deneysel araştırma desenin de görüldüğü gibi 4. sınıf programında yer alan yardımseverlik değer eğitimi amaç ve kazanımlarının öğrencilere kazandırılması için hazırlanan etkinlikler sadece deney grubuna uygulanmıştır. Kontrol grubunun, deney grubuna uygulanan etkinlik temelli yardımseverlik değerler eğitiminden (ETTYDE) etkilenmemesine özen gösterilmiştir. Deney grubu ve kontrol grubuna deneysel işlemden önce ön-test uygulanmıştır. Aynı test deneysel işlemin sonunda gruplara son-test olarak uygulanmıştır.

Araştırmada, yardımseverlik değeri ve değer eğitimine ilişkin bulgular ise nitel araştırma tekniklerinden görüşme tekniği yardımıyla toplanmıştır.

Nitel araştırmalar, üzerinde araştırma yapılan kişilerin sahip oldukları deneyimlerden yararlanma, duygu ve düşüncelerini anlayabilme bakımından tercih edilen bir araştırma tekniğidir (Ekiz, 2003:25). Nitel yöntemlerden en sık olarak kullanılan görüşme yöntemi; olay, olgu ya da kavramlarla ilgili insanların duygu ve düşüncelerini, bilgi ve tecrübelerini açıklamada kullanılan etkili bir yöntemdir.

3.2. Çalışma Grubu

Deney ve Kontrol Grubu

Araştırma 2008–2009 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi Kırşehir ili Akçakent ilçesi Şeyh Şamil İlköğretim Okulu’nda öğrenim görmekte olan 4. sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmada deney grubu ve kontrol grubu seçilmiştir. Araştırmada 4/B sınıfı deney grubu (24 öğrenci), 4/A sınıfı kontrol grubu (23 öğrenci) olarak seçilmiştir. Deney grubunda bulunan öğrencilerin 12’si kız 12’si ise erkektir.

Kontrol grubunun ise, 19'u kız 4'ü erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı Tablo 9'da özetlenmiştir.

Tablo 9:

Başarı Testine Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Açısından Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıf	Öğrenci sayısı	Kız	Erkek
4/A	23	19	4
4/B	24	12	12
Toplam	47	31	16

$p > .05$

Deney ve Kontrol Gruplarının Oluşturulmasında aşağıdaki süreç izlenmiştir:

Araştırmada deney ve kontrol gruplarının belirlenmesi amacıyla öncelikle okulda bulunan 4-A ve 4-B sınıfı öğrencilerin kişisel dosyaları incelenerek, öğrencilerin bir önceki sınıftaki karne başarı notları ve ailelerinin gelir durumları tespit edilmiştir. Sonraki aşamada ise öğrenci düzeylerinin belirlenmesi amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen bir başarı testi her iki sınıfta bulunan öğrencilere uygulanmıştır. Başarı testi sonuçlarına göre 4-B sınıfı deney grubu, 4-A sınıfı ise kontrol grubu olarak seçilmiştir. Başarı testi sonucu elde edilen puanlar ilişkisiz t testi ile test edildiğinde ise Tablo 10'daki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 10

Öğrenci Derse İlişkin Başarı Puanları Buldukları Gruplara Göre Bağımsız T-Testi Sonuçları

Grup	n	\bar{x}	s	t	p
4-A	23	51.13	14.858	.099	.921
4-B	24	50.71	14.232		

$p > .05$

Tablo 10 incelendiğinde, analiz sonuçlarına göre grupların başarı testi puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı (Deney Grubu $\bar{x} = 50.71$, $s = 14.23$; Kontrol grubu: $\bar{x} = 51.13$, $s = 14.85$ ve $p > .05$) olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda başlangıçta her iki grupta yaklaşık olarak aynı düzeyde olduklarını söylemek mümkündür.

Öğrenci Tanıma ve Gözlem Formu'ndan elde edilen bilgiler doğrultusunda 4/A sınıfı aile aylık gelir ortalamasının 793,47 TL.; 4/B sınıfı aile aylık gelir ortalaması ise 767,91 TL.'dir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerine uygulanan “başarı testi” sonuçlarının karşılaştırılması, “öğrenci tanıma ve gözlem formu”ndan elde edilen karne notları ve ailenin aylık gelir durumu aritmetik ortalama sonuçlarından da anlaşılacağı üzere iki grup da birbirine benzer özellikler göstermektedir. Cinsiyet açısından ise 4/B sınıfı 4/A sınıfına göre daha dengeli bir dağılım göstermektedir.

Deneysel İşlem Basamakları

Araştırmada yapılmış tüm işlemler aşağıdaki şekilde gerçekleştirilmiştir:

1. İlk aşamada ilköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersine ait Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler öğrenme alanı, Hep birlikte ünitesinde yer alan “yardımseverlik” değeri seçilmiştir.
2. “Başarı testi”, “Öğrenci tanıma formu”, “Öğrenci görüşme formu” “Yardımseverlik tutum ölçeği ve geliştirilmiştir.
3. “Yardımseverlik” değerinin eğitimine yönelik “etkinlikler” geliştirilmiştir.
4. Araştırmaya başlamadan önce, her iki grupta yer alan öğrencileri etkinliklere dayalı yöntem ve tekniklere alıştırmak için 2 ders saati (80 dakika) bilgilendirme yapılmıştır. Bu aşamada öğrencilere uygulanan öğrenme stratejisi hakkında açıklamalar yapılmış ve örnekler gösterilmiştir.
5. Deney ve kontrol gruplarının belirlenmesi için “Başarı testi” uygulanmıştır. Öğrencilerin deney öncesi uygulanan teste ilişkin başarı puanlarının arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını “ilişkisiz t-testi” ile sınanmıştır. Aynı zamanda iki grup öğrencilerini tanıma amaçlı “Öğrenci tanıma formu” nda yer alan bilgiler de dikkate alınmıştır.
6. Deney ve Kontrol gruplarına hazırlanan “Yardımseverlik tutum ölçeği” ön test olarak uygulanmıştır.
7. Deney grubunda araştırmanın amaçları doğrultusunda geliştirilen etkinlik temelli öğretim yapılırken, kontrol grubunda normal müfredat çerçevesinde sınıf öğretmeni tarafından öğretim gerçekleştirilmiştir. Kontrol grubunda temel kaynak olarak ders kitabı kullanılmıştır. Ek etkinlikler uygulanmamıştır.
8. Deney grubunda ise aşağıda belirtilen tarihler arasında çizelgede belirtilen etkinlikler uygulanmıştır. Süreç toplam 13 hafta, 26 oturum ve 52 ders saatinin kapsayacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Bir ders saati 40 dakikadan, bir oturum

ise 80 dakikadan oluşmaktadır. Haftada 2 oturum gerçekleştirilmiştir. Etkinlik temelli yardımseverlik değer eğitiminin öğretim süreci ve sürece ilişkin bulgular sonradan araştırmacı tarafından değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmacı tarafından deney grubuna uygulanan süreç Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11
Araştırmacı Tarafından Deney Grubuna Uygulanan Süreç

Hafta	Tarih	Etkinlik	Oturum	Konu
1.Hafta	2–6 Mart 2009	Etkinlik 1	1.2.Oturum	Ünitenin geneline bakış ve yardımseverlik değeri
2.Hafta	9–13 Mart 2009	Etkinlik 2,3	3.4.Oturum	Cömertlik
3.Hafta	16–20 Mart 2009	Etkinlik 4,5	5.6.Oturum	Empati, Fedakarlık
4.Hafta	23–27 Mart 2009	Etkinlik 6,7	7.8.Oturum	Gönüllülük, Hayırseverlik
5.Hafta	30 Mart–3 Nisan 2009	Etkinlik 8,9	9.10.Oturum	İşbirliği
6.Hafta	6–10 Nisan 2009	Etkinlik 10,11	11.12.Oturum	İyilikseverlik
7.Hafta	13–17 Nisan 2009	Etkinlik 12,13	13.14.Oturum	Paylaşmak
8.Hafta	20–24 Nisan 2009	Etkinlik 14,15	15.16.Oturum	Merhamet, Yardımseverlik
9.Hafta	27 Nisan–1 Mayıs 2009	Etkinlik 16,17	17.18.Oturum	Merhamet, Yardımseverlik
10.Hafta	4–8 Mayıs 2009	Etkinlik 18	19.20 Oturum	Yardımseverlik
11.Hafta	11–15 Mayıs 2009	Etkinlik 19	21.22.Oturum	Yardımseverlik
12.Hafta	18–22 Mayıs 2009	Etkinlik 20	23.24.Oturum	Sosyal Sorumluluk
13.Hafta	25–29 Mayıs 2009		25.26.Oturum	Değerlendirme

9. Tüm gruplara son test olarak; “Yardımseverlik tutum ölçeği” uygulanmıştır.

10. Deney grubu öğrencilerinin “yardımseverlik” değeri ve değerler eğitimi ile ilgili görüşleri, öğrenci görüşme formunda yer alan sorular aracılığıyla yapılan görüşme sayesinde belirlenerek değerlendirilmiştir.

3.3.Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler, nicel ve nitel araştırma tekniklerine uygun olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ölçekler aracılığıyla toplanmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin başlangıç seviyelerini ölçmek amacıyla bir “başarı testi”, öğrencileri

tanımak amacıyla “öğrenci tanıma formu”, öğrencilerin tutumlarını belirlemek amacıyla bir “yardımseverlik tutum ölçeği” ve değer eğitimi hakkındaki öğrencilerin görüşlerini tespit etmek amacıyla bir “görüşme formu” geliştirilmiştir. Bu araçlar aşağıda ayrıntılı şekilde açıklanmıştır.

3.3.1.Verileri Toplama Araçları

3.3.1.1.Başarı Testi

Araştırmada deney ve kontrol gruplarının belirlenmesi amacıyla öğrencilere yönelik olarak 4.sınıf sosyal bilgiler programı “Hep birlikte” ünite ve tema kazanımları göz önünde tutularak; ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve üniteyle ilgili 4.sınıf sosyal bilgiler kaynaklarından da faydalanılarak araştırmacı tarafından bir başarı testi geliştirilmiştir.

Başarı testi,, çoktan seçmeli ve 4 seçenekli olarak 50 madde den oluşturulmuştur. Hazırlanan bu test geçerlik ve güvenirlik analizi amacıyla çalışma grubunun dışında 46 kişilik bir öğrenci grubuna uygulanmıştır. Uygulama sonuçları İteman istatistik programında analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda maddelerin ayırt edicilik güçleri belirlenerek, düzeltilmesi ve testten çıkarılması gereken sorular belirlenmiştir. Analiz sonuçları doğrultusunda ayırt edicilik değeri .40’ın altında olan maddeler testten çıkarılmış, düzeltilmesi gereken maddeler ise uzman görüşleri doğrultusunda yeniden düzenlenerek teste eklenmiştir. Sonuçta başarı testi toplam 30 maddeden oluşmuştur (Ek.1).

Başarı testinin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.84 olarak bulunmuştur. Bu değer başarı testinin kabul edilebilir bir güvenirlik değerine sahip olduğunu göstermektedir. Kapsam geçerliliği için ise literatür taraması yapılmış, üniversitelerde ve alanda görev yapan uzman görüşleri alınmış ve temalarda yer alan kazanımların örneklendirilmesine dikkat edilmiştir.

Geçerlik ve güvenirlik çalışmasından geçen test öğrencilerin başlangıçtaki seviyelerini belirlemek amacıyla çalışma grubunda bulunan öğrenciler uygulanmış, elde edilen sonuçlar Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12

Deney ve Kontrol Grubunda Bulunan Öğrencilere Uygulanan Başarı Testine İlişkin Bağımsız T Testi Sonuçları

Gruplar	n	\bar{x}	S	df	t	p
Deney	24	50.71	14.23	45	.099	.921
Kontrol	23	51.13	14.85			

$p > .05$

Analiz sonucunda öğrencilerin başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [$t = 0,099$, $df = 45$, $p > ,05$]. Bu durumda, başlangıçta her iki grupta bulunan öğrencilerin başarı düzeyinin aynı olduğunu söylemek mümkündür.

3.3.1.2. Öğrenci Tanıma Formu

Araştırmada, deney ve kontrol gruplarının belirlenmesi için “Başarı testi” nin dışında “Öğrenci tanıma formu” kullanılmıştır. Bu form “Öğrenci tanıma formu” esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir. 4/A sınıfı ile 4/B sınıfı öğrencileri arasındaki benzerlikler ve farklılıkların tespit edilmesi için özellikle sınıflar arası ailelerin gelir durumlarının ve öğrencilerin karne başarılarının tespit edilmesinde “Öğrenci tanıma formu” kullanılmıştır (Ek.2).

3.3.1.3. Görüşme Formu

Araştırmada, deney grubundaki öğrencilerin, “yardımseverlik” değerine ve değer eğitime ilişkin görüşlerini almak üzere araştırmacı tarafından “öğrenci görüşme formu” geliştirilmiştir. Görüşme soruları hazırlanırken önce literatür taraması yapılmıştır. 4.sınıf sosyal bilgiler dersi “Gruplar, kurumlar ve sosyal beceriler” öğrenme alanı, “Yardımseverlik” değeri kazanımları ile “Hep birlikte” ünitesinin tema kazanımları da dikkate alınarak, görüşme soruları hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme soruları, üniversitenin eğitim fakültesinde görev yapan alan uzmanlarına sunulmuş, uzman görüşleri de alındıktan sonra gereken düzeltmeler yapılmış ve görüşme formunun son şekli verilmiştir.

Görüşmede öğrencilere aşağıdaki sorular sorulmuştur: (Ek.3).

1. Yardımseverlik deyince ne anlıyorsunuz?
2. Yardımseverlik değer eğitime niçin ihtiyaç vardır?
3. Okullarda “yardımseverlik” eğitimi nasıl verilmelidir? Bu konuda örnekler verebilir misiniz?

4. Yardımsever bireylerin olmadığı bir toplumda ne tür sorunlarla karşılaşılır?
5. Yardımseverlik ile ilgili hangi etkinlikleri yapıyorsunuz? Yaptığınız etkinlikler sonunda yardımseverliği öğrenebiliyor musunuz? Yeterince yardımsever biri olduğunuz konusundaki düşünceleriniz nelerdir?
6. Sizce “yardımseverlik değeri” nerede öğretilmelidir? Niçin?
 - Okulda
 - Evde
 - Çevrede

Görüşme formu, yarı yapılandırılmış açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Yarı yapılandırılmış açık uçlu soruları Rubin (1983), “açık uçlu anket görüşmesi” şeklinde isimlendirmiştir. Açık uçlu anket görüşmesi standart sorulardan oluşmakta ve görüşülen birey bu sorulara istediği tarzda cevaplar vermekte ve öznel olarak düşüncelerini açıkça ifade etmektedir.

Yıldırım ve Şimşek (2005:120)’e göre görüşme yoluyla, deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar ve zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlenemeyeni anlamaya çalışırız. Bu süreçte sorulan sorulara, karşı tarafın rahat, dürüst ve doğru bir şekilde tepkide bulunmasını sağlamak görüşmecinin temel görevidir. Brannigan (1985)’a göre, yapılandırılmış görüşmede amaç, görüşülen bireylerin verdikleri bilgiler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları saptayarak karşılaştırmalar yapmaktır. Kuş (2003:185)’a göre, araştırmada açık uçlu soruların kullanılması, görüşme sürecine daha fazla esneklik kazandırmakta, görüşülenlere daha fazla konuşma imkânı vermekte ve daha detaylı bilgiler almayı sağlamaktadır.

Yaklaşık 30 dakika süren ve okulda boş bulunan sınıflarda gerçekleştirilen öğrenci görüşmelerinin, öğrencilerin görüşme formunda sorulan sorulara verdikleri cevaplar görüşme sırasında araştırmacı tarafından kısa notlar şeklinde yazılarak kaydedilmiştir. Toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra, her soruyla ilgili öne çıkan görüş ve düşünceler araştırmacı tarafından yorumlanmış ve değerlendirilmiştir.

3.3.1.4.Yardımseverlik Tutum Ölçeği

Bu araştırmada ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisini ölçerek, geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. Bunun için önce 43 maddelik beşli

likert tipi “Yardımseverlik Tutum Ölçeği” geliştirilmiştir. Hazırlanan maddelerden olumlu-olumsuz durumlarının sayı olarak birbirine yakın olmasına özen gösterilmiştir. 43 maddenin 23 maddesi olumlu, 20 maddesi olumsuzdur. Ölçeğin oluşturulmasında ve maddelerin yazılmasında kapsam geçerliği için 12 akademisyen, 6 alan uzmanının görüşlerinden ve ilgili literatürden faydalanılmıştır.

Ön uygulama yapılarak ölçeğin güvenilirliği tespit edilmiş ve hazırlanan standart ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirliği hesaplanmıştır. Veri toplama aracının yapı geçerlik çalışması faktör analizi ile yapılmış, ölçeğin kaç boyutlu olduğu belirlenmiş. Faktör analizi sonucunda, faktör yük değeri, 40 ve üstündeki maddeler alınmış, düşük olanlar ise ölçek dışı bırakılmıştır. Faktör yük değeri, maddelerin faktörlerle olan ilişkisini açıklayan bir katsayıdır. Bu şekilde ölçeğin yapı geçerliliği sağlanmış olacaktır. Ölçek son hali ile bu alanda uzman araştırmacılara verilmiş, ölçeğe yönelik görüşler dikkate alınarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bu şekilde anketin kapsam geçerliliği sağlanmıştır (Ek.4).

Ölçekte yer alan ifadeler; “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum”, “biraz katılıyorum”, “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” şeklinde derecelendirilmiştir. Puanlamada ise olumlu durumda “tamamen katılıyorum” 5, “katılıyorum”a 4 puan verilerek devam edilir. Olumsuz durumlarda ise, bunun tersi olarak “hiç katılmıyorum”a 5, “tamamen katılıyorum”a 1 puan verilir. Puanlamadan sonra bireysel cevaplar toplanır ve toplam puan hesaplanır.

Ölçekte yer alan ifadelerin puanlaması ise Tablo 13’teki gibidir.

Tablo 13
Ölçekte Yer Alan İfadelerin Sınırları ve Verilen Puanlama

Verilen Puan	İfadeler	Sınırı
5	Tamamen katılıyorum	4.20-5.00
4	Katılıyorum	3.40-4.19
3	Biraz katılıyorum	2.60-3.39
2	Katılmıyorum	1.80-2.59
1	Hiç katılmıyorum	1.00-1.79

3.3.2. Ölçme Aracının Geçerliliğinin ve Güvenirliliğinin Belirlenmesi

Ölçme aracının geçerliliğini belirlemek amacıyla kapsam ve yapı geçerliliğine bakılmıştır. Güvenirliliğini belirlemek amacıyla ölçeğin geneliyle ve her bir alt boyutunun Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısına bakılmıştır.

3.3.2.1.Kapsam Geçerliliği

Bir bütün olarak ölçeğin ve ölçekteki her bir maddenin amaca ne kadar hizmet ettiğinin belirlenmesi amacıyla kapsam geçerliliğine bakılmıştır. Ölçme aracının kapsam geçerliliğinin belirlenmesi; ölçekteki her bir maddenin ve ölçeğin bütünü, ölçme amacına uygun olup olmadığı, ölçülmek istenen özelliği ne oranda temsil ettiğini belirlemek için konu alanı uzmanları ile ölçme ve değerlendirme uzmanlarından görüşler alınmıştır. Alınan görüşler doğrultusunda, 43 maddenin bazılarında düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca ölçme aracının deneme uygulanmasından sonra yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla yapılan faktör analizi sonucunda faktörlerin isimlendirilmesinde, faktörler içerisindeki maddelerin faktörlerle uyuşup uyuşmadığını belirlemek amacıyla da uzmanlardan görüşler alınmıştır. Geliştirilen ölçme aracının son şeklinin anlaşılabilirliğinin değerlendirilmesine yönelik olarak alınan uzman görüşü sonucunda, deneme ölçeği kapsam olarak uygun hale getirilmiştir.

3.3.2.2.Yapı Geçerliliği

Ölçeğin yapı geçerliliğinin belirlenmesi için faktör analizi yapılmıştır. Deneme uygulaması çalışma grubunun dışındaki 263 öğrenciye uygulanmış ancak 14 öğrenci eksik ve hatalı kodlama yaptığından geçersiz sayılmış, işleme konulmamıştır. Geriye kalan 249 öğrencinin; ölçek içerisindeki maddelerin hangi boyutlardan oluştuğu, ölçeğin ölçmeye çalıştığı özellikleri ne derece ölçtüğünü belirlemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Ölçeğin ölçmeye çalıştığı özellikleri ve ölçek içerisindeki maddelerin bu özellikleri ne derece ölçtüğünü belirlemek amacıyla öncelikle faktör analizi (exploratory factor analysis) uygulanmıştır. Analize başlamadan önce ölçeğin faktörleştirmeye uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla KMO ve Bartlett's test sonuçlarına bakılmıştır. Analiz sonucunda KMO (.85) ve Bartlett's değerleri, ölçeğe ait verilerin faktörleştirmeye uygun olduğunu göstermiştir.

Faktör analizinde; temel bileşenler analizi (principle component analysis) yöntemi ile dik döndürme yöntemlerinden varimax yöntemi kullanılmıştır. Önemli faktör sayısına karar verilirken özdeğeri 1'in üzerinde olan faktörler alınmıştır. Ayrıca önemli faktörler sayısına karar verilirken dağılım grafiği de (scatter plot) dikkate alınmıştır.

Analize 43 madde alınmıştır. Analize alınan 43 madde içerisinde 17 maddenin faktör yük değerlerinin, madde faktör toplam korelasyon değerlerinin düşük ve aynı

Faktör analizi sonucunda elde edilen faktörlerin her birinin açıkladığı varyans, madde sayıları, boyutlara ve ölçeğin geneline ait Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısına bakılmış ve sonuçlar Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15
Ölçekteki Faktörlerin Madde Sayıları, Özdeğerleri, Açıkladıkları Varyanslar ile Güvenirlik Katsayıları

Faktörler	Madde Sayıları	Öz değer	Açıklanan Varyans	Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı
1. Faktör	5	5,948	22,876	.68
2. Faktör	5	2,042	7,854	.71
3. Faktör	4	1,481	5,698	.71
4. Faktör	3	1,347	5,179	.46
5. Faktör	3	1,197	4,603	.63
6. Faktör	3	1,120	4,309	.57
7. Faktör	3	1,002	3,856	.46
Ölçeğin Tamamı	26		54,38	.85

Tablo 15’de görüldüğü üzere birinci faktörde 5, 2. faktörde 5, üçüncü faktörde 4, dördüncü faktörde 3, beşinci faktörde 3, altıncı faktörde 3 ve yedinci faktörde 3 olmak üzere ölçekte 26 madde bulunmaktadır. Belirlenen yedi (7) faktör ölçeğin ölçemeye çalıştığı özelliğe ait toplam varyansın % 54’nü açıklamaktadır. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla ölçeğin geneline ve alt boyutların güvenilirliğine Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ile bakılmıştır. Buna göre ölçeğin geneline ait güvenilirlik katsayısı; 0.85 iken 1. faktörün 0.68, 2.ve 3. faktörün 0.71, 4. faktörün 0.46, 5. faktörün 0.63, 6.faktörün 0.57 ve 7.faktörün ise 0.46 bulunmuştur.

“Yardımseverlik tutum ölçeği” toplam 7 faktörde 26 madde ile ölçülmektedir. Faktörlerin genel dağılımına baktığımızda: 1.Faktörde Fedakârlık adı verilen ve varyansın 22.876’sını açıklayan, 5 maddeden oluşan, özdeğeri 5.948’le en yüksek seviyededir ve güvenilirlik katsayısı 0.68’dir. 2.Faktörde: Merhamet adı verilen ve varyansın 7.854’ünü açıklayan, 5 maddeden oluşan, özdeğeri 2.042’dir ve güvenilirlik katsayısı 0.71’dir. 3.Faktör: Sosyal sorumluluk adı verilen ve varyansın 5.698’ini

açıklayan, 4 maddeden oluşan, özdeğeri 1.481'dir ve güvenilirlik katsayısı 0.71'dir. 4.Faktör: İşbirliği adı verilen ve varyansın 5.179'unu açıklayan, 3 maddeden oluşan, özdeğeri 1.347'dir ve güvenilirlik katsayısı 0.46'dır. 5.Faktör: Paylaşmak adı verilen ve varyansın 4.603'ünü açıklayan, 3 maddeden oluşan, özdeğeri 1.197'dir ve güvenilirlik katsayısı 0.63'tür. 6.Faktör: Gönüllülük adı verilen ve varyansın 4.309'unu açıklayan, 3 maddeden oluşan, özdeğeri 1.120'dir ve güvenilirlik katsayısı 0.57'dir. 7.Faktör: Cömertlik adı verilen ve varyansın 3.856'sını açıklayan, 3 maddeden oluşan, özdeğeri 1.002'dir ve güvenilirlik katsayısı 0.46 olarak tespit edilmiştir.

3.4.Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizinde hem nicel hem de nitel analiz teknikleri uygulanmıştır.

3.4.1.Nicel verilerin analizi

Araştırmada nicel verilerin analizinde, aritmetik ortalama, frekans, bağımsız t testi ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubu öntest ve son test tutum puanları ile elde edilen tutum puanlarının karşılaştırmasında bağımsız t testi; tutum ölçeğinde yer alan boyutların ayrı ayrı analizi ve grupların tutum puanlarını belirlemek için Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Yine deney ve kontrol grubunun cinsiyet ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre tutum puanlarının analizinde Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

Gelir düzeyine göre analiz yapılırken, aylık geliri 0- 750 TL arasında olanlar düşük gelir, 750–1500 TL. arasında olanlar orta gelir ve 1500 TL. ve üzeri olanlara yüksek gelir olarak belirlenmiştir. Ancak 1500 ve üzeri gelir grubuna sahip olan olmadığı için bu seçenek analizlere dahil edilmemiştir.

3.4.2.Nitel verilerin analizi

Araştırmanın konusu olan “yardımseverlik değeri”nin ilköğretim 4. sınıf öğrencilerine etkinlik temelli öğretimi sürecinde değer eğitimi yaklaşımlarının hepsi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan değer eğitimi yaklaşımları şunlardır:

1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı (Telkin)
2. Değer Açıklama Yaklaşımı (Değer ayırımı ya da belirginleştirme)
3. Değer Analizi Yaklaşımı
4. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı ya da Ahlaki Gelişim (İkilem)

Toplanan nitel verilerin analizinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, görüşme sürecinde kullanılan sorulara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Betimsel analizde, görüşülen öğrencilerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara çok defa yer verilmiştir. Betimsel analiz yapılmasındaki amaç, elde edilen bulguları düzenleyerek yorumlamak ve anlam bütünlüğü içinde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce mantıklı ve anlaşılır bir biçimde betimlenmiş, daha sonra bu betimlemeler yorumlanmıştır.

Yıldırım ve Şimşek'in (2005) ifade ettikleri gibi betimsel analizi dört adımda gerçekleştirilmiştir;

- 1.** Araştırma sorularından ve görüşme ve/veya gözlemde yer alan boyutlardan yola çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur.
- 2.** Bu çerçeveye göre veriler işlenmiştir. Daha önce oluşturulan çerçeveye göre elde edilen veriler okunmuş ve organize edilmiştir. Bu aşamada veriler tanımlama amacıyla seçilmiş, anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmiştir. Ayrıca bu aşamada, sonuçlar yazılırken kullanılacak doğrudan alıntılar da seçilmiştir.
- 3.** Bulgular ve organize edilmiş veriler tanımlanmıştır ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.
- 4.** Bulgular yorumlanmıştır. Bulgular arasında neden sonuç ilişkileri açıklanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, veri toplama araçlarının uygulanması sonucu elde edilen bulgular, araştırmanın amaçları dahilinde alt problemlere göre analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Alt Problem 1: İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde, “yardımseverlik” değerinin etkinlik temelli öğretiminin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesi ve sonrası ölçümlere göre tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmada ilk olarak deney ve kontrol grubu öğrencilerinin yardımseverlik değerine ilişkin deney öncesi tutumlarını belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen tutum ölçeği uygulanmış, ölçeğin bütününe yönelik elde edilen sonuçlar Tablo 16’ da sunulmuştur.

Tablo 16
Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test Tutum Puanlarına İlişkin Bağımsız T Testi Sonuçları

Grup	n	\bar{x}	S	t	p
Deney	24	114.00	14.74	.861	.39
Kontrol	23	117.30	11.25		

$p > .05$

Tablo 16’deki sonuçlar analiz edildiğinde, deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön test tutum puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı, ($t = .861$, $p > .05$) her iki grupta yer alan öğrencilerin de başlangıçta yardımseverlik değeri ile ilgili olarak benzer tutumlara sahip oldukları görülmektedir. Bu durum uygulanacak olan etkinliklere başlamadan önce grupların tutum olarak aynı düzeyde olmaları açısından olumlu görülmektedir.

Araştırmada sonraki aşamada etkinliklere dayalı yardımseverlik değer eğitiminin uygulanmasından sonra, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin yardımseverlik değerine ilişkin deneysel işlem sonrası tutumlarını tespit etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen tutum ölçeği tekrar uygulanmış, elde edilen sonuçlar Tablo 17’ de sunulmuştur.

Tablo 17
Deney ve Kontrol Gruplarının Son Test Tutum Puanlarına İlişkin Bağımsız T Testi Sonuçları

Grup	n	\bar{x}	s	t	p
Deney	24	121.95	6.82	2.174	.035*
Kontrol	23	114.08	16.32		

p<.05*

Tablo 17’deki sonuçlar analiz edildiğinde, öğrencilerin deneysel işlem sonrası puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu (t=2.174, p<.05) sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar uygulanan etkinlik temelli yardımseverlik değer eğitiminin deney grubunda yer alan öğrencilerin genel tutumlarını olumlu yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir. Okuyucuya daha ayrıntılı şekilde bilgi sunabilmek amacıyla deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin tutum ölçeğinden elde ettikleri puanlara ilişkin ayrıntılı bilgiler Tablo 20’de özetlenmiştir.

Tablo 18
Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Betimsel İstatistikler

Gruplar	n	Ön Test		Son Test		Fark (Erişi)
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	
Deney Grubu	24	114.00	14.741	121.958	6.8237	7.9583
Kontrol Grubu	23	117.30	11.251	114.087	16.3204	-3.2174

Tablo 18’de görüldüğü gibi toplam 26 maddeden oluşan ölçeğin deney öncesi uygulamasından, kontrol grubunun ortalaması 117.30 iken deney grubunun ortalaması 114.00’dir. Ölçeğin deney sonrası uygulamasından ise kontrol grubundaki öğrencilerin

tutum düzeyleri, yaklaşık 114.00 puana düşerken deney grubundaki öğrencilerin tutum puanlarının yaklaşık 122 puana yükseldiği görülmektedir. Her iki grubun deney öncesi ile deney sonrası yapılan ölçümlerdeki tutum puanlarının farklarına bakıldığında, deney grubunda tutum puanları yükseldiği, kontrol grubunda ise düştüğü görülmektedir.

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin tutum puan ortalamaları kontrol edildiğinde; deney grubu ortalamasının 7,9583 arttığı, kontrol grubu puanlarının ise 3,2174 puan azaldığı görülmektedir. Dolayısıyla grupların erişim puanları farklılık göstermektedir. Her ne kadar yukarıda son test tutum puanlarına göre bağımsız t testi ile bir karşılaştırma yapıldı ise de, daha ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla erişim puanları karşılaştırılarak sonuçlar Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19
Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Erişim Puanlarına İlişkin Bağımsız T Testi Sonuçları

Grup	N	\bar{x}	s	t	Sd	p
Deney	24	7.9583	14.284	3.016	45	.004*
Kontrol	23	-3.2174	10.791			

p<.05*

Tablo 19’deki sonuçlar analiz edildiğinde, öğrencilerin erişim puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır [t = 3,016, p<.05]. Bu ise “yardımseverlik” değerinin etkinlik temelli öğretimin yapıldığı deney grubundaki öğrencilerin tutum puanları üzerinde olumlu bir etki gösterdiği şeklinde yorumlanabilir. Kontrol grubunda yer alan öğrencilerin puanlarında ise çok fazla olmasa da bir azalma olduğu görülmektedir. Bu durum ilköğretim programında yer alan amaç ve kazanımlar doğrultusunda ders kitabında var olan etkinliklerin öğrencilerin yardımseverlik değerine karşı olan tutumlarına önemli bir katkı sağlamadığı şeklinde de yorumlanabilir.

4.1.1.Birinci Alt Problemin Boyutlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde fedakârlık, merhamet, sosyal sorumluluk, işbirliği, paylaşma, gönüllülük ve cömertlik boyutlarının deneysel işlem sonrası ölçümlere göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın bu aşamasında yardımseverlik değeri alt boyutlarının (fedakarlık, merhamet, sosyal sorumluluk, işbirliği, paylaşma, gönüllülük ve cömertlik) deneysel işlem sonrası deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum puanları sırasıyla analiz edilmiş ve açıklanmıştır.

4.1.1.1. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde “fedakârlık” boyutunun deneysel işlem sonrası ölçümlere göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın bu aşamasında tutum ölçeğinde yer alan boyutlar ayrı ayrı ele alınarak analiz edilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak *Fedakârlık* boyutuna ilişkin deney ve kontrol gruplarının tutum puanları Man withney U testi ile sınanarak sonuçlar Tablo 20’de özetlenmiştir.

Tablo 20
Öğrencilerin “Fedakârlık” Boyutuna Ait Tutum Puanlarının Buldukları Gruplara Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	24	27.60	662.50	189.500	.054
Kontrol	23	20.24	465.50		

p>.05

Tablo 20 incelendiğinde, 4.sınıf sosyal bilgiler dersinde uygulanan etkinlikler sonucunda, yardımseverlik değerinin alt boyutlarından olan “fedakârlık” alt boyutuna

yönelik olarak, deney grubundaki öğrenciler ile her hangi bir etkinlik uygulanmayan kontrol grubu öğrencilerinin tutum puanları arasında, anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$U = 189,500$, $p > .05$]. Sıra ortalamaları dikkate alındığında ise deney grubundaki öğrencilerinin tutum puanlarına ait sıra ortalamaları (27,60) kontrol grubundaki öğrencilerin tutum puanlarına ait sıra ortalamalarından (20,24) görece daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu durum istatistiksel olarak anlamlı değildir.

4.1.1.2. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde “merhamet” boyutunun deneysel işlem sonrası ölçümlere göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın bu aşamasında tutum ölçeğinde yer alan boyutlar incelenerek analiz edilmeye devam edilmiştir. Bu bağlamda ikinci olarak *Merhamet* boyutuna ilişkin deney ve kontrol gruplarının tutum puanları Man withney U testi ile sınanarak sonuçlar Tablo 21’de özetlenmiştir.

Tablo 21
Öğrencilerin “Merhamet” Boyutuna Ait Tutum Puanlarının Buldukları Gruplara Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	24	25.29	607.00	245.00	.495
Kontrol	23	22.65	521.00		

$p > .05$

Tablo 21 incelendiğinde, 4.sınıf sosyal bilgiler dersinde uygulanan etkinlikler sonucunda, yardımseverlik değerinin alt boyutlarından olan “merhamet” alt boyutuna yönelik olarak, deney grubundaki öğrenciler ile her hangi bir etkinlik uygulanmayan kontrol grubu öğrencilerinin tutum puanları arasında, anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$U = 245,00$, $p > .05$]. Sıra ortalamaları dikkate alındığında ise deney grubundaki öğrencilerinin tutum puanlarına ait sıra ortalamaları (25,29) kontrol grubundaki öğrencilerin tutum puanlarına ait sıra ortalamalarından (22,65) görece daha yüksek olduğu söylenebilir. Ancak bu durum istatistiksel olarak anlamlı değildir.

4.1.1.3. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde “sosyal sorumluluk” boyutunun deneysel işlem sonrası ölçümlere göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın bu aşamasında tutum ölçeğinde yer alan boyutlar en küçük ayrıntısına kadar analiz edilmiştir. Bu bağlamda üçüncü olarak *Sosyal sorumluluk* boyutuna ilişkin deney ve kontrol gruplarının tutum puanları Man withney U testi ile sınanarak sonuçlar Tablo 22’de özetlenmiştir.

Tablo 22
Öğrencilerin “Sosyal Sorumluluk” Boyutuna Ait Tutum Puanlarının Buldukları Gruplara Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	24	26.19	628.50	223.500	.243
Kontrol	23	21.72	499.50		

p>.05

Tablo 22 incelendiğinde, 4.sınıf sosyal bilgiler dersinde uygulanan etkinlikler sonucunda, yardımseverlik değerinin alt boyutlarından olan “sosyal sorumluluk” alt boyutuna yönelik olarak, deney grubundaki öğrenciler ile her hangi bir etkinlik uygulanmayan kontrol grubu öğrencilerinin tutum puanları arasında, anlamlı bir farklılık göstermemektedir [U = 223,500, p>.05]. Sıra ortalamaları dikkate alındığında ise deney grubundaki öğrencilerinin tutum puanlarına ait sıra ortalamaları (26,19) kontrol grubundaki öğrencilerin tutum puanlarına ait sıra ortalamalarından (21,72) görece daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu durum istatistiksel olarak anlamlı değildir.

4.1.1.4. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde “iş birliği” boyutunun deneysel işlem sonrası ölçümlere göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın bu aşamasında tutum ölçeğinde yer alan boyutlar ayrı ayrı ele alınarak analiz edilmeye devam edilmiştir. Bu bağlamda dördüncü olarak *İşbirliği*

boyutuna ilişkin deney ve kontrol gruplarının tutum puanları Man withney U testi ile sınanarak sonuçlar Tablo 23’te özetlenmiştir.

Tablo 23
Öğrencilerin “İş Birliği” Boyutuna Ait Tutum Puanlarının Buldukları Gruplara Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	24	25.60	614.50	237.500	.341
Kontrol	23	22.33	513.50		

$p > .05$

Tablo 23 incelendiğinde, 4.sınıf sosyal bilgiler dersinde uygulanan etkinlikler sonucunda, yardımseverlik değerinin alt boyutlarından olan “iş birliği” alt boyutuna yönelik olarak, deney grubundaki öğrenciler ile her hangi bir etkinlik uygulanmayan kontrol grubu öğrencilerinin tutum puanları arasında, anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$U = 237,500$, $p > ,05$]. Sıra ortalamaları dikkate alındığında ise deney grubundaki öğrencilerinin tutum puanlarına ait sıra ortalamaları (25,60) kontrol grubundaki öğrencilerin tutum puanlarına ait sıra ortalamalarından (22,33) görece daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu durum istatistiksel olarak anlamlı değildir.

4.1.1.5. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde “paylaşma” boyutunun deneysel işlem sonrası ölçümlere göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın bu aşamasında tutum ölçeğinde yer alan boyutlar ayrı ayrı ele alınarak analiz edilmeye devam edilmiştir. Bu bağlamda beşinci olarak *Paylaşma* boyutuna ilişkin deney ve kontrol gruplarının tutum puanları Man withney U testi ile sınanarak sonuçlar Tablo 24’de özetlenmiştir.

Tablo 24
Öğrencilerin “Paylaşma” Boyutuna Ait Tutum Puanlarının Buldukları Gruplara Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	24	25.10	602.50	249.500	.534
Kontrol	23	22.85	525.50		

$p > .05$

Tablo 24 incelendiğinde, 4.sınıf sosyal bilgiler dersinde uygulanan etkinlikler sonucunda, yardımseverlik değerinin alt boyutlarından olan “paylaşma” alt boyutuna yönelik olarak, deney grubundaki öğrenciler ile her hangi bir etkinlik uygulanmayan kontrol grubu öğrencilerinin tutum puanları arasında, anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$U = 249,500$, $p > .05$]. Sıra ortalamaları dikkate alındığında ise deney grubundaki öğrencilerinin tutum puanlarına ait sıra ortalamaları (25,10) kontrol grubundaki öğrencilerin tutum puanlarına ait sıra ortalamalarından (22,85) görece daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu durum istatistiksel olarak anlamlı değildir.

4.1.1.6. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde “gönüllülük” boyutunun deneysel işlem sonrası ölçümlere göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın bu aşamasında tutum ölçeğinde yer alan boyutlar ayrıntısıyla incelenmiş ve istatistiksel analizi yapılmıştır. Bu bağlamda altıncı olarak *Gönüllülük* boyutuna ilişkin deney ve kontrol gruplarının tutum puanları Mann Whitney U testi ile sınanarak sonuçlar Tablo 25’de özetlenmiştir.

Tablo 25
Öğrencilerin “Gönüllülük” Boyutuna Ait Tutum Puanlarının Buldukları Gruplara Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	24	25.27	606.50	245.500	.502
Kontrol	23	22.67	521.50		

$p > .05$

Tablo 25 incelendiğinde, 4.sınıf sosyal bilgiler dersinde uygulanan etkinlikler sonucunda, yardımseverlik değerinin alt boyutlarından olan “gönüllülük” alt boyutuna yönelik olarak, deney grubundaki öğrenciler ile her hangi bir etkinlik uygulanmayan kontrol grubu öğrencilerinin tutum puanları arasında, anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$U = 245,500$, $p > ,05$]. Sıra ortalamaları dikkate alındığında ise deney grubundaki öğrencilerinin tutum puanlarına ait sıra ortalamaları (25,27) kontrol grubundaki öğrencilerin tutum puanlarına ait sıra ortalamalarından (22,67) görece daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu durum istatistiksel olarak anlamlı değildir.

4.1.1.7. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde “cömertlik” boyutunun deneysel işlem sonrası ölçümlere göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın bu aşamasında tutum ölçeğinde yer alan boyutlar ayrı ayrı ele alınarak analiz edilmeye devam edilmiştir. Bu bağlamda yedinci olarak *Cömertlik* boyutuna ilişkin deney ve kontrol gruplarının tutum puanları Man withney U testi ile sınanarak sonuçlar Tablo 26’da özetlenmiştir.

Tablo 26
Öğrencilerin “Cömertlik” Boyutuna Ait Tutum Puanlarının Buldukları Gruplara Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	24	28.13	675.00	177.00	.016*
Kontrol	23	19.70	453.00		

$p < .05^*$

Tablo 26 incelendiğinde, 4.sınıf sosyal bilgiler dersinde uygulanan etkinlikler sonucunda, yardımseverlik değerinin alt boyutlarından olan “cömertlik” alt boyutuna yönelik olarak, deney grubundaki öğrenciler ile her hangi bir etkinlik uygulanmayan kontrol grubu öğrencilerinin tutum puanları arasında, anlamlı bir farklılık göstermektedir [$U = 177,00$ $p < ,05$]. Sıra ortalamaları dikkate alındığında ise deney grubundaki öğrencilerinin tutum puanlarına ait sıra ortalamaları (28,13) kontrol grubundaki öğrencilerin tutum puanlarına ait sıra ortalamalarından (19,70) görece daha yüksek olduğu söylenebilir.

4.2.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Alt Problem 2: Öğrencilerin tutum düzeyleri arasında; cinsiyet ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre anlamlı bir fark var mıdır?

4.2.1.Öğrencilerin Tutum Puanlarının Cinsiyete Göre Analizleri

Kontrol ve deney grubunda yer alan öğrencilerin, deneysel işlem öncesi ve sonrası tutum puanları arasında, cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği Mann Whitney U testi ile sınıarak sonuçlar Tablo 27 ve 28’de özetlenmiştir.

Tablo 27

Kontrol Grubunun Kız ve Erkek Öğrencilerin Ön Test, Son Test, Erişi (Fark) Ortalamaları Arasındaki Farkın Test Edilmesi (Mann-Whitney U Testi)

	Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Öntest	Kız	19	13.08	248.50	17.500	.096
	Erkek	4	6.88	27.50		
Sontest	Kız	19	12.71	241.50	24.500	.270
	Erkek	4	8.63	34.50		
Fark (Erişi)	Kız	19	11.76	223.50	33.500	.713
	Erkek	4	13.13	52.50		

$p > .05$

Tablo 27’de yer alan veriler incelendiğinde, kontrol grubunda yer alan öğrencilerin hem ön test hem de son test tutum puanları arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığı ($p > .05$) görülmüştür. Cinsiyet değişkenine göre erişki puanları arasında da anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 28

Deney Grubunun Kız ve Erkek Öğrencilerin Ön test, Son test ve Erişi (Fark) Ortalamaları Arasındaki Farkın Test Edilmesi (Mann-Whitney U Testi)

	Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Öntest	Kız	12	13.46	161.50	60.500	.506
	Erkek	12	11.54	138.50		
Sontest	Kız	12	12.38	148.50	70.500	.931
	Erkek	12	12.63	151.50		
Fark (Erişi)	Kız	12	9.92	119.00	41.000	.072
	Erkek	12	15.08	181.00		

$p > .05$

Tablo 28’de yer alan deney grubuna ilişkin veriler incelendiğinde de, cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin ön test ve son test tutum ve erişim puanları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yapılan birçok araştırmanın sonucunda cinsiyet değişkeninde kız ya da erkekler arasında fark olduğunu ortaya koyan araştırmalar olduğu gibi fark olmadığını ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur. Lollis ve arkadaşları’nın (1999) ahlaki uyumun kardeşler arası sosyalleşmeyle ilgisini belirlemek için, iki ve dört yaşlarında çocukları olan 40 anne-baba üzerinde incelemeler yapmışlardır. Kardeşler arasında gerçek hayat ikilemelerinin çözümünde, umursama mı yoksa hakkaniyeti gözetmede cinsiyet farklılıkları üzerinde durulmuş; cinsiyete bağlı olarak bir fark gözlenmemekle birlikte, hem kızlar hem erkekler hakkaniyeti umursamaya göre daha önemli olduğunu belirtmişlerdir. Gibson ve Schwartz (1998), kadınlar ve erkekler, değer türleri arasındaki uyumlu ve uyumsuz ilişkileri benzer biçimde ifade etmişlerdir. Ayrıca kadınlar ve erkekler, değer türlerinin önemini hemen hemen aynı biçimde sıralamışlardır. Roe (1980)’nin çalışmasında çocuklara bazı açık uçlu sorular sorulmuştur: Sonuçta kız ve erkeklerin empati düzeyi arasında bir fark bulunamamıştır.

Akbaş (2004)’ın araştırmasında kız öğrenciler, demokratik değerlere ve temel değerlere erkek öğrencilere göre daha üst düzeyde ulaşmışlardır. Geleneksel değerlere, çalışma-iş değerlerine, bilimsel değerlere ulaşma düzeylerinde cinsiyet açısından herhangi bir farklılık olmamıştır. Sarı (2005)’nin araştırmasında ise, erkek öğrencilerin değerleri benimseme düzeyleri bilimsel değerler dışındaki tüm değerler alanında kız öğrencilerden daha yüksektir.

Gömlüksüz (2007) tarafından yapılan araştırmada; İnsan haklarına ilişkin görüşlerde kızlarla erkekler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Hem erkek hem de kız öğrencilerin insan haklarına ilişkin görüşleri “tamamen katılıyorum” düzeyindedir. Bu sonuca göre lise öğrencileri insan haklarına saygılıdırlar. Özensel (2007) tarafından yapılan çalışmada; Milliyetçilik (milli/ulusal bilinç) faktörü açısından erkekler ve kızlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Dürüşlük faktörü açısından da erkekler ve kızlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Keskinoğlu (2008)’nun araştırmasında; değerler eğitimi programının, öğrencilerin değerleri kazanımlarını artırma ile saldırganlık düzeylerini azaltmada etkili olup olmadığı incelenmiştir. Cinsiyet açısından bakıldığında “Değerler Eğitim Programına” katılan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin azalmasında ve ahlaki olgunluk düzeylerinin gelişmesinde kız veya erkek oluşlarına göre fark olmadığı tespit edilmiştir. Aladağ (2009) Deney grubundaki erkek öğrencilerin Duyuşsal Düzey Ölçeği puan ortalamaları 42,08 iken, kız öğrencilerin puan ortalamaları 46,36’dır. Bu bulgu, uygulama sonrası deney grubunda öğrencilerin duyuşsal düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ve bu anlamlılığının kız öğrenciler lehine olduğunu göstermektedir.

4.2.2.Öğrencilerin Tutum Puanlarının Ailenin Gelir Durumuna Göre Analizleri

Deney ve kontrol grubu öğrencileri ailelerinin aylık gelirlerine göre tutum düzeyleri arasında farklılık gösterip göstermediklerine bakılmıştır. Bunun için Mann Witney U Testi kullanılmıştır.

Analizi yapmadan önce ailelerin gelirleri gruptaki gelir ortalamaları ve ortanca değerleri dikkate alınarak grupta ayrılmıştır. Buradaki ölçüt her iki grup için 750 TL belirlenmiştir. Buna göre aylık geliri 0- 750 TL arasında olanlara düşük gelir (1), 750-1500 TL arasında olanlar orta gelir (2), 1500 TL ve üzeri alanlara yüksek gelir (3) olarak gruplamalar yapılmıştır. Ancak yüksek gelir düzeyinde aile olmadığı için bu grup değerlendirmeye alınmamıştır.

Gelir durumuna göre tutumlar arasında bir farklılık olup olmadığı Mann Whitney U Testi ile sınanarak Tablo 29 ve 30’da sunulmuştur.

Tablo 29

Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Öntest, Sontest, Erişi (Fark) Ortalamalarının Gelir Durumuna Göre Test Edilmesi (Mann-Whitney U Testi)

	Gelir	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Öntest	Düşük	11	10.95	120.50	54.500	.478
	Orta	12	12.96	155.50		
Sontest	Düşük	11	10.36	114.00	48.000	.265
	Orta	12	13.50	162.00		
Fark (Erişi)	Düşük	11	11.59	127.50	61.500	.780
	Orta	12	12.38	148.50		

p>.05

Tablo 30

Deney Grubundaki Öğrencilerin Öntest, Sontest ve Erişi (Fark) Ortalamaları Gelir Durumuna Göre)) Test Edilmesi (Mann-Whitney U Testi)

	Gelir	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Öntest	Düşük	14	10.96	153.50	48.500	.207
	Orta	10	14.65	146.50		
Sontest	Düşük	14	10.96	153.50	67.000	.860
	Orta	10	14.65	146.50		
Fark (Erişi)	Düşük	14	13.00	182.00	63.000	.681
	Orta	10	11.80	118.00		

p>.05

Tablo 29'a bakıldığında kontrol grubundaki öğrencilerin; deney öncesi, deney sonrası ve deney öncesi ile deney sonrası tutum puanları arasındaki tutum fark ortalamaları ailelerinin gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu ise kontrol grubundaki öğrencilerin tutum puanları üzerinde ailelerinin gelir durumlarının etkili olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Deney grubundaki, öğrencilerin tutum puanlarının ailelerinin gelir durumuna göre Tablo 30'daki sonuçlara bakıldığında ise kontrol grubundaki öğrenciler ile benzer sonuçlar söz konusudur. Deney grubundaki öğrencilerin deney öncesi, deney sonrası ve erişim fark puan ortalamaları ailelerinin gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Bu ise değer eğitiminde öğrencilerin tutum düzeyleri arasında; ailenin gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmadığı şeklinde açıklanabilir.

Bu durum öğrencilerin tutum puanları üzerinde ailelerinin gelir durumlarının etkili olmadığını göstermektedir.

Yapılan birçok araştırmanın sonucunda ailenin gelir durumu değişkenine bakıldığında araştırma bulgularımızı destekler niteliktedir. Milson ve Ekşi (2003) öğrencilerin sosyo-ekonomik statüsü ve yerel toplum tipinden çok fazla etkilenmemektedir. Akbaş (2004), Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri, onların demokratik değerlere, bilimsel değerlere ve temel değerlere ulaşma düzeylerinde farklılığa neden olmamıştır. Gibson ve Schwartz (1998), Kadınlar ve erkekler, değer türleri arasındaki uyumlu ve uyumsuz ilişkileri benzer biçimde algılamaktadırlar. Ayrıca kadınlar ve erkekler, değer türlerinin önemini hemen hemen aynı biçimde sıralamışlardır.

Yine yapılan birçok araştırmanın sonucunda ailenin gelir durumu değişkenine bakıldığında; araştırma bulgularımızın tersine, gelir durumu yüksek ailelerin lehine anlamlı fark olduğu ortaya çıkmıştır.

Ahola (2000), yüksek eğitim düzeyine sahip ve aynı zamanda zengin olan ailelerden gelen çocukların, üniversiteye geldiklerinde uyum sorunları yaşamadıklarını, az eğitilmiş ve düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden gelen öğrencilerin ise üniversiteye başladıklarında bir kültür şoku yaşadıklarını, bu öğrencilerin kendilerini bir yabancı gibi hissettiklerini ifade etmiştir. Astill, Feather ve Keeves (2002), öğrencilerin değerleri üzerinde cinsiyetin, kültürel geçmişin, dinin, ailenin sosyal statüsünün, aile ve arkadaş grupları tarafından sahip olunan değerlerin, okul ve öğretmenlerden daha etkili olduğu saptanmıştır.

Kaya (2006) tarafından “8. sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Dersi Kavramlarının Öğrenilmişlik Düzeyi” isimli yüksek lisans tez çalışmasında, 8. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık ve insan hakları dersi kavramlarının öğrenilmişlik düzeyi tespit edilmesi amaçlanmıştır. “Araştırma sonunda ;“kendisine ait odaları bulunan öğrencilerin kendisine ait odası bulunmayan öğrencilere göre daha başarılı olduğu”, “maddi olarak yeterli gelire sahip aile öğrencileri, maddi yönden yetersiz gelire sahip olan aile öğrencilerinden daha başarılı oldukları” sonuçlarına ulaşılmıştır. Ersoy (2007), öğretmenler ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin etkisini, görsel ve yazılı basının olumsuz etkisini ve toplumdaki yanlış inanışları sosyal bilgiler dersinde, vatandaşlık eğitiminde en önemli sorunlar olarak görmekte-dirler. Sarı (2007), okulların yaşam

kalitesi sosyo-ekonomik düzey bakımından karşılaştırıldığında ise, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre en düşük okul yaşam kalitesi ortalaması, alt sosyo-ekonomik düzeydeki okullara aittir. Keskin (2008) “Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması konulu çalışmasında”; Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi arttıkça öğrencilerin değerlere yönelik puanlarının da arttığını söylemektedir.

Araştırma sonuçları, ailenin gelir durumu değişkenin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ancak, çocuğun tutumlarını kesin olarak olumlu yönde etkilediğini söylemek ne kadar zor ise, olumsuz olarak etkilediğini söylemek de bir o kadar zordur. Çünkü çocuğun tutum geliştirme sürecinde pek çok faktör birlikte etkili olabilmektedir. Bunlar; çocuğun cinsiyeti, yaşı, ailesi, kişiliği, eğitimi, çevresi, arkadaşları, okulu ve öğretmenleri gibi daha pek çok faktörü sayabiliriz.

4.3.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Alt Problem 3: Etkinlik temelli yardımseverlik değer eğitiminin öğretim süreci ve sürece ilişkin bulgular nelerdir?

Yardımseverlik değerinin etkinliklere dayalı olarak öğretimi sürecinde, öncelikle 13 haftalık bir öğretim planı yapılmıştır. Bu 13 haftanın 12’si etkinliklere dayalı değer öğretimi, son haftası ise değerlendirme süreci şeklinde gerçekleştirilmiştir. Aşağıda haftalar bazında gerçekleştirilen öğretim süreci ve bu sürecin analizi ayrıntılı şekilde sunulmuştur.

I.HAFTA: ETKİNLİK 1 1.2.OTURUM, 2-6 Mart 2009

Bu haftanın konusu ünitenin girişi ve yardımseverlik değerinin genel tanıtımı şeklinde organize edilmiştir. Bu bağlamda hafta içerisinde her biri iki ders saati yani 80 dakikadan oluşan toplamda 160 dakikalık iki oturum gerçekleştirilmiştir. Oturumlara ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde ilk olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen

ders planı ve etkinlik formu Tablo 31 ve 32’de bir plan dâhilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda analiz edilmiştir.

Tablo 31
Ders Planı 1

1.2.OTURUM
ÜNİTENİN GENELİNE BAKIŞ VE YARDIMSEVERLİK DEĞERİ
DERS PLANI 1

Sınıf: 4. sınıf

Ders: Sosyal Bilgiler

Öğrenme Alanı: Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler

Ünite: Hep Birlikte

Tarih: 2-6 Mart 2009

1. Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir.
2. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinlikler önerir.
3. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini ifade edebilme.
4. Toplumdaki insanların birbirlerine “yardım etmesi” gerektiğini ifade eder.
5. Çevresindeki insanlara yardımsever şekilde davrandıklarında ne tür davranışlarla karşılaştıklarını söyleyebilme.
6. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılarak, yardımsever olmanın insanları mutlu ettiğini ve iç huzura kavuşturduğunu ifade eder.
7. Yardımseverliği gönüllülük esasında yapar
8. Yardımseverlikle ilgili bir kampanyayı başlatır ve yürütür ve sonuçlandırır.
9. Yardımseverlikle ilgili düzenlenen bir gezide, gezi öncesinde-gezi sırasında ve gezi sonrasındaki davranışlarıyla yapılan faaliyetin önemini fark eder
10. Kahramanlık hatıralarından dersler çıkararak yardımseverlik değerini içselleştirme

Eğitsel Değer:
Yardımseverlik

Eğitsel Beceri:
Sebeup-sonuç ilişkisini belirleme

Materyal-Araç-Gereç:
Çalışma kâğıdı, Ansiklopediler, Sözlükler, Ders kitabı.

Süre: 40+40+40+40=160 dakika

- Hazırlık:**
1. Öğrenme alanı hakkında bilgi sahibi olunur.
 2. Ünitenin tanıtımı yapılır.
 3. Kazandırılacak beceri bilinir
 4. Kazandırılacak değer hakkında bilgi sahibi olunur
 5. Derste işlenecek olan sayfalar incelenir

Tablo 31 devam...**Amaçlar:**

1. İnsanların belli amaçları doğrultusunda oluşturdukları sosyal örgüt, resmi kurum ve grupların ne anlama geldiğini kavratmak.
2. Bireylerin yaşantılarına göre; çevresindeki sosyal problemleri ya da ihtiyaçlarını gidermede grup, kurum ve sosyal örgütlerin önemini kavratmak
3. Grup üyelerinin kendilerine, gruplara, kurumlara ve sosyal örgütlerle etkileşimde bulunmaları gerektiğini anlamalarını sağlamak
4. Okulunda ve yakın çevresinde düzenlenen etkinliklere katılmayı istekli kılama
5. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinliklere önderlik etmeyi sağlama.
6. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini kavratmak.
7. Yardımseverlik değerinin insan yaşamındaki önemini kavratmak
8. Grup üyelerinin kendilerine ve başkalarına karşı “yardımseverlik” göstermeleri gerektiğini anlamalarını sağlamak
9. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılmayı teşvik etmek
10. Yardımseverliğin bir gönüllülük işi olduğunu bilmek
11. Yardımseverlikle ilgili bir kampanyayı nasıl yapacağını bilmek
12. Yardımseverlikle ilgili katılacağı bir gezide neler yapması gerektiğini bilme
13. Kahramanlık hatıralarını okuma, dinleme yoluyla yardımseverlik değerini kavrama

Kazanımlar:

1. İnsanların belli bir amaç çerçevesinde oluşturdukları sosyal örgüt, resmi kurum ve grupları fark eder.
2. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir.
3. Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir.

Değer Öğretim Yaklaşımı:

Değer açıklama

Yöntem:

Soru-cevap, düz anlatım, grup tartışması.

Süreç ve Değerlendirme:

1. Öğrencilerin sayfaları incelemeleri ve fotoğraflarla ünitenin ismi arasında bağlantı kurmaları sağlanır
2. Amaçlar ile kazanımlar tahtaya yazılır ve öğrencilere açıklanır
3. Kavramlar hakkında öğrencilerin ön bilgileri yoklanır (ailede dayanışma, sosyal örgüt, toplumda dayanışma, kurum, sorumluluk, grup)
4. Soruların cevaplandırılmasını sağlayarak öğrencilerin ön bilgilerini yoklayınız.
5. Öğrencilerin bu üniteyle ilgili beklentileri öğrenilir.
6. Öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur ve çalışma kâğıtlarına yazılır.
 - ✓ Fotoğraflarla ünitenin adı arasında nasıl bir ilişki vardır?
 - ✓ Kavramlarla ilgili öğrencilerin ön bilgileri nelerdir?
 - ✓ Fotoğraflardaki gördüklerinizi anlatınız?
 - ✓ Ailenizde ortak yaptığınız işler nelerdir?
 - ✓ İnsanların toplum içinde yaşama sebepleri nelerdir?
 - ✓ Tek başına yapamayacağın bir işle karşılaştığında ne yaparsın?
 - ✓ Üye olduğun grup ve kulüpler hangileridir?
7. Oturum sonlandırılır.

Etkinlik sürecinde üniteye giriş, ünite hakkında öğrencilerin ön hazır bulunuşluk düzeyleri ve üniteye öğretilecek değer olan yardımseverlik konularıyla

ilgili bilgileri sınanmış ve buna göre “Hep birlikte ünitesine giriş” isimli etkinlik formu kullanılmıştır. Bu etkinlik formu tablo 32’de gösterilmiştir.

Tablo 32

Etkinlik 1. Hep Birlikte Ünitesine Giriş

Ailede Dayanışma:
Sosyal örgüt:
Toplumda Dayanışma:
Kurum:
Grup:
Sorumluluk:
Yardımlaşma:
Fotoğraflardaki gördüklerinizi anlatınız?
Ailenizde ortak yaptığımız işler nelerdir?
İnsanların toplum içinde yaşama sebepleri nelerdir?
Tek başına yapamayacağın bir işle karşılaştığında ne yaparsın?
Üye olduğun grup ve kulüpler hangileridir?

*Bu etkinlik araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 1

Ders planı 1 ve etkinlik 1 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilerin yardımseverlik ile ilgili konulardan olan: **ailede dayanışma, sosyal örgüt, toplumda dayanışma, kurum, grup, sorumluluk ve yardımlaşma** gibi kavramlara ilişkin bilgileri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda plan doğrultusunda dersin işlenmesinden sonra, kendilerine dağıtılan formlarda bahsedilen kavramlara ilişkin bilgilerini yazmaları istenmiş, daha sonra ders kitabında yardımseverlik değeri ile ilgili olarak sunulan fotoğraflar ve sorulan sorulara yazılı olarak cevap vermeleri istenmiştir. Yukarıda belirtilen kavramlardan, öğrencilerin sosyal örgüt ve yardımlaşma kavramlarına ilişkin etkinlik formlarına yazdıkları istatistiksel olarak tablolştırılmıştır. Ayrıca etkinlik formundaki “ailenizde ortak yaptığımız işler nelerdir?” ve “Üye olduğun grup ve kulüpler hangileridir?” sorularına alınan istatistiki veriler tablolştırılmıştır.

Öğrencilere uygulanan etkinlik formunda yer alan kavramlardan ilk olarak **ailede dayanışma** kavramı analiz edilmiştir. Etkinlik formundan elde edilen bulgulara göre öğrenciler ailede dayanışma deyince: “yardımlaşma”, “iş bölümü”, “işbirliği”,

“birlik beraberlik” ve “paylaşma” kavramlarıyla ailede dayanışmayı özdeşleştirmektedirler. Öğrenciler ailede dayanışmanın toplumsal yaşam için gerekli bir unsur olduğunu, dayanışma olmazsa toplumsal yaşamın zorluklarla dolu olacağını belirtmişlerdir. Bu bağlamda iki öğrenci;

- “Ailede dayanışma olmasaydı zor yaşardık” ifadesini kullanırken, diğer bir öğrenci,

- “Ailede dayanışma olmasa toplum ilerlemez” cümlesini kullanmıştır.

Bu durumda öğrencilerin ailede dayanışmayı toplumsal yaşam için oldukça önemli gördükleri, dayanışma olmazsa toplumsal yaşamın bir hayli güçlüklerle dolu olacağını ve insanların tek başlarına bu güçlüklerle baş etmelerinin mümkün olmadığını düşündükleri söylenebilir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formunun analiz edilmesi sonucunda ikinci olarak **sosyal örgüt** kavramı analiz edilmiştir. Öğrencilerin “sosyal örgüt” deyince toplam 8 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 33’te sunulmuştur.

Tablo 33
Deney Grubu Öğrencilerinin “Sosyal Örgüt” Kavramına İlişkin Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.İhtiyaçların hepsini devlet karşılayamadığı için gönüllülerin oluşturdukları topluluk.	7	30
2.Ortak bir amaç için bir araya gelmiş olan kişilerden oluşan teşkilat.	5	21
3.İnsanların bir arada toplanarak birbirine yardım etmesi.	5	21
4.Devlete bağlı çalışan kurum, ihtiyaçların karşılanması için oluşan birliktelik.	2	8
5.Kızılay kulübü.	2	8
6.Yeşilay kulübü.	1	4
7. Toplumla ilgili olan.	1	4
8. Gelir giderleri devlete bağlı.	1	4
Toplam	24	100

Tablo 33 incelendiğinde, öğrencilerin dağıtılan yardımseverlik etkinliğinde ikinci olarak “sosyal örgüt” kavramına ilişkin 8 farklı ifade kullandıkları görülmüştür. Buna göre öğrencilere uygulanan etkinlik formunda yer alan kavramlardan ikinci olarak **“sosyal örgüt”** kavramı analiz edilmiştir. Etkinlik formundan elde edilen bulgulara göre sosyal örgüt deyince 7 öğrenci “ihtiyaçların hepsini devlet karşılayamadığı için gönüllülerin oluşturdukları topluluk”, 5 öğrenci “ortak bir amaç için bir araya gelmiş olan kişilerden oluşan teşkilat”, 5 öğrenci “insanların bir arada

toplanaarak birbirine yardım etmesi”, 2 öğrenci “*devlete bağlı çalışan kurum, ihtiyaçların karşılanması için oluşan birliktelik*”, 2 öğrenci “*Kızılay kulübü*”, 1 öğrenci de “*Yeşilay kulübü*” şeklinde duygu ve düşünceleriyle sosyal örgütü açıklamışlardır. Öğrenciler sosyal örgütün toplumsal yaşam için gerekli bir unsur olduğunu ve toplumsal ihtiyaçların çözümünü devletin karşılayamadığında sosyal örgütün rol alması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda bir öğrenci;

- “*Toplumla ilgili olan*” ifadesini kullanırken, diğer bir öğrenci,
- “*Gelir giderleri devlete bağlı*” cümlesini kullanmıştır.

Bu durumda öğrencilerin sosyal örgütü kişilerin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamada oldukça önemli gördükleri, ortak amaçlar doğrultusunda gönüllü kişilerden oluşan, sorunları çözmeye yardımcı olan bir teşekkül olarak düşündükleri söylenebilir.

Öğrencilere uygulanan etkinlik formunda yer alan kavramlardan üçüncü olarak **toplumda dayanışma** kavramı analiz edilmiştir. Etkinlik formundan elde edilen bulgulara göre öğrenciler toplumda dayanışma deyince: en çok “*toplumdaki insanların birbirine yardım etmesi*”, “*işi yapmakta zorlanırdık*”, “*toplumdaki insanların birbirini sevmesi saygı göstermesi*”, “*hoşgörü*”, “*insanların birlik içinde hep beraber çalışması*”, ifadeleriyle toplumda dayanışmayı özdeşleştirmektedirler. Öğrenciler toplumda dayanışmanın aile dayanışmasını dahi etkileyen bir unsur olduğunu, toplumda dayanışmanın olduğu takdirde toplumsal yaşamın kolaylaşacağını ve toplumun her engeli aşacağını belirtmişlerdir. Bu bağlamda bir öğrenci;

- “*Toplumda dayanışma olmazsa ailede dayanışma olmaz*” ifadesini kullanırken, diğer bir öğrenci,
- “*Toplumun aşamayacağı hiçbir engel kalmaz*” cümlesini kullanmıştır.

Bu durumda öğrencilerin toplumda dayanışmayı toplumsal yaşam için oldukça önemli gördükleri, dayanışma olmazsa toplumsal yaşamın bir hayli güçlüklerle dolu olacağını ve insanların tek başlarına bu güçlüklerle baş etmelerinin mümkün olmadığını ifade etmektedirler. Aksi halde birbirine yardım etmeyen insanların sevgiden saygıdan ve hoşgörüden uzak bir toplumda yaşamın anlamsız olacağını düşündükleri söylenebilir.

Öğrencilere uygulanan etkinlik formunda yer alan kavramlardan dördüncü olarak **kurum** kavramı analiz edilmiştir. Etkinlik formundan elde edilen bulgulara göre öğrenciler kurum deyince: *devlete bağlı resmi kuruluş, tesis, aile, evlilik, müessese ve ortaklık* kavramlarıyla kurum kavramını özdeşleştirmektedirler. Öğrenciler kurumun

devlete bağılı çalışan ve topluma hizmet eden bir müessese olarak toplumsal yaşam için gerekli bir unsur olduğunu, kurumların olmadığı bir toplumda hizmetlerin aksayacağını ve insanların hizmet almakta zorlanacağını belirtmişlerdir. Bu bağlamda bir öğrenci;

- “*İnsanlara hizmet veren müesseselerdir*” ifadesini kullanırken, diğer iki öğrenci ise,

- “*Kurumlar olmasaydı toplumdaki hizmetler aksardı*” cümlesini kullanmıştır.

Bu durumda öğrencilerin “kurumu” toplumsal yaşam için oldukça önemli gördükleri, kurumların olmaması halinde yaşamın çekilmez bir hal alacağını ve insanların ancak kurumlar sayesinde hizmet aldıklarını düşündükleri söylenebilir.

Öğrencilere uygulanan etkinlik formunda yer alan kavramlardan beşinci olarak **grup** kavramı analiz edilmiştir. Etkinlik formundan elde edilen bulgulara göre öğrenciler toplumda grup deyince: “*ortak özellikler olan varlıklar, nesnelere bütünü*”, “*yardım etmek*”, “*insanların bir araya gelerek oluşturdukları birlik*”, “*bir işi yapamadığımızda oluşturulan bir şey*” ve “*grup çalışması*” ifadeleriyle grubu özdeşleştirmektedirler. Öğrenciler toplumda yapılmak istenen bir hizmet veya faaliyet için “grup” kurmanın önemli olduğunu, toplumda grup çalışması ile yapılacak faaliyet ya da hizmetlerin daha kolaylaşacağını belirtmişlerdir. Bu bağlamda bir öğrenci;

- “*Yeşilay grubu, insanları alkol ve sigaranın zararlarından korur*” ifadesini kullanırken, diğer bir öğrenci,

- “*Grup çalışması birlikte yapıldığı için daha etkilidir*” cümlesini kullanmıştır.

Bu durumda öğrencilerin grup çalışmasının toplumsal yaşam için oldukça önemli gördükleri, grup ya da grupların sayesinde yapılacak olan faaliyet ya da hizmetlerin toplumsal yaşamdaki etkisinin büyük olacağını ve insanların tek başlarına bu faaliyet ya da hizmetleri yapmakta zorlanacağını ifade etmektedirler. Toplumda birbirine yardım etmeyle birlikten kuvvet doğacağını, ortak hareket ederek insanların toplumda pek çok güçlüğü açacağını düşündükleri söylenebilir.

Öğrencilere uygulanan etkinlik formunda yer alan kavramlardan altıncı olarak **sorumluluk** kavramı analiz edilmiştir. Etkinlik formundan elde edilen bulgulara göre öğrenciler sorumluluk deyince: “*vazife*”, “*mesuliyet*”, “*üstlenme*”, “*üstüne alma*”, “*bir işi yerine getirmek*” ve “*yardım etmek*” kavramlarıyla sorumluluk kavramını özdeşleştirmektedirler. Öğrenciler sorumluluk kavramının önemli olduğunu, başarılı olan kişilerin sorumluluk sahibi kişiler olduğundan dolayı başarılı olduğunu ve toplum içerisinde sorumluluk duygusunun gelişmesi gerektiğini, sorumluluk sahibi kişilerin yaptıkları işlerde başarılı olduklarını aksi halde sorumluluk olmadan toplum içerisinde

başarısızlığın ve düzensizliğin baş göstereceğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda bir öğrenci;

-“*Bizim sorumluluğumuz da okuyup adam olmak*” ifadesini kullanırken, diğer bir öğrenci,

-“*Öğretmenimin verdiği ödevi yapmak benim sorumluluğumdur*” ifadesini seçmiştir. Başka bir öğrenci de,

-“*Arkadaşlarıma yardım etmek benim sorumluluğumdur*” cümlesini kullanmıştır.

Bu durumda öğrencilerin “sorumluluk” duygusunu toplumsal yaşam için oldukça önemli gördükleri, sorumluluğun olmaması halinde yaşamın çekilmez bir hal alacağını ve inanların ancak sorumluluk sayesinde başarılı olabileceklerini düşündükleri söylenebilir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formunun analiz edilmesi sonucunda yedinci olarak “yardımlaşma” kavramı analiz edilmiştir. Öğrencilerin “yardımlaşma” deyince toplam 7 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 34’de sunulmuştur.

Tablo 34

Deney Grubu Öğrencilerinin “Yardımlaşma” Kavramına İlişkin Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Yardım etmek.	10	43
2.Vermek.	4	17
3.Paylaşmak.	3	12
4.Paylaşmak.	3	12
5.Bir işi kolaylaştırmak için yapılan katkı.	2	8
6.Bir kimseden yardım istemek ya da birisine yardım etmek.	1	4
7.Birinin işini kolaylaştırmak için verilen para ya da yapılan iş	1	4
Toplam	24	100

Etkinlik formundan elde edilen bulgulara göre; öğrenciler toplumda yardımlaşma deyince: 10 öğrenci “yardım etmek”, 4 öğrenci “vermek” 3 öğrenci “paylaşmak”, 3 öğrenci “dayanışmak” ve 2 öğrenci de “bir işi kolaylaştırmak için yapılan katkı” ifadeleriyle grubu özdeşleştirmektedirler. Öğrenciler toplum içerisinde yardımlaşma değerinin önemli bir unsur olduğunu, kişilerin birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamalarının toplum içerisindeki birlik ve beraberlik duygusunun gelişmesinde önemli olduğunu, toplumdaki yardımlaşma sayesinde kişiler arasında dayanışma ve

paylaşma gibi değerlerin artmasını sağlayacağını ve toplumdaki yaşama sevincinin çoğalacağını belirtmişlerdir. Bu bağlamda bir öğrenci;

- *“Bir kimseden yardım istemek ya da birisine yardım etmek”* ifadesini kullanırken, diğer bir öğrenci,

- *“Birinin işini kolaylaştırmak için verilen para ya da yapılan iş”* cümlesini kullanmıştır.

Bu durumda öğrenciler yardımlaşmayı toplumsal yaşam için oldukça önemli gördükleri, toplum içerisinde yapılacak olan işlerde sorumluluk duygusuyla hareket ederek insanların birbirlerine yardım etmesinin ve dayanışma içerisinde olmasının önemli olduğunu ifade etmektedirler. Öğrencilerin, toplum içerisinde bir olmak diri olmak anlamı ile birlikten kuvvet doğacağı ve yardımlaşma ile insanların toplumda pek çok zorluğu aşacağını düşündükleri söylenebilir.

Öğrencilere uygulanan etkinlik formunda yer alan sorulardan bir tanesi olan **“fotoğraflarla ünitenin adı arasında nasıl bir ilişki vardır?”** sorusu analiz edilmiştir. Etkinlik formundan elde edilen bulgulara göre öğrenciler: *“dayanışma”*, *“yardımlaşma”*, *“paylaşmak”*, *“sevgi”* ve *“insanların hep birlikte çalışması”* şeklinde ders kitabında gördüğü ünite fotoğraflarıyla ünite arasında bir ilişki olduğunu özdeşleştirmektedirler. Bu bağlamda bir öğrenci;

- *“Hep birlikte ünite adından da anlaşıldığı üzere herkesin birbirine yardım etmesi”* ifadesini seçmiştir. Başka bir öğrenci de,

- *“Yardıma muhtaç insanlara hepimiz yardım edebiliriz”* cümlesini kullanmıştır. Diğerleri ise buna benzer açıklamalarda bulunmuşlardır.

Bu durumda öğrencilerin **“fotoğraflarla ünitenin adı arasında nasıl bir ilişki vardır?”** sorusunu ünite de yer alan resimlerin ünitenin adı ile doğru orantılı olduğunu ve ünitenin adından da bunun anlaşıldığını ifade ettikleri söylenebilir.

Öğrencilere uygulanan etkinlik formunda yer alan sorulardan bir tanesi olan **“Fotoğraftaki gördüklerinizi anlatınız?”** sorusu analiz edilmiştir. Etkinlik formundan elde edilen bulgulara göre öğrenciler: 5 kişi *“kişinin annesine babasına yardım etmesi”*, 5 kişi *“yemek yaparken komşuların birbirlerine yardım etmesi”*, *“sofrada yardımlaşma”*, 3 kişi *“Kızılay’ın herkese yardım etmesi”*, 3 kişi *“Kızılay kulübü”*, 3 kişi *“yardımlaşma”*, 2 kişi *“işbölümü”*, 3 kişi *“işbirliği”*, 4 kişi *“dayanışma”*, 3 kişi *“okulda yardımlaşma”*, 4 kişi *“ailede yardımlaşma”*, 5 kişi *“grup olarak yardımlaşma”*, 2 kişi *“paylaşmak”* ve 1 kişi *“insanların hep birlikte çalışması”*

şeklinde ders kitabında gördüğü ünite fotoğraflarıyla ünite arasında bir ilişki olduğunu özdeşleştirmektedirler. Bu bağlamda iki öğrenci;

- “*sigara, alkol ve uyuşturucu içen adama yardım edilmesi*” ifadesini seçmiştir.

Diğer iki öğrenci de,

- “*hastane, dernek, sosyal örgüt ve kulüpler*” cümlesini kullanmıştır.

Bu durumda öğrencilerin “Fotoğraftaki gördüklerinizi anlatınız?” sorusuna genel anlamda ailede, okulda, grupta, örgütte, sofrada, hastanede kısaca toplumun her yerinde bir yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma olduğu cevaplarını verdikleri söylenebilir. Öğrencilerin, toplum içerisinde yaşayan bireylerin işbölümü ve işbirliği içerisinde olmasını ve birbirlerine her konuda yardımcı olması gerektiğini düşündükleri söylenebilir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formunun analiz edilmesi sonucunda sorulardan bir tanesi olan **Ailenizde ortak yaptığınız işler nelerdir?** sorusu analiz edilmiştir. Öğrencilerin bu soruya ilişkin olarak toplam 8 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 35’de sunulmuştur.

Tablo 35

Deney Grubu Öğrencilerinin “Ailenizde Ortak Yaptığınız İşler Nelerdir” Sorusuna İlişkin Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Sofrayı kurmak ya da kaldırmak.	11	47
2.Market alışverişinde yardımcı olmak.	3	13
3.Temizlik işlerinde yardımcı olmak.	2	8
4.Su ve ekmek getirmek.	2	8
5.Annemle evi toplamak.	2	8
6.Annem ödevlerimi yapmamda yardımcı olur.	2	8
7.Ailede ortak yapılabilecek işlerde yardımcı olmak.	1	4
8.Babama bahçe işlerinde ve odun kırma işlerinde yardımcı olmak.	1	4
Toplam	24	100

Tablo 35 incelendiğinde; 11 öğrenci “*sofrayı kurmak ya da kaldırmak*”, 3 öğrenci “*market alışverişinde yardımcı olmak*”, 2 öğrenci “*temizlik işlerinde yardımcı olmak*”, 2 öğrenci “*su ve ekmek getirmek*”, , 2 öğrenci “*annemle evi toplamak*”, 2 öğrenci “*annem ödevlerimi yapmamda yardımcı olur*”, şeklinde cevaplar vermişlerdir. Bu bağlamda bir öğrenci;

-“*Ailede ortak yapılabilecek işlerde yardımcı olmak*” ifadesini kullanmıştır.

Diğer bir öğrenci de,

-“*Babama bahçe işlerinde ve odun kırma işlerinde yardımcı olmak*” cümlesini kullanmıştır.

Bu durumda öğrenciler “Ailenizde ortak yaptığınız işler nelerdir?” sorusuna öğrenciler ailede ortak yapılabilecek işlerde aile üyelerinin birbirlerine yardımcı olduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin, aile içerisinde yaşayan bireylerin birbirlerine her konuda belli bir anlayış çerçevesinde yardımcı olmalarının aile içi huzur ve güvenin sağlanmasını temin ettiği yönünde görüş belirttikleri söylenebilir.

Öğrencilere uygulanan etkinlik formunda yer alan sorulardan bir tanesi olan **“İnsanların toplum içinde yaşama sebepleri nelerdir?”** sorusu analiz edilmiştir. Etkinlik formundan elde edilen bulgulara göre öğrenciler: “*yardım etmek*”, “*dayanışma*”, “*saygı*”, “*sevgi*”, “*iş kazanmak*”, “*birlik beraberlik içinde olmak*” şeklinde cevaplar vermişlerdir. İki öğrenci;

- “*İnsanlar tek başlarına yaşayamazlar, çünkü sıkılırlardı*” ifadesini kullanırken diğer iki öğrenci de zıt yönde,

- “*Toplum içi yaşamaktan sıkılırız*” ifadesini kullanmıştır. Diğer öğrenciler de benzer yönde düşüncelerini açıklamışlardır.

Bu durumda öğrencilerin “İnsanların toplum içinde yaşama sebepleri nelerdir?” sorusuna, toplum içinde yaşamamanın insan hayatının vazgeçilmez bir unsuru olduğunu ve hayatta her işi yalnız yapamayacağımızı ve mutlaka birilerinin yardımına ihtiyaç duyacağımız şeklinde cevap verdikleri söylenebilir. Öğrencilerin, toplum içinde yaşayan her bireyin sevgi, saygı birlik ve beraberlik içerisinde hareket etmesinin hem yapacağımızı işleri kolaylaştırdığı hem de toplum tarafından sevilen birisi olma yönünde etkili olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Öğrencilere uygulanan etkinlik formunda yer alan sorulardan bir tanesi olan **“Tek başına yapamayacağın bir işle karşılaştığında ne yaparsın?”** sorusu analiz edilmiştir. Etkinlik formundan elde edilen bulgulara göre öğrenciler: “*yardım alırım*”, “*grup kurarım*”, “*yardımlaşıyorum*”, “*yardım isterim*” şeklinde cevaplar vermişlerdir. Bu soruda iki öğrenci;

- “*Tek başına iş yapmak çok zor*” ifadesini kullanmıştır. Diğer bir öğrenci de,

- “*Grup kurarım*” cümlesini kullanmıştır.

Bu durumda öğrencilerin büyük çoğunluğu, “Tek başına yapamayacağın bir işle karşılaştığında ne yaparsın?” sorusuna öğrencilerin büyük çoğunluğu aileden, arkadaşlarından, çevredeki insanlardan ve büyüklerden yardım almanın önemli olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenciler, tek başına iş yapmanın çok zor olduğunu, her işi

yalnız yapamayacağımızı ve toplum tarafından yardım almamızın gerekli olduğu yönünde düşüncelerini belirttikleri söylenebilir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formunun analiz edilmesi sonucunda sorulardan bir tanesi olan “Üye olduğun grup ve kulüpler hangileridir?” sorusu analiz edilmiştir. Öğrencilerin bu soruya ilişkin olarak toplam 18 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 36’da sunulmuştur.

Tablo 36

Deney Grubu Öğrencilerinin “Üye Olduğın Grup ve Kulüpler Hangileridir?” Sorusuna İlişkin Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Kızılay kulübü	7	21
2.Satranç kulübü.	3	9
3.Yayın ve haberleşme kulübü.	3	9
4.Uğur çiçeği grubu, kafkas kartalı grubu, fırtına grubu,”.	3	9
5.Çocuk esirgeme kulübü.	2	5
6.Yeşilay kulübü.	2	5
7.Sosyal yardımlaşma ve dayanışma kulübü.	2	5
8.Resim kulübü.	2	5
9.Kütüphanecilik kulübü	2	5
10.Sivil savunma kulübü	1	3
11.Sağlık ve temizlik kulübü	1	3
12.Spor kulübü	1	3
13.Müzik kulübü	1	3
14.Demokrasi ve insan hakları kulübü	1	3
15.Çevre tanıtım kulübü	1	3
16.Tiyatro kulübü	1	3
17.Meslekleri tanıtım kulübü	1	3
18.Gezi ve tanıtım kulübü	1	3
Toplam	36	100

Elde edilen bulgulara göre: 7 öğrenci “Kızılay kulübü”, 3 öğrenci “satranç kulübü”, 3 öğrenci “yayın ve haberleşme kulübü”, 2 öğrenci “Yeşilay kulübü”, 2 öğrenci “sosyal yardımlaşma ve dayanışma kulübü”, 2 öğrenci “resim kulübü”, 2 öğrenci “kütüphanecilik kulübü”, 1 öğrenci “sivil savunma kulübü”, 1 öğrenci “sağlık ve temizlik kulübü”, 1 öğrenci “spor kulübü”, 1 öğrenci “müzik kulübü”, 1 öğrenci “demokrasi ve insan hakları kulübü”, 1 öğrenci “çevre tanıtım kulübü”, 1 öğrenci “tiyatro kulübü”, 1 öğrenci “meslekleri tanıtım kulübü”, 1 öğrenci “gezi ve tanıtım kulübü” şeklinde cevaplar vermişlerdir. Soruda üç öğrenci;

- “Uğur çiçeği grubu, kafkas kartalı grubu, fırtına grubu,”

Diğer iki öğrenci ise,

- “Çocuk esirgeme kulübü” cümlesini kullanmıştır.

Buradaki sonuçlardan, öğrencilerin hemen hepsi en az bir kulübe üyedirler. Sınıf içinde öğretmen tarafından oluşturulmuş gruplara da üye olmaktadır. Grup ya da kulüp çalışmaları içerisinde iş bölümü yapmanın ya da işbirliği içerisinde çalışmanın grup ya da kulübün başarılı olmasını sağlayacağı ve bu hususun önemli olduğu yönünde düşüncelerini belirtmişlerdir.

2.HAFTA: ETKİNLİK 2

3.OTURUM, 9-13 Mart 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan cömertlik konusunun işlenmesiyle organize edilmiştir. İşleniş hafta içerisinde iki ders saati yani 80 dakikadan oluşan bir oturum olarak gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde ikinci olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 37 ve 38’de bir plan dâhilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde sunulmuştur.

Tablo 37
Ders Planı 2

3.OTURUM: YARDIMSEVERLİK DEĞERİ CÖMERTLİK DERS PLANI	
Sınıf:	4. sınıf
Ders:	Sosyal Bilgiler
Öğrenme Alanı:	Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler
Ünite:	Hep Birlikte
Tarih:	9-13 Mart 2009
Süre:	40+40 dakika
Hazırlık:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kazanımlar ve amaçlar gözden geçirilir 2. Kazandırılacak beceri bilinir 3. Kazandırılacak değer hakkında bilgi sahibi olunur 4. Derste işlenecek olan etkinlikler hazır mı kontrol edilir

Tablo 37 devam...

Amaçlar:

1. İnsanların belli amaçları doğrultusunda oluşturdukları sosyal örgüt, resmi kurum
2. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini kavratmak.
3. Grupların ne anlama geldiğini kavratmak.

Kazanımlar:

1. İnsanların belli bir amaç çerçevesinde oluşturdukları sosyal örgüt, resmi kurum ve grupları fark eder.
2. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini ifade edebilme.

Eğitsel Değer:

Yardımseverlik

Eğitsel Beceri:

Sebepler-sonuç ilişkisini belirleme

Materyal-Araç-Gereç:

Etkinlik Formu, Atasözleri sözlüğü, Ders kitabı.

Değer Öğretim Yaklaşımı:

Değer Analizi

Yöntem:

Soru-cevap, düz anlatım, grup tartışması.

Süreç ve Değerlendirme:

1. Hep Birlikte ünitesinin ilk sayfasında yer alan fotoğraflar hep birlikte sınıfça incelenir ve fotoğraflar hakkında sorular sorulur.
2. Ünitenin içinde geçen; ailede dayanışma, sosyal örgüt, toplumda dayanışma, kamuoyu, kurum, grup gibi kavramlar hakkında öğrencilerin ön bilgileri yoklanır
3. Öğrencilerin bu üniteye kazandırılması istenen “yardımseverlik değeri” hakkında ön bilgileri yoklanır.
4. Yardımseverlikle ilgili bildikleri atasözü olup olmadığı sorulur ve hazırlanan etkinlik formu kendilerine dağıtılır.
5. Öğretmen tarafından tahtaya birkaç tane örnek atasözü yazılır.
6. Etkinlik formunda geçen yardımseverlikle ilgili siz de bildiğiniz atasözünü yazıp karşısına birkaç cümleyle açıklayınız?
7. Öğrenciler bu etkinlik formunu doldurduktan sonra yazdıkları atasözlerinin açıklamalarını okumaları ve anlatmaları istenir.
8. Sınıfta herkese söz verilir ve konu hakkında konuşulur?
9. Oturumun sonunda derste işlenen konuların değerlendirmesi yapılır ve
10. Oturum sonlandırılır.

Etkinlik sürecinde yardımseverlik ve cömertlik konusunu işleyen “Atasözleri ve Açıklamaları” isimli bir etkinlik formu düzenlenmiştir. Bu etkinlik formuna öğrenciler bildiği atasözlerini yazmaları ve açıklamaları istenmiştir. Etkinlik formu örneği Tablo 38’de sunulmuştur.

Tablo 38

Etkinlik 2. Yardımseverlik-Cömertlikle İlgili Atasözleri ve Açıklamaları

ATASÖZLERİ	AÇIKLAMALAR

*Bu etkinliğin geliştirilmesinde Dılmaç (2007)'in insani değerler ölçeği ile sınılanması isimli doktora çalışmasından faydalanılmıştır.

ETKİNLİK 2

Ders planı 2 ve etkinlik 2 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilerin yardımseverliğin alt boyutu olan cömertlikle ilgili atasözlerine ilişkin bilgileri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda plan doğrultusunda dersin işlenmesinden sonra öğrencilere, kendilerine dağıtılan formlara, cömertlik kavramı ile ilgili bildikleri atasözlerini yazmaları ve bunların ne anlama geldiğini açıklamalarını formda yer alan bölüme yazmaları istenmiştir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formlarının analiz edilmesi sonucunda ise öğrencilerin toplam 8 atasözünü etkinlik formlarına yazdıkları ve açıkladıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 39'da sunulmuştur.

Tablo 39

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlik-Cömertlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları Atasözlerinin Dağılımları

ATASÖZLERİ	N	%
1.El eli yıkar elde döner yüzü yıkar	19	79
2.Cömert derler maldan ederler, yiğit derler candan ederler.	18	75
3.Faydasız baş mezara yaraşır	13	54
4.Adamakla mal tükenmez	13	54
5.İyilik eden iyilik bulur	11	46
6.Cennetin kapısını cömertler açar	10	42
7.Veren el alan elden üstündür	7	29
8.Komşu komşunun külüne muhtaçtır	3	12

Tablo 39'daki sonuçlara göre; 19 öğrenci “el eli yıkar elde döner yüzü yıkar”, 18 öğrenci “cömert derler maldan ederler yiğit derler candan ederler”, 13 öğrenci “faydasız baş mezara yaraşır”, 13 öğrenci “adamakla mal tükenmez”, 11 öğrenci “iyilik eden iyilik bulur”, 10 öğrenci “cennetin kapısını cömertler açar”, 7 öğrenci

“veren el alan elden üstündür”, 3 öğrenci “komşu komşunun külüne muhtaçtır” atasözleri üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Bu atasözlerinden ilk olarak, “el eli yıkar elde döner yüzü yıkar”, atasözünü öğrenciler “başkasına yardım edersek ihtiyacımız olunca da yardım ettiğimiz kişi bize yardım eder.”, “birine yardım edersek o da döner bize yardım eder.” ifadeleriyle açıklamışlardır.

İkinci atasözü, “cömert derler maldan ederler yiğit derler candan ederler” atasözünü öğrenciler “paralı ve zengin kişilerin etrafındaki çıkarıcılar onları överek para harcatırlar”, “onları çıkarları için kullanırlar”, “poh pohlayarak istediklerini yaptırırlar” “zengin kişiyi fakirleştirirler” ifadeleriyle açıklamışlardır.

Üçüncü atasözü, “faydasız baş mezara yaraşır” öğrenciler tarafından “ insan yaşadığı sürece dünyada çalışmalı ve topluma faydalı olmalı, başkasına faydası olmayan insan ölü gibidir.”, “çalışmadan hiçbir şey olmaz” şeklinde açıklanmıştır.

Dördüncü atasözü, “adamakla mal tükenmez” öğrenciler tarafından “hayır işine para vermekle para tükenmez”, “birisine bir yardımda bulunursak bir şey kaybetmeyiz”, “yardım eli uzatmakla zarara uğranmaz” ifadeleriyle açıklanmıştır.

Beşinci atasözü, “ iyilik eden iyilik bulur” atasözünü öğrenciler “bir kişiye iyilik edersen o da sana iyilik eder.”, “bazı insanlar iyilik yaptıklarında kendileri de iyilik bulur.”, “sen iyilik edersen sende iyilik bulursun”, “bir kişi iyilik ederse başkasına mutlaka karşılığını alır.”, “bir kimseye iyilik edersen karşılığını iyilik olarak alırsın.”, “birisine iyilik yaptığımızda o kişide bir süre sonra bize yardım eder.”, “ne yaparsak onu buluruz.”, “bir kimseye iyilik edersen zor durumda da iyilik bulursun.” şeklinde açıklamışlardır.

Altıncı atasözü, “cennetin kapısını cömertler açar” atasözünü öğrenciler “cömert olan insanların yolu cennete gider.”, “cömert insan eli açık insandır İslam dini böyle kimseleri över.”, “cimrilik insanlar için ne kadar sevimsiz ise cömertlikte o kadar sevimlidir.”, “cömertler dürüst olduğu için açar.”, “iyilik ederiz sonunda da daha büyük bir hediye alırız.” yorumlarında bulunmuşlardır..

Yedinci atasözü, “veren el alan elden üstündür” atasözünü öğrenciler “yardım eden insan yardım alan insandan yüksektir.” şeklinde açıklamışlardır.

Sekizinci atasözü, “komşu komşunun külüne muhtaçtır” atasözünü öğrenciler “insanlar daima birbirine muhtaçtır. Hele komşular her zaman birbirlerine gereksinim duyarlar.” ifadesiyle yorumlamışlardır.

Bu durumda öğrencilerin yazdıkları ve açıkladıkları atasözleri ile; toplum yaşamında cömertliğin yardımlaşmayla doğrudan bağlantılı olduğunu ve iyi insan olmanın topluma yararlı yardımsever insan olmakla doğru orantılı olduğunu ifade ederek, toplumda iyilikseverliği ve yardımseverliği ön plana çıkardıkları söylenebilir. Toplumumuzda bugüne kadar varlığını sürdürmüş olan yardımseverlik değerinin gelecek kuşaklara aktarılmasında ailenin, okulun ve özellikle öğretmenlerimizin rolü büyük olacaktır. Bu değer ile biçimlendirilmiş bireylerin oluşturduğu bir toplum, en zor koşullarda bile ayakta kalmayı başaracaktır. Komşusu aç ve muhtaç iken kendisi tok uyuyabilen bireylerden oluşan toplumların ilerlemeleri mümkün olmadığı gibi varlıklarını devam ettirmeleri de imkânsızdır.

2.HAFTA: ETKİNLİK 3

4.OTURUM, 9-13 Mart 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan cömertlik konusu olarak organize edilmiştir. Cömertlik konusu hafta içerisinde iki ders saati yani 80 dakikadan oluşan bir oturum şeklinde gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde üçüncü olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 40 ve 41’de bir plan dahilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 40
Ders Planı 3

<p>4.OTURUM: YARDIMSEVERLİK DEĞERİ CÖMERTLİK DERS PLANI</p>
<p>Sınıf: 4. sınıf</p>
<p>Ders: Sosyal Bilgiler</p>
<p>Öğrenme Alanı: Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler</p>
<p>Ünite: Hep Birlikte</p>
<p>Tarih: 16-20 Mart 2009</p>
<p>Süre: 40+40 dakika</p>

Tablo 40 devam...**Hazırlık:**

1. Kazandırılacak beceri bilinir
2. Kazanımlar ve amaçlar gözden geçirilir
3. Kazandırılacak değer hakkında bilgi sahibi olunur
4. Derste işlenecek olan etkinlikler hazır mı kontrol edilir.

Amaçlar:

1. Bireylerin yaşantılarına göre; çevresindeki sosyal problemleri ya da ihtiyaçlarını gidermede grup, kurum ve sosyal örgütlerin önemini kavratmak
2. Yardımseverlik değerinin insan yaşamındaki önemini kavratmak

Kazanımlar:

1. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir.
2. Toplumdaki insanların birbirlerine “yardım etmesi” gerektiğini ifade eder.

Eğitsel Değer:

Yardımseverlik

Eğitsel Beceri:

Sebeup-sonuç ilişkisini belirleme

Materyal-Araç-Gereç:

Hikaye “Melek” Form A, Form B, Ders kitabı.

Değer Öğretim Yaklaşımı:

Ahlaki Muhakeme

Yöntem:

Okuma, Soru-cevap, düz anlatım, grup tartışması.

Süreç ve Değerlendirme:

1. Ailede Dayanışma ve İşbölümü hakkında ne biliyoruz?
2. Bir aile içinde yaşıyor olmasaydık, bütün işlerimizi tek başımıza nasıl yapardık?
3. Aile, toplumun en önemli temel kurumdur.
4. Kurum, grup ve sosyal örgüt kavramları hakkında ne biliyoruz?
5. İnsanlar bir problemle karşılaştıklarında tek başlarına çözemediklerinde niçin grup, sosyal örgüt ya da kurumlardan yardım alırlar?
6. Yardımseverlik değerinin insan hayatındaki önemini biliyor muyuz?
Öğrencilere yardımsever biriyle mi arkadaş olmak istersiniz yoksa kıskanç bencil biriyle mi ? diye sorularak dikkat çekilir. Sonra hikâyenin ilk yarısı olan FORM A öğrencilere dağıtılır. Öğrenciler hikâyeyi okurlar ve sorularını cevaplarlar görüşlerini arkadaşlarıyla paylaşırlar. Sonra hikâyenin ikinci uyarısı olan FORM B sınıfa dağıtılır. Öğrencilerin önceki değerlendirmeleri ile hikâyenin sonucunu karşılaştırmaları sağlanır. Sonucu muhakeme etmelerinde rehberlik edilir.
7. Oturumun sonunda derste işlenen konuların değerlendirmesi yapılır ve
8. Oturum sonlandırılır.

Etkinlik sürecinde yardımseverlik ve cömertlik konusunu işleyen “Melek” isimli örnek olay kullanılmıştır.

Tablo 41

Etkinlik 3. Yardımseverlik-Cömertlik Konusuyla İlgili “Melek” İsimli Örnek Olay

FORM A

MELEK (Örnek Olay)

İnsanoğlu verdikçe zenginleşir. Vermeyi bilen her zaman karşılığını alır. (E. Hubbard)

Dişlerim berbat durumdaydı, artık ihmal edemezdim. Dişçi korkumu yenip, dişlerimi yaptırmaya karar verdim. Fakat bunu nasıl yapacaktım? Üniversite ikinci sınıfa devam ediyordum ve bulduğum yarı zamanlı işlerle zar zor ayakta duruyordum.

Belki kötü durumda olan dişimle işe başlayabilirdim. Rehberde sarı sayfaları açtım ve yürüme mesafesindeki ilk diş hekimini aradım. Sekreteri hemen gelebileceğimi söyledi. Kampüsten çıkıp, diş hekiminin muayenehanesine doğru yürümeye başladım acele acele. Ödemem gereken faturayı düşünürken, dişimin ağrısını unutmuştum.

Aşağıdaki soruları cevaplandırdıktan sonra hikayenin devamını okuyunuz.

Üniversite öğrencisi ne yapacaktır?

.....

Siz onun yerinde olsaydınız ne yapardınız?

.....

FORM B

Melek hikayesinin devamı

-Birkaç dakika sonra dişçi koltuğundaydım. Diş hekimini ağzımın harap halini görünce, “Hımmmm” dedi. Dişleriniz oldukça kötü durumda.”

-Korkumu belli etmemeye çalışarak. “Biliyorum” dedim.

-“Üzülme,” dedi. “Hepsini hallederiz.”

-“Hepsine gerek yok,” derken koltuktan kalkmaya çalışıyordum. “Hepsini ödeyecek gücüm yok.”

-Kalktığımı görünce “Ne yapıyorsunuz?” dedi.

-“Söylediğim gibi param yok.”

-“Üniversitede öğrenci değil misiniz?”

-Ne fark ederdi ki? “Evet...”

-“Birkaç yıl sonra mezun olmayacak mısınız?”

-“Elbette.”

-Bana borcunuzu o zaman ödersiniz. Bu arada yalnızca derslerinizi düşünün ve dişlerinizi bana bırakın.

-Gözlerim fal taşı gibi açılmıştı. Gerçekten de çok içtendi konuşmasında. Eline aletlerinden birini aldı ve ağrıyan dişimi kontrol etti.

-O günden sonra haftada bir gün gittim diş hekimine, ta ki dişlerime ilişkin hiçbir sorunum kalmayınca kadar. Üstelik beni düzenli aralıklarla kontrole de çağırıyordu. Mezun olduktan sonra bir iş buldum ve birkaç ay sonra faturasını ödedim.

-Sonraki 40 yılda bu adama hep “Melek” dedim. Bu tür insanlar gereksinim duyduğunuz bir anda ortaya çıkarlar. Bu melekler yaşamım boyunca bana borç para verdiler, ev yada bahçe aletlerini ödünç verdiler; bana değişik beceriler edindirdiler; kimi zaman beni bir tehlikeye karşı korudular ya da hata yapmamı engellediler. Evet, sevgili diş hekimim, neredeyse Tanrı seni korusun. Sana bir kez daha teşekkür ederim!

FORM A’daki değerlendirmeniz ile FORM B’nin sonucunu karşılaştırınız? Doğru tahminde buldunuz mu?

.....

ETKİNLİK 3

Ders planı 3 ve etkinlik 3 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilere yardımseverliğin alt boyutu olan cömertlikle ilgili verilen yarım bir hikâyeyi tamamlarken, yardımseverlik ve cömertliğe ilişkin bilgileri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla plan doğrultusunda dersin işlenmesinin ardından, kendilerine dağıtılan A formlarında bahsedilen ilk yarım hikâyeye ilişkin yorumları istenmiştir. Daha sonra örnek olayın tamamı okunup ilk bölümünde yapılan yorumlar ile örnek olayın tamamını karşılaştırmaları istenmiştir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formlarının analiz edilmesi sonucunda ise öğrencilerin toplam 8 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 42’de sunulmuştur.

Tablo 42

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlik-Cömertlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları (Form A)

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Bazı arkadaşlarımdan yardım isterdim	9	38
2.Dişçiye gidecektir	4	16
3.Sosyal örgütten ya da sosyal kurumlardan yardım isterdim	4	16
4.Dişi çektirmeye giderdim	3	14
5. Dişçiye gittiğimde parayı vermek için birkaç gün mühlet isterdim	1	4
6. Dişini çektirecektir ve faturayı ödeyecektir	1	4
7. Parayı bulunca ödeyeceğini söyler	1	4
8. Dişçi ona yardım edecek	1	4
Toplam	24	100

Tablo 42 incelendiğinde, öğrenciler yardımseverlik ve cömertlikle ilgili olan A formundaki melek adlı ilk yarım örnek olayı okuyunca, üniversite öğrencisi ne yapacaktır sorusuna: 9 öğrenci “bazı arkadaşlarımdan yardım isterdim”, 4 öğrenci “dişçiye gidecektir”, 4 öğrenci “sosyal örgütten ya da sosyal kurumlardan yardım isterdim”, 3 öğrenci “dişi çektirmeye giderdim”, 1 öğrenci “dişçiye gittiğimde parayı vermek için birkaç gün mühlet isterdim, 1 öğrenci “dişini çektirecektir ve faturayı ödeyecektir. 1 öğrenci “parayı bulunca ödeyeceğini söyler”, 1 öğrenci “dişçi ona yardım edecek”, yorumlarında bulunmuşlardır.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formlarının analiz edilmesi sonucunda ise öğrencilerin toplam 7 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 43’de sunulmuştur.

Tablo 43

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlik-Cömertlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları (Form B)

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1. Yardım isterdim	12	50
2. Dışçıye gidip dişimi çektirirdim ya da yardım isterdim	4	16
3. Korkumu yenerdim ve dışçıye gidip dişlerimi çektirirdim	3	14
4. Sosyal örgütten ya da sosyal kurumlardan yardım isterdim	2	8
5. Dişimi çektirirdim ve faturayı öderdim	1	4
6. Yardım istemezdim	1	4
7. Öğrenci “arkadaşlarımla protesto gösterileri düzenlerdim	1	4
Toplam	24	100

Buna göre, öğrencilerin ikinci olarak dağıtılan Form B etkinliğinde sorulan soruya yönelik olarak 7 farklı ifade kullandıkları görülmüştür. İkinci soruda ifade edilen siz onun yerinde olsaydınız ne yapardınız sorusuna: 12 öğrenci “yardım isterdim”, 4 öğrenci “dışçıye gidip dişimi çektirirdim ya da yardım isterdim”, 3 öğrenci “korkumu yenerdim ve dışçıye gidip dişlerimi çektirirdim”, 2 öğrenci “sosyal örgütten ya da sosyal kurumlardan yardım isterdim” 1 öğrenci “dişimi çektirirdim ve faturayı öderdim”, 1 öğrenci “yardım istemezdim”, 1 öğrenci “arkadaşlarımla protesto gösterileri düzenlerdim”, şeklinde açıklamışlardır.

Örnek olayın tamamı okunup ilk bölümünde yapılan yorumlar ile örnek olayın tamamını karşılaştırmaları istenmiştir. Buna göre: 1 öğrenci “kısmen doğru ama parayı mezun olunca verirsin dedi doktor”, 1 öğrenci “evet üniversite öğrencisi dışçıye gitmiş parasını da mezun olunca ödemiş”, 12 öğrenci “evet bildim”, 2 öğrenci “2. sorunun cevabını bildim 1. sorunun cevabını bilemedim”, 1 öğrenci “hayır bilemedim”, 1 öğrenci “1. sorunun cevabını bildim 2. sorunun cevabını bilemedim” şeklinde yorumlamışlardır.

Bu durumda öğrencilerin okudukları yarım örnek olaydan yola çıkarak bu örnek olay hakkında yaptıkları yorumlardan, hayatlarında iyiliğe ve cömertliğe yer verdikleri ve toplum yaşamında cömertlik ve yardımseverlik değerlerinin önemli olduğu söylenebilir. Cömertlik; insanın, sahip olduğu imkânlardan, muhtaçlara meşru ölçüler dahilinde ve Allah rızasından başka hiç bir gaye gütmeyen, ihsan ve yardımda bulunmasını sağlayan üstün bir ahlâk kuralıdır. Aynı zamanda ruhun bir melekesidir. İnsanları, muhtaç olanlara vermeye, ihsanda bulunmaya sevk eder. Bu melekeye sahip olan kişi, toplum içerisinde herkese yardım eder. Bu yardımı yaparken de hiçbir kimsenin zorlaması olmadan canı gönülden ister.

3.HAFTA: ETKİNLİK 4
5.OTURUM, 16-20 Mart 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan empati konusundan oluşmaktadır. Konu ile ilgili olarak hafta içerisinde iki ders saati yani 80 dakikadan oluşan bir oturum olarak gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde dördüncü olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 44 ve 45’de bir plan dâhilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar analiz edilerek aşağıda sunulmuştur.

Tablo 44
Ders Planı 4

5.OTURUM: YARDIMSEVERLİK DEĞERİ EMPATİ DERS PLANI	
Sınıf:	4. sınıf
Ders:	Sosyal Bilgiler
Öğrenme Alanı:	Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler
Ünite:	Hep Birlikte
Tarih:	16-20 Mart 2009
Süre:	40+40 dakika
Hazırlık:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kazandırılacak beceri bilinir 2. Kazanımlar ve amaçlar gözden geçirilir 3. Kazandırılacak değer hakkında bilgi sahibi olunur 4. Derste işlenecek olan etkinlikler hazır mı kontrol edilir.
Amaçlar:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Grup üyelerinin kendilerine, gruplara, kurumlara ve sosyal örgütlerle etkileşimde bulunmaları gerektiğini anlamalarını sağlamak 2. Grup üyelerinin kendilerine ve başkalarına karşı “yardımseverlik” göstermeleri gerektiğini anlamalarını sağlamak
Kazanımlar:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir. 2. Çevresindeki insanlara yardımsever şekilde davrandıklarında ne tür davranışlarla karşılaştıklarını söyleyebilme.
Eğitsel Değer:	Yardımseverlik

Tablo 44 devam...**Eğitsel Beceri:**

Sebep-sonuç ilişkisini belirleme

Materyal-Araç-Gereç:

Örnek olay “Üşüyen Eller”, Ders kitabı,Öğrenci çalışma kitabı

Değer Öğretim Yaklaşımı:

Telkin ve değer açıklama

Yöntem:

Okuma, Soru-cevap, düz anlatım, grup tartışması.

Süreç ve Değerlendirme:

1. Toplumumuzda bizim için çalışan bazı resmi kurum ve sosyal örgütler nelerdir?
2. Okuldaki sosyal kulüplerden olan Yeşilay ve Kızılay hakkında neler biliyoruz?
3. Sağlık ocakları, okullar sosyal kurumlarımızdandır. Bu kurumların görevleri nelerdir?
4. Yardım kurumları hakkında neler biliyoruz?
5. Kurum, grup ve sosyal örgüt kavramları hakkında ne biliyoruz? Siz bu sosyal
6. kurumlardan yararlanıyor musunuz? Hangi grup ya da sosyal örgüt içinde çalışmalar yapıyorsunuz?
7. Eğer bu kurumlar, gruplar, örgütler olmasaydı insanlar arasında nasıl yardımlaşma sağlanırdı bir fikriniz var mı?
8. İnsanlara yardım ettiğinizde nasıl tepkiler alıyorsunuz? Neden?“Üşüyen Eller” örnek olayı öğrencilere anlatılır. Olay hakkında öğrencilerin görüşleri alınır.
9. Öğrencilerin her birinden birer “örnek olay” yazmaları ve anlatmaları istenir, yazılan ve anlatılan örnek olaylar sınıfta paylaşılır.
10. Örnek olayda bahsedilen değerlerin neden, niçin ve nasıl sorularıyla birlikte öğrenciler almış oldukları kararlarda desteklenir ve oturum sonlandırılır.

Tablo 45**Etkinlik 4. Yardımseverlik-Empati Konusuyla İlgili “Üşüyen Eller” İsimli Örnek Olay****Üşüyen Eller (Örnek olay)**

Yalnızca kendimiz için yaşamamız olanaksızdır. Binlerce doku bizi insanlara bağlar!

Herman Melville

Altı yaşındaki kızımın paltosunun ceplerini temizlerken, iki cebinde iki çift eldiven buldum. Ellerini ısıtması için bir çift eldivenin yeterli olacağını düşünüp, kızıma ceplerinde neden iki çift eldiven taşıdığını sordum. “Uzun zamandır iki çift eldiven taşıyorum, anneciğim,” dedi. Bazı çocuklar okula gelirken eldivenlerini unutuyorlar. Ben de elleri üşümesin diye onlar için fazladan bir çift eldiven götürüyorum.

*Bu örnek olay Tavuk Suyuna Çorba kitabından alınmıştır. (s.49)

ETKİNLİK 4

Ders planı 4 ve etkinlik 4 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öğrencilere yardımseverliğin alt boyutu olan empati ile ilgili bir örnek olay verilmiştir.

Öğrencilerden bu örnek olayı okumaları okurken de düşünmeleri ve bu olay hakkındaki fikirleri istenmiştir. Daha sonra da bu örnek olay benzeri kendi yaşadıkları bir örnek olayı yazmaları istenmiştir.

Öğrencilerin, uygulanan etkinlik formlarına yazmış oldukları örnek olay ile ilgili görüşleri analiz edilmiştir. Olay hakkındaki öğrencilerin görüşleri kısmına: bir grup öğrenci;

“Yardımsaver, cömert, sadece kendini düşünmeyip başkalarını da düşünen, empati kurabilen, davranışları çok hoş olan bir kişiliğe sahiptir.” bir grup öğrenci;

“Bu olayı okuduğumuzda çok duygulandık. Şu anda bazı arkadaşlarımız var ki aklına yardımlaşmak hiç gelmiyor. 6 yaşındaki bir çocuk için çok güzel bir davranış olduğunu düşünüyoruz.” diğer bir grup öğrenci;

“Çok güzel bir davranıştır. Benim yanımda oturan arkadaşım bana kalemimi verdi. Benim arkadaşımın silgisi yoktu ben ona silgi verdim arkadaşım bana teşekkür etti arkadaşımın başına bir şey gelirse ben ona yardım ediyorum bir kere arkadaşım eve giderken düştü ben ona yardım ettim” diğer bir grup öğrenci;

“Duygulu, yardımsaver, hoşgörülü, cömert, paylaşımcı, iyiliksever” diğer bir grup öğrenci;

“Güzel bir metin olmuş. Duygulu ve acıklı. Arkadaşlarını düşünüp, onları sevdiği için.” diğer bir grup öğrenci;

“Çok güzel bir davranıştır. Bu çocuk çok cömert birisi, fedakar, iyiliksever. Ben de arkadaşlarımla kalemlerimi paylaşıyorum” diğer bir grup öğrenci;

“Çok güzel bir duygu insanların arkadaşlarına yada başkalarına yardım etmelerini bende çok seviyorum, fedakar olduğunu düşünüyorum. Arkadaşımın düşünceli olmasını ve diğer arkadaşlarına da eldiven götürmesini çok sevdim çok fedakar olduğunu düşünüyorum.” diğer bir grup öğrenci;

“Okula giden kız arkadaşlarının elleri üşümesin diye bir çift daha eldiven götürüyormuş.” bir grup öğrenci;

“Yanımda oturan arkadaşımınla kardeş gibi silgimi paylaşıyorum” yorumlarında bulunmuşlardır.

Daha sonrada kendilerinden bir örnek olay yazmaları istendi. Bunun sonucunda öğrenciler:

“Halamları kursa giderken montumu almayı unutmuştum. Giderken çok üşüdüm. Ablam ise bunu fark edip montunu bana verdi. Ben ise ablamın bu hoş davranışına karşı çok mutlu oldum. Ablama teşekkür ettim.” diğer bir grup öğrenci;

“Geçen gün annemden iki kalem istedim. Annem dedi ki! kızım 2 tane kalemi ne yapacaksın? Anne dedim. Bizim sınıfta bir arkadaşım var. Fakir olduğu için küçücük bir kalem ile yazı yazıyor, onu gördüğümde çok üzüldüm. Hediye olarak ona bir kalem vermeye karar verdim.” diğer bir grup öğrenci;

“Bir ilkbahar günü hava çok güneşli idi. Ama havada da kara bulutlar vardı. Ben paltomu aldım ama kardeşim hava güneşli diye paltosunu almadı. Birden bir fırtına bastırdı. Ben de, kardeşim üşümesin diye paltomu ona verdim ” diğer bir grup öğrenci;

“Bu yardımlaşma sadece bizim aramızda değil herkesin arasında. Ben kendi aileme yardım ediyorum sofrayı kaldırıyorum. Ben anneme her zaman yardım ederim çünkü ailemi çok seviyorum. Yaşlı insanlara da yardım ederim” diğer bir grup öğrenci;

“Çarşamba günüydü arkadaşıma ucu bittiği için ucumdan vermiştim. Ağabeyime cetvelimi verdim anneme yatağı kaldırmada yardım ettim.” diğer bir grup öğrenci;

“Kendimiz için yaşamamalıyız. Bizim orada yaşlı bir adam vardı. Bu adam her gün camiye giderken ben onu götürüyordum” bir grup öğrenci;

“Bir gün yolda yürürken bir yaşlı teyze gördüm. Elinde poşetler vardı ben teyzenin poşetlerini evine kadar götürdüm.” diğer bir grup öğrenci;

“Bir gün Kırşehir de halamlara gittik orada bir okul var bahçede herkes oynuyor bende gittim bir tane kız çok fakir onun o halini görünce çok acıdım bende hemen eve gittim ona giyecek getirdim çok sevindi bana teşekkür etti.” bir grup öğrenci;

“Bazı arkadaşlarımızın kitabı yoktu ve evden ona kitap götürüyordum” şeklinde örnek olaylar yazmışlardır.

Örnek olay okunduktan sonra öğrencilerin Örnek olaydan yola çıkarak kendi örnek olaylarını yani daha önceden başlarından geçenleri yorumladıklarında hayatlarının her devresinde iyiliğe, cömertliğe ve empati kurmaya önem verdikleri söylenebilir.

Öğrenciler öğretmenin verdiği örnek olaydan etkilenerken, kendi yaşamışlıkları ile ilgili bağlantı kurarak kendi örnek olaylarını sınıf ortamında paylaştılar. Öğrencilerin “sadece kendimiz için değil, başkaları için de yaşamalıyız” ve “ben anneme her zaman yardım ederim, çünkü ailemi çok seviyorum” sözleri çok anlamlıdır. Toplum içerisinde yaşadığımız her mekanda; ailede, okulda, çarşıda, pazarda birimize karşı anlayışlı olmalı ve gereken yardımı birbirimize yapabilmeliyiz.

3.HAFTA: ETKİNLİK 5
6.OTURUM, 16-20 Mart 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan fedakarlık konusundan oluşmaktadır. Bu bağlamda hafta içerisinde iki ders saati yani 80 dakikadan oluşan bir oturum olarak gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde beşinci olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 46 ve 47’de bir plan dâhilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda analiz edilerek sunulmuştur.

Tablo 46
Ders Planı 5

6.OTURUM: YARDIMSEVERLİK DEĞERİ FEDAKÂRLIK DERS PLANI	
Sınıf:	4. sınıf
Ders:	Sosyal Bilgiler
Öğrenme Alanı:	Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler
Ünite:	Hep Birlikte
Tarih:	16-20 Mart 2009
Süre:	40+40 dakika
Hazırlık:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kazandırılacak beceri bilinir 2. Kazanımlar ve amaçlar gözden geçirilir 3. Kazandırılacak değer hakkında bilgi sahibi olunur 4. Derste işlenecek olan etkinlikler hazır mı kontrol edilir.
Amaçlar:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Okulunda ve yakın çevresinde düzenlenen etkinliklere katılmayı istekli kılma 2. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılmayı teşvik etmek
Kazanımlar:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir. 2. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılarak, yardımsever olmanın insanları mutlu ettiğini ve iç huzura kavuşturduğunu ifade eder.
Eğitsel Değer:	Yardımseverlik
Eğitsel Beceri:	Sebep-sonuç ilişkisini belirleme

Tablo 46 devam...**Materyal-Araç-Gereç:**

Öykü, Ders kitabı, Öğrenci çalışma kitabı

Değer Öğretim Yaklaşımı:

Ahlaki Muhakeme

Yöntem:

Okuma, Soru-cevap, düz anlatım, grup tartışması.

Süreç ve Değerlendirme:

1. Toplumumuzda bizim için çalışan bazı resmi kurum ve sosyal örgütler nelerdir?
2. Okuldaki sosyal kulüplerden olan Yeşilay ve Kızılay hakkında neler biliyoruz?
3. Sağlık ocakları, okullar sosyal kurumlarımızdandır. Bu kurumların görevleri nelerdir?
4. Yardım kurumları hakkında neler biliyoruz?
5. Kurum, grup ve sosyal örgüt kavramları hakkında ne biliyoruz? Siz bu sosyal kurumlardan yararlanıyor musunuz? Hangi grup ya da sosyal örgüt içinde çalışmalar yapıyorsunuz?
6. Eğer bu kurumlar, gruplar, örgütler olmasaydı insanlar arasında nasıl yardımlaşma sağlanırdı bir fikriniz var mı?
7. İnsanlara yardım etme etkinliklerine katılıyor musunuz? Neden?
8. Anlatılan öykü öğrencilere fotokopi olarak dağıtılır. “Öykü” öğrencilere anlatılır. Öykü hakkında öğrencilerin görüşleri alınır.
9. Öğrencilerin her birinden birer “Öykü” de geçen olayla ilgili yorum yazmaları istenir. Yazılan yorumlar sınıfta paylaşılır, değerlendirilir ve oturum sonlandırılır.

Etkinlik sürecinde yardımseverlik ve fedakârlık konusunu işleyen “Çanakkale Savaşı” isimli öykü kullanılmıştır.

Tablo 47**Etkinlik 5. Yardımseverlik-Fedakârlık Konusuyla İlgili “Çanakkale Savaşı” İsimli Öykü****Çanakkale Savaşı (Öykü)**

Çanakkale savaşı sırasında birliğinin alay karargâhında görevli olan Mehmet Muzaffer, alayın kamyon ve otomobil lastiği ihtiyacını karşılamakla yükümlüdür. O yıllarda İstanbul’da otomobil ve kamyon nadir rastlanan araçlar oldukları için, Muzaffer ancak İstanbul’da bir Musevi tüccarda istediklerini bulur. İstenilen fahiş fiyatı kabul edip, tüccarla anlaşan asker, parayı temin etmek için Erkan-ı Harbiye’ye (Genelkurmay Başkanlığı Binası) gider.

Yarbay, Muzaffer’in istediği paranın miktarını sormadan, “ne alınacak” diye sorar. “Lastik cevabımı alınca” “Bana bak oğlum! Ben askerin ayağına postal, sırtına kaput alacak parayı bulamıyorum. Sen otomobil lastiğinden bahsediyorsun! Haydi yürü git, insanı günaha sokma... Para mara yok” der. Muzaffer ise, kendine verilen görevi yerine getirme sorumluluğuyla tüccara gider ve istediği malları hazırlamasını söyler. Tüccara “Altın para vermiyorlar, kâğıt para verecekler” diyerek, istediklerini sabah ezanına hazır olması için sözleşir.

Mehmet Muzaffer, kırtasiyeden bulduğu kâğıdın üzerini, bütün bir gecesini harcayarak bir yüzlük kayme şekline getirir. O dönemde hakiki paraların üzerindeki yazılar arasında bulunan: “Bedeli dersaadette altın olarak tesviye olunacaktır” ibaresi yerine, “Bedeli Çanakkale’de altın olarak tesviye olunacaktır.” Diye yazar. Mehmet Muzaffer’in “altın” dediği Mehmetçiğin kanıdır. Sonunda malları alır. Tüccar parayı bozdurmak için Osmanlı Bankasına gidince, paranın sahte olduğunu öğrenir. Ama sorun çıkarmaz. Daha sonra parası devlet tarafından ödenir.

Tablo 47 devam...

Soru: Size göre Mehmet Muzaffer haklı mı yoksa haksız mıdır? Nedenleriyle açıklayınız.

Haklıdır.....

Haksızdır.....

Bu etkinlik; Cengiz Dönmez ve Kubilay Yazıcı (2008)'nin kitabı sayfa 230'dan uyarlanmıştır.

ETKİNLİK 5

Ders planı 5 ve etkinlik 5 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilere yardımseverliğin alt boyutu olan fedakarlık ile ilgili verilen öyküyü okuduktan sonra öğrencilerden öyküdeki kahraman Mehmet Muzafferin haklı mı yoksa haksız mı olduğu nedenleri ile birlikte istenmiştir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formlarının analiz edilmesi sonucunda ise öğrencilerin toplam 10 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 48'de sunulmuştur.

Tablo 48

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlik-Fedakarlıkla İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. (Soru 1)

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Çanakkale'deki askerler için kendini feda ediyor	6	25
2.Çanakkale askerleri için feda etti. Lastikleri aldı	4	17
3.Mehmet Muzaffer askerlere yardım ediyor onların ihtiyaçlarını karşılıyor.	3	13
4.Çünkü askerlerimiz zor durumda ve ihtiyacı olduğu için	3	13
5.Bence yaptığı iş çok iyi bir davranış çünkü o araba lastiklerine ihtiyaçları vardı.	2	8
6.Çanakkale savaşı için bir gece uğraşıp Çanakkale'yi kurtarıyor onun sayesinde Türkiye bizim oluyor	2	8
7.Çünkü oraya lastikleri götürmelidir savaşın kaderi buna bağlıdır.	1	4
8.Bende onun yerinde olsaydım aynı şeyleri yapardım. Ve milli mücadele için savaşırdım	1	4
9.Mehmet Muzaffer doğrusunu yapmış aldığı görevi başarı ile yerine getirmiş.	1	4
10.Çanakkale savaşının ne kadar zor kazanıldığı bellidir	1	4
Toplam	24	100

Tablo 48'e göre; Öğrencilerin, uygulanan etkinlik formlarında okumuş oldukları öyküye ilişkin soruya verdikleri cevap ve yorumlarının bulguları analiz edilmiştir. Öğrenciler yardımseverlik ve fedakarlık ile ilgili olan öyküdeki kahraman **Mehmet Muzaffer haklı mı yoksa haksız mıdır?** Nedenleri ile açıklayınız sorusuna haklıdır yanıtını verenler: 6 öğrenci "*Çanakkale'deki askerler için kendini feda ediyor. Onlar için fedakarlık yapıyor. Ayrıca kendine verilen görevi yerine getiriyor*", 4

öğrenci “Çanakkale askerleri için feda etti. Lastikleri aldı.”, 3 öğrenci “Mehmet Muzaffer askerlere yardım ediyor onların ihtiyaçlarını karşılıyor. ”, 3 öğrenci “Askerlerimiz zor durumda ve ihtiyacı olduğu için”, 2 öğrenci “ Bence yaptığı iş çok iyi bir davranış. Çünkü o araba lastiklerine ihtiyaçları vardı.”, 2 öğrenci “Çanakkale savaşı için bir gece uğraşıp Çanakkale’yi kurtarıyor. Onun sayesinde Türkiye bizim oluyor.”, 1 öğrenci “Çünkü oraya lastikleri götürmelidir. Savaşın kaderi buna bağlıdır.”, 1 öğrenci “Bende onun yerinde olsaydım aynı şeyleri yapardım. Milli mücadele için savaşırdım ”, 1 öğrenci “Mehmet Muzaffer doğrusunu yapmış aldığı görevi başarı ile yerine getirmiş.”, 1 öğrenci “Çanakkale savaşı için elinden geleni yapması ve çok çaba göstermesi önemliydi. Çünkü Çanakkale savaşının ne kadar zor kazanıldığı bellidir.” yorumlarında bulunmuşlardır.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formlarının analiz edilmesi sonucunda ikinci soruya ise öğrencilerin toplam 3 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 49’da sunulmuştur.

Tablo 49

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlik-Fedakarlıkla İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. (Soru 2)

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Yalan söyleyip sahte para yapmış kandırıp günah işlemiş.	15	62
2.Çünkü sahte para yapıyor fedakarlık iyi bir şeydir ama sahte hiçbir şeyi sevmem. Fakat ucunda Türk milleti varsa o başka.	1	4
3.Ben onun yerinde olsaydım sahte para yapmazdım parayı başka yerden bulmayı tercih ederdim böylelikle karşıdakini de kandırmış olmazdım.	1	4
4.....(boş bırakanlar)	8	30
Toplam	24	100

Tablo 49 incelendiğinde; Haksızdır yanıtını verenler: 15 öğrenci “Yalan söyleyip sahte para yapmış. Kandırıp günah işlemiş.”, 1 öğrenci “Sahte para yapıyor. Fedakarlık iyi bir şeydir ama sahte hiçbir şeyi sevmem. Fakat ucunda Türk milleti varsa o başka.”, 1 öğrenci “Ben onun yerinde olsaydım sahte para yapmazdım. Parayı başka yerden bulmayı tercih ederdim. Böylelikle karşıdakini de kandırmış olmazdım.”, şeklinde açıklamışlardır.

Bu durumda öğrencilerin okudukları öyküden yola çıkarak bu öykünün kahramanı olan Mehmet Muzaffer hakkında yaptıkları yorumlardan hayatlarında iyiliğe ve fedakarlığa oldukça yer verdikleri, yaşadıkları toplumda fedakarlık ve yardımseverlik değerlerinin önemli olduğu söylenebilir. Ne olursa olsun Mehmet

Muzaffer'in yaptığı davranışın hiçbir şekilde doğru olmadığını söyleyen öğrenciler de olmuştur. Fakat genelde kurtuluş savaşı yıllarının zor şartları ve milletin geleceği mevzubahis konusu olunca Mehmet Muzaffer çoğunlukla yaptığı davranışı takdir toplamıştır.

4.HAFTA: ETKİNLİK 6

7.OTURUM, 23-27 Mart 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan gönüllülük konusudur. Konu ile ilgili olarak hafta içerisinde iki ders saati yani 80 dakikadan oluşan bir oturum gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde altıncı olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 50 ve 51’de bir plan dâhilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 50
Ders Planı 6

7.OTURUM: YARDIMSEVERLİK GÖNÜLLÜLÜK-İYİLİKSEVERLİK DERS PLANI
Sınıf: 4. sınıf
Ders: Sosyal Bilgiler
Öğrenme Alanı: Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler
Ünite: Hep Birlikte
Tarih: 23-27 Mart 2009
Süre: 40+40 dakika
Hazırlık: <ol style="list-style-type: none"> 1. Kazandırılacak beceri bilinir 2. Kazanımlar ve amaçlar gözden geçirilir 3. Kazandırılacak değer hakkında bilgi sahibi olunur 4. Derste işlenecek olan etkinlikler hazır mı kontrol edilir.
Amaçlar: <ol style="list-style-type: none"> 1. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinliklere önderlik etmeyi sağlama 2. Yardımseverliğin bir gönüllülük işi olduğunu bilmek
Kazanımlar:

Tablo 50 devam...

<p>1. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinlikler önerir.</p> <p>2. Yardımseverliği gönüllülük esasında yapar</p> <p>Eğitsel Değer: Yardımseverlik</p> <p>Eğitsel Beceri: Sebeup-sonuç ilişkisini belirleme</p> <p>Materyal-Araç-Gereç: Ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, Tostlar “örnek olay”</p> <p>Değer Öğretim Yaklaşımı: Değer açıklama</p> <p>Yöntem: Okuma, Soru-cevap, düz anlatım, grup tartışması.</p> <p>Süreç ve Değerlendirme:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Okulumuzda yapılan kulüp çalışmaları hakkında neler biliyoruz? 2. Okuldaki sosyal kulüplerden olan Yeşilay ve Kızılay hakkında neler biliyoruz? 3. Tiyatro ve Kütüphanecilik kulübü hakkında neler biliyoruz? 4. Her öğrenci kendi katıldığı kulüp çalışmaları hakkında neler yaptıklarımızı açıklayınız? 5. Yaptığınız ve yapacağınız faaliyetler, projeler hakkında görüşlerinizi paylaşınız? 6. Öğrencilerin bu faaliyetleri gönüllülük esasına göre yaptıkları açıklanır 7. “Tostlar” örnek olayı öğrencilere anlatılır. Olay hakkında öğrencilerin görüşleri alınır. Öğrencilerin her birinden birer “örnek olay” yazmaları ve anlatmaları istenir, yazılan ve anlatılan 8. Örnek olaylar sınıfta paylaşılır. 9. Örnek olayda bahsedilen değerlerin neden, niçin ve nasıl sorularıyla birlikte öğrenciler almış oldukları kararlarda desteklenir ve oturum sonlandırılır
--

Etkinlik sürecinde yardımseverlik-gönüllülük konusunu işleyen “Tostlar” isimli örnek olay kullanılmıştır.

Tablo 51**Etkinlik 6. Yardımseverlik-Gönüllülük Konusuyla İlgili “Tostlar” İsimli Örnek Olay**

<p style="text-align: center;">TOSTLAR (Örnek Olay)</p> <p>İyilik yapma kapasitesi, yaşama en derin anlamı ve önemi veren bir özelliktir. (P.Casals)</p> <p>Dünyada bir şeyleri değiştirmek, geride bir iz bırakmak ya da cennete bir bilet ayırmak için ne yapardınız? Çok büyük şeyler düşünüp, çok önemli bir şey mi yapardınız? Yoksa hiç yılmadan her gün ufak bir şey mi yapardınız?</p> <p>Ankara Mahkemelerinde görevli Ali Yardımlı, hava ister iyi, ister kötü olsun, haftanın her günü, tatillerde bile, her sabah 5’de uyanır ve tost hazırladığı dükkânına gider. Aslında burası bir dükkândan çok, kişisel mutfağı gibidir. Dünyada, aç kalmamak için yaşam savaşı verenler arasında büyük ünü olan tostları vardır. Saat 6.30’da kent merkezindeki, Ankara merkezindeki Gazi Mahallesi’ndeki evsiz barksızların barındıkları merkezleri turlamaya başlar. Kısa bir sürede evsiz barksızlara 200 tost dağıtır ve mahkemesindeki işine gider.</p> <p>Bu işe tam yirmi yıl önce Kimsesiz Osman adında evsiz barksız bir adama bir fincan kahve ve bir poğaçaya vererek başlamış. Ali Yardımlı, günlerce Kimsesiz Osman’a tost, çay ve giyisi taşımış. Hatta havanın çok soğuk olduğu günlerde, kendisi çalışırken, arabasında uyumasına bile izin vermiş. Ali Yardımlı’nın ilk başlarda yalnızca iyilik yapmaktır niyeti.</p>
--

Tablo 51 devam...

Fakat bir gün kafasından bir ses daha fazlasını yapmasını söylemiş. Soğuk bir kış sabahında Kimsesiz Osman'a yıkanmak isteyip istemediğini sormuş. Sormuş, ama bunun boşa bir teklif olduğunu biliyormuş. Çünkü Kimsesiz Osman'ın bu teklifini reddedeceğini biliyormuş. Fakat Kimsesiz Osman, "Beni sen mi yıkayacaksın?" diye sormuş.

Ali Yardımlı içinden bir sesin, "Hadi bakalım, iyilik yapmak istiyordun," dediğini işitmiş. Yırtık pırtık giysili, leş gibi kokan bu yoksul adama bakınca, bir an içinin ürperdiğini hissetmiş. Büyük bir sınav vereceğini anlamış. Kimsesiz Osman'ın tüm bedeni yara bere içindeymiş. Yılların terk edilmişliğini ve ihmali görmüş bu bedende. Kimsesiz Osman'ın kesilmiş olan sağ kolunu görünce korkularından sıyrılmış. Kimsesiz Osman'ın yıkanmasına yardım etmiş, saçlarını kesmiş, sakalını traş ettikten sonra da birlikte kahvaltı etmiş onunla. Ali Yardımlı, "O anda" diyor, "yaptığının doğru olduğunu ve daha fazlasını yapmam gerektiğini anladım."

Ali Yardımlı'nın aklına bu tost projesi gelmiş sonra. Hiçbir kurumdan yardım almadığını dile getiren Ali Yardımlı, bu konuda şunları anlatıyor: "Rekorlara geçecek ya da medyanın ilgisini çekecek bir yardım eylemi değil bu. Yalnızca, kendi bildiğim şekilde her gün böyle ufak tefek yardımlarda bulunmak istiyorum. Masrafları kimi zaman kendi cebimden ödüyorum, kimi zaman birileri yardım ediyor. Üstesinden gelebildiğim bir yardım bu, her gün birine yardım ediyorum, gönüllü olarak.

"Kar yağdığı günler oluyor," diyor. "Sıcak yatağımdan çıkmak, ailemi bırakıp, tost dağıtmak için şehre koşturmakta zorlanıyorum. Ama o zaman içimden bir ses bana hemen işe koyulmam gerektiğini söylüyor."

Evet, hemen işe koyuluyor. Ali Yardımlı son 20 yıldır her gün tam 200 tost hazırlamış. "Tostları dağıtırken" diyor."Tostları almaları için bir yere bırakmıyorum. Tek tek gözlerine bakıp, ellerini sıkıyorum ve iyi bir gün dileyip tostlarını tek tek ellerine veriyorum. Benim için her insan önemlidir. Onları "evsiz barksız" insanlar olarak görmüyorum. Onlar yiyeceğe, bir gülümsemeye ve kendileriyle olumlu bir ilişki kurulmasına gereksinim duyan insanlardır.

"Bir seferinde Vali Mustafa Bey benimle birlikte çıktı tost dağıtmaya. Medyaya haber vermedi. Yalnız ikimizdik," diyor Ali Yardımlı. Ali Yardımlı'nın anıları arasında valininkilerden çok daha önemli ve değerlisi var...

Ali Yardımlı'nın tost dağıttığı adamlardan biri gelmez olmuş ve Ali Yardımlı bu adam için kaygılanmaya başlamış. Fakat bir gün Ali Yardımlı'nın karşısına tertemiz giysilerle, traşlı ve elinde tostlarla çıkmış. Ali Yardımlı'nın getirdiği taze yiyecekler, içten el sıkmaları, göz teması ve iyi dilekleri bu adama gereksinim duyduğu umudu ve cesareti sağlamış. Her gün bir insan gibi kabul edilmek bu adamın yaşamını değiştirmiş.

O anda konuşmalarına hiç gerek yokmuş. İki adam yan yana çalışmışlar o gün, tostlarını dağıtmışlar. Ankara mahallelerinde yeni bir günmüş, ama yepyeni umutlarla dolu bir gün.

*Bu etkinlik; çevirisini Gülder Tümer'in yaptığı 4'üncü Porsiyon Tavuk Suyuna Çorba kitabındaki "Sandviçler" öyküsünden uyarlanarak, araştırmacı tarafından yazılmıştır. Kullanılan kişi isimleri tamamen semboliktir.

ETKİNLİK 6

Ders planı 6 ve etkinlik 6 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilere yardımseverliğin alt boyutu olan gönüllülükle ilgili verilen tostlar adlı örnek olayı öğrencilerin okumaları ve bu örnek olay hakkında düşünmeleri istenir. Daha sonrada öğrencilerden kendi örnek olaylarını yazmaları istenmiştir. Yazılan ve anlatılan örnek olaylar sınıfta paylaşılmıştır.

Öğrencilerin, uygulanan etkinlik formlarına yazmış oldukları kendi örnek olaylarının yorumlarından elde edilen bulgular analiz edilmiştir. Öğrenciler

yardımseverlik ve gönüllülükle ilgili olan formdaki tostlar adlı ilk örnek olayı okuyunca, kendi örnek olaylarını yazmışlardır. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir.

Bir öğrenci “bir zaman Pazar günü ailemle tatile çıkmıştık. Yolda yırtık bir kişi ile karşılaştık o kişinin çok pis kıyafetleri vardı. Babam dedi ki senin evin barkın ailen yok mu? Adamda benim ailem, evim, barkım hiç kimsem yok o yüzden kimse beni sevmiyor. Babam adama çok acımıştı, babam sordu neden seni kimse sevmiyor? Adamda babama çünkü ben pis biriyim babamda adama gel bakalım bizim arabaya senide gideceğimiz yere götürelim dedi. Adam buna çok sevindi, babamda ona artık sende bizim ailemizden biri oldun dedi.”

Bir öğrenci “bir gün annem çantamı yıkarırken bu kadar kırmızı kalemi ve kurşun kalemi niçin götürüyorsun? Diye sordu. Bende anneciğim bazı arkadaşlarımız kırmızı kalemini ve kurşun kalemini evde unutuyor, bende onlara veriyorum dedim. Annemde aferin kızım çok güzel şeyler yapıyorsun dedi.”

Bir öğrenci “bir gün bir amca yolda giderken elinde çok ağır poşetler vardı. Ben amcaya yardım edeyim dedim ve amcanın elindeki poşetleri evine kadar götürmesine yardım ettim. Amca bana teşekkür etti ve ben eve geldim annem bana oğlum nerede kaldın dedi anneciğim yolda bir amca gördüm ve onun elindeki poşetleri evine kadar götürdüm.”

Bir öğrenci “bir gün yolda yürürken yardıma muhtaç bir adam gördüm ve ona yardım ettim onun karnını doyurdum onun giysilerini değiştirip götürüp onu tıraş ettirdim ve adam bana çok teşekkür etti gitti. Bende ona yardım ettiğim için çok sevindim ve bir daha onu görmedim.”

Bir öğrenci “bir gün çarşıda dolaşırken yardıma muhtaç olan birini gördüm buna çarşıdan yardım eden iki kişi vardı.”

Bir öğrenci “ben annemle yolda yürürken amcanın elinden bir çocuk tutmuş bunların üstü başı yırtık yemekleri yokmuş. Annem onlara bir şeyler aldı, yiyecek ve kıyafet.”

Bir öğrenci “bir gün bizim köye biri geldi çok acıkmuş. Annem onlara yiyecek bir şeyler verdi sonra onlar dedi ki ellerinize sağlık sizin sayenizde karnımız doydu. Onlarda sevinerek teşekkür ettiler ve gittiler.”

Bir öğrenci “Günlerden bir gün bir adam varmış. Çok yoksulmuş ailesi ve parası yokmuş. Evi barkı yokmuş. Yiyecek ekmeği yokmuş. Bir adam bu adama yardım etmiş. Ekmek ve su getirmiş sonra adamı evine çağırmış. Ondan sonra televizyon izlemişler. Sonra kahvaltı yapmışlar. Sonra bir güzel çay içmişler. Sonra bunlar bir adama

yardım etmişler. Sonra o adam çok mutlu olmuş. Bir tane poğaça vermiş adam çok mutlu olmuş. Mutlu mutlu sürmüşler hayatlarını. ”.

Bir öğrenci “bir gün bir tane yaşlı teyze varmış. Bu teyze çok fakirmiş. Sonra bu teyzeye bir tane oğlan yardım etmiş. Sonra bunlar kahvaltı yapıp çay içmişler. Sonra bir çocuk ona bir tane eldiven vermiş. Elleri üşümüştü diye. Bu teyze o eldiveni kabul etmiş. Sonra bu teyze çok mutlu olmuş. ”.

Bir öğrenci “bir gün bizim köyde ben bir kişiye yardım ettim. Onun suyu yokmuş ona su getirdim. Ve çok sevindi. Onlar bir gün aç kalmışlar ben onlara yemek verdim.”.

Bir öğrenci “bir gün bir aile bizim kapımıza geldi. O ailenin üstü başı tüm yırtıktı. O aileye yemek ve su verdim aile çok sevindi”.

Bir öğrenci “bir gün bir adam yolda giderken yardıma muhtaç bir çocuk görmüş hemen onun yanına gidip aç mısın? Yavrumsu demiş çocukta açım amca demiş hemen çocuğu bir lokantaya götürüp karnını doyurmuş. Çocuk teşekkür etmiş adam da çok mutlu olmuş”.

Bir öğrenci “bir gün fakir ve üstü başı yırtık bir kız gördüm. Çok acıdım hemen eve gittim. Ona yiyecek ve benim giymediğim elbiselerimden getirdim. Sonra babama söyledim onu lokantaya götürdüm yemeğini yiyince eve geldik onu bir gece evimde misafir ettim çok yorgundu sabah kalkınca bana anneme ve babama teşekkür etti ve hemen evden uzaklaştı”.

Bir öğrenci “yengem bir gün bir akrabamıza yiyecek verip karnını doyurdu aradan zaman geçince o akrabamız yeniden geldi ve yengeme hediyeler getirmişti.”.

Bir öğrenci “bizim mahallede fakir evsizler vardı onlara arkadaşlarımla yardım ettik ailemden yardım istedik onlar para verdi ekme aldık”.

Bir öğrenci “sokakta üstü yırtık pırtık olan bir çocuk gördüm onu görünce yüreğim sızladı ve o çocuğu yanıma aldım ekme verdim”.

Bir öğrenci “bir kızın annesi çok hastaymış o elinden gelenin fazlasını yapmaya çalışıyormuş. O kız doktora sormuş doktor amca, annemin durumu nasıl doktor da kızım annenin kana ihtiyacı var demiş kızda benim kanımı alın demiş ve doktor kızın kanını test etmiş ama kızın kanı uymuyormuş. Bizde bu haberi duyunca gönüllü kan bağışı kampanyası yapmaya kara verdik doktorlara ve hemşirelere durumu anlattık birkaç gün sonra okulumuza geldiler sınıflara bu haberi verdik. Neredeyse okulun tamamı bağışta bulundu. Hemşireler toplanan kanları test ettiler. O kızın annesinin

kanına uyan çok kan vardı. Hastaneye giden hemşire ve doktorlar kızın annesine ihtiyacı olan kanı verdiler. Bizde bu olaydan çok mutlu olduk. ”.

Bir öğrenci “bir gün babam annem ablam ve ben İstanbul’da otururken bizim evin önünde kimsesiz bir kadın vardı. Bu kadının çocuğu varmış ama kocası ölmüş. Bu kadın açmış ve biz onları içeriye aldık ve onların karnını doyurduk yep yeni giysiler verdik onlara onları kimsesizler yurduna götürdük. ”.

Bir öğrenci “bir gün yolda tanıdığım bir ağabeye rastladım bir şeyler arıyordu ne arıyorsun diye sordum. Ayakkabımı atmışlar dedi onu arıyorum ne tarafa diye sordum o da gösterdi. Bende gösterdiği tarafa gittim ve ayakkabılarını aradım fakat bulamadım çok üzülmüştüm” gibi örnek olayları yazmışlardır.

Bu durumda öğrenciler okudukları örnek olaydan yola çıkarak kendi örnek olaylarını yazmışlardır bu örnek olaylar içerisinde de yardımseverliğe ve gönüllülüğe yer verdikleri ve toplum yaşamında yardımseverlik ve gönüllülükle ilgili değerlerinin önemli olduğu söylenebilir. Öğrencilerin yazmış olduğu örnek olaylarda belirttikleri gibi “Aç olan kadını eve aldık, doyurduktan sonra kimsesizler yurduna götürdük ve yardım ettik” yine “Kana ihtiyacı olan bir hastaya kan verdik” veya “Üstü yırtık pırtık olan birisine giyecek aldık ve karnını doyurduk” gibi tamamen kendiliğinden insani olarak yapılması gerekenleri yapmışlardır. Bu gibi önemli değer ve hasletlerin hatırlanması ve sınıf içerisinde paylaşılması insani değerlerin hatırlanması açısından oldukça önemlidir.

4.HAFTA: ETKİNLİK 7

8.OTURUM, 23-27 Mart 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan hayırseverlik konusunun işlenmesi şeklinde organize edilmiştir. Bu bağlamda hafta içerisinde iki ders saati yani 80 dakikadan oluşan bir oturum gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde yedinci olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 52 ve 53’te bir plan dâhilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda analiz edilerek sunulmuştur.

Tablo 52
Ders Planı 7

OTURUM: YARDIMSEVERLİK HAYIRSEVERLİK DERS PLANI	
Sınıf:	4. sınıf
Ders:	Sosyal Bilgiler
Öğrenme Alanı:	Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler
Ünite:	Hep Birlikte
Tarih:	23-27 Mart 2009
Süre:	40+40 dakika
Hazırlık:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kazandırılacak beceri bilinir 2. Kazanımlar ve amaçlar gözden geçirilir 3. Kazandırılacak değer hakkında bilgi sahibi olunur 4. Derste işlenecek olan etkinlikler hazır mı kontrol edilir. 5. Proje hakkında bilgisi var mı?
Amaçlar:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinliklere önderlik etmeyi sağlama 2. Yardımseverliğin bir gönüllülük işi olduğunu bilmek 3. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılmayı teşvik etmek 4. Okulunda ve yakın çevresinde düzenlenen etkinliklere katılmayı istekli kılma 5. Yardımseverlikle ilgili bir kampanyayı nasıl yapacağını bilme
Kazanımlar:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinlikler önerir. 2. Yardımseverliği gönüllülük esasında yapar 3. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılarak, yardımsever olmanın insanları mutlu ettiğini ve iç huzura kavuşturduğunu ifade eder. 4. Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir. 5. Yardımseverlikle ilgili bir kampanyayı başlatır ve yürütür ve sonuçlandırır.
Eğitsel Değer:	Yardımseverlik
Eğitsel Beceri:	Sebep-sonuç ilişkisini belirleme
Materyal-Araç-Gereç:	Hazırlanan Proje, Etkinlik formu
Değer Öğretim Yaklaşımı:	Değer analizi
Yöntem:	Proje yöntemi
Süreç ve Değerlendirme:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Proje hakkında neler biliyoruz?

Tablo 52 devam...

1. Proje kapsamında yürütülen kampanyaya slogan bulunuz, afiş tasarlayınız ve amblemini belirleyiniz? (Form üzerinde yapılacaktır)
2. İhtiyaç fazlası eşyalar sahiplerini buluyor kampanyası hakkında öğrencilerle bilgi alışverişinde bulunulur.
3. Projenin amacı, hedef kitlesi, projenin yol haritası, işbirliği yapılacak kuruluşlar, projeden faydalanacak olanlar, projenin süresi, maliyeti, proje ekibi ve proje kapsamında yapılacak çalışmalar hakkında öğrencilerle görüş alışverişinde bulunulur.
4. Öğrencilerin bu faaliyetleri gönüllülük esasına göre yaptıkları açıklanır
5. Proje kapsamında yürütülen kampanyanın bitiminde, kampanyanın uygulayıcıları olan öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur. <ol style="list-style-type: none"> Öğrencilerin gönüllü olarak katıldıkları bu etkinlikten zevk alıp almadıkları, Okul yaşamında istenilen eğitsel-sosyal etkinliklere önderlik edip etmedikleri Yardımseverlikle ilgili etkinliklere arkadaşlarını ve ebeveynlerini katılmaya teşvik edip etmedikleri Yardımseverlikle ilgili bir kampanyayı yapmaya karar verme, başlatma, yürütme ve sonuçlandırma ile ilgili öğrencilerin cevapları alınır.
6. Kampanya ile ilgili geliştirilen etkinlik formu öğrencilere dağıtılır
7. Öğrenciler formdaki sorularla ilgili grup tartışması yaparlar ve oturum sonlandırılır.

Etkinlik sürecinde yardımseverlik ve hayırseverlik konusunu işleyen “İhtiyaç Fazlası Eşyalar Sahiplerini Buluyor” isimli bir proje geliştirilmiş ve süreç içerisinde kampanyaya dönüştürülmüş ve uygulanmıştır. Kampanyanın sonucunda öğrencilerin görüşlerini almak için tablo 53’teki etkinlik formu geliştirilmiştir.

Tablo 53*Etkinlik 7. Projede Yürütülen Kampanya İçin Geliştirilen Etkinlik Formu*

Katıldığın kampanyanın amaçlarını yazar mısın?
Katıldığın kampanya için bir slogan yazar mısın?
Katıldığın kampanya için bir afiş tasarlar mısın?	
Katıldığın kampanya için bir amblem yapar mısın?	

*Bu etkinlik araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 7

Ders planı 7 ve etkinlik 7 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilerin yardımseverliğin alt boyutu olan hayırseverlikle ilgili yapılan kampanyalara ilişkin düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla plan doğrultusunda kampanya yapıldıktan sonra dersin işlenişi sırasında, öğrencilerin kendilerine dağıtılan formlarda sorulan kampanyaya ilişkin soruları cevaplamaları istenmiştir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formlarının analiz edilmesi sonucunda ise öğrencilerin toplam 10 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 54’de sunulmuştur.

Tablo 54

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlik-Hayırseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. (Kampanyanın amaçları)

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.İhtiyacı olan kişilere yardım etmek	7	29
2.Fakir insanların ihtiyacını karşılamak	4	17
3.Yardıma muhtaçlara yardım etmek	3	13
4.Fakir öğrencilere yırtık olmayan eşyalar dağıtmak	2	8
5.Eşyası olmayan insanları sevindirmek için	2	8
6.İhtiyacı olanlara yardım etmek	2	8
7.Eşya elbise ayakkabı gibi eşyalar dağıtmak	1	4
8.Herkesi mutlu etmek ve sevindirmek için	1	4
9.Öğrencilere yardımda bulunmak için	1	4
10.İhtiyaç fazlası eşyalar sahiplerini buluyor	1	4
Toplam	24	100

Tablo 54 incelendiğinde, Öğrencilerle birlikte uygulanan kampanya ile ilgili formda sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgular analiz edilmiştir. Öğrenciler yardımseverlik ve hayırseverlikle ilgili kampanya sonrasında sorulan **Katıldığım kampanyanın amaçlarını yazar mısın?** sorusuna: 7 öğrenci “ihtiyacı olan kişilere yardım etmek”, 4 öğrenci “fakir insanların ihtiyacını karşılamak”, 3 öğrenci “yardıma muhtaçlara yardım etmek”, 2 öğrenci “fakir öğrencilere yırtık olmayan eşyalar dağıtmak”, 2 öğrenci “eşyası olmayan insanları sevindirmek için” 2 öğrenci “ihtiyacı olanlara yardım etmek”, 1 öğrenci “eşya elbise ayakkabı gibi eşyalar dağıtmak”, 1 öğrenci “herkesi mutlu etmek ve sevindirmek için”, 1 öğrenci “öğrencilere yardımda bulunmak için”, 1 öğrenci “ihtiyaç fazlası eşyalar sahiplerini buluyor” üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Bu kampanya sonucunda tüm öğrencilerin yaptıkları yardımlar neticesinde yazdıklarını kısaca, “*ihtiyacı olanlara yardım etmek*” olarak özetleyebiliriz.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formlarının analiz edilmesi sonucunda, ikinci soruya ise öğrencilerin toplam 15 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 55’de sunulmuştur.

Tablo 55

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlik-Hayırseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları (Kampanyanın sloganları)

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Yardım et yardım bul	3	12.5
2.İyilik yap iyilik bul	2	8.33
3.Haydi ihtiyacı olan kişilere yardım edelim	2	8.33
4.Herkese yardım et cennetin kapısını açmaya hak kazan	2	8.33
5.Yardım severliği seç hayata geç	2	8.33
6.Cennetin kapısını açmaya haydi iş başına	1	4.16
7.Sende arkadaşlarını mutlu et	1	4.16
8.Sende bit çocuğu hayata götür	1	4.16
9.Sende bu yardımseverliği seç ihtiyacı olan insanlara yardım et	1	4.16
10.Kimsesizlere yardım ediyorum çok mutluyum	1	4.16
11.Haydi yardıma koşalım	1	4.16
12.İhtiyaç fazlası eşyalar sahiplerini buluyor	1	4.16
13.Yardım et cennete git	1	4.16
14.Fakir olan çocuklara yardım etmelisin	1	4.16
15.Bir ailede sen kurtar	1	4.16
Toplam	24	100

Tablo 55’e göre; İkinci soru olarak sorulan **Katıldığın kampanya için bir slogan yazar mısın?** sorusuna: 3 öğrenci “*yardım et yardım bul*” 2 öğrenci “*iyilik yap iyilik bul*”, 2 öğrenci “*haydi ihtiyacı olan kişilere yardım edelim*” 2 öğrenci “*herkese yardım et cennetin kapısını açmaya hak kazan*”, 2 öğrenci “*yardım severliği seç hayata geç*”, 1 öğrenci “*cennetin kapısını açmaya haydi iş başına*”, 1 öğrenci “*sende arkadaşlarını mutlu et*”, 1 öğrenci “*sende bit çocuğu hayata götür*”, 1 öğrenci “*sende bu yardımseverliği seç ihtiyacı olan insanlara yardım et*”, 1 öğrenci “*kimsesizlere yardım ediyorum çok mutluyum*”, 1 öğrenci “*haydi yardıma koşalım*”, 1 öğrenci “*ihtiyaç fazlası eşyalar sahiplerini buluyor*”, 1 öğrenci “*yardım et cennete git*”, 1 öğrenci “*fakir olan çocuklara yardım etmelisin*”, 1 öğrenci “*bir ailede sen kurtar*”, üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Bu durumda öğrencilerin uyguladıkları kampanya ile ilgili yazdıkları ve amacın içeriğine bakarsak toplum ve aile yaşamlarının da hayırseverlikle doğrudan bağlantılı olduğunu ve iyi insan olmanın topluma yararlı yardımsever insan olmakla doğru

orantılı olduğunu ifade ederek, toplumda hayırseverliği ve yardımseverliği ön plana çıkardıkları söylenebilir.

5.HAFTA: ETKİNLİK 8

9.OTURUM, 30 Mart 3 Nisan 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan işbirliği konusundan oluşmaktadır. Konu ile ilgili hafta içerisinde iki ders saati, yani 80 dakikadan oluşan bir oturum olarak gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde sekizinci olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 56 ve 57’de bir plan dahilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda analiz edilmiştir.

Tablo 56
Ders Planı 8

9.OTURUM: YARDIMSEVERLİK İŞBİRLİĞİ DERS PLANI	
Sınıf:	4. sınıf
Ders:	Sosyal Bilgiler
Öğrenme Alanı:	Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler
Ünite:	Hep Birlikte
Tarih:	30 Mart-3 Nisan 2009
Süre:	40+40 dakika
Hazırlık:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kazandırılacak beceri bilinir 2. Kazanımlar ve amaçlar gözden geçirilir 3. Kazandırılacak değer hakkında bilgi sahibi olunur 4. Derste işlenecek olan etkinlikler hazır mı kontrol edilir. 5. Drama hakkında bilgisi var mı?
Amaçlar:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Grup üyelerinin kendilerine ve başkalarına karşı “yardımseverlik” göstermeleri gerektiğini anlamalarını sağlamak 2. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılmayı teşvik etmek 3. Okulunda ve yakın çevresinde düzenlenen etkinliklere katılmayı istekli kılma

Tablo 56 devam...**Kazanımlar:**

1. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılarak, yardımsever olmanın insanları mutlu ettiğini ve iç huzura kavuşturduğunu ifade eder.
2. Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir.
3. Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir.

Eğitsel Değer: Yardımseverlik

Eğitsel Beceri: Sebep-sonuç ilişkisini belirleme

Materyal-Araç-Gereç: Turp Ronda oyunu, Etkinlik formu, Atasözleri

Değer Öğretim Yaklaşımı: Ahlaki muhakeme, Telkin yaklaşımı

Yöntem: Drama yöntemi

Süreç ve Değerlendirme:

1. Drama hakkında neler biliyoruz? Tartışınız?
2. Turp ronda oyunu hakkında öğrencilere bilgi verilir ve okunur.
3. Gruplar oluşturulur, gruplar oyun hakkında konuşurlar, tartışırlar, görev dağılımı yaparlar ve dramayı canlandırmak için hazırlık yaparlar.
4. Turp ronda oyunu gruplar tarafından canlandırılır.
5. Turp ronda oyununun ana teması nedir? Burada ki tema ile ilgili grupların buna benzer drama yazmaları istenir.
6. Gruplar tarafından yazılan dramalar, gruplarca sınıfta oynanır.
7. Öğrencilerin bu faaliyetleri gönüllülük esasına göre yaptıkları açıklanır
8. Geliştirilen etkinlik formu öğrencilere dağıtılır
9. Öğrenciler formdaki soruları etkileşimli olarak cevaplandırır, grup tartışması yaparlar
10. İşbirliğinin önemini anlatan atasözlerinin gruplar tarafından tartışılması yapılır ve oturum sonlandırılır.

“Bir elin nesi var, iki elin sesi var”

“Tek kanatlı kuş uçmaz”

“Nerde birlik orda dirlik”

Etkinlik sürecinde yardımseverlik ve işbirliği konusunu işleyen “Turp Ronda” isimli drama kullanılmıştır.

TURP RONDU (İşbirliği-Drama)

Oyuncuların rolleri dağıtılır. Oyuncularımız turp, dede, nine, torun, köpek, kedi ve faredir. Turp bahçededir. Artık çıkartılıp yenilecek kadar da büyümüştür. Dede yavaşça gelir, turpu çeker, ancak ne kadar uğraşıp didinse de çıkaramaz.

Nineye seslenir, nine gelip dedenin belinden tutar. Birlikte turpu çıkarmaya uğraşırlar ama nafile, turp yerinden kıpırdamaz.

Nine torununa seslenir. Torunu koşarak gelir, ninesinin belinden tutar ve beraber çekmeye başlarlar, ama turp yine çıkmaz.

Torun köpeğine seslenir. Köpeği de yardıma gelir. Çocuğun belinden tutar, birlikte uğraşırlar, ama turp yerinden yine çıkmaz.

Köpek kediye seslenir, yardıma gelen kedi, köpeğin kuyruğundan tutarak çeker. Ama nafile turp çıkmaz.

Kedi fareye seslenip yardım ister. Fare koşarak gelir, kedinin kuyruğundan tutar. Birlikte çekmeye başlarlar, uğraşları bu kez boşa çıkmaz.

Turpu topraktan çıkarırlar. Turpun etrafında el ele tutuşup halka oluşturarak yardımlaşmanın, işbirliğinin zaferini sevinerek kutlarlar ve turpu aralarında paylaşırlar.

*Bu oyun “Helik Karakter Okulu 2” kitabından alınmıştır.

Tablo 57

Etkinlik 8. Yardımseverlik-İşbirliği Etkinlik Formu

İşbirliği yaptığımda neler hissederim	İşbirliği yapmadığımda neler hissederim
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5

*Bu etkinlik araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 8

Ders planı 8 ve etkinlik 8 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilerin yardımseverliğin alt boyutu olan işbirliği ile ilgili yapılan drama etkinliği sonrasında öğrencilerden İşbirliği yaptığımda neler hissederim ve İşbirliği yapmadığımda neler hissederim soruları sorulur. Bu bağlamda plan doğrultusunda etkinlik yapıldıktan sonra dersin işleniş sırasında, öğrencilerin kendilerine dağıtılan formlarda sorulan dramaya ilişkin soruları cevaplamaları istenmiştir.

Öğrencilerle birlikte işlenen derste yapılan drama ile ilgili formda sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgulara göre analiz edilmiştir. Öğrenciler yardımseverlik ve işbirliği ile ilgili etkinlik sonrasında sorulan **İşbirliği yaptığımda neler hissederim** sorusuna: “kendimi çok iyi hissederim, mutlu olurum, bir işi kolayca yapabiliriz, beraber yapınca mutlu oluruz, sevinirim, kuvvetle her işi başarabiliriz, huzurla dolarım, zafere gittiğimi hissederim, neşe mutluluk, sevinç hissederim, içim rahat olurdu, duygulanırım,”. Sözleri üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Etkinliğin ikinci kısmında sorulan **İşbirliği yapmadığımda neler hissederim?** sorusuna: öğrencilerden gelen cevaplar analiz edildiğinde “*içim rahat olmaz, mutlu olmam, rahat olmam, kendimi kötü hissederim, huzursuz olurum, yardımseverlik olmaz, paylaşım olmaz, işbirliği olmaz, üzgün olurum, kendi kendime kızarım*”, sözleri üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Bu durumda öğrencilere uygulanan yardımseverliğin bir alt boyutu olan işbirliği ile ilgili etkinliğin sonucunda görülmüştür ki işbirliği yaptıklarında öğrencilerin mutlu olduklarını; beraberce yapılan bir işten başarıyla ayrıldıklarını ve her işi işbirliği yaptıklarında başarabileceklerini ifade etmişlerdir. toplum ve aile yaşamlarının da işbirliği ile doğrudan bağlantılı olduğunu ve iyi insan olmanın topluma yararlı insan olmakla doğru orantılı olduğunu ifade ederek, aksi halde mutsuz, huzursuz bir hayatlarının olacağını ve başarılı olmanın da pek mümkün gözükmediğini söylemişlerdir.

5.HAFTA: ETKİNLİK 9

10.OTURUM, 30 Mart 3 Nisan 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan işbirliği konusunun işlenmesi şeklinde organize edilmiştir. Bu bağlamda hafta içerisinde iki ders saati yani 80 dakikadan oluşan bir oturum olarak gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde dokuzuncu olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 58 ve 59’da bir plan dâhilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda analiz edilmiştir.

Tablo 58
Ders Planı 9

10.OTURUM: YARDIMSEVERLİK İŞBİRLİĞİ DERS PLANI

Sınıf: 4. sınıf

Ders: Sosyal Bilgiler

Tablo 58 devam...

Öğrenme Alanı: Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler

Ünite: Hep Birlikte

Tarih: 30 Mart-3 Nisan 2009

Süre: 40+40 dakika

Hazırlık:

1. Kazandırılacak beceri bilinir
2. Kazanımlar ve amaçlar gözden geçirilir
3. Kazandırılacak değer hakkında bilgi sahibi olunur
4. Derste işlenecek olan etkinlikler hazır mı kontrol edilir.
5. İmece nedir?

Amaçlar:

1. Grup üyelerinin kendilerine ve başkalarına karşı “yardımseverlik” göstermeleri gerektiğini anlamalarını sağlamak
2. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılmayı teşvik etmek
3. Okulunda ve yakın çevresinde düzenlenen etkinliklere katılmayı istekli kıılma

Kazanımlar:

1. Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir.
2. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılarak, yardımsever olmanın insanları mutlu ettiğini ve iç huzura kavuşturduğunu ifade eder.
3. Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir.

Eğitsel Değer: Yardımseverlik

Eğitsel Beceri: Sebep-sonuç ilişkisini belirleme

Materyal-Araç-Gereç: İmece şiiri, ders kitabı, etkinlik formu

Değer Öğretim Yaklaşımı: Telkin yaklaşımı

Yöntem: Okuma, anlatım, soru-cevap

Süreç ve Değerlendirme:

1. İmece nedir? Daha önce duydunuz mu?
2. Öğrencilerin imece hakkındaki cevapları alınır,
3. Der kitabımızın 163. sayfasında yer alan “imece” şiiri öğrencilerce sesli ve sessiz olarak okunur ve tahtaya yazılır.
4. İmece şiirinin ezberlenmesi istenir.
5. Öğrencilere ezbere şiir okutulur.
6. Şiirde anlatılan ana temanın ne olduğu sorulur ve öğrencilerin cevapları alınır.
7. Toplumda uygulanan “imece” usulü çalışmanın günümüzde var olup olmadığı tartışılır ve imecenin gönüllülük esasına göre yapıldığı açıklanır
8. Geliştirilen etkinlik formu öğrencilere dağıtılır
9. Öğrenciler formdaki soruları etkileşimli olarak cevaplandırır, grup tartışması yaparlar
10. Sizin de çevrenizde gördüğünüz imece usulü çalışma varsa sınıfta anlatınız?
11. ve oturum sonlandırılır.

Etkinlik 9’da yardımseverlik-işbirliği üzerine “imece” isimli şiir öğrenciler tarafından yazılır, okunur ve imece şiiri hakkında bilgi sahibi olunur.

İMECE	
Yumurtadan çıkar çıkmaz Topladı ana karınca Yavru karıncaları İşledi ilk dersini Anlattı çocuklarına Karınca töresini	Yağmur yağmur su dolmuş At izi okyanus olmuş Gelmiş kurulmuş yollarına Nasıl olmuşsa olmuş Başladılar düşünmeye
Sevgili yavrularım Yiğit oğullarım kızlarım Tembellik yok töremizde Uyumak ayıp ve yasak	El ele yürek yüreğe Verdi karınca halkı Ulandılar birbirlerine Çelikten köprü oldular Okyanusun üstüne Sırtlarında buğday peh peh Ağızlarında türkü şeh şeh Geçtiler öte geçeye
Haydin düşeli yollara Kafa tutalım dağlara Taşyalım buğdayları	
Döküldü karınca halkı Buğday kokulu yollara Vardılar buğday harmanına Koca koca buğdayları Aldılar sırtlarına İndiler iniş keh keh Çıktılar yokuş keh keh Kaynak: 4.sınıf kitabından alınmıştır.	

Tablo 59

Etkinlik 9. Yardımseverlik-İşbirliğiyle İlgili Sebep Sonuç İlişkisi

Sebep – Olay	Kamuoyunu Bilinçlendirme	Sonuç
Ülkemizde imece usulü çalışma ve yardımlaşma gün geçtikçe azalmaktadır.	Yardımsevenler derneği; afiş, el ilanları, basın, yayın yoluyla insanları yardımlaşmaya davet etti.	Yardımsevenler derneği gönüllüler yoluyla toplumdaki imece çalışmasını yeniden canlandırdılar.

Sebep – Olay	Kamuoyunu Bilinçlendirme	Sonuç
Ülkemizde meydana gelen kazalar yüzünden acil olarak değişik kan gruplarına ihtiyaç duyulmaktadır.		

Sebe – Olay	Kamuoyunu Bilinçlendirme	Sonuç
Kullanılan ürünlerin ambalajları bilinçsizce etrafa atılmakta ve çevre kirliliğine neden olmaktadır.		

Sebe – Olay	Kamuoyunu Bilinçlendirme	Sonuç
Okulumuz öğrencileri tuvaleti kullandıktan sonra temizlemiyor, ellerini yıkamıyor, bu da sık sık hastalanmalarına sebep olmaktadır.		

*Bu etkinlik araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 9

Ders planı 9 ve etkinlik 9 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilerin yardımseverliğin alt boyutu olan işbirliği ile ilgili yapılan etkinliğe ilişkin düşünceleri ve yorumları öğrenilmeye çalışılmıştır. Bunun için plan doğrultusunda etkinlik yapıldıktan sonra dersin işlenişi sırasında, öğrencilerin kendilerine dağıtılan formlardaki şiiri okuyarak etkinlik hakkında fikir sahibi olmaları istenmiş ve bu etkinlikte imece usulü çalışmaya teşvik hakkındaki düşünceleri ve yorumları öğrenilerek sorulan sorulara ilişkin cevapları istenmiştir.

Öğrenciler yardımseverlik ve işbirliği ile ilgili etkinlik sonrasında sorulan; **Ülkemizde meydana gelen kazalar yüzünden acil olarak değişik kan gruplarına ihtiyaç duyulmaktadır** Kamuoyunu Bilinçlendirme faaliyetini yürütmede neler yapılabilir sorusuna: *“Kızılay afiş hazırlamalı, gazeteyle ilan vermeli, sloganlar oluşturulmalı, haberlerde bilgi verilmesi, Kızılay kan bağışu kampanyaları düzenlemeli, gönüllü bağışlar yapılmalı, resim yarışmaları yapılabilir, ”* bunun sonucunda da *“Kızılay kan toplar, kan bağışu artar, böylece insanlar ölmez kurtulur, hastalar iyileşebilir, kan ihtiyacı azalacak, toplumda kana ihtiyacı olan kişiler zorlanmayacak, sözleri üzerinde yoğunlaşmışlardır.*

İkinci olarak sorulan Kullanılan ürünlerin ambalajları bilinçsizce etrafa atılmakta ve çevre kirliliğine neden olmaktadır. **Bu konuda kamuoyunu bilinçlendirme faaliyetini yürütmede neler yapılabilir** sorusuna: *“belediyeler ve çevre koruma kulüpleri kurulmalı, belediyelere dilekçe verilmeli, belediye çevreyi temizlemeli, çevre koruma kulüpleri olaya el koymalı, sağlık kulüpleri afiş ve eylem*

yapmalı, temizlik kulüpleri kurulmalı, bizler afiş ve amblem hazırlamalıyız” verilen cevapları bunlar olarak özetleyebiliriz. Bunların sonucunda da *“bakkallar denetlenir, çöpler çöpe atılır, çevremiz temiz kalır, en sonunda Türkiye çevre kirliliğinden kurtulur, güzel bir çevre olur, artık kullanılan ürünlerin bilinçsizce çevreye atılması önlenir, çevremiz temizlenecek daha sağlıklı bir ortamda yaşayacağız”,* sözleri üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Üçüncü olarak sorulan **Okulumuz öğrencileri tuvaleti kullandıktan sonra temizlemiyor, ellerini yıkamıyor, bu da sık sık hastalanmalarına sebep olmaktadır.** Bu konuda Kamuoyunu Bilinçlendirme faaliyetini yürütmede neler yapılabilir sorusuna öğrenciler; *“temizlik kulüpleri kurulmalı, afişler ve sloganlar hazırlanmalı okulun her yerine bunlar asılmalı, öğrencileri uyarmalılar, ”* Bunların sonucunda da *“ tuvaletler ve okulumuz temiz olur, öğrenciler kurtulur, bunu görenler bir daha yapmazlar, temiz bir öğrenci temiz bir okul,”* gibi sözler üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Bu durumda öğrencilerin uyguladıkları etkinlik ile ilgili yazdıkları yorumlara ve amacının içeriğine bakacak olursak toplum ve aile yaşamlarının da işbirliği ile doğrudan bağlantılı olduğunu ve iyi insan olmanın topluma yararlı yardımsever insan olmakla doğru orantılı olduğunu ifade ederek, toplumda işbirliği ve yardımseverliği ön plana çıkardıkları söylenebilir.

6.HAFTA: ETKİNLİK 10

11.OTURUM, 6–10 Nisan 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan *iyilikseverlik* konusunun işlenmesi şeklinde organize edilmiştir. Bunun için hafta içerisinde iki ders saati yani 80 dakikadan oluşan bir oturum gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde onuncu olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 60 ve 61’de bir plan dâhilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda analiz edilmiştir.

Tablo 60
Ders Planı 10

**11.OTURUM: YARDIMSEVERLİK –İYİLİKSEVERLİK
DERS PLANI**

Sınıf: 4. sınıf

Ders: Sosyal Bilgiler

Öğrenme Alanı: Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler

Ünite: Hep Birlikte

Tarih: 6-10 Nisan 2009

Süre: 40+40 dakika

Amaç:

1. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini kavratmak.
2. Yardımseverlik değerinin insan yaşamındaki önemini kavratmak
3. Grup üyelerinin kendilerine ve başkalarına karşı “yardımseverlik” göstermeleri gerektiğini anlamalarını sağlamak
4. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılmayı teşvik etmek
5. Yardımseverliğin bir gönüllülük işi olduğunu bilme

Kazanımlar:

1. Toplumdaki insanların birbirlerine “yardım etmesi” gerektiğini ifade eder.
2. Çevresindeki insanlara yardımsever şekilde davrandıklarında ne tür davranışlarla karşılaştıklarını söyleyebilme.
3. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini ifade edebilme.
4. Yardımseverliği gönüllülük esasında yapar.
5. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılarak, yardımsever olmanın insanları mutlu ettiğini ve iç huzura kavuşturduğunu ifade eder.

Eğitsel Örnek olay:

“Otobüste Yolculuk”

Materyal-Araç-Gereç:

Olumsuz “örnek olay” örneği, etkinlik formu, kalem, yazı tahtası.

Yöntem:

Düz anlatım, grup tartışması, empati

Değer öğretim yaklaşımı:

Ahlaki muhakeme ve değer açıklama

Süreç ve Değerlendirme:

1. Grup üyeleri U oturma düzeninde oturtulur.
2. Sınıf bu etkinliğe başlamadan önce geçen etkinlikte neler yapıldığı konuşulur. Her öğrenciye söz hakkı vermeye çalışılır.
3. Amaçlar ile kazanımlar tahtaya yazılır ve öğrencilere açıklanır.
4. Öğrenciler 5’erli gruplara ayrılırlar.
5. Öğretmen tarafından “Otobüste Yolculuk” isimli olumsuz hikaye örneği okunur.
6. Her gruba önceden çoğaltılmış olarak sınıfa getirilen bu hikaye örneği dağıtılır
7. Bu örnekteki olumsuzlukları kendileri düzelterek hikayeyi yeniden kendilerinin yazmaları istenir.

Tablo 60 devam...

8. Her grubun kendilerinin yeniden yazdığı “Otobüste Yolculuk” isimli hikayeler okutulur.
9. Sınıfta bu hikayeler hakkında sorular sorulur.
 - Hikayede olumsuz olarak gördükleriniz nelerdir?
 - Hikaye ilk olarak öğretmen tarafından okunduğunda neler hissettiniz?
 - Kendinizi hikayedeki yaşlı teyze yerine bir koyun bakalım, neler hissederdiniz?
 - Bu hikayeyi kendinize göre yazdığınızda neler hissettiniz?
 - Yaşamınızın bundan sonraki döneminde “yardımsever” olmaya devam edecek misiniz? Etmeyecekseniz neden olduğunu açıklayınız?
10. Siz otobüste olsaydınız nasıl davranırdınız? (değer açıklama)
11. Siz de farklı kendinize göre bir örnek olay yazınız? (değer açıklama)
12. Geliştirilen form öğrencilere dağıtılır ve formu grup arkadaşları ile birlikte doldurmaları istenir.
13. Grup tartışmaları ile oturum sonlandırılır.

Etkinlik sürecinde araştırmacı tarafından geliştirilen yardımseverlik ve iyilikseverlik ana temasını işleyen “Otobüste Yolculuk” isimli örnek olay kullanılmıştır.

OTOBÜSTE YOLCULUK (Örnek olay)

Bir otobüs yolculuğu sırasında önümde yaşlı bir teyze otobüste ayakta sağa sola tutunmaya çalışıyordu. Otobüsün içi tıklım tıklım doluydu. Otobüste genç insanlar çoğunlukta idi ve hepsi gülüşe konuşa yolculuk yapıyorlardı. O sırada otobüs bir durağa geldi, durmak için fren yaptı. Bu frenle birlikte yaşlı teyze yere yuvarlandı. Bunun üzerine otobüste gülüşmeler arttı. Yaşlı teyzeye gülüyordu. Teyze yerden kalkmaya çalışırken otobüs hareket etti ve yaşlı teyze tekrar yere yuvarlandı. Gülüşmeler daha da arttı. Bunun üzerine teyze bir daha ayağa kalkmadan yolculuğunu o yerde oturarak geçirdi. İneceği durağa geldiğinde yaşlı teyze zorla ayağa kalktı ve indi, Arkaya baktığımda teyze yürüyemiyor olmalı ki kaldırımında öylece oturuyordu.

*Bu etkinlik araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

Tablo 61

Etkinlik 10. Yardımseverlik-İyilikseverlik Etkinlik Formu

Yardımsever bir ortamda neler olur?
Yardımsever olmayan bir ortamda neler olur?

*Bu etkinlik araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 10

Ders planı 10 ve etkinlik 10 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilerin yardımseverliğin alt boyutu olan iyilikseverlikle ilgili yapılan Bu etkinlikte sizden istenen dağıtılan formda yardımseverliğin yaşandığı bir ortam ile yardımseverliğin yaşanmadığı bir ortamda neler olabileceğini yazmanız ve sonuçlarını grup üyeleriyle tartişmanızdır

Bu bağlamda plan doğrultusunda etkinlik yapıldıktan sonra dersin işlenişi sırasında, öğrencilerin kendilerine dağıtılan formlarda sorulan **Yardımsever bir ortamda neler olur?** sorusunu cevaplamaları istenmiştir. Uygulanan etkinlik ile ilgili formda sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgulara göre sonuçlar analiz

edilmiştir. Öğrencilere yardımseverlik ve iyilikseverlikle ilgili etkinlik sonrasında sorulan Yardımsever bir ortamda neler olur? sorusuna: *“dürüstlük, sevecenlik, saygı, sevgi, hoşgörü, ahlak, mutluluk, dayanışma, barış, herkes birbiri ile iyi geçinirdi. Saygılı ve mutlu halde yaşanırdı, herkes cömert ve iyiliksever olurdu. Herkes huzurlu olur, cimrilik olmaz. Nerede olursa olsun bir yaşlı teyze ayakta ise ona yer vermeliyiz. Yardımlaşma olur. Yardım severliğin olduğu bir yerde herkes kendine iyi davranır ”*, cümleleri üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Bu etkinlik sonucunda tüm öğrencilerin okudukları örnek olay neticesinde İkinci soru olarak sorulan **Yardımsever olmayan bir ortamda neler olur?** Sorusunda öğrenciler; *“insanlar ölürdü, yardımlaşma olmazdı. Herkes kavga ederdi, cimrilik olurdu. Gürültü çok olurdu, herkes kötü kalpli olurdu. Kimse kimseye saygı göstermezdi. Herkes kendini kötü hissederdi. Kimse kimseye yardım etmezdi. Paylaşma olmazdı. Herkes birbirine kötü davranırdı. İnsanlar mutsuz olurdu. İnsanlar birbirini sevmezdi. Olumsuz duygular, huzursuzluk, öfke, kıskançlık, nefret, kin olurdu. Savaş çıkar. Ahlaksızlık, kabalık kavga olur.”* ifadeleri üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Bu durumda öğrencilerin uygulanan etkinlik ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda etkinliğin amacının içeriğine bakarsak toplum ve aile yaşamlarının da iyilikseverlikle doğrudan bağlantılı olduğunu ve iyi insan olmanın topluma yararlı yardımsever insan olmakla doğru orantılı olduğunu ifade ederek, toplumda iyilikseverliği ve yardımseverliği ön plana çıkardıkları söylenebilir.

6.HAFTA: ETKİNLİK 11

12.OTURUM, 6-10 Nisan 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan iyilikseverlik konusunun işlenmesiyle organize edilmiştir. Bu bağlamda hafta içerisinde iki ders saati yani 80 dakikadan oluşan bir oturum gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde on birinci olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 62 ve 63’te bir plan dâhilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda analiz edilmiştir.

Tablo 62
Ders Planı 11

**12.OTURUM: YARDIMSEVERLİK – İYİLİKSEVERLİK
DERS PLANI**

Sınıf: 4. sınıf

Ders: Sosyal Bilgiler

Öğrenme Alanı: Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler

Ünite: Hep Birlikte

Tarih: 6-10 Nisan 2009

Süre: 40+40 dakika

Amaçlar:

1. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini kavratmak.
2. Yardımseverlik değerinin insan yaşamındaki önemini kavratmak
3. Grup üyelerinin kendilerine ve başkalarına karşı “yardımseverlik” göstermeleri gerektiğini anlamalarını sağlamak
4. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılmayı teşvik etmek
5. Yardımseverliğin bir gönüllülük işi olduğunu bilmek

Kazanımlar:

1. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini ifade edebilme.
2. Toplumdaki insanların birbirlerine “yardım etmesi” gerektiğini ifade eder.
3. Çevresindeki insanlara yardımsever şekilde davrandıklarında ne tür davranışlarla karşılaştıklarını söyleyebilme.
4. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılarak, yardımsever olmanın insanları mutlu ettiğini ve iç huzura kavuşturduğunu ifade eder.
5. Yardımseverliği gönüllülük esasında yapar.

Eğitsel Örnek olay:

“Açık arttırma”

Materyal-Araç-Gereç:

“Örnek Olay”

Yöntem:

Okuma, düz anlatım, grup tartışması, empati

Değer öğretim yaklaşımı:

Değer Analizi

Süreç ve Değerlendirme:

Grup üyeleri U oturma düzeninde oturtulur. Sınıf bu etkinliğe başlamadan önce geçen etkinlikte neler yapıldığı konuşulur. Her öğrenciye söz hakkı vermeye çalışılır. Amaçlar ile kazanımlar tahtaya yazılır ve öğrencilere açıklanır. Öğrenciler beşerli gruplara ayrılırlar. Öğretmen tarafından “Açık arttırma” isimli örnek olay örneği okunur. Her gruba önceden çoğaltılmış olarak sınıfa getirilen bu örnek olay

Tablo 62 devam...

örneği dağıtılır. Bu örnekteki olumsuzlukları kendileri düzelterek örnek olayı yeniden kendilerinin yazmaları istenir. Her grubun kendilerinin yeniden yazdığı “Açık arttırma” isimli örnek olaylar okutulur. Sınıfta örnek olay hakkında sorular sorulur. Örnek olayda olumsuz olarak gördükleriniz nelerdir? Niçin? Örnek olayda ilk olarak öğretmen tarafından okunduğunda neler hissettiniz? Neden? Kendinizi Örnek olaydaki Elif’in yerine bir koyun bakalım. Neler hissederdiniz? Bu Örnek olayı kendinize göre yazdığımızda neler düşündünüz? Niçin? Siz bu açık arttırmada olsaydınız nasıl davranırdınız? Neden? Siz de farklı kendinize göre sosyal problemleri içeren örnek olay yazınız? Yazılan örnek olayı; mantıklı, sistemli bir biçimde olayı çözümleyin, olayın benzer ya da farklı yanlarını ortaya koyun, doğruluğunu savunduğunuz düşünceyi kanıt göstererek destekleyin ve alternatif düşünceler üretin ve sonuçta da alternatiflerden en iyiyi seçmeye yönelik karar alması beklenmektedir. Grup tartışmaları ile örnek olaylar tahlil edilir ve oturum sonlandırılır.

Etkinlik sürecinde yardımseverlik ve iyilikseverlik konusunu işleyen “Açık Arttırma” isimli örnek olay kullanılmıştır.

Tablo 63**Etkinlik 11. Yardımseverlik-İyilikseverlik Konusuyla İlgili “Açık Arttırma” İsimli Örnek Olay****AÇIK ARTTIRMA (Örnek Olay)**

Yaşamın en güzel özelliklerinden biri, kişinin önce kendisine yardımcı olmadan bir başkasına yardımcı olamayacağıdır. (R.W.Emerson)

Yaşar Yılmaz’ın 17 yaşındaki kızı Elif kanserle savaşıyordu. Aylardır dışarıya hiç çıkmamıştı. Hep hastanelerde kemoterapi tedavisindeydi. Kanser tedavisi epey masraflı bir işti ve paraya ihtiyaçları vardı. Küçüklükten büyütüp beslediği büyüttüğü koyununu, satmak üzere Kırşehir hayvan pazarının yapıldığı alana bir düşünce içerisinde babasıyla birlikte koyunu götürdüler. Koyunundan ayrılmak pek kolay olmayacaktı, ama kilo başına 10.00 TL. alacağını öğrenince çok heveslenmişti. Koyunu herkesin görebileceği şekilde gezdirdi ve açık arttırma başladı.

Açık arttırmayı yürütecek olan Mustafa Şahin birden esinlendi. “Hepimiz Elif’in pek hoş olmayan bir durumda olduğunu biliyoruz,” diye başlattı açık arttırmayı. Fiyatın yükseleceğini umuyordu bu sözleriyle.

Evet, sonunda koyun, kilosu 60 YTL’den satıldı, ama bu kadarla da kalmadı. Koyunu alan kişi parayı ödedikten sonra bir daha satılması için koyunu iade etti.

Böylelikle zincirleme satışla başlamış oldu. Aileler koyunu satın alıyor, iade ediyor, sonra yeniden satılıyordu koyun. Bu alışlar ve iadeler sürerken, Elif’in kazancı da katlanarak büyüyordu. Elif’in babasının hatırlayabildiği tek satış, ilk satış oldu. Çünkü sonrasında kalabalık “Yeniden! Yeniden!” diye bağırırken, olanların hiçbirini izleyemedi ağlamaktan.

Elif’in koyunu o gün tam 36 kez satıldı ve koyunu son kez alan kişi, koyunu Elif’e armağan etti. Elif hastane giderleri için o gün tam 36.000 T.L. kazandı ve ünlü koyunundan da olmadı.

*Bu etkinlik; çevirisini Gülder Tümer’in yaptığı 4’üncü Porsiyon Tavuk Suyuna Çorba kitabındaki “Açık Arttırma” öyküsünden uyarlanarak; araştırmacı tarafından yazılmıştır. Kullanılan kişi isimleri tamamen semboliktir.

ETKİNLİK 11

Ders planı 11 ve etkinlik 11 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilerin yardımseverliğin alt boyutu olan iyilikseverlikle ilgili yapılan “Açık Arttırma” örnek olayına ilişkin düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda plan doğrultusunda etkinlik yapıldıktan sonra dersin işlenişi sırasında, öğrencilerin kendilerine dağıtılan “Açık Arttırma” isimli örnek olaya ilişkin soruları cevaplamaları istenmiştir.

Öğrencilerle birlikte uygulanan etkinlik ile ilgili “Açık Arttırma” isimli örnek olaya ilişkin sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgulara göre analiz edilmiştir. Öğrenciler yardımseverlik ve iyilikseverlikle ilgili etkinlik sonrasında sorulan **Elif’in yerinde olsaydınız neler hissederdiniz?** sorusuna: *“Elif’in yerinde olsaydım tedavi olamadığım için üzülürdüm, Elif’in babasına yardım ederdim. Elif’in yerinde olsaydım kanser olduğum için üzülürdüm ve koyunun satılmasına da üzülürdüm. Bu hastalıkla elimden geldiği kadar mücadele ederdim. Kendimi çok kötü hissederdim. Kendime güvenerek kurtulacağımı ümit ederdim. Bende Elif gibi koyunumu satmak istemezdim.”*, düşünceleri üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Bu etkinlik sonucunda tüm öğrencilerin yaptıkları yorumlar sonucunda yazdıklarından kısaca *“Elif’in durumuna üzülürdüm ”* olarak özetleyebiliriz. İkinci soru olarak sorulan **Siz bu açık arttırmada olsa idiniz nasıl davranırdınız?** sorusuna: *“Bende koyunu satın alır, parayı verdikten sonra koyunu geri verirdim. Biraz daha fazla miktar daha para koyarak alıp geri verirdim. Elif’le konuşurdum ve ona yardım ederdim. Koyunu almazdım. Biraz para toplayarak Elif’e yardım ederdim. Çok duygulanırdım ve elimden geldiği kadar yardım ederdim. ”* cümleleri üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Bu etkinliğin üçüncü kısmında ise **öğrencilerden kendi örnek olaylarını yazmalarını istenir.** Öğrencilerin yazdıkları örnek olaylar sırayla aynen verilmiştir:

“Sabah olmuştu hafta sonundaydık. Arkadaşlarla birlikte gezecektik. Sonra giderken bir tane üstü yırtık adam gördük. Ben dedim ki arkadaşlar bu adama yardım edelim. Onlarda boş ver dediler. Ben de arkadaşlarımı bırakıp adamın yanına gittim. Sonra dedim ki sen neden sokaklarda geziyorsun? O da ben küçükken annem babam beni sokağa atmışlar, bende sokaklarda yatıp kalkıyorum. Sonra o adamı alıp kıyafetlerini yeniledik ona bir ev tuttuk ve o günden sonra mutlu yaşadı” diğer öğrenci;

“Ankara’ya gittiğimizde trafik çoktu. Karşıdan karşıya geçmek isteyen bir teyze vardı. Hiç kimse teyzeye yardım etmiyordu. Bir kişi teyzenin elinden tutup yolun

ortasına kadar götürdü ama yolun ortasında teyzeyi bırakıp gitti. Arabalar teyzeye çarpacaktı nerede ise ve sonra ben geldim teyzenin karşıya geçmesine yardım ettim. Teyze ise teşekkür etti.” diğer bir öğrenci;

“Kırşehir’e gittiğimizde annem babam ablam ve ben geziyorduk eve giderken yaşlı bir teyze otobüsün içinde ayakta duruyordu. Şoför frene basınca teyze yuvarlanmıştı. Herkes yaşlı teyzeye gülmüştü. Yaşlı teyzeyi yerime oturttum, Yaşlı teyze bana teşekkür etti teyzeye gülenlerde ondan özür dilediler” diğer öğrenci;

“Bizim sınıfta ihtiyacı olan bir kişi var o da benim en iyi arkadaşım. Bir gün birlikte dolaşırken yağmur yağdı. Sonra bizim eve geldik. Arkadaşıma yeni elbiseler verdim.” diğer bir öğrenci;

“Bir gün arkadaşım hasta idi ve a onlar çok fakirdi. Hastaneye verecek paraları yoktu. Benim ailemde onun hastane masraflarını ödedi.” diğer öğrenci;

“Bir tanıdığımız kan kanseri idi ve onun masrafları çok fazla idi. Bizde onun masraflarını karşılamak için çalıştık. Daha sonra hastamız tedavi oldu ve iyileşti.” diğer bir öğrenci;

“Babamın kardeşi hastanede idi. Babam çalışarak para kazandı ve onu tedavi ettirdi.” diğer öğrenci;

“Bir gün dayım hastalanmıştı ve onun ameliyat olması gerekti ama hiç parası yoktu. Bizde bir yerlerden para bulduk. Böylece dayım ameliyat oldu ve iyileşti.” diğer bir öğrenci;

“Sınıfımızda paraya muhtaç bir arkadaşım vardı. Öğretmenimiz ve biz arkadaşımız için para topladık. Öğretmenimiz de bir gün babansı çağırarak o parayı verdi.” diğer bir öğrenci;

“Bir yaşlı kadın hastalanmıştı. O kadını ziyarete gittim. O çok sevinmişti ve bana teşekkür etti.” Şeklinde örnek olaylar yazmışlardır.

Bu durumda öğrencilerin uygulanan etkinlik ile ilgili verdikleri cevaplar incelendiğinde; yardımseverliğin insanların doğal olarak normalde yapılması gereken bir duygu olduğunu, yardım etmenin insani, güzel bir davranış olduğunu genel anlamda ifade ettikleri görülmektedir. Bunun yanında verdikleri örnek olaylardan anlaşılıyor ki yardım edilen ya da yardım eden her iki tarafın da mutlu olduğunu, ihtiyacı olanların ihtiyaçlarının karşılanmasının insanda güzel duygular oluşturduğunu, işbirliğinin toplum içinde birlik ve beraberliği güçlendirdiğini, iyilik duygularını arttırdığını söyleyebiliriz.

7.HAFTA: ETKİNLİK 12

13.OTURUM, 13-17 Nisan 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan paylaşmak konusunun işlenmesi şeklinde organize edilmiştir. Bu bağlamda hafta içerisinde iki ders saati yani 80 dakikadan oluşan bir oturum gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde on ikinci olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 64 ve 65’te bir plan dahilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda analiz edilmiştir.

Tablo 64

Ders Planı 12

13.OTURUM: YARDIMSEVERLİK – PAYLAŞMAK DERS PLANI

Sınıf: 4. sınıf

Ders: Sosyal Bilgiler

Öğrenme Alanı: Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler

Ünite: Hep Birlikte

Tarih: 13-17 Nisan 2009

Süre: 40+40 dakika

Hazırlık:

1. Kazandırılacak beceri bilinir
2. Kazanımlar ve amaçlar gözden geçirilir
3. Kazandırılacak değer hakkında bilgi sahibi olunur
4. Derste işlenecek olan etkinlikler hazır mı kontrol edilir.
5. Drama hakkında bilgisi var mı?

Amaçlar:

1. Grup üyelerinin kendilerine ve başkalarına karşı “yardımseverlik” göstermeleri gerektiğini anlamalarını sağlamak
2. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılmayı teşvik etmek
3. Okulunda ve yakın çevresinde düzenlenen etkinliklere katılmayı istekli kılma
4. Yardımseverlik değerinin insan yaşamındaki önemini kavratmak

Tablo 64 devam...**Kazanımlar:**

1. Çevresindeki insanlara yardımsever şekilde davrandıklarında ne tür davranışlarla karşılaştıklarını söyleyebilme.
2. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılarak, yardımsever olmanın insanları mutlu ettiğini ve iç huzura kavuşturduğunu ifade eder.
3. Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir.
4. Toplumdaki insanların birbirlerine “yardım etmesi” gerektiğini ifade eder.

Eğitsel Değer: Yardımseverlik

Eğitsel Beceri: Sebep-sonuç ilişkisini belirleme

Materyal-Araç-Gereç: Yola çıkıyoruz bayram ziyareti etkinliği, Etkinlik formu

Değer Öğretim Yaklaşımı: Değer açıklama

Yöntem: Drama yöntemi

Süreç ve Değerlendirme:

Drama hakkında neler biliyoruz? Tartışalım? Yola çıkıyoruz bayram ziyareti draması hakkında öğrencilere bilgi verilir. Gruplar oluşturulur, gruplar oyun hakkında konuşurlar, tartışurlar, görev dağılımı yaparlar ve dramayı canlandırmak için hazırlık yaparlar. Yola çıkıyoruz bayram ziyareti draması gruplar tarafından canlandırılır. Yola çıkıyoruz bayram ziyaretinin ana teması nedir? Burada ki tema ile ilgili grupların buna benzer drama yazmaları istenir. Gruplar tarafından yazılan dramalar, gruplarca sınıfta oynanır. Öğrencilerin bu faaliyetleri gönüllülük esasına göre yaptıkları açıklanır.

Öğrenciler aşağıdaki soruların cevaplarını; kendilerine göre verirler:

1. Aile içinde yardımlaşma olmalı mıdır? Neden?
2. Aile içinde her bireyin görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi önemlidir? Niçin?
3. Aile bireyleri kendi sorumluluk alanlarına giren işleri yapmalıdır. Nasıl?
4. Yaşanılan birtakım sorunlar veya yapılan güzel işler aile içinde paylaşılmazsa ne olabilir?

Yukarıdaki soruların cevapları grup içinde ve sınıf içinde öğrenciler tarafından konuşulur, tartışılır. Verilen cevaplar her ne olursa olsun sorgulama yapılmadan takip edilir. Öğrenciler gözlemlenir ve cesaretlendirilir. Öğrencinin değer tercihine saygı gösterilir.

Etkinlik sürecinde yardımseverlik ve paylaşma konusunu işleyen Yola Çıkıyoruz “Bayram Ziyareti” isimli drama kullanılmıştır.

YOLA ÇIKIYORUZ “BAYRAM ZİYARETİ” (Drama)

Bunlar size tanıdık geliyor mu? Ama o bana yardım etmedi ki. Bana ne yardım etmeyeceğim işte. Sen bana ne kadar yardım ettiysen ben de sana o kadar yardım ederim. Benim yardıma ihtiyacım yok. Kendi işimi kendim yapacağım. Benim işime kimse karışmasın. Yardımsever, paylaşımcı bir çocuğunun olmasını kim istemez? Haydi o zaman “Biz bir aileyiz” deyip işe başlayalım.

Bayram için şehir dışına yapılacak olan ziyaret için plan yapın. Bu plana aile bireylerinin tamamının katkılarını, uygun zaman dilimlerine ayırarak yerleştirin:

Baba: Biletleri alacak.

Ağabey: Bavul ve şekerleme alacak.

Abla: Mevsime göre kardeşlerinin giyeceklerini seçecek.

Anne: Hediyelik eşyaları alacak, bavulu yerleştirecek, yolda yemek için kurabiye yapacak.

Küçük kardeş: Ayakkabıları boyayacak, anneye yardım edecek.

Yapılan yardımlaşmayı oyun halinde sergilemeleri için çocuklara “Bayram Ziyareti” isimli dramayı evde yazmaları istenir. Dramada görev alacakların isimlerini her öğrenci kendi yazdığı dramada kendisi belirler. Ertesi gün yukarıda bahsedilen Yola Çıkıyoruz “Bayram Ziyareti” isimli dramaları çocuklar yazmış olarak sınıfa gelirler. Yazılan dramalar öğrencilere okutulur. En çok beğenilen drama sınıfça belirlenir ve sonraki güne yazılan dramanın oynanması istenir. Bu sürede çocukların hazırlıklarını yapmaları istenir. Ve o gün çocuklar “Bayram Ziyareti” isimli dramalarını sınıf huzurunda oynarlar.

Yardımlaşmanın ve paylaşmanın önemine vurgu yapılır. İşbölümü ve paylaşma kavramları üzerinde durulur. Bir işin aksamaması halinde neler olabileceği, yardımlaşma ve paylaşmanın işleri ne kadar kolaylaştırdığı öğrencilerle birlikte konuşulur.

Kaynak: Helik Karakter Okulu Aile Kitabı, s:14

Tablo 65

Etkinlik 12. Yardımseverlik-Paylaşmak Üzerine Bir Drama

YARDIMSEVERLİK VE PAYLAŞMA ÜZERİNE BİR DRAMA

Aşağıdaki soruları kendi değer ölçülerinize göre cevaplandırınız?

- Toplum içinde yardımlaşma ve paylaşma **neden** önemlidir?
- Toplumdaki insanlar yardımlaşma ve paylaşma değerlerini **nasıl** kazanırlar?
- İnsanlar birbirleriyle neyi paylaşamazlar, birbirlerine **niçin** yardım etmezler?

*Bu etkinlik araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 12

Ders planı 12 ve etkinlik 12 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilerin yardımseverliğin alt boyutu olan paylaşmak ilgili yapılan etkinliğe ilişkin

düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda plan doğrultusunda etkinlikteki drama okunduktan sonra dersin işlenişi sırasında, öğrencilerin kendilerine dağıtılan formlardaki boş bırakılan yerleri doldurmaları istenmiştir.

Öğrencilerle birlikte uygulanan etkinlik ile ilgili **formda boş bırakılan yerlere “Siz de yardımseverlik ve paylaşma değerini içeren bir drama yazınız ve grupça canlandırınız?** Yazdığınız drama da gruptaki rol arkadaşlarınızı kendiniz belirleyiniz ve dramayı ona göre yazınız”. Kısmi doldurulduğunda elde edilen bulgular analiz edilmiştir. Öğrencilerin yardımseverlik ve paylaşmak ile ilgili etkinlik sonrasında formda boş bırakılan yerlere yazdıkları ve oynadıkları dramalar aynen verilmiştir:

Öğrencilerin doldurduğu etkinlik formunda yer alan drama örnekleri incelendiğinde, aşağıdaki drama örneklerinin öğrenciler tarafından yazıldığı görülmüştür.

“Annem ve babam anneannemgilin köyüne gidecektik. Köy için hazırlığımızı yapmıştık. Yola çıkmıştık. Yola çıkmamız iki saat bile sürmedi. Köye anneannemlerin evinin önüne gelmiştik. Anneannem ve dedem bizi kapıda karşıladı. Ben anneannem ve dedemin elini öpüp, hemen arkadaşlarımın yanına gittim. Yolda giderken bir adam gördüm. Baktım ki adam yerde üzgün bir şekilde oturuyor. Hem ona arkadaşlık ettim hem de alıp dedemlere götürdüm. Sonrada kalkıp onun evine gittik. Evi yıkık döküktü. Dedem dedi ki ben bu yavrucaklara hiç kıyabilir miyim dedi ve o çocukların üstüne başına bir şeyler aldı. Sonra da evlerini tamir ettirdik. Çok mutlu oldular.” Diğer öğrenci:

“Anne karınca mutfağa girer ve evde açtır. Anne karınca buzdolabını açtığında dolapta bir şey kalmadığını fark eder.

Anne karınca:(salona giderek) size bir şey açıklamak istiyorum der. Mutfakta yiyecek kalmamış. Ne yapacağız?

Baba karınca: hiç bilmiyorum.

Kardeş karınca: Anneciğim en iyisi yuvadan çıkıp yemek bulalım.

Ağabey karınca: Bence de. En iyisi yuvamıza yemek taşımak için çalışalım. Karınca ailesi yuvadan çıkmışlar. Ama aramışlar...Bir türlü yiyecek bulamamışlar. Daha uzağa da gidemezlermiş. Baba karınca bir parça yiyecek bulmuş.

Anne karınca: Ben yiyecek bulamadım. Ağabey ve kardeş karınca: Bizde bulamadık.

Baba karınca: Ben buldum. Hadi artık yuvamıza dönelim. Karıncalar yuvalarına döner.

Anne karınca: Sadece baba karınca yemek buldu. Ne yapacağız?

Baba karınca: Tabii ki de benim bulduğum yiyeceği paylaşacağız.

Kardeş karınca: Ama baba bu küçücük yiyeceği nasıl paylaşıyoruz?

Ağabey karınca: Evet baba

Baba karınca: Yiyeceği 4'e böler. Herkes alsın yiyecekleri. Herkes payına düşeni alır ve çok mutlu olurlar. Diğer bir öğrenci:

Paylaşmak bizim için çok önemlidir. Elimizdeki her şeyi paylaşalım.

Annenin görevi: Tatlı yapmak,

Babanın görevi: Misafirleri karşılamak

Ablanın görevi: Anneye yardım etmek

Ağabeyin görevi: Yiyecek almak

Anne: Evde yiyecek bir şey yok tatlı yapacaktım

Baba: Bende para yok bayramda ne yapacağız.

Abla: Babacığım senin verdiğin paraları ben biriktirdim. 50 liram var.

Ağabey: Evet babacığım biz bayrama kardeşimle biriktirmiştik.

Baba: Benim akıllı çocuklarım çok teşekkür ederim size

Anne: Oğlum bakkala git de tatlı alda yapayım

Ağabey: Tamam anneciğim bayram günü.

Abla: Babacığım misafirler geliyor.

Baba: Tamam, kızım geliyorum.

Anne: Kızım tatlıları misafirlere götürür müsün? Abla: tamam anneciğim

Baba: Hoş geldiniz bayramınız kutlu olsun

Ağabey: Hepiniz hoş geldiniz bayramınız kutlu olsun

Misafirler: Sizde kutlu olsun

Abla: Buyurun tatlılarınız dedi

Misafirler: Teşekkür ederiz.

Anne: Beğendiniz mi?

Misafirler: Ellerinize sağlık çok güzel olmuş.

Baba: Kızım boş tabakları kaldırır mısın?

Abla: Tamam babacığım

Misafirler: Artık biz kalkalım

Anne ve baba: Otursaydınız.

Misafirler: İşimiz var

Baba Anne abla ve ağabey: Hoşça kalın diye gönderdik

Baba: Teşekkür ederim çocuklar bize böyle yardım ettiğiniz için

Anne: Bende teşekkür ederim

Abla ve Ağabey: Birşey değil babacığım” der. Diğer bir öğrenci:

“Günlerden bir gün hastaneye gitmiştim oraya bir hasta gelmişti trafik kazası geçirmişse benziyordu. Hemşire hanım telaşla acele kana ihtiyaç var diyordu hemşirenin yanına gidip ihtiyacınız olan kan grubu ne diye sordum oda 0 Rh pozitif dedi ve kendi kan grubum aklıma geldi. Benim kan grubuma uyuyordu. Hemşireye benim kan grubumda 0 Rh pozitif dedim ve hemşire beni kan verme odasına götürdü ve kan verdim ertesi gün kan verdiğim hasta iyileşmişti ve beni çağırdı bana çok teşekkür ediyorum dedi bunun için beni akşam yemeğine çağırdı. Onu kıramadım kabul ettim.”
Diğer bir öğrenci:

“Bir varmış bir yokmuş bir tane karınca ailesi varmış bunlar çok çalışıp evlerine buğday getirirlermiş. Sonra kış gelmiş bunları bir güzel yemişler. Bir karınca buğday taşıyamayınca diğer karıncalar yardım ederlermiş. Yardımcı olan karıncanın annesi de oğlu ile gurur duymuş. Sonra oğluna oğlum bir toplumda herkes yardım sever olmalıdır demiş” Diğer bir öğrenci:

“Bir gün bir ağustos böceği ile bir karınca yaşarmış. Ağustos böcekleri yazın saz çalar oynarmış. Karıncalarda hiç durmadan çalışmış. Aradan aylar geçmiş, kış gelmiş. Karıncaların yiyecekleri iyice birikmiş. Ama ağustos böceklerinin hiç yiyecekleri yokmuş ve ölmüşler .” Diğer öğrenci:

“Bir gün bir ülkede bir aile varmış. Bu aile çok iyi imiş. Bir gün yolda giden bir teyze görmüşler. Teyzenin elindeki eşyalar o kadar ağırmış ki teyze taşıyamıyormuş. Sonra aile ona yardım etmiş. Teyzede onlara şunu anlatmış. Benim hiç ailem olmadı, tek başıma yaşıyorum. Onlarda teyzeye üzülp yanlarına almışlar. Teyzede onlara çok teşekkür etmiş.” Diğer bir öğrenci:

“Arkadaşlarımızla yardımlaşırsak o arkadaşlarımızda başkalarına iyi davranırlar. Herkes ile yardımlaşalım paylaşalım. Evde de iş bölümü dayanışma ve yardımlaşma olmalı. Yok ise ailede dayanışma ve yardımlaşma olmaz.” Diğer öğrenci:

“Bir arkadaşım eşyalarını benimle paylaşıyor ama ben de eşyalarımı arkadaşlarımla paylaşıyorum. Onların bazı eşyaları olmadığında onlara veriyorum. Birlikte oyun oynuyoruz. Onları çok seviyorum” Diğer bir öğrenci:

“Bir gün ödevimi yapıp bitirmiştım. Hava alayım diye pencereyi açtım. Birde ne göreyim bir köpek. Fakat çok masum. Aç olduğunu fark ettim. Hemen mutfığa koştum. Ekmek alıp pencereden attım. Nasılda yiyor, canım benim. Sonra sanki bana teşekkür

ediyordu. Ben de onunla konuşmaya çalıştım, ama gitti. O gece benim için vazgeçilmez bir gece idi. Ertesi gün yine geldi.” Diğer öğrenci:

“Bir gün yolda yürürken bir çocuk gördüm ve onu alıp eve gittim. Sonra annem biraz yemek getirdi. Sonra ona bir elbise aldık, biraz eşya aldık. Çocuk çok sevinmişti ve bir süre bizde kaldı. Çok mutlu oldu. Bende çok mutlu oldum.” Diğer bir öğrenci:

“Benim yanımda arkadaşım oturuyor onun silgisi yoktu. Ben ona silgimi verdim. O’da bana teşekkür etti. Diğer arkadaşımın defteri evde kalmış, bende ona yeni bir defter verdim.” Diğer öğrenci:

“Babamın kestiği kurbanı teker teker kaplara leğene koyacaktık. Babam da bize dedi ki; birbirimize yardım edelim. Ablama sen leğeni getir, bana da büyük kapları getir dedi. Ondan önce de kardeşime küçük kapları getir dedi. Sonunda etleri paylaştık ve eti pişirip yedik. Yarısını da kurban kesmeyen komşulara dağıttık.” Diğer bir öğrenci:

“Benim elimde 3,4 tane çikolatam vardı. Yanımda da arkadaşlarım vardı. Ben onlara çikolatamdan verdim” Diğer bir öğrenci:

“Bir adam çok dürüstmüş, ama onun kardeşi çok kabaymış ve hırsızlıkta yapıyormuş ve ailesi dayanamayıp polise haber vermiş. Polislerde onu 5 yıl hapse atmışlar. Çıktıktan sonra çok iyi birisi olmuş” Diğer bir öğrenci:

“Bir gün Ankara’ya gitmiştik orada bir köpek vardı; beni ısırarak sandım. Ama annesini kaybetmişti. Benimle oynamak istiyordu. Onunla biraz oynadım. Sonra öğrendim ki onu öldürmüşler.” Diğer bir öğrenci:

“Herkes yardımlaşırorsa dünya çok neşeli ve sevgi içinde olur. İnsanlar yardımlaşarak mutluluk içinde yaşarlar. Kavgasız, küfürsüz, sevgi saygı içinde çok mutlu olurlar.” Diğer bir öğrenci:

“Bu gün kurban bayramı. Herkes bayramın tadını çıkarıyor. Ama bir adam çok fakir ve canı et çekiyor ama hiç kimse ona et vermiyor. Ebemlerin oraya geldi. Onlarda et ve ekmek verdi. Adam çok mutlu oldu.” Diğer bir öğrenci:

“Bir gün bize misafir gelmişti ve bizim ev çok dağınıktı. Ablamla bizimde uykumuz gelmişti ama o halde kalkıp anneme evin bulaşığını yıkaması için yardım ettik. O akşamüstü işimiz hemen bitti.” Diğer bir öğrenci:

“Anne hediye alır, abla bavulu hazırlar baba uçak biletini alır, ağabey tatlı alır ve terminale giderler. Otobüsçü 10 dakika sonra kalkacak der ve beklerler.” Diğer bir öğrenci:

“Sokakta gördüm amcayı kendi evime götürüp yemek verdim. Sonra amca kayboldu. Sonra bir gün zengin olarak çıktı karşıma. Birlikte yoksullara ekmek dağıttık.” Diğer bir öğrenci:

“Bir gün anne, baba, abla ve ağabey iş bölümü yapıyor:

Baba: Evde şeker olmadığı için gelecek misafirlere ikram etmek için şeker alıyor.

Anne: Bu gün bize bacım gelecek, etrafı temizlemeliyim.

Abla: Ben yatağımı düzeltereğim

Ağabey: Odamı temizleyip üstümü giyeceğim

Ağabey: İnşallah teyzemin oğlu da gelir.” gibi örnek olaylar üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Daha sonra da öğrencilere kendi değer ölçülerine göre cevaplandıracakları sorular sorularak cevapları istenir. İlk sorumuz: **Toplum içinde yardımlaşma ve paylaşma neden önemlidir?** Öğrencilerden gelen cevaplar: “çünkü yardım edersek herkes her şeyi paylaşır.”, “eğer yardımlaşma ve paylaşım olmazsa hiç kimse birbirine yardım etmezdi.” “toplumda dayanışma olmaz”. “yardımlaşma olmazsa toplum huzursuz olur.”, “insanlar yardımlaşma ve paylaşmayı sevdikleri için.”, “insanları birbirine bağladığı için.”. “İnsanlarda huzur olması yardımseverliğe önem verilmesi için.”. “hiçbir şeyimizi paylaşmazsak kötü şeyler olur.”, “çünkü insanlar birbirine yardım edince sevinir.”, “çünkü toplumda yardımlaşma olmazsa aksilikler çıkar herkes kavga eder.”. “ailede paylaşma olmalıdır, olmasaydı aile bireyleri birbirini sevmez ve saymazlar.”. “bazı kişiler fakirse onlara yardım ederim.” “eğer toplumda yardımlaşma olmazsa ailede de hiç kimse birbirine yardım etmezdi.” “insanlar için önemlidir.” “mutluluk ve heyecan verdiği için.” “insanlar birbirine yardım etmelidir.” “çünkü yardımlaşma çok güzel bir şeydir.” “toplum içinde yardımlaşma çok önemlidir.” “herkesin işi hemen biter.” “biz onlara yardım edersek onlarda bize yardım eder.” şeklinde özetlenebilir.

İkinci sorumuz: **Toplumdaki insanlar yardımlaşma ve paylaşma değerlerini nasıl kazanırlar?** Öğrencilerden gelen cevaplar: “birbirleri ile paylaşarak” “birbirlerine bir şeyler vererek, paylaşarak ve yardımlaşarak kazanırlar” “birbirlerine yardım ederek”. “okulda da kazanırlar” “ailede yardımlaşma varsa insanlar bunu topluma yansıtırlar” “ruhundaki güçle kazanırlar” “birbirleri ile paylaşarak” “yardım ederek paylaşarak” “yardımlaşarak ve onlara saygılı olarak” “arkadaşlarımızda bir şey alınca teşekkür ederek, birisine çarpınca pardon diyerek” “birbirlerini sevip saydığı için yardımlaşma yaparlar” “yardımlaşarak, paylaşarak

iyilik yaparak.” “birbirine yardım etmek için” “yardımlaşarak, sevgiyle saygıyla” “ herkes birbirine yardım ederse” “hoş görü cömertlik ve paylaşmak olursa” . şeklinde özetlenebilir.

Üçüncü sorumuz: **İnsanlar birbirleriyle neyi paylaşamazlar, birbirlerine niçin yardım etmezler?** Öğrencilerden gelen cevaplar: “ *çünkü herkes işini tek yapabiliyor” “insanlar birbirleri ile parayı paylaşamazlar, paraları bitecek diye yardımda bulunmazlar” parayı ve oyuncaklarını paylaşmazlar” “çünkü herkes iyi olmaya bilir” “para yüzünden insanlar birbirlerine yardım etmezler”. “ paylaşma yardımseverlik ve iyilikseverlik olmadığı için birbirine yardım etmezler.” “ paylaşım olmadığı için birbirlerine yardım etmedikleri için.” “yardım sever olmadıkları için” “çünkü insanlar karşılık bekledikleri için” şeklinde özetlenebilir.*

Bu etkinlik sonucunda tüm öğrencilerin yaptıkları yorumlar sonucunda yazdıklarını kısaca “*paylaşırsan mutlu olursun*” olarak özetleyebiliriz

Bu durumda öğrencilerin uygulanan etkinlik ile ilgili verilen atasözlerini açıklamalarında birlik ve beraberliği, etrafına-çevresine yardımcı olmanın önemini ve yapılan yardımlardan da kimsenin bir şey kaybetmeyeceğini, ufacık bile olsa yapılan yardımların önemli olduğunu, faydasız boş bir ömrün kimseye yarar getirmeyeceğini ve vermenin her zaman almaktan daha değerli olduğunu ifade ettikleri söylenebilir.

7.HAFTA: ETKİNLİK 13

14.OTURUM, 13-17 Nisan 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan paylaşmak konusunun işlenmesi şeklinde organize edilmiştir. Bu nedenle hafta içerisinde iki ders saati, yani 80 dakikadan oluşan bir oturum gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde on üçüncü olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 66 ve 67’de bir plan dahilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda analiz edilmiştir.

Tablo 66
Ders Planı 13

14.OTURUM: YARDIMSEVERLİK - PAYLAŞMAK
DERS PLANI

Sınıf: 4. sınıf

Ders: Sosyal Bilgiler

Öğrenme Alanı: Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler

Ünite: Hep Birlikte

Tarih: 13-17 Nisan 2009

Süre: 40+40 dakika

Hazırlık:

1. Kazandırılacak beceri bilinir
2. Kazanımlar ve amaçlar gözden geçirilir
3. Kazandırılacak değer hakkında bilgi sahibi olunur
4. Derste işlenecek olan etkinlikler hazır mı kontrol edilir.

Amaçlar:

1. Okulunda ve yakın çevresinde düzenlenen etkinliklere katılmayı istekli kılma
2. Yardımseverlik değerinin insan yaşamındaki önemini kavratmak
3. Yardımseverliğin bir gönüllülük işi olduğunu bilmek

Kazanımlar:

1. Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir.
2. Toplumdaki insanların birbirlerine “yardım etmesi” gerektiğini ifade eder.
3. Yardımseverliği gönüllülük esasında yapar

Eğitsel Değer:

Yardımseverlik

Eğitsel Beceri:

Sebep-sonuç ilişkisini belirleme

Materyal-Araç-Gereç:

Örnek olay “Hediye Paketleri”

Değer Öğretim Yaklaşımı:

Telkin

Yöntem:

Okuma, Soru-cevap, düz anlatım, grup tartışması.

Süreç ve Değerlendirme:

“Hediye Paketleri” isimli örnek olay sınıfta öğrencilere okunur ve öğrenciler tarafından dikkatlice dinlenir. Okunan örnek olay, öğrencilerin iyice anlamasını sağlayana dek okutulur, bazı öğrencilere anlatılır. Örnek olay adeta öğrencilere ezberletilir. Örnek olay hakkında sorular sorulur ve öğrencilerin cevaplamaları istenir. Hazırlanan etkinlik öğrencilere dağıtılır ve öğrencilerin buradaki atasözlerini ezberlemeleri ve atasözlerini açıklamaları ile oturum sonlandırılır.

Etkinlik sürecinde yardımseverlik ve paylaşma konusunu işleyen “Hediye Paketleri” isimli örnek olay kullanılmıştır.

HEDİYE PAKETLERİ (Örnek Olay)

Vermek, almaktan daha kutsaldır.

Hiç unutmduğumuz ay mübarek ramazan ayıdır. Unutmuyuşımın sebebi ise her ramazan ayı öncesinde her birimizin bir hediye paketi hazırlamasındadır. Camide yiyecek yardımı alacak 10 ailenin adı vardı. Mahalle bakkalı prinç, salça, yağ; mahallenin kasabı sucuk, kıyma, et; komşularda evlerinde bulunan yiyeceklerden getirmişler. Biz bu yiyecekleri paketlerken, çağrılmış olan aileler heyecanla alacakları yiyecekleri bekliyorlardı. Pek çoğunun aylardır yedikleri en iyi şeyle olacaktı paketlerdeki yiyecekler. Ailelere yiyecek paketlerini verirken, eski bir pikapla bir aile daha geldi. Bir baba, anne ve üç çocuktan oluşan bu ailenin adı listemizde yoktu. Camide yiyecek dağıtıldığını duyunca gelmişlerdi.

Onlara verecek fazla yiyeceğimiz olmadığını açıkladıktan sonra, elimden geleni yapmaya çalışacağımı söyledim. O anda hiç beklemediğim bir şey oldu. Bir kadın hiçbir şey söylemeden elindeki yiyecek paketini bıraktı ve hemen boş bir kutu bulup, kutuyu da az önce bıraktığı yiyecek kutusunun yanına koydu. Yiyecek kutusundaki yiyecekleri iki kutuya paylaştırmaya başladı sonra da çok geçmeden diğer aileler de aynı şeyi yapmaya başladılar ve bu yoksul insanlar 10’uncu aile için yeni bir paket hazırlayıverdiler çok kısa bir sürede.

*Bu etkinlik; çevirisini Gülder Tümer’in yaptığı 4’üncü Porsiyon Tavuk Suyuna Çorba kitabındaki “11. Kutu” öyküsünden uyarlanarak; araştırmacı tarafından yazılmıştır.

Tablo 67

Etkinlik 13. Yardımseverlik-Paylaşmakla İlgili Atasözleri ve Açıklamaları

Yardımseverlik ve Paylaşmakla ilgili aşağıdaki atasözlerini ezberleyiniz ve açıklayınız?	
Vermek almaktan daha kutsaldır	
Her sakaldan bir tel çekseler, kişiye sakal olur	
Bir mum diğerini tutuşturmakla ışığın bir şey kaybetmez	
Bir elin nesi var iki elin sesi var	

* Bu etkinlik araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 13

Ders planı 13 ve etkinlik 13 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilerin yardımseverliğin alt boyutu olan paylaşmakla ilgili yapılan etkinliğe ilişkin düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda plan doğrultusunda etkinlik yapıldıktan sonra dersin işlenişi sırasında, öğrencilerin kendilerine dağıtılan formlarda verilen atasözlerini açıklamaları istenmiştir.

Öğrencilerle birlikte uygulanan etkinlik ile ilgili formda verilen atasözlerini açıklamalarından elde edilen bulgulara göre analiz edilmiştir. Öğrenciler yardımseverlik ve paylaşmakla ilgili etkinlik sonrasında formda verilen atasözlerinden **“Vermek almaktan daha kutsaldır”** sözüne yapılan açıklamalar: *“çünkü o kişiye yardım etmiş oluruz” “bir kişiye yardım edersek bir gün o da bize yardım eder” “bir kişiye bir şey verince daha kutsal olur almaktan” “bir kişiye yardım edersek, bir gün o da bize yardım eder” “bir insana yardım edersek karşılığını mutlaka alırsınız yani iyilik eden iyilik bulur” “bir kişiye yardım edersek, o da bize yardım eder.” “ben ona yardım edersem o da bana yardım eder” “insanlar borç aldıklarında bu borcu nasıl ödeyeceğim diye düşünür ama borcu ödediğinde rahatlar.” “bir kişiye iyilik edersek karşılığını mutlaka alırız. Yani iyilik eden iyilik bulur.” “insanlar birbirlerine yardım ederler” “bir şeyi başkasına vermek ona yardım ettiğimizi anlatır” “bir kimsenin eşyalarını vermesi almasından kutsaldır”* şeklinde özetlenebilir.

Formdaki üçüncü atasözü **“Her sakaldan bir tel çekseler, kişiye sakal olur”** sözüne yapılan açıklamalar: *“yardıma ihtiyacı olan kişilere yardım etmek” “herkesten alınan küçük yardımlarla bir aile yoksulluktan kurtulur” “herkes küçük bir davranış için yardım eder.” “herkesten alınan küçük yardımlarla bir aile yoksulluktan kurtulur” “her insan payından biraz verirse, başka bir insana bir pay çıkar” “herkesten alınan küçük yardımlarla bir aile yoksulluktan kurtulur” “herkes kendi parçasından biraz verse büyük bir parça ortaya çıkar” “herkesten küçük yardımlarla bir yoksul yoksulluktan kurtulur”* şeklinde özetlenebilir.

Formdaki dördüncü atasözü **“Bir mum diğerini tutuşturmakla ışıktan bir şey kaybetmez”** sözüne yapılan açıklamalar: *“yardım ettiği için elinden bir şey kaybetmez kazanır.” “bir kişi bir kişiye yardım etmekten bir şey kaybetmez” “bir kişi diğer kişiye ışık verdiğinde bir şey kaybetmez” “bir kişi diğer kişiye yardım ederse bir şey kaybetmez.” “bir insan başkasına malından biraz verirse bir şey kaybetmez.” “bir mum ışığını kaybetmezse öbürüde kaybetmez” “herkesin bir şeyden iki tane veya birkaç tane varsa birbirine verirse bir şey kaybetmemiş olur” “insanların bazı ihtiyaçları vardır*

bunun için insanlar ihtiyaçlarını paylaşırlar” “bir kişi başkasına yardım edip bir şey verir ve hiçbir şeyini kaybetmez.” “ışık diğerini tutuşturmakla sönmez” şeklinde özetlenebilir.

Formdaki beşinci atasözü **“Bir elin nesi var iki elin sesi var”** sözüne yapılan açıklamalar: “bir insanın başkalarına yardım etmesi anlamına gelir” “bir elimiz bir işi başaramayınca diğeri yardım eder.” “birine yardım ettiğimizde, o kişi de döner bize yardım eder.” “bir el yapamazsa öbür el yardım ederse her şeyi başarır” “bir kişi, bir işi yapmak için yeterli olmayabilir ama birçok kişi işi yaparsa yeterli olur, işi çabuk bitirir. Birlikten kuvvet doğar.” “bir işte başarıya ulaşmak için birlikte hareket etmek gerekir. Anlaşmış uyum sağlamış insanların birlikte yapamayacakları iş başaramayacakları güçlük yoktur.” “bir işte başarıya ulaşmak için birlikte hareket etmek gerekir.” “bir kişi bir işi yapmaya kalkışrsa başarılı olamaz ama birkaç kişi ile yapmaya kalkışrsa başarılı olur” “bir tek elin bir işe yaramadığı ve iki elin kuvvetlendiğidir” “bir elle zor yapacağımız bir işi iki elle daha kolay yaparız.” Açıklamaları üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Bu etkinlik sonucunda tüm öğrencilerin yaptıkları açıklamalar neticesinde yazdıklarını kısaca *“ihtiyacı olanlara yardım edersek ihtiyacımız olduğunda da onlar bize yardım eder.”* olarak özetleyebiliriz. Öğrencilerin yaptıkları yorumlar neticesinde yazdıklarını *“savaşta dahi ihtiyacı olanlara yardım etmek, merhamet ve şefkat göstergesidir”* cümlesiyle özetleyebiliriz. Bu durumda toplum ve aile yaşamlarında merhamet ve şefkatle doğrudan bağlantılı olduğunu ve iyi insan olmanın topluma yararlı yardımsever insan olmakla doğru orantılı olduğunu ifade ederek, toplumda merhamet- şefkat ve yardımseverliği önemsedikleri söylenebilir.

8.HAFTA: ETKİNLİK 14

15.OTURUM, 20-24 Nisan 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan merhamet konusundan oluşmuştur.Bu bağlamda hafta içerisinde iki ders saati yani 80 dakikadan oluşan bir oturum gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde on dördüncü olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen

ders planı ve etkinlik formu Tablo 68 ve 69’da bir plan dâhilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda analiz edilmiştir.

Tablo 68
Ders Planı 14

15.OTURUM: YARDIMSEVERLİK-MERHAMET-ŞEFKAT DERS PLANI	
Sınıf:	4. sınıf
Ders:	Sosyal Bilgiler
Öğrenme Alanı:	Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler
Ünite:	Hep Birlikte
Tarih:	20-24 Nisan 2009
Süre:	40+40 dakika
Amaç:	1. Kahramanlık hatıralarını okuma, dinleme yoluyla yardımseverlik değerini kavrama
Kazanım:	1. Kahramanlık hatıralarından dersler çıkararak yardımseverlik değerini içselleştirme
Eğitsel Anı:	“Bir fazilet abidesi”
Materyal-Araç-Gereç:	“Bir fazilet abidesi” anı, etkinlik formu
Yöntem:	Okuma, soru-cevap, empati
Değer öğretim yaklaşımı:	Ahlaki Muhakeme
Süreç ve Değerlendirme:	Her öğrenciye önceden çoğaltılmış olarak sınıfa getirilen bu “Bir fazilet abidesi” isimli anı dağıtılır. Anı, öğrenciler tarafından okunur ve öğrenciler tarafından tahlil edilir ve tartışılır. Sınıfta anı hakkında sorular sorulur. Anı da geçen olayları nasıl değerlendiriyorsunuz? Türk askerinin göstermiş olduğu davranış doğru mu? Niçin? Siz Türk askerinin yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız? Neden? Sizin de yardımseverlikle ilgili anılarınız var mı? Anılarınızda bunu da böyle yapmasaydım da şöyle yapseydim dediğiniz olaylar oldu mu? Ahlaki olarak yaşanan olaylarda ikilemde kalınan olaylar sınıfta paylaşılır. Etkinlik formu öğrencilere dağıtılır. Öğrencilerin etkinlik formu üzerindeki çalışmaları ile oturum sonlandırılır.

Etkinlik sürecinde yardımseverlik, merhamet-şefkat konusunu işleyen Yola Çıkıyoruz “Bir Fazilet Abidesi” isimli anı kullanılmıştır.

BİR FAZİLET ABİDESİ (Anı)

Her savaşta olduğu gibi, Çanakkale Savaşı'nda da, kahramanca savaşan Türk askeri, düşmanlarını bile hayran bırakmıştır. Bu savaşta, bir koluyla bir ayağını kaybeden Fransız generalinin yurduna döndükten sonra anlattığı bir savaş hatırası şöyledir:

“Fransızlar,Türkler gibi mert bir milletle savaştıkları için daima iftihar edebilirler. Hiç unutmam. Savaş sahasında dövüş bitmişti. Yaralı ve ölülerin arasında dolaşıyorduk. Az evvel Türk ve Fransız askerleri süngüye gelip ağır zayıat vermişlerdi. Bu sırada gördüğüm bir hadiseyi ömrüm boyunca unutamayacağım. Yerde bir Fransız askeri yatıyor bir Türk askeri kendi gömleğini yırtmış onun yaralarını sarıyor, kanlarını temizliyordu. Tercüman vasıtasıyla şöyle bir konuşma yaptık:

-Niçin öldürmek istediğin düşmana şimdi yardım ediyorsun? Mecalsiz haldeki Türk askeri şu karşılığı verdi:

-Bu Fransız yaralanınca cebinden yaşlı bir kadın resmi çıkarttı. Bir şeyler söyledi. Anlamadım ama herhalde annesi olacaktı. Benimse kimsem yok. İstedim ki o kurtulup anasının yanına dönsün.

Bu asil duygu karşısında hüngür hüngür ağlamaya başladım. Bu sırada emir subayım Türk askerinin yakasını açtı. O anda gördüğüm manzara karşısında şok geçirdim. Çünkü Türk askerinin göğsünde bizim askerinkinden çok daha ağır bir süngü yarası vardı ve bu yaraya bir tutam ot tıkamıştı. Az sonra ikisi de öldüler...

* Refik, İbrahim Refik'in Çanakkale'nin Ruh Portresi, (1998 İstanbul, Adım yayıncılık) isimli kitabından alınmıştır.

Tablo 69

Etkinlik 14. Yardımseverlik-Merhamet-Şefkat Konusuyla İlgili “Bir Fazilet Abidesi” İsimli Anı

ÇALIŞMA KÂĞIDI

Soru:

Size göre Türk askerinin yaptığı doğru mu yoksa yaptığı doğru değil midir? Nedenleriyle açıklayınız?

Doğrudur. Çünkü:

.....

.....

Doğru değildir. Çünkü:

.....

.....

* Bu etkinlik araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 14

Ders planı 14 ve etkinlik 14 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilerin yardımseverliğin alt boyutu olan merhamet- şefkat ile ilgili yapılan etkinliğe ilişkin düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla plan doğrultusunda etkinlik yapıldıktan sonra dersin işleniş sırasında, öğrencilerin kendilerine dağıtılan formlarda anıya ilişkin sorulan soruları cevaplamaları istenmiştir.

Öğrencilerle birlikte uygulanan etkinlik ile ilgili formda sorulan sorulara verilen cevaplar analiz edildiğinde; **“Size göre Türk askerinin yaptığı doğru mu yoksa yaptığı doğru değil midir? Nedenleriyle açıklayınız”** Sorusuna öğrenciler sırasıyla şöyle cevap vermişlerdir:

“Doğrudur. Çünkü Türk askeri kendi yarasını sarmıyor, gömleğiyle Fransız askerinin yarasını sarıyor. Çok güzel bir olay. Türk askeri müthiş bir fedakarlık yapıyor. Fransız askeri, Türk askerinin düşmanı olduğu halde ona yardım ediyor. Hem de kendi canını düşünmeyip yardımsever, fedakâr, asil bir davranış sergiliyor.” Diğer bir öğrenci:

“Doğrudur. Milli mücadele sırasında Türk askeri dediğin şefkatli ve merhametli olduğu için üstündeki kıyafeti çıkarıp yaralı askerin yaralarını sardı.” Diğer bir öğrenci:

“Doğru. Çünkü kendisinin hiç kimsesi yok ama Fransız askerinin annesi varmış ve onun için Fransız askeri iyileşsin ve annesinin yanına dönsün diye kendi yarasına ot sürüyor. Fransız askerine ise, kendi gömleğini yırtıp onun yarasına sarıyor az sonra ikisi de ölüyor.” *“doğrudur çünkü bir kişiye yardım ediyor kendi yarası çok ağır olduğu halde kendi yarasına ot basıyor ama düşmanın yarasına çaput bağlıyor. Fransız askeri iyileşip Fransa’daki annesinin yanına gitsin diye çabalıyormuş. Ama Türk askerinin hiç kimsesi yok imiş. Son anda ikisi de ölmüş. Türk askerinin çabaları boşa gitmiş.”* Diğer öğrenci:

“Doğrudur. Çünkü Türk askeri Fransız askerine yardım ediyor. Çünkü annesi bekliyor. Ama Türk askerinin hiç kimsesi beklemiyor.” Diğer bir öğrenci:

“Doğrudur. Çünkü asil bir Türk askeridir. İyi bir Türk askeri olduğu için ister Fransız askeri, isterse İtalyan askeri olsun yardım eder.” Diğer öğrenci:

“Doğrudur. Çünkü onun bekleyeni olduğu için onun yarasını sarıyor ve kendisi çok cömert olduğu için benim de bekleyenim olsa onunkini de kendiminkini de sararım ve ona yardım edip Türk askerini gösterirdim.” Diğer bir öğrenci:

“Doğrudur. Çünkü savaşta toprağı kurtarmak için ve de insanlara yardım ettiği için büyük iyilik yaptı. Türk askeri öyle asil öyle cömert ki bu yüzden Fransız askerine yardım etmiştir.” “doğrudur çünkü Türk askeri Fransız askerine yardım ediyor ama o Fransız askeri ise saldırıyor.” Diğer öğrenci:

“Doğrudur. Çünkü Fransız askerine yardım ederken bir resim çıkarıyor Türk askeri herhalde annesi diye elbisesini yırtıp onun yarasını temizliyor. Komutanı göğsünü açınca Türklerin yarasından ot çıkıyor sonra ikisi de ölüyor.” Diğer bir öğrenci:

“Doğrudur. Çünkü Türk askeri yaralı bir Fransız askerini gördü Fransız askeri cebinden yaşlı bir kadın resmi çıkardı. Bu Türk askeri de üzerindeki gömleğı yurttarak Fransız askerinin yaralarını sardı” Diğer öğrenci:

“Doğrudur. Çünkü öldürmek istediğı düşmana yardım etmiş. Çünkü o Fransız askerlerinden biri yaralanmış ve bir Türk askeri ona yardım etmiş. Fransız askeri cebinden bir resim çıkarmış ve Fransız askerinin annesiymiş.” Diğer bir öğrenci:

“Doğrudur. Çünkü biz bu zaferleri dayanışma, yardımlaşma ve fedakârlıklarla kazandık bunun için Türk askerinin yaptığı doğru bir davranıştı ve onu bu davranışından dolayı tebrik ediyorum.” Diğer öğrenci:

“Doğrudur. Çünkü herkese yardım ettiği için ve onun ölmesini engellemek istediğı için onunla gurur duyulması gerekir” Diğer bir öğrenci:

“Doğrudur. Çünkü Fransız askerinin annesi olduğunu öğrenince ona yardım eder çünkü onun bir bekleyeni var ama benim bekleyenim tok diye düşünür. Ve ona yardım eder.” Diğer bir öğrenci:

“Doğrudur. Çünkü Türk askerine yakışır bir davranış hem de yardımlaşmak çok güzel bir davranış. Durumunu anladığı için ona yardım etti. Fransız askerinin bekleyeni vardı.” Diğer öğrenci:

“Doğrudur. Çünkü her insan birbirine yardım etmeli. Her insan merhamet ve şefkat içinde olmalı. O Fransız da olsa Türk'te olsa ona yardım etmek zorundayız. Çünkü her ikisi de insan her ikisi de kalbi ve yüreğı var. Yüreğı ile yola çıkan insan her zaman herkese merhamet duyar. O asker de aynı şeyi yapmış oldu. Ben de onun yerinde olsaydım aynı şeyi yapardım.” Diğer bir öğrenci:

“Doğrudur. Çünkü Fransız askeri cebinden annesinin resmini çıkarıp göstermiş. Asker ağlamış demiş ki onun bir bekleyeni var benim ise bekleyenim yok demiş. Gömleğini yırtıp Fransız askerinin yarasını sarmış ve kendi yarasına da bir

tutam ot basmış. İşte biz böyle asil bir insanız ve düşman deyip geçmeyelim.” Diğer öğrenci:

“doğrudur çünkü o askerlerin cephede savaşırken Fransız askeri annesine gitmek için çabalyor”

“Doğrudur. Çünkü süngü süngüye savaştığı askerin yarasını sarıyor, üstündeki gömleğini yırtarak onu annesine geri göndermek istiyor.” “doğrudur çünkü bu davranış çok güzel bir davranış adam gömleğini yırtıp diğer askerin yarasını kapatıyor.” Diğer bir öğrenci:

“Doğrudur. Çünkü Türk askeri asil ve centilmence davranıyor. Kendi yarasını sarmıyor düşmanının yani Fransız askerinin yarasını sarıyor.” öğrenciler düşünceleri üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Bu etkinlik sonucunda tüm öğrencilerin yaptıkları yorumlar neticesinde yazdıkları kısaca *“savaşta dahi ihtiyacı olanlara yardım etmek merhamet ve şefkat göstergesidir”* olarak özetleyebiliriz. Bu durumda toplum ve aile yaşamlarında merhamet ve şefkatle doğrudan bağlantılı olduğunu ve iyi insan olmanın topluma yararlı, yardımsever insan olmakla doğru orantılı olduğunu ifade ederek, toplumda merhamet- şefkat ve yardımseverliğin öğrenciler tarafından önemsendiği söylenebilir.

8.HAFTA: ETKİNLİK 15

16.OTURUM 20-24 Nisan 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan yardımseverlik konusunun işlenmesi şeklinde organize edilmiştir. Bu bağlamda hafta içerisinde iki ders saati yani 80 dakikadan oluşan bir oturum olarak gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde on beşinci olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 70 ve 71’de bir plan dâhilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda analiz edilmiştir.

Tablo 70
Ders planı 15

16.OTURUM: YARDIMSEVERLİK DERS PLANI	
Ders:	Sosyal Bilgiler
Sınıf:	4. sınıf
Öğrenme Alanı:	Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler
Ünite:	Hep Birlikte
Tarih:	20-24 Nisan 2009
Süre:	40+40 dakika
Amaçlar:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini kavratmak. 2. Yardımseverlik değerinin insan yaşamındaki önemini kavratmak
Kazanımlar:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini ifade edebilme. 2. Toplumdaki insanların birbirlerine “yardım etmesi” gerektiğini ifade eder.
Eğitsel Hikaye:	“Aslan ile Fare”
Materyal-Araç-Gereç:	“Aslan il Fare” hikaye, Etkinlik formu A, Etkinlik formu B.
Yöntem:	Grup tartışması, okuma, soru-cevap
Değer öğretim yaklaşımı:	Ahlaki Muhakeme
Süreç ve Değerlendirme:	Öğrencilere güçlü ama bencil biriyle mi arkadaş olmak istersiniz yoksa zayıf fakat yardımsever biriyle mi? diye soru sorularak dikkat çekilir. Sonra hikâyenin ilk yarısı olan <i>Form A</i> öğrencilere dağıtılır. Öğrenciler hikâyeyi okurlar ve sorularını cevaplarlar görüşlerini arkadaşlarıyla paylaşırlar. Sonra hikâyenin ikinci uyarısı olan <i>Form B</i> sınıfa dağıtılır. Öğrencilerin önceki değerlendirmeleri ile hikâyenin sonucunu karşılaştırmaları sağlanır. Sonucu muhakeme etmelerinde rehberlik edilir. Oturumun sonunda derste işlenen konunun değerlendirilmesi yapılır ve oturum sonlandırılır.

Etkinlik sürecinde yardımseverlik konusunu işleyen “Aslan ile Fare” isimli hikaye kullanılmıştır.

Tablo 71

Etkinlik 15. Yardımseverlikle İlgili “Aslan İle Fare” İsimli Hikaye

ASLAN İLE FARE (Hikâye)	
<i>Form A</i>	<p>Minik fare bir gün ormanda gezerken küçük bir su birikintisinin içine düşmüş. Su birikintisi küçükmiş küçük olmasına da bizim fare de çok minikmiş; bu yüzden bir türlü çıkamamış suyun içinden. Çırpınmış, zıplamaya çalışmış; nafi! En sonunda yardım istemeye karar vermiş. Olanca gücüyle bağırarak “İmdat!” diye. Ama zavallı minik farenin sesi de pek incecikmiş. Kimselere duyuramamış sesini.</p> <p>O sırada oradan bir aslan geçmekteymiş tesadüfen. Aslan tam minik farenin üzerine basmak üzereymiş ki inceden bir ses duymuş. Merakla eğilmiş yere doğru; bu sesin nereden geldiğini anlamak için.</p> <p>Fareyi görünce çok şaşırılmış. Farenin boğulma tehlikesi geçirdiği birikinti onun için bir içimlik suymuş. Aslan gülmüş bu sözlerle. “Sen mi?” demiş “Bir yudum suda boğulacak olan minik yaratık; sen mi bana iyilikte bulunacaksın?”</p> <p>Sonra devam etmiş sözlerine: “Karşılığını ödeyemeyeceksin diye sana yardım etmeyeceğimi mi sandın? Krallara yakışan, karşılık beklemeden yardım etmektir.” Bu sözlerin ardından fareyi düşüğü su birikintisinden kurtarmış. Fare teşekkür ederek ayrılmış oradan.</p> <p>Aslan ormanda gezerken bir avcının tuzağına yakalanmış. Aniden bir ağın içinde buluvermiş kendini. Çaresiz ne yaptıysa kurtulamamış. Tam o esnada gezintiye çıkan minik fare aslanın çırpınıklarını görmüş. “Hemen ağı kemirip sizi kurtaracağım” demiş aslana.</p> <p>Aslan hala fareyi küçük görmekteymiş. “Koskoca ağı nasıl kemireceksin? Baksana ipleri nasıl da kalın. Ben güçlü bir aslanım. Biraz uğraşırsam bu ağı parçalayabilirim.” Aslan başlamış çabalamaya. Uğraşmış, didinmiş; ama ağı parçalayamamış. “Eh, iş başa düştü” demiş fare ve gidip arkadaşlarını yardıma çağırılmış.</p> <p>Minik fare ve yardıma gelen arkadaşları ağı o kadar çabuk kemirmişler ki aslan nasıl kurtulduğunu anlayamamış bile. Minik fare arkadaşlarıyla birlikte aslana yardım etmenin mutluluğuyla gülümsemiş, “Kuvvetin işe yaramadığı yerde geçmişteki iyiliklerin çözüm olur derdine” demiş ve arkadaşlarıyla birlikte hemen oradan uzaklaşmış.</p> <p>Form A’daki değerlendirmeniz ile Form B’nin sonucunu karşılaştırınız? Doğru tahminde buldunuz mu?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

*Bu hikâye “Helik Karakter Okulu 2” kitabından alınmış olup, etkinlik araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 15

Ders planı 15 ve etkinlik 15 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilerin yardımseverlikle ilgili yapılan etkinliğe ilişkin düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda plan doğrultusunda etkinlik yapıldıktan sonra dersin işleniş sırasında, öğrencilerin kendilerine dağıtılan A formlarındaki hikâyenin yarısını okuduktan sonra hikaye ile ilgili kendilerine sorulan etkinliğe ilişkin soruları cevaplamaları istenmiştir.

Uygulanan etkinlik sonucunda formda sorulan sorulara öğrencilerin verdikleri cevaplardan elde edilen bulgulara göre; Öğrenciler yardımseverlikle ilgili etkinlik sonrasında sorulan **Aslan ne yapacaktır?** sorusuna: “Aslan ona yardım edecek ve onu yerinden kaldırı, farede ona teşekkür eder. Sonra hayatını kurtardığı için aslana çok teşekkür eder.” “Aslan fareyi su birikintisinden kurtaracak”, “Minik fareye yardım ederdim ve ona ne olup bittiğini sorup, onunla arkadaş olmayı isterdim ve onu çok sever sayardım ve onu ailem gibi severdim.” “Aslan fareye yardım eder birkaç gün sonra da karşılığını alır. Ve arkadaş olurlar eee... Ne demişler iyilik eden iyilik bulur.” “Fareye yardım edecektir fareyi sudan kurtaracaktır çünkü fare demiş ki bende size yardım ederim demiş.” “Aslan bence kurtaracak ve söyle bir şey düşünür. Komşu komşunun külüne muhtaçtır.” “Minik fareyi kurtaracaktır çünkü aslanın başına bir şey gelirse minik farede onu kurtarır.” “Aslan minik fareye yardım edecek ve minik farecik aslan sayesinde küçük su birikintisinden kurtulacaktır.” “Aslan fareyi kurtarıp arkadaş olurlar ve arkadaşlıklarını hiç bozmazlar.” “Ağzı ile farenin kuyruğundan tutarak sudan çıkarır.” “Minik fareyi oradan kurtaracaktır.” “O küçük minik fareye yardım edecektir fare de zamanı gelince ona yardım edecektir .” “Birşey yapmayacak kurtaracak çünkü bir günde aslanı kafese koyarlar farede aslanı kurtarır.” “Aslan zavallı fareye acıyıp onu çıkarmaya kara verecektir. Orada küçücük fare ne yapıp çıkacak demiş ve çıkarmış.” “Aslan fareye yardım edecektir. Aslan küçücük farenin bana ne yardımı dokunacakmış demiş aslan yinede fareyi kurtarmış fare yine dolaşırken aslanın yardıma ihtiyacı olmuş fare aslana yardım etmiş.” “Fareyi kurtaracaktır ve fare bir gün aslana yardım etti ve ikisi çok iyi arkadaş olup dolaşmaya karar verdiler.” “O fareye yardım ederdim ve zara vermezdim onu suyun içinden çıkarırdım ve kurularım onunla arkadaş olurum.” “Fare suya düşünce ona yardım eder ve onunla arkadaş olurum onu serbest bırakırdım” “ aslan suyu içip fareyi kurtaracaktır.” “Aslan fareye yardım eder.” “Yardım edecek.” “Fareyi kurtaracaktır” “Fareyi kurtaracak bir gün işi düştüğünde fare aslana yardım edecek.” cevapları üzerinde yoğunlaşmışlardır.

İkinci soru olarak sorulan **Siz aslanın yerinde olsaydınız ne yapardınız?** sorusuna: “Ben aslanın yerinde olsaydım aynı şeyi yapardım. Ben onun yerinde olsaydım onun benimle arkadaş olmasını isterdim.” “Yardım ederdim ve karşılıksız çıkarırdım.” “Ben olsaydım onun yerinde onu kurtarırdım ve yardımseverlik yapmış olurum ve kendimle gurur duyardım yani onu kurtarıp nasıl oldu diye sorup onunla arkadaş olurum.” “Ben de fareye yardım ederdim. Hiç iyilik karşılıksız kalmaz.”

“Ben aslanın yerinde olsaydım fareye sorardım sen neden suya düştün diye ve ona yardım ederdim.” “Ben de aslan gibi aynı şeyi yaparım nasıl olsa benimde bir gün ona işim düşer.” “Minik fareye yardım ederdim.” “Minik fareciğe yardım ederdim çünkü minik fareci küçük su birikintisinde ölebilirdi.” “Hemen suya atlayıp fareyi kurtarırlardı.” “Onu sudan çıkarır ne olduğunu sorarım ve yoluma devam ederim” “Küçük fareyi oradan kurtarırdım. Bir gün bizim başımıza da gelirse o farede bizi kurtarır.” “Fareyi sudan çıkarır ve kurularımdı. Bir dahaki sefere dikkat et derdim.” “Aynısı gibi kurtarırdım eğer kurtarmazsa fare ölürdü.” “Ben aslanın yerinde olsam zavallı fareye yardım ederdim orada bırakmazdım.” “Fareye yardım ederdim” “Yardım yapardım.” “Onun incecik bedenini sudan çıkarırdım ve kurularımdı.” “Fareyi yalnız bırakırdım ve onunla dost olabilirdim.” “Aynısını yapardım.” “Ben aslanın yerinde olsaydım o fareye acıyıp ona yardım ederdim. Oradan çok kolay çıkardı.” “Kurtarır yardım ederdim yardım ettiğimde de mutlu olurum.” “Yardım ederdim.” “Fareyi kurtarırdım. Ondan karşılık beklemeden yardım eli uzatırdım.” cevapları üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Bu cevaplardan sonra öğrencilere etkinlik B formu dağıtılır. Hikayenin geri kalanı okutularak hikayeyi tam olarak anlamaları sağlanır. Daha sonra **Form A’daki değerlendirmeniz ile Form B’nin sonucunu karşılaştırınız? Doğru tahminde buldunuz mu?** Sorusu yöneltilmiştir ve öğrencilerden gelen cevaplar analiz edilmiştir. Bu cevaplar: *“Yardım ettiğini tahmin etmiştim. Ama böyle olacağını hiç tahmin etmemiştim. Ama aslanın ağa düştüğünde kendi çabalamış. Ama açamamış arkadaşını çağırınca ipi koparmış aslanı kurtarmış.”*, *“Evet, çünkü aslan fareye yardım etmiş. Bir yudum suda boğulacaksın demiş. Aslan eh işte iş başa düştü demiş. Biraz uğraşırsam bu ağı parçalarım demiş. Fare de ona yardım etmiş sonra her ikisi de çok mutlu olmuşlar.”*, *“Evet, buldum. Çünkü aslan ona yardım etmiş. Sonra aslan ağa yakalanınca farede gezintideymiş, aslanı görünce arkadaşlarını çağırıp yardım edince; fareler çok mutlu olmuşlar. Aslan da kendi yoluna gitmiş.”*, *“Evet, buldum. Çünkü ben aslanın fareyi kurtaracağını düşünüp yazmıştım. Aslanın fareyi o çamurda bırakıp gitmesini düşünmedim.”*, *“Evet, buldum. Çünkü ben bu hikâyeyi okumuştum ve çok beğendim. Farenin bu davranışı beni çok mutlu etti.”*, *“Tahminim doğru çıktı. Çünkü ben o fareyi sudan kurtarır demiştim ve doğru çıktı.”*, *“Benim ki de ona yakın çıktı. Aslanın yardım ettiğini düşündüm. Ama farenin de aslanı kurtaracağını düşünmedim, ama yinede herkes birbirine yardım etmeli.”*, *“Evet, buldum. Çünkü aslan yardım etmiş. Birgün aslan tuzağa yakalanınca fare arkadaşlarını topladı. Aslana yardım*

etmişler ve oradan uzaklaşmışlar yani ikisi de birbirine yardım etmiş.”, “Evet, buldum. Çünkü aslan ve farenin yaptığı yardımlaşma çok iyiydi. Sonunda arkadaşları ile kurtardı.”, “Doğru tahminde bulundum”, “Tahminim uyuyor. Aslanın fareye yardım etmesi. Farenin de aslana yardım etmesi, kısaca iyilik eden iyilik bulur.”, “Evet, bulundum. Çünkü tahmin etmiştim o aslan tuzağa düşecekti. O farede aslanı tuzaktan kurtarıp arkadaş olacaklardı. O fare olmasaydı aslan ipleri koparamayacaktı. Aslanda farede arkadaş olup gideceklerdi.”, “Form A’daki tahminim form B’dekine uyuyor. Aslanın fareye yardım edeceğini, bir gün geldiğinde de farenin aslana yardım edeceğini söylemiştim. Akıl yaşta değil baştadır. Atasözü ile tamamlıyorum.”, “Ben yardım eder demiştim. Burada ise ilk önce aslan fareyi küçümsemiş ve fare bir gün ona yardım etmiş. Ben küçümsemeyi eklemedim. Ama yine de doğru.”, “Ben de aynı düşüncede bulundum. Ama aslan keşke fareye öyle gülmeseydi.”, “Evet, doğru tahminde bulundum. Çünkü tahminim de aslan fareye yardım etmiş.”, “Evet, doğru tahminde bulundum. Aslan yardım isterken minik farede oradan tesadüf geçiyormuş ve aslana yardım etmiş. Aslan fareye teşekkür edip oradan uzaklaşmış.”, “Evet, bulundum. İyilik eden iyilik bulur diye bir atasözü var bu atasözünü boşuna söylememişler. Biraz uğraşmış ağı koparamamış, küçük fareler çok çabuk kemirmişler, sonunda oradan uzaklaşmışlar.”, “Evet, doğru tahminde bulundum. Aslan yardım edecek dedim aslanda yardım ediyor farede yardım ediyor.”, “Evet, doğru tahminde bulundum.”, “Evet, doğru. Aslan ona yardım etti ve farede ona yardım etti.” öğrenciler düşünceleri üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Bu etkinlik sonucunda tüm öğrencilerin yaptıkları yorumlar neticesinde yazdıklarını kısaca *“iyilik eden iyilik bulur”* olarak özetleyebiliriz.

Bu durumda öğrencilerin; “aslan ile fare” isimli hikayede geçen olayları şu şekilde yorumlamışlardır. Her ne olursa olsun yardım etmenin önemli olduğunu, iyilik yapanın iyilik bulacağını, az ya da çok karşılık beklemeden yardımda bulunmanın önemli olduğunu belirtmektedirler. Öğrenciler insanın kendine ve başkalarına yararlı iyi birer birey olmanın önemini anlatmışlardır.

9.HAFTA: ETKİNLİK 16

17.OTURUM, 27 Nisan 1 Mayıs 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan merhamet konusunun işlenmesi şeklinde organize edilmiştir. Bu bağlamda hafta içerisinde iki ders saati yani

80 dakikadan oluşan bir oturum gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde on altıncı olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 72 ve 73’te bir plan dâhilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda analiz edilmiştir.

Tablo 72
Ders Planı 16

17.OTURUM: YARDIMSEVERLİK-MERHAMET-ŞEFKAT DERS PLANI	
Ders:	Sosyal Bilgiler
Sınıf:	4. sınıf
Öğrenme Alanı:	Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler
Ünite:	Hep Birlikte
Tarih:	27 Nisan-1 Mayıs 2009
Süre:	40+40 dakika
Amaç:	1. Kahramanlık hatıralarını okuma, dinleme yoluyla yardımseverlik değerini kavrama
Kazanım:	1. Kahramanlık hatıralarından dersler çıkararak yardımseverlik değerini içselleştirme
Eğitsel Anı:	“Önce Arkadaşım”
Materyal-Araç-Gereç:	“Önce Arkadaşım”, etkinlik formu
Yöntem:	Okuma, soru-cevap
Değer öğretimi yaklaşımı:	Değer Açıklama
Süreç ve Değerlendirme:	Her öğrenciye önceden çoğaltılmış olarak sınıfa getirilen bu “Önce Arkadaşım” hikâyesi dağıtılır. Hikâye, öğrenciler tarafından okunur ve öğrenciler tarafından tahlil edilir ve tartışılır. Sınıfta Hikâye hakkında sorular sorulur. Hikâye de geçen olayları nasıl değerlendiriyorsunuz? Mehmet’in göstermiş olduğu davranış doğru mu? Niçin? Siz Mehmet’in yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız? Neden?

Tablo 72 devam...

Sorularıyla öğrenci değer seçimleri üzerinde rahat bir atmosferde teşvik edilerek kendi değerlerini rahatça söylemeleri sağlanır. Öğrencilere alternatif cevaplar sunularak kendi değerlerini ortaya çıkarıcı alternatif cevaplar da teşvik edilir. Sizin de yardımseverlikle ilgili anlatacağımız hikâyeler var mı? Hazırlanan etkinlik formu öğrencilere dağıtılır. Öğrencilerin etkinlik formu üzerindeki çalışmaları ile oturum sonlandırılır.

Etkinlik sürecinde yardımseverlik, merhamet-şefkat konusunu işleyen “Önce Arkadaşım” isimli hikaye kullanılmıştır.

ÖNCE ARKADAŞIM (Hikaye)

Savaş tüm hızıyla devam ediyordu. Oldukça zorlu bir savaştı. Cephe gerisindeki yardım ekiplerinin savaş alanındaki yaralılara ulaşması neredeyse imkânsız gibiydi. Mehmet, savaşın yoğun gürültüsüne rağmen yanındaki yaralı arkadaşının inlemelerini duyabiliyordu. Elindeki el bombasını hedefe attıktan sonra matarasını kontrol etti. Az bir miktar su kalmıştı.

Yardım gelene kadar ulaşabileceği son suyu bu. “Elimden başka bir şey gelmez ama en azından bu suyu arkadaşıma içirebilirim. Kim bilir ne kadar susamıştır?” diye düşündü. Siperin arkasında kalmaya dikkat ederek arkadaşının yanına gitti. Arkadaşının bulunduğu yerde çok güvende olmadığını fark etti. Her an yeni bir kurşuna daha hedef olabiliyordu. Önce onu biraz daha güvenli bir yere taşıdı; savaş alanında ne kadar güvenli bir yer bulunabilirse... Sonra matarasını açtı ve arkadaşının başını hafifçe kaldırdı. Fakat arkadaşı bir şey söylemeye çalışıyordu. Hemen eğildi ve kulak verdi.

“Şurada ileride yatan başka bir yaralı var. Ona koş. Su, diye inliyordu az önce” diyordu arkadaş. Bu yaralı halinde yapabileceği tek yardımdı kendisine sunulan suyu bir başkasına ikram etmek.

Burada da aynı teklifle karşılaşacağını ve yeni bir hedefe yönlendirileceğini bilmiyordu. Nihayet işaret edilen son kişinin yanına ulaştığında onun için çok geç olduğunu fark etti. Bu arkadaşları çoktan ölmüştü. Mehmet hiç vakit kaybetmeden bir önceki arkadaşının yanına döndü. “Suyu ona içiririm” diye düşünüyordu. Fakat bu arada onun da son nefesini vermiş olduğunu fark etti. Hareketleri otomatiğe bağlanmış gibiydi.

Sırasıyla bütün yaralıları dolaştı ve teker teker hepsinin artık suya ihtiyaçlarının kalmadığını gördü.

Hepsinin yüzünde, son dakikalarını birilerine yardım ederek geçirmiş olmanın mutluluğu vardı.

*Bu hikaye “Helik Karakter Okulu Kitabı 2” den alınmıştır.

Tablo 73

Etkinlik 16. Yardımseverlik-Merhamet-Şefkatle İlgili Etkinlik Formu

Yardımseverlikle ilgili aşağıdaki soruları, kendi değerlerinize göre cevaplayınız?
1. Hikâye de geçen olayları nasıl değerlendiriyorsunuz?
2. Mehmet'in göstermiş olduğu davranış doğru mu? Niçin?
3. Siz Mehmet'in yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız? Neden?
4. Siz de yardımseverlikle ilgili bir hikâye yazınız?

* Bu etkinlik araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 16

Ders planı 16 ve etkinlik 16 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilerin yardımseverliğin alt boyutu olan merhamet- şefkat ile ilgili yapılan etkinliğe ilişkin düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda plan doğrultusunda etkinlik yapıldıktan sonra dersin işlenişi sırasında, öğrencilerin kendilerine dağıtılan formlarda sorulan etkinliğe ilişkin soruları cevaplamaları istenmiştir.

Öğrencilerle birlikte uygulanan kampanya ile ilgili formda sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgulara göre analiz edilmiştir. Öğrenciler yardımseverlik ve merhamet- şefkat ile ilgili etkinlik sonrasında ilk soru olarak sorulan **Hikâye de geçen olayları nasıl değerlendiriyorsunuz?** sorusuna: *“Çok güzel bir davranış olarak buluyorum. Çok güzel değerlendiriyorum. Mehmet arkadaşlarına şefkatli davranıyor onlara merhamet ediyordu.”* diğer bir öğrenci;

“Mehmetçiğin yaptığı davranış çok güzeldi. Arkadaşını bırakıp başka bir arkadaşına gidiyor. O yüzden çok güzel değerlendiriyorum.” diğ er bir öğrenci;

“Mehmet’in yaptığı çok güzel bir davranış. Çünkü arkadaş bizim yoldaşımız. Onun için arkadaşımıza merhamet göstermeliyiz.” diğ er bir öğrenci;

“Ben de onun yerinde olsaydım aynısını yapardım ve yardım etmiş olurum.” diğ er bir öğrenci;

“Ben çok iyi değerlendiriyorum. Bence çok güzel bir hareket olduğunu düşünüyorum.” diğ er bir öğrenci;

“Merhamet ve şefkat” diğ er bir öğrenci;

“Mehmet’in yapmış olduğu davranış çok iyi bir davranıştır.” diğ er bir öğrenci;

“Mehmet arkadaşına su götürürken arkadaşı da başka bir arkadaşına su götürüyordu.” diğ er bir öğrenci;

“Ben çok güzel değerlendiriyorum.” diğ er bir öğrenci;

“Mutlu ve heyecanlı olarak değerlendiriyorum ve hayal gibi hissediyorum.” diğ er bir öğrenci;

“Ben olan olayları çok güzel değerlendiriyorum. Çünkü matarasındaki suyu başka arkadaşları ile paylaşıyor.” diğ er bir öğrenci;

Çok güzel değerlendiriyorum. Kendi suyunu içmeden bir başkasına yardım etmesini beğeniyorum.” diğ er bir öğrenci;

“Çok iyi. Cephe gerisindeki yardım ekiplerinin, savaş alanındaki yaralılara ulaşması nerede ise imkânsız gibiydi. Her an yeni bir kurşuna hedef olabilirdi.” diğ er bir öğrenci;

“Merhamet, hoşgörü” diğ er bir öğrenci;

“İyi bir şekilde değerlendiriyorum.” diğ er bir öğrenci;

“ Mehmet’in savaş alanında kendi içmediği suyu askerlerimize verdi, yaralı arkadaşına da verdi. Mehmet bu yaptığı davranış sonucunda çok mutlu oldu.” diğ er bir öğrenci;

“Arkadaşının ona su vermesi.” diğ er bir öğrenci;

“ Çok iyi işler yaptığından dolayı sevap işler.” diğ er bir öğrenci;

“ İyi değerlendiriyorum. Çünkü yaralı asker suyu kendi yerine diğ er yaralı askere götürüyor.” diğ er bir öğrenci;

“Çok güzel, yardımlaşma. Ama ona yardım ediyor, o da öbürüne. Onlar yardımlaşma içinde şehit olarak can veriyorlar.” diğ er bir öğrenci;

“Bence çok iyi Mehmet arkadaşına yardım etmek için su vermeye çalışıyor.”
diğer bir öğrenci;

“Hikâyede geçen olay bir askerin arkadaşına yardım etmesi” diğer bir öğrenci;

“Duygulandırıcı bir olay çok güzel bir metin.” şeklinde cevaplar verilmiştir.

İkinci soru olarak sorulan **Mehmet’in göstermiş olduğu davranış doğru mu? Niçin?** sorusuna:

“Evet doğru. Mehmet suyu kendi içmeyip arkadaşlarına veriyor. Arkadaşlarına yardım ediyordu doğru bir davranışta bulunuyordu.” diğer bir öğrenci;

“Doğru. Çünkü askerlerin orda can çektiğini bilerek, diğer askerlerin yanına gitti.” diğer bir öğrenci;

“Evet, doğru. Çünkü anne, baba ve kardeşten sonra en önde gelen şey arkadaşdır. Bu yüzden arkadaşlarımıza yardım etmeliyiz.” diğer bir öğrenci;

“Doğru. Çünkü her kim olursa olsun yardım etmeliyiz ve doğru bir şey yapmış oluruz.” diğer bir öğrenci;

“Bence çok doğru. Çünkü onlara yaptığı iyilik çok büyük bir şey. Bunun için ben eğer onun yerinde olsaydım aynı şeyi yapardım.” diğer bir öğrenci;

“Evet, doğrudur. Çünkü suyu kendi içmiyor, bütün arkadaşlarına teker teker soruyor su isteyen var mı? Suya ihtiyacı olan var mı? diye.” diğer bir öğrenci;

“Doğru. Yaralı birine yardım edersek dönüp dolaşp o kişide bize yardım eder.” diğer bir öğrenci;

“Evet. Çünkü önce arkadaşının suyu içmesini istiyor. Yani ben ölsem bile onun ölmesini istemiyorum diyor.” diğer bir öğrenci;

“Evet, doğru. Mehmet’in başına gelse idi o askerde ona yardım ederdi. Allah her Türk askerini merhametli yaratmıştır. Bir Fransız askeri bile olsa Türk askeri ona da yardım ederdi.” diğer bir öğrenci;

“Mehmet arkadaşına yardım ediyor o adam suyu ikisine de veriyor ve onları iyileştiriyor.” diğer bir öğrenci;

“Mehmet’in davranışı doğru bir davranıştır. Çünkü ben de suyumu arkadaşlarıma verirdim.” diğer bir öğrenci;

“Mehmet’in göstermiş olduğu davranış doğru bir davranıştır. Niçin? Çünkü suyu içmeden başkasına vermesi, o kişi de içmeyip diğer taraftaki askere götürmesi ve su vermesi. Ama o asker için de geç olması büyük bir çaba ve merhamet örneğidir.” diğer bir öğrenci;

“Doğru bu yaralı halinde yapabileceği tek yardım kendisine sunulan suyu bir başkasına ikram etmektir.” diğer bir öğrenci;

“Evet, doğru. Mehmet susuz adama yardım ettiği için.”, “Evet, doğru. Çünkü cephede en susamış kişiye verdiği için” diğer bir öğrenci;

“Evet, doğru. Çünkü Mehmet’in yaptığı davranış sonuçta yardımseverliktir. Az bir miktar su kalmıştı onu da kendi içmeyip arkadaşına verdi.” diğer bir öğrenci;

“Doğru. Çünkü o arkadaşına yardım etti ve sevindi.” diğer bir öğrenci;

“Evet, onun matarasında az su vardı. Ama arkadaşlarına yardım etti.” diğer bir öğrenci;

“Doğru. Çünkü suyu kendi içmek yerine yaralı askerlere götürmektedir.” diğer bir öğrenci;

“Doğru. Arkadaşına yardım ediyor, kendine ait olan suyu öbür arkadaşlarına veriyor.” diğer bir öğrenci;

“Doğru bir davranış. Çünkü fedakarlık etmiş arkadaşı için elinden geleni yapmış.” diğer bir öğrenci;

“Evet, doğrudur. Mehmet asker arkadaşına yardım etti.” diğer bir öğrenci;

“Evet, Mehmet’in yaptığı davranış doğru bir davranış arkadaşlarıma yardımda bulunmak beni mutlu eder.” şeklinde cevaplar verilmiştir.

Üçüncü soru olarak sorulan **Siz Mehmet’in yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız? Neden?** sorusuna:

“Ben de Mehmet gibi davranırdım. Yaralanmış arkadaşlarıma yardım ederdim. Onlar için elimden gelenin fazlasını yapardım.” diğer bir öğrenci;

“Bende Mehmet’in yaptığıının aynısını yapardım. Askerin son gözünü kapayacağı anda arkadaşımın sözünü dinlerdim. Ve ona yardım ederdim.” diğer bir öğrenci;

“Ben de Mehmet gibi yardım ederdim. Çünkü arkadaşlarımıza yardım etmek çok güzel bir davranış. Merhamet, şefkat bunlarda çok güzel davranışlar.” diğer bir öğrenci;

“Çok iyi davranırdım. Çünkü onu arada bırakmazdım. Yardım etmeliydim ve iyi olmasını sağlardım.” diğer bir öğrenci;

“Eğer ben Mehmet’in yerinde olsaydım şöyle davranırdım. Herkese suyu verirdim sonrada diğer birine koşardım. Ama bence çok iyi bir davranış.” diğer bir öğrenci;

“Aynen onun gibi davranırdım. Mehmet nasıl yaptıysa bende onun gibi yapardım.” diğeri bir öğrenci;

“Mehmet’in yaptığı davranışı yapar başkasına yardım ederdim” diğeri bir öğrenci;

“Onun yaptığı gibi yapardım. Çünkü kendi ölse bile arkadaşının ölmesini istemiyor.” diğeri bir öğrenci;

“Aynı davranırdım çünkü bir başkasına yardım edersek o askerde bir gün bize yardım yapar.” diğeri bir öğrenci;

“Arkadaşlarıma güzel ve iyi davranırdım ve onlara doktor çağırırdım. İyi olmalarını isterdim bundan da mutlu olurum.” diğeri bir öğrenci;

“Ben de suyum kendi arkadaşlarıma verirdim.” diğeri bir öğrenci;

“Aynı Mehmet’in yaptığı davranışı yapardım. Bende Mehmet gibi bıkmazdım. Eğer birine yardım edebilirim ne mutlu bana.” diğeri bir öğrenci;

“Çok iyi her yardıma koşardım ve yardım ederdim onu mutlu etmek için elimden geleni yapardım.” diğeri bir öğrenci;

“Aynısını bende yapardım herkese yardım ederdim.” diğeri bir öğrenci;

“Ben Mehmet’in yerinde olsaydım iyi davranırdım. Çünkü Mehmet cephede en susamış arkadaşına su verdiği için.” diğeri bir öğrenci;

“Bende Mehmet’in yaptığını yapardım suyu kendim içmem ve yanımdakine suyu verirdim çünkü yardım severlik çok güzel bir davranıştır.” diğeri bir öğrenci;

“Aynısı gibi çünkü yardım severlik çok güzel bir davranıştır.” diğeri bir öğrenci;

“İyi yaralı askerlere su içirirdim.” diğeri bir öğrenci;

“Ben de onu gibi davranırdım arkadaşlarımı kurtarmak için.” diğeri bir öğrenci;

“Çünkü arkadaşımın ölmemesini ister ona yardım ederdim. Güneşli bir yere koyup iyileşmesini beklerdim.” diğeri bir öğrenci;

“Aynı şeyi yapardım, ona su verirdim.” diğeri bir öğrenci;

“Ona yardım ederdim, su verirdim ve onu serin bir yere koyardım.” diğeri bir öğrenci;

“Bende Mehmet’in yaptığını yapardım. Arkadaşıma yardımda bulunmak iyi bir duygu olduğu için.” şeklinde cevaplar verilmiştir.

Dördüncü soru olarak sorulan **Siz de yardımseverlikle ilgili bir hikâye yazınız?** sorusuna:

“Okulda bir kampanya başlattık. Kampanyamızın adı -İhtiyaç fazlası eşyalar sahiplerini buluyor- bu kampanyamızda eski olmayan eşyaları okula getirip, ihtiyacı olan öğrencilere verilecekti. O zaman kendi giysilerimden getirmiştım. Çok mutlu olmuştım. İnsan bir kişiye yardım ettiğinde çok mutlu olur. Bizde insanlara yardım edelim mutlu olalım.” diğler bir öğrenci;

“Evden dışarı çıkacaktım. Annemden biraz para istedim. Sonra dışarıya çıktım. Arkadaşlarımla karşılaştım. Yanımıza çok yakın bir bakkal vardı. Hemen annemin verdiği parayla bir şeyler aldım. Yola tekrar devam ettik. Sonra aldıklarımı yemeye başladım. Arkadaşım öyle bana bakıyordu ki hemen aldıklarımın ona da verdim.” diğler bir öğrenci;

“Bir gün annem çok hastaydı. Bu yüzden yemek yapamamıştı. Babam eve geldiğinde ne bir yemek nede bir sofraya vardı. Babam anneme ne oldu sana diye sordu ateşler içinde yatıyorsun. Annemde çok hastayım yemekte yapamadım dedi babamda olsun ben yaparım yemeği dedi. Annem bunu duyunca ağzı kulaklarına vardı. Çok teşekkür etti.” diğler bir öğrenci;

“Birgün yolda yürürken yaralı bir adam gördüm. Ona şişemden su verdim ve eve götürdüm. Annem ve babamla hastaneye götürdük. Ellerinden geleni yaptılar. Adamı iyi görüce yardım ettiğime ve hayatını kurtardığıma çok sevindim. Adam da bana çok teşekkür etti ve her gün ziyarete gittik. Adam sonunda iyileşti ve yine bana çok teşekkür etti ve sonra gitti. Yardım ettiğime çok sevindim.” diğler bir öğrenci;

“Bir gün ben yolda giderken bir teyze gördüm. Teyzenin elinde çok ağır eşyalar vardı onları taşıyordu. Ben de hemen yetiştim. Elinden o eşyaları alıp evine kadar ona eşlik ettim. Sonra evine varınca bana teşekkür ederim dedi. Ve sonra ben teyzenin elini öpüp evime gittim. Böylece teyze ve ben çok sevindik.” diğler bir öğrenci;

“Bir gün arkadaşlarla birlikte bakkala gitmiştik. Onurun yakında bir akrabası vardı o da peşimizden gelmiş limonata limonata diye inliyordu kimse almadı ben aldım çocuk sevincinden havalara uçuyordu. Bende sevindim çocukta.” diğler bir öğrenci;

“Ahmet savaşdaki yaralanan arkadaşını hemen hemşireye götürdü. Hemşire yaralarını iyice sardı. Sonraki savaşta arkadaşı şehit oldu onları hemşireye götüremedi.” diğler bir öğrenci;

“Bir gün bir teyze evini ararken başka bir tarafa gidecekken ben yanına gittim ve onu evine götürdüm ondan sonra yoluma devam ettim.” diğler bir öğrenci;

“Çok eski zamanlarda bir adam varmış, bu adam çok acıkmuş bir kişinin evine gitmiş o kişi de o adamı evden uzaklaştırmaya çalışıyor bu adam gide gide caminin

yanındaki hocanın evine gitmiş hoca bu adamı görünce banyo yaptırmış ve sakalını kesmiş sonrada bu hoca adamın eski elbisesini atmış ve kendi elbiselerinden giydirmiş hoca sonra da bir güzel yemek yedirmiş.” diğer bir öğrenci;

“Bir varmış bir yokmuş bir tane yaşlı adam varmış o adam çok fakirmiş orda bir kişi ise çok zenginmiş ama o adam çok hastaymış o zengin adam o hasta adama yardım ederek o adamı iyileştirmiş ve yaşlı adam çocuğa teşekkür etmiş ve arkadaş olmuşlar.” diğer bir öğrenci;

“Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir tane okul varmış. Bu okulda top oynarken bir tane çocuk yere düşmüş ve çocuğun bacağı sıyrılmış. Kimse ona yardım etmek istememiş. Hemen oradan bir çocuk gelmiş, o çocuğu hastaneye götürmüş. Çocuk böylece iyileşmiş. Çocuk ona çok teşekkür etmiş.” diğer bir öğrenci;

“Bir gün yolda yürürken bir teyze gördüm. Teyze elinde çok ağır poşetler taşıyordu. Ben teyzenin elinden poşetlerini aldım. Evine kadar götürdüm ve teyze bana teşekkür etti. Eve gelince annem sordu:kızım nerdeydin? Dedi. Ben anneme dedim annem bana çok iyi bir şey yaptığımı söyledi ve bende çok sevindim.” diğer bir öğrenci;

“Yardımseverlik bizim için önemlidir. Herkes ile dayanışma ve yardımlaşma içinde olalım olmaz isek o bizim yardım severliğimizin kanıtı olamaz. Yardımseverlik içinde olalım hepimiz dayanışma içinde olalım arkadaşlarımız ile iyi davranalım ve çok iyi geçinelim arkadaşlarımızla.” diğer bir öğrenci;

“Bir gün bir adam vardı ve hiç kimsesi yoktu açtı her gün ona yiyecek verdim ve her Cuma eve getirdim yardım ettim.” diğer bir öğrenci;

“Birgün annem, ben, babam ve ablam Ankara'ya gitmiştik. Orada halam ve eniştemlerle piknik yapmaya gittik. Orada küçük bir kız ve kardeşi vardı onlar çok açtı. Annem ve halam et kızartıyorlardı. Pişirip bitirdiler ben o kadar aç değildim. Ben de kendi payımı küçük kıza ve kardeşine verdim. Onları masamıza davet ettik. O günden sonra bazı yemekleri sevmiyordum onları yemeye başladım.” diğer bir öğrenci;

“ Yardım severlikle ilgili tüm cephedeki askerlerin suya ihtiyaç duyduğunu herkes bilir. Çünkü cephedeki askerlerin çok yardıma ihtiyaçları vardır.” diğer bir öğrenci;

“Biz bir gün parkta oynarken bir yaşlı kadın orada oturuyordu. Kalkmaya çalışıyordu ve biz ona yardım ettik ve onu evine götürdük orada dinlendi ve bize teşekkür etti.” diğer bir öğrenci;

“Bizim orada yeni doğurmuş bir köpek vardı biz ona ekmek attık o da o ekmeği yemedi 8 tane yavrusu vardı onlara götürdü.” diğer bir öğrenci;

“Bir gün bir kadın fakirlikten dolayı yedinci kattan atlayacakmış hemen mahalle sakinleri polisi ve ambulansı aramış. Yoldan geçen Onur adında bir genç oradan inersen ben sana yardım edebilirim demiş ve kadını ikna etmiş kadın için yardım kampanyaları başlatmış ve 1 ayda 2010 TL. toplamışlar ve kadına vermişler kadın genç adama teşekkür etmiş.” diğer bir öğrenci;

“Bir zamanlar askerdeydim Fransızlarla savaşıyorduk ve bir arkadaşım yaralanmıştı. Ben de ona yardım ederken bende vuruldum.” diğer bir öğrenci;

“Bir gün çok acıkmıştım yolda yürürken bir arkadaş bana dedi ki çok acıkmışsın al ye hayır o senin ekmeğin, sen al ne olur. Peki, teşekkürler bir gün ödeşiriz dedim ve oradan uzaklaştım.” diğer bir öğrenci;

“Ben bir gün yolda giderken ayağı yaralanmış bir kuş gördüm. Ben o kuşu eve götürdüm ve ayağını sardım. Birkaç gün sonra kuş iyileşti. Ben de kuşun uçtuğuna çok sevindim.” diğer bir öğrenci;

“Günlerden bir gündü okula gitmek için erken kalkmıştım. Kalemim küçük bir şey kalmıştı. Annemden bir kalem istedim annem kalemimi verdi okula gelmişim. Birden kardeşim yanıma geldi ve abla kalemimi evde unuttum dedi benimde yanımda bir küçük bir de büyük kalem vardı bende kardeşime büyük kalemi verdim.” şeklinde cevaplar verilmiştir.

Bu etkinlik sonucunda tüm öğrencilerin okudukları hikâyenin sonucunda sorulan sorulara karşılık yazdıkları cevapları da kısaca *“zor durumda olanlara her zaman yardım etmeliyiz”* olarak özetleyebiliriz.

Bu durumda öğrencilerin okudukları hikâyeden genel anlamda yardımseverlik, merhamet ve şefkat duygularının yoğun bir şekilde işlendiğini ifade etmişlerdir. Hikâyede geçen olayları irdelemişler ve hikâyede vurgulanmak istenen ana temanın kendinden önce başkalarını düşünmek ve ona göre davranmak olduğunu idrak etmişlerdir. Öğrencilerin yardımseverlikle ilgili kendilerinin yazmış oldukları hikâyelerden de anlaşılacağı üzere zor durumda olanlara ve ihtiyacı olan herkese her zaman yardım etmeliyiz düşüncesini ortaya koyduklarını söyleyebiliriz.

9.HAFTA: ETKİNLİK 17

18.OTURUM, 27 Nisan 1 Mayıs 2009

Bu haftanın konusu olarak yardımseverlik değeriyle ilgili olan yardımseverlik kavramı işlenmiştir. Bu bağlamda hafta içerisinde iki ders saati yani 80 dakikadan oluşan bir oturum gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde on yedinci olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 74 ve 75’te bir plan dâhilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda analiz edilmiştir.

Tablo 74

Ders Planı 17

18.OTURUM: YARDIMSEVERLİK DERS PLANI	
Ders:	Sosyal Bilgiler
Sınıf:	4. sınıf
Öğrenme Alanı:	Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler
Ünite:	Hep Birlikte
Tarih:	27 Nisan-1 Mayıs 2009
Süre:	40+40 dakika
Amaçlar:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Grup üyelerinin kendilerine, gruplara, kurumlara ve sosyal örgütlerle etkileşimde bulunmaları gerektiğini anlamalarını sağlamak 2. Okulunda ve yakın çevresinde düzenlenen etkinliklere katılmayı istekli kılma 3. Yardımseverlik değerinin insan yaşamındaki önemini kavratmak 4. Grup üyelerinin kendilerine ve başkalarına karşı “yardımseverlik” göstermeleri gerektiğini anlamalarını sağlamak
Kazanımlar:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir. 2. Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir. 3. Toplumdaki insanların birbirlerine “yardım etmesi” gerektiğini ifade eder. 4. Çevresindeki insanlara yardımsever şekilde davrandıklarında ne tür davranışlarla karşılaştıklarını söyleyebilme.
Eğitsel Anı:	Örnek olay
Materyal-Araç-Gereç:	“Ayşe yardımlaşmayı nasıl öğrenir”, etkinlik formu
Yöntem:	Okuma, soru-cevap
Değer öğretim yaklaşımı:	Değer Analizi

Tablo 74 devam...

Süreç ve Değerlendirme:

Her öğrenciye önceden çoğaltılmış olarak sınıfa getirilen bu örnek olay dağıtılır. Örnek olay öğrenciler tarafından okunur ve öğrenciler tarafından tahlil edilir ve tartışılır. Sınıfta örnek olay hakkında sorular sorulur. Örnek olay da geçen olayları nasıl değerlendiriyorsunuz? Ayşe Yıldızlar Grubu'na neden girememektedir? Ayşe Gezginler Grubu'yla çalışmak istemektedir. Neden? Gruba üye olamamasının sebebi nedir? Doğanın Sesleri Grubuyla çalışmayı Ayşe neden istemektedir? Bu sorunu önlemek için Ayşe'ye önerileriniz nedir? Bu sorunu önlemek için Aile'ye önerileriniz nedir? Ne yapmalı? Ne yapmamalı? Gibi etkinlik formunda yer alan sorulara cevap vermeleri istenir. Sosyal problemleri içeren böylesine konuların çözümlerinde öğrenciler neden? Nasıl? Niçin? Sorularına cevap ararlar. Sosyal olaydaki benzerlik ve farklılıkları analiz ederler. Cevaplarında almış oldukları kararlarda kanıtlarla desteklemeleri istenir. Hazırlanan etkinlik formu öğrencilere dağıtılır. Öğrencilerin etkinlik formu üzerindeki çalışmaları ile oturum sonlandırılır.

Etkinlik sürecinde yardımseverlik konusunu işleyen “Ayşe Yardımlaşmayı Nasıl Öğrenebilir?” isimli örnek olay kullanılmıştır.

AYŞE YARDIMLAŞMAYI NASIL ÖĞRENEBİLİR? (Örnek Olay)

Ayşe okuldaki proje yarışması için hiçbir gruba katılamamaktadır. Öğretmen bu konuda girişimlerini kendisinin yapmasını söyleyerek onu Ayşe'nin tabiriyle yalnız bırakmıştır.

Ayşe, asla “Yıldızlar Grubu”na giremeyeceğini düşünmektedir. Bu nedenle onlara teklifte bile bulunmaz. Zira “Yıldızlar Grubu”nda olan bir arkadaşı ile dargındır. Çünkü beden eğitimi dersi için hazırlanırken eşyalarını kaybeden arkadaşına, yardım etmeden spor salonuna gitmiştir. Arkadaşı tek başına eşyalarını aramak zorunda kaldığı için derse geç katılmış bu yüzden de beden eğitimi öğretmeninden uyarı almıştır. “İyi ki arkadaşına yardım etmedim, yoksa bende derse geç kalır, uyarı alırdım.” Sonuç cümlesiyle olayı ailesi ile paylaşmış, onlardan herhangi bir olumsuz tepki almamıştır.

“Gezginler Grubu” ile çalışmayı istemektedir. Bu gruptaki arkadaşları, okulun en popüler öğrencileri konumundadırlar. Zira okul genelinde yardımlaşma ile ilgili birçok çalışma planlayıp başarıyla gerçekleştirmişlerdir. “Deprem Bölgesine Gıda Yardımı”, “Harçlıklarımız Savaş Mağduru Çocuklara”, “İhtiyaç Fazlası Eşyalar Sahiplerini Buluyor” vb. Ayşe, Gezginler Grubunun üyelerinden birçoğu ile arkadaş olduğu halde onların çalışmalarına destek olmamıştır. Ayşe, deprem bölgesine çok uzak olduklarını, planlanan yardımın yapılamayacağını düşünerek bu çalışmaya destek olmamıştır. Annesi de evde ihtiyaç fazlası eşyalarının olmadığını söyleyerek diğer çalışmaya katılmasına dolaylı olarak engel olmuştur. Savaşın bizim ülkemizi ilgilendiren bir konu olmadığını söyleyen babası ise harçlıklarını bunun için kullanmasına izin vermemiştir. Ayşe proje çalışması için onlarla çalışmayı istese bile grubun onu kabul edip etmeyeceği konularında şüphe duymaktadır.

“Doğanın Sesleri Grubu” ile çalışma yürütmeyi de Ayşe istemektedir. Bu grup Ayşe'ye göre gereksiz işlerle uğraşmaktadır. Neymiş, yere çöp atmamalıymışız, çevremizi temiz tutmalıymışız, lavaboları bulduğumuz gibi bırakmalıymışız... Ayşe yardımcı personel birimlerinin bu işleri yapmak için kurulduğunu savunarak bu gruptakilerin çalışmalarının yersiz olduğunu düşünmekteydi. Üstelik evlerinde bu tür temizlik ve düzen işlerini annesi hallediyor, hiçbir problem de yaşanmıyordu. Annesi bütün gün evde boş durmaktansa bu işleri takip ederek oyalanıyordu. Ayşe grupların hiçbirine giremedi. Öğretmenine sonucu bildirdi. Öğretmen bu sonucu bekliyordu.

Ayşe bencil yanları ile uzun süreli arkadaşlıklar kuramıyordu. Maalesef bu davranışları ailesi tarafından da besleniyordu. Sorunun çözümü “aile-çocuk-okul” üçgeninde çözümlenmeliydi. Ama nasıl?...

SORUNU ÇÖZMEK İÇİN NE YAPILMALI?

1. Çocuğunuza-öğrencinize örnek olun.
2. Çocuğunuzdan-öğrencinizden yardım isteyin.
3. Çevrenizdeki yardıma muhtaç insanlara duyarlı olun.
4. Çevreye duyarlılığın da bir çeşit toplumsal yardım olduğunu gösterin.
5. Manevi yardımların önemini vurgulayın.
6. Yardım kurumlarını ziyaret edin.
7. Yardımın miktarının önemli olmadığını görmesini sağlayın.

NE YAPMAMALI?

1. Çocuğunuzun-öğrencinizin yaptığı yardımı engellemeyin.
2. Yardım istediğinde kızmayın.
3. Kişilerarası desteği küçümsemeyin.

*Bu hikaye “Helik Karakter Okulu 2” kitabından alınmıştır.

Tablo 75

Etkinlik 17. Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formu. Örnek Olay

Ayşe Yıldızlar Grubu'na neden girememektedir?
Ayşe Gezinler Grubu'yla çalışmak istemektedir. Neden? Gruba üye olamamasının sebebi nedir?
Doğanın Sesleri Grubuyla çalışmayı Ayşe neden istememektedir?
Siz Ayşe'nin yerinde olsaydınız ne yapardınız?
Bu sorunu önlemek için Ayşe'ye önerileriniz nedir?
Bu sorunu önlemek için Aile'ye önerileriniz nedir?
Ne yapmalı? Ne yapmamalı?

*Bu etkinlik araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 17

Ders planı 17 ve etkinlik 17 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilerin yardımseverlikle ilgili yapılan etkinliğe ilişkin düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda plan doğrultusunda etkinlik yapıldıktan sonra dersin işleniş sırasında, öğrencilerin kendilerine dağıtılan formlarda sorulan etkinliğe ilişkin soruları cevaplamaları istenmiştir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formlarının analiz edilmesi sonucunda ise öğrencilerin toplam 7 farklı soruya toplam 66 farklı ifadeyle etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 76’da sunulmuştur.

Tablo 76

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları

SORULAR VE ÖĞRENCİLERİN İFADELERİ	n	%
Ayşe Yıldızlar Grubu’na neden girememektedir?		
1.Yıldızlar grubunda olan bir arkadaşı ile dargındır	22	92
2.Öğretmeni girdirmemiş çünkü sen başka şeyler yap demiş.	1	4
3.Ayşe gruba girmese bile arkadaşına yardım edebilirdi.	1	4
Ayşe Gezginler Grubu’yla çalışmak istemektedir. Neden?		
4.Okulun en popüler öğrencileri o gruptadırlar. Yardımlaşma ile ilgili bir çalışma yapıp başarı ile gerçekleştirmişlerdir.	14	58
5.Babası ve annesi izin vermediği için.	5	22
6.O gruba projeleri sırasında yardım etmedi.	1	4
7.Yardımlaşma ile ilgilidir.	1	4
8.Okul genelinde yardımlaşma olduğu için.	1	4
9.Gezginler grubu Ayşe’yi almayacağından Ayşe kendini kötü hissetmiştir.	1	4
10.Ayşe gezginler grubunun üyelerinden birçoğuna destek olmamıştır.	1	4
“Doğanın Sesleri” Grubuyla çalışmayı Ayşe neden istememektedir?		
11.Bu grup Ayşe’ye göre gereksiz çalışmaktadır.	15	62
12.Çalışmaları kendisi yürütmek istediği için.	2	8
13.Yere çöp atmamak, lavaboları temiz tutmak gibi işleri yapmak istemiyormuş.	2	8
14.Doğanın sesleri grubunun amaçlarının anlamsız olduğunu düşündüğü için.	1	4
15. Ayşe bu gruba girmek istememektedir.	1	4
16. Ayşe’nin bencilliği yüzünden.	1	4
17.Onların çevre ile ilgili projeleri vardı Ayşe de bu tür projeleri sevmiyormuş.	1	4
18.Arkadaşlarıyla çalışmıyor fakat hiçbir şeyi de sevmiyor.	1	4
Siz Ayşe’nin yerinde olsaydınız ne yapardınız?		
19.Ben dargın olduğum halde yıldızlar grubuna katılırdım	10	42
20.Doğanın sesleri grubuna girmek isterdim.”	3	12
21.Elimden geldiği kadar her gruba katılırdım.	2	8
22.Gezginler grubuna katılmak isterdim.	2	8
23.Gruplardan herhangi birisine girerdim.	1	4
24.Eşyalarımı kaybetmiş arkadaşlara yardım ederdim.	1	4
25.En sevdiğim gruba geçerdim.	1	4
26.Geri gider arkadaşımın özür dilerdim.	1	4
27.Yardımsever olurum.	1	4
28.Hiç birisine katılmak istemezdim.	1	4
29.Yardıma ihtiyacı olanlara yardım ederdim.	1	4

Tablo 76 devam...

SORULAR VE ÖĞRENCİLERİN İFADELERİ	n	%
Bu sorunu önlemek için Ayşe'ye önerileriniz nedir?"		
30.Gezginler grubuna girmeli.	4	16
31.Arkadaşlarına yardım etmelidir.	3	12
32.Yardım gruplarına girmeli ve insanlara yardım etmeli.	2	8
33.Dargın olduğu arkadaşı ile barışmalı ve gezginler grubuna katılmalıdır.	1	4
34.Hangi gruba geçerse geçsin başarılı olmalıdır.	1	4
35.Arkadaşlarıyla dargın olmaması ve bir gruba katılmasını söyledim.	1	4
36.Her hangi bir gruba girmesini söyledim.	1	4
37.Bir kişiye yardım etmesini önerirdim.	1	4
38.Her iki gruba da girmeli.	1	4
39.Kendini beğenmemeli.	1	4
40.Ayşe'nin kimse ile kavga etmemesini söyledim.	1	4
41.Arkadaşlarına bir daha öyle yapmamalı.	1	4
42.Bencil olmamalı ve yardım eden biri olmalı.	1	4
43.Arkadaşlarına iyi davranmalı ve onlarla iyi geçinmeli.	1	4
44.Hayata daha başka bakmalı ve herkese yardım etmeli.	1	4
45.Ailesinden yardım almalı ve çevreye karşı duyarlı olmalı.	1	4
46.Ayşe hiçbir zaman bencil olmamalı.	1	4
47.Bu sorunları önlemek için Ayşe'ye yardım etmelidir.	1	4
Bu sorunu önlemek için Aile'ye önerileriniz nedir?		
48. Ayşe'ye yardım etmelidir, anlayışlı davranmalı ve sorunlarını birlikte çözmeliler.	6	25
49.Çocuklarına destek olmalı, o istediği kararı verebilir, saygı duymalıdır.	5	22
50.Ailesi Ayşe'ye izin vermeli.	3	13
51.Arkadaşları ile iyi geçinmesini öğütlemeliler.	2	8
52.Kendilerini beğenmemeliler.	2	8
53.Kızlarının istediği şeyi yapmalı, onun ihtiyaçlarını karşılayıp ona hayır dememeliler."	2	8
54.Çocuklarına örnek olmalı.	2	8
55.Çevremizdeki yardıma muhtaç insanlara karşı duyarlı olunmalı.	1	4
56.Annem ve babam için çok çalışır ve gruplardan birine katılırdım.	1	4
Ne yapmalı? Ne yapmamalı?		
57.Yardım kurumlarına yardım etmelidir.	5	23
58.İstediği gruba geçmeli, gruplardan birine girmeli, birlikte çalışmalı .	4	17
59.Arkadaşı ile barışmalı ve o gruba girmeli.	3	12
60.Yıldızlar grubuna girmeli, gezginler grubuna girmemeli.	3	12
61.Bir gruba katılmalı arkadaşları ile dargın olmamalı.	2	8
62.Çocuklarına destek olmalı, kimseyi küçümsemeyin.	2	8
63.Çocuklarına örnek olmalı her zaman kızmamalıdır.	2	8
64.Yardımsever olmalı kötü davranmamalıdır	1	4
65.Bence arkadaşlarına karşı bencil olmamalı.	1	4
66.Ayşe ailesinden yardım almalı ailesi ona kötü örnek olmamalı.	1	4

Tablo 76 incelendiğinde, öğrencilerin ilk olarak dağıtılan etkinlik formundaki 7 soruya toplam 66 farklı ifade kullandıkları görülmüştür. Her soru kendi içinde analiz edilmiştir. Öğrencilerle birlikte uygulanan etkinlik ile ilgili formda sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgulara göre öğrenciler yardımseverlikle ilgili etkinlik sonrasında sorulan ilk soru olan **Ayşe Yıldızlar Grubu'na neden girememektedir?** Sorusuna: 22 öğrenci "*Yıldızlar grubunda olan bir arkadaşı ile dargındır.*", 1 öğrenci "*Öğretmeni girdirmemiş çünkü sen başka şeyler yap demiş.*", 1

öğrenci *“Ayşe gruba girmese bile arkadaşına yardım edebilirdi.”* şeklinde cevaplar verilmiştir.

İkinci soru olan **Ayşe Gezinler Grubu’yla çalışmak istemektedir. Neden?** Gruba üye olamamasının sebebi nedir?” Sorusuna: 14 öğrenci *“Okulun en popüler öğrencileri o gruptadırlar. Yardımlaşma ile ilgili bir çalışma yapıp başarı ile gerçekleştirmişlerdir.”* 5 öğrenci *“Babası ve annesi izin vermediği için.”* 1 öğrenci *“O gruba projeleri sırasında yardım etmedi, o grubun çok projesi vardı.”* 1 öğrenci *“Yardımlaşma ile ilgilidir.”* 1 öğrenci *“Okul genelinde yardımlaşma olduğu için.”* 1 öğrenci *“Gezinler grubu Ayşe’yi almayacağından Ayşe kendini kötü hissetmiştir.”* 1 öğrenci *“Ayşe gezginler grubunun üyelerinden birçoğuna destek olmamıştır.”* şeklinde cevaplar verilmiştir.

Üçüncü soru olan **Doğanın Sesleri Grubuyla çalışmayı Ayşe neden istememektedir?** Sorusuna: 15 öğrenci *“Bu grup Ayşe’ye göre gereksiz çalışmaktadır.”* 2 öğrenci *“Çalışmaları kendisi yürütmek istediği için.”* 2 öğrenci *“Yere çöp atmamak, lavaboları temiz tutmak gibi işleri yapmak istemiyormuş.”*, 1 öğrenci *“Doğanın sesleri grubunun amaçlarının anlamsız olduğunu düşündüğü için.”* 1 öğrenci *“Ayşe bu gruba girmek istememektedir.”* 1 öğrenci *“Ayşe’nin bencilliği yüzünden.”* 1 öğrenci *“Onların çevre ile ilgili projeleri vardı. Ayşe de bu tür projeleri sevmiyormuş.”* 1 öğrenci *“Ayşe arkadaşlarıyla çalışmıyor fakat hiçbir şeyi de sevmiyor. Ayşe’nin yerinde olsaydım yardım alırdım.”* şeklinde cevaplar verilmiştir.

Dördüncü soru olan **Siz Ayşe’nin yerinde olsaydınız ne yapardınız?** Sorusuna: 10 öğrenci *“Ben dargın olduğum halde yıldızlar grubuna katılırdım.”* 3 öğrenci *“Doğanın sesleri grubuna girmek isterdim.”* 2 öğrenci *“Elimden geldiği kadar her gruba katılırdım.”*, 2 öğrenci *“Gezinler grubuna katılmak isterdim.”* 1 öğrenci *“Gruplardan herhangi birisine girerdim.”* 1 öğrenci *“Eşyalarını kaybetmiş arkadaşlara yardım ederdim.”* 1 öğrenci *“En sevdiğim gruba geçerdim.”* 1 öğrenci *“Geri gider arkadaşımın özür dilerdim.”* 1 öğrenci *“Yardımlaşma olurdu.”* 1 öğrenci *“Hiç birisine katılmak istemezdim.”* 1 öğrenci *“Yardıma ihtiyacı olanlara yardım ederdim.”* şeklinde cevaplar verilmiştir.

Beşinci soru olan **Bu sorunu önlemek için Ayşe’ye önerileriniz nedir?** Sorusuna: 4 öğrenci *“Gezinler grubuna girmeli.”* 3 öğrenci *“Arkadaşlarına yardım etmelidir. 2 öğrenci *“Yardım gruplarına girmeli ve insanlara yardım etmeli.”*, 1 öğrenci *“Dargın olduğu arkadaşı ile barışmalı ve gezginler grubuna katılmalıdır.”* 1 öğrenci *“Hangi gruba geçerse geçsin başarılı olmalıdır.”* 1 öğrenci *“Arkadaşlarıyla**

dargın olmaması ve seçtiği bir gruba katılmasını söyledim.” 1 öğrenci *“Her hangi bir gruba girmesini söyledim.”* 1 öğrenci *“Bir kişiye yardım etmesini önerirdim.”* 1 öğrenci *“Her iki gruba da girmeli.”* 1 öğrenci *“Kendini beğenmemeli.”* 1 öğrenci *“Ayşe’nin kimse ile kavga etmemesini söyledim.”* 1 öğrenci *“Arkadaşlarına bir daha öyle yapmamalı.”* 1 öğrenci *“Bencil olmamalı ve yardım eden biri olmalı.”* 1 öğrenci *“Arkadaşlarına iyi davranmalı ve onlarla iyi geçinmeli.”* 1 öğrenci *“Hayata daha başka bakmalı ve herkese yardım etmeli.”* 1 öğrenci *“Ailesinden yardım almalı ve çevreye karşı duyarlı olmalı.”* 1 öğrenci *“Ayşe hiçbir zaman bencil olmamalı.”* 1 öğrenci *“Bu sorunları önlemek için Ayşe’ye yardım etmeliler.”* şeklinde cevaplar verilmiştir.

Altıncı soru olan **Bu sorunu önlemek için Aile’ye önerileriniz nedir?** Sorusuna: 6 öğrenci *“Ayşe’ye yardım etmeliler, anlayışlı davranmalı ve sorunlarını birlikte çözmeliler.”* 5 öğrenci *“Çocuklarına destek olmalı, kararı Ayşe’ye bırakırlarsa o istediği kararı verebilir.”* 3 öğrenci *“Ailesi Ayşe’ye izin vermeli.”* 2 öğrenci *“Arkadaşları ile iyi geçinmesini öğütlemeliler.”* 2 öğrenci *“Kendilerini beğenmemeliler.”* 2 öğrenci *“Kızlarının istediği şeyi yapmalı, onun ihtiyaçlarını karşılayıp ona hayır dememeliler.”*, 2 öğrenci *“Çocuklarına örnek olmalı.”* 1 öğrenci *“Çevremizdeki yardıma muhtaç insanlara karşı duyarlı olunmalı”* 1 öğrenci *“Annem ve babam için çok çalışır ve gruptan birine katılırdım.”* şeklinde cevaplar verilmiştir.

Yedinci soru olan **Ne yapmalı? Ne yapmamalı?** Sorusuna: 5 öğrenci *“Yardım kurumlarına yardım etmeliler.”* 4 öğrenci *“İstediği gruba geçmeli, gruptan birine girmeli, birlikte çalışmalı.”* 3 öğrenci *“Arkadaşı ile barışmalı ve o gruba girmeli.”* 3 öğrenci *“Yıldızlar grubuna girmeli, gezginler grubuna girmemeli.”* 2 öğrenci *“Bir gruba katılmalı arkadaşları ile dargın olmamalı.”* 2 öğrenci *“Çocuklarına destek olmalı, kimseyi küçümsemeyin.”* 2 öğrenci *“Çocuklarına örnek olmalı her zaman kızmamalı.”* 1 öğrenci *“Yardımsever olmalıyız kötülük yapmamalıyız.”* 1 öğrenci *“Bence arkadaşlarına karşı bencil olmamalı.”* 1 öğrenci *“Ayşe ailesinden yardım almalı ailesi ona kötü örnek olmamalı.”* şeklinde cevaplar verilmiştir.

Bu etkinlik sonucunda tüm öğrencilerin okudukları hikâyenin sonucunda sorulan sorulara karşılık yazdıkları cevapları da kısaca *“Bir grupta birlikte belli bir amaç için çalışırsak daha başarılı oluruz”* şeklinde özetleyebiliriz.

Bu durumda öğrencilerin uyguladıkları proje kapsamında grup çalışmasıyla ilgili görüş ve düşüncelerinden anlaşılacağı üzere empati düşüncesiyle hareket ederek

arkadaşlarına yardımcı olmak, birlikte birbirine yardımcı olarak çalışmanın arkadaşlık duygularını pekiştireceği ve hayatta başarılı olmayı arttıracığı yönünde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Yardımlaşmanın ve grup içinde görev almanın önemine işaret ederek kıskançlık ve bencillik gibi kötü davranışlardan uzak olunmasını belirtmişlerdir.

10.HAFTA: ETKİNLİK 18

19.OTURUM, 4-8 Mayıs 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan, yardımseverlik konusunun işlenmesi şeklinde organize edilmiştir. Bu bağlamda hafta içerisinde iki ders saati, yani 80 dakikadan oluşan bir oturum gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde on sekizinci olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 77 ve 78’de bir plan dâhilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda analiz edilmiştir.

Tablo 77
Ders Planı 18

19.20.OTURUM: YARDIMSEVERLİK DERS PLANI

Ders: Sosyal Bilgiler

Sınıf: 4. sınıf

Öğrenme Alanı: Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler

Ünite: Hep Birlikte

Tarih: 4-8 Mayıs 2009

Süre: 40+40+40+40 dakika

Amaçlar:

1. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini kavratmak.
2. Yardımseverlik değerinin insan yaşamındaki önemini kavratmak

Kazanımlar:

1. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini ifade edebilme.
2. Toplumdaki insanların birbirlerine “yardım etmesi” gerektiğini ifade eder.

Tablo 77 devam...

<p>Eğitsel Anı: Film</p> <p>Materyal-Araç-Gereç: “Yeşil Yol” filmi, öğrenci çalışma kâğıdı</p> <p>Yöntem: Soru-cevap</p> <p>Değer öğretim yaklaşımı: Değer Analizi</p> <p>Süreç ve Değerlendirme: Yardımseverlikle ilgili seçilen filmin uygun olup olmadığı “öğretmen film kontrol listesi” ile kontrol edilir. Öğrencilere daha önce etkilendikleri bir filmin olup olmadığı sorularak dikkat çekilir. Daha sonra sınıfta “yeşil yol” filmi hep beraber dikkatlice seyredilir. Filmi seyretme esnasında sınıfta sessizlik sağlanmalıdır. Film bittikten sonra öğrencilere çalışma kâğıtları dağıtılarak film hakkındaki görüşleri sınıf içinde tartışılır, konuşulur ve değerlendirilir. Karşılıklı soru-cevap şeklinde film hakkındaki düşünceler paylaşılır. Daha sonra film hakkında öğrencilerin bir resim yapmaları istenir, her öğrenci yaptığı çalışmayı sınıfta paylaşır ve oturum sonlandırılır.</p>
--

Etkinlik sürecinde yardımseverlik konusunu işleyen “Yeşil Yol” isimli film kullanılmıştır.

Tablo 78

Etkinlik 18. Yardımseverlikle İlgili “Yeşil Yol” Filmi Öğrenci Çalışma Kâğıdı

<p>“Yeşil Yol” Filmi Öğrenci Çalışma Kâğıdı</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Filmde ilk sahne nasıl başlıyor? Gördüklerinizi yazar mısınız? 2. Sizce filme niçin bu isim verilmiş? 3. Filmde hangi mekânlar yer alıyor? 4. Filmin konusunu yazar mısınız? 5. Filmde beğendiğiniz ve sevdiğiniz karakteri tanımlayın. Onu neden sevdiğinizi anlatır mısınız? 6. Filmde hoşlanmadığınız karakter hangisi idi? Neden? 7. Filmde hangi karakteri oynamak isterdiniz? Niçin? 8. Filmde en çok hangi sahneyi beğendiniz? Niçin? 9. Filmde tespit ettiğiniz kötü davranışlar (saygısızlık-yalan-iftira-kötülük-hoşgörüsüzlük vs.) nelerdir? 10. Filmde yardımseverlik, cömertlik, merhamet, paylaşma, işbirliği, fedakârlık, iyilik, empati, sosyal sorumluluk, gönüllülük, hayırseverlik vb. ile ilgili neler öğrendiniz? 11. Film nasıl sona eriyor? Anlatınız? 12. Film sizde ne ile ilgili merak uyandırdı? 13. Filmde neler öğrendiniz? 14. Filmde öğrendiğiniz kavramları, terimleri yazınız? 15. Filmi seyrettikten sonra aklınıza takılan sorular oldu mu? Varsa bu soruları yazınız. 16. Filmle ilgili resim çizer misiniz?

*Bu etkinlik araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 18

Ders planı 18 ve etkinlik 18 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilerin yardımseverlik değerine ilişkin duygu ve düşüncelerini açığa çıkarmak için “yeşil yol” filmi sınıf ortamında izletilmiştir. Burada “yeşil yol” filminin seçilmesinin nedeni, filmde etkileyici bir yardımlaşma temasının işlenmesinden kaynaklanmaktadır. Öğrencilerin filmde geçen olayları izlemeleri, yorumlamaları ve değerlendirmeleri sonucunda; öğrencilerin insan hayatında yardım etmenin ve yardımlaşmanın önemli olduğunu duygusunu hissetmeleri amaçlanmıştır. Bu bağlamda dersin sonunda öğrencilerin filmle ilgili duygu ve düşüncelerini çalışma kağıdında bulunan sorulara göre cevaplamaları istenmiştir.

Öğrencilere izletilen “yeşil yol” filmi ile ilgili çalışma kâğıdında sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgular analiz edilmiştir. Buna göre; Öğrenciler **Filmde ilk sahne nasıl başlıyor? Gördüklerinizi yazar mısınız?** Sorusuna: “bir adamın bağırışıyla başlıyor”, “bir adamın kız çocuğunun ölümüyle başlıyor”, “bir gardiyanın yaşlandığında gençlik yıllarını hayal etmesiyle başlıyor”, “güneşin doğmasıyla başlıyor”, “yaşlı adamın huzurevinden çıkıp gitmesiyle başlıyor”, şeklinde soruyu cevaplandırmışlardır.

İkinci soru olarak sorulan **Sizce filme niçin bu isim verilmiş?** Sorusuna: “yeşil yol olduğu için”, “adam iyilik yaptığı için yeşil yola benzetmişler”, “yardımsever olduğu için”, “cennete benzediği için”, “doğayla içi içe güzel bir yer olduğu için”, “iyilik edeni kötülük ediyor sandıkları için” şeklinde düşüncelerini özetlemişlerdir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formunun analiz edilmesi sonucunda üçüncü soru olan **Filmde hangi mekânlar yer alıyor?** sorusuna öğrencilerin toplam 8 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 79’da sunulmuştur.

Tablo 79

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film, Soru 3

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Hapishane	6	25
2.Çiftlik	4	17
3.Yol	3	12
4.Cezaevi	3	12
5.Huzurevi	3	12
6.Karakol	3	12
7.Orman	1	4
8.İyilik yolu	1	4
Toplam	24	100

Tablo 79 incelendiğinde; “Filmde hangi mekânlar yer alıyor?” Sorusuna: 6 öğrenci “hapishane”, 4 öğrenci “çiftlik”, 3 öğrenci “yol”, 3 öğrenci “cezaevi”, 3 öğrenci “huzurevi”, 3 öğrenci “karakol”, 1 öğrenci “orman” ve 1 öğrenci de “iyilik yolu” cümleleriyle düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Dördüncü soru olarak sorulan **Filmin konusunu yazar mısınız?** Sorusuna: “yardımsever birisinin yaptıkları iyilikler anlatılmış”, “iyilik yolunu yeşil yol filmi olarak özetleyebilirim”, “kötü sanılan ama gerçekte iyi birisinin yardıma ihtiyacı olanlara yardım etmesiyle yardımseverlik teması işlenmiştir”, “iyilik”, “yaşlı bir adamın uzun yıllar önce yaşadığı olayları anlatmasından oluşuyor”, “bir insanın suçsuz yere acı çekmesi”, şeklinde *duygu ve düşüncelerini* özetlemişlerdir.

Beşinci soru olarak sorulan **Filmde beğendiğiniz ve sevdiğiniz karakteri tanımlayın. Onu neden sevdiğinizi anlatır mısınız?** Sorusuna: “Jan’ı çok seviyorum. Çünkü insanlara yardım ettiği için”, “iri yarı adamı sevdim. Çünkü iyi bir insan ve başkalarının iyiliğini istiyor”, “Nefesi güçlü olan adamı sevdim. Çünkü fareyi ve yaşlı hasta kadını iyileştirdi”, “ben o mahkûm diye içeri attıkları adamı çok sevdim. Çünkü herkesi iyileştiriyor”, “siyah iri adamı. Çünkü o ağzından çıkan şeyle herkese yardım ediyor” ve “filmin adı hoşuma gitti”, şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Altıncı soru olarak sorulan **Filmde hoşlanmadığınız karakter hangisi idi?** Sorusuna: “çok kötü olan, acımasız”, “kızları öldürüp suçun başkasının üzerine kalması”, “kötü olan gardiyanı, fareye kötülük yapıyor”, “kızı kaçıırıp öldüren adam, katil”, şeklinde soruyu cevaplandırmışlardır.

Yedinci soru olarak sorulan **Filmde hangi karakteri oynamak isterdiniz? Niçin?** Sorusuna: “Jan’ın karakterini oynamak isterdim, çünkü o iyi birisi”, “Dev adamın yerinde oynamak isterdim, çünkü o suçsuz”, “İri kara adamın karakterini oynardım, çünkü o herkesi iyileştiriyor ve herkese yardım ediyor”, “yeşil yol olmak isterdim, çünkü o iyilik yolu”, şeklinde düşüncelerini özetlemişlerdir.

Sekizinci soru olarak sorulan **Filmde en çok hangi sahneyi beğendiniz? Niçin?** Sorusuna: “hepsini, bütün sahneleri”, “adamın çıldırdığı sahneyi”, “Jan’ın ağzından çıkan bir şeyle fareyi iyileştirmesini”, “Kara adamın yıllardır hasta olan yaşlı kadını iyileştirdiği sahne”, “Jan’ın hapishaneden kaçırılıp, ormandaki eve götürüldüğü sahne”, “dev adamın ben öldürmedim dediği sahne”, şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formunun analiz edilmesi sonucunda dokuzuncu soru olan **Filmde tespit ettiğiniz kötü davranışlar**

(saygısızlık, yalan, iftira, kötülük, hoşgörüsüzlük vs.) nelerdir? sorusuna öğrencilerin toplam 7 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 80’de sunulmuştur.

Tablo 80

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film, Soru 9

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Yalan	6	25
2.İftira	5	21
3.Kötülük	4	17
4.Saygısızlık	4	17
5. Gardiyanın fareye sopayla vurması ve ayağıyla ezmesi	2	8
6. Kızı öldüren adamın sahnesi	2	8
7. Mahkum olan iyi dev adama kötü gardiyanın vurması ve ona kötü davranması	1	4
Toplam	24	100

Buna göre; “Filmde tespit ettiğiniz kötü davranışlar (saygısızlık, yalan, iftira, kötülük, hoşgörüsüzlük vs.) nelerdir?” Sorusuna: 6 öğrenci “yalan”, 5 öğrenci “iftira”, 4 öğrenci “kötülük”, 4 öğrenci “saygısızlık”, şeklinde cevaplar vermişlerdir. Bu bağlamda bir öğrenci;

- “Mahkum olan iyi dev adama kötü gardiyanın vurması ve ona kötü davranması” Diğer iki öğrenci,
- “Gardiyanın fareye sopayla vurması ve ayağıyla ezmesi” Diğer iki öğrenci de,
- “Kızı öldüren adamın sahnesi” cümlesini kullanmıştır.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formunun analiz edilmesi sonucunda onuncu soru olan **Filmden yardımseverlik, cömertlik, merhamet, paylaşma, işbirliği, fedakarlık, iyilik, empati, sosyal sorumluluk, gönüllülük, hayırseverlik vb. ile ilgili neler öğrendiniz?** sorusuna öğrencilerin toplam 6 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 81’de sunulmuştur.

Tablo 81

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film, Soru 10

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1. Yardımseverlik	6	25
2. İyilik	5	21
3. Hepsini	4	17
4. Paylaşma	4	17
5. Fedakârlık	3	12
6. Cömertlik	2	8
Toplam	24	100

Tablo 81 incelendiğinde, onuncu soru olarak sorulan “filmden yardımseverlik, cömertlik, merhamet, paylaşma, işbirliği, fedakarlık, iyilik, empati, sosyal sorumluluk, gönüllülük, hayırseverlik vb. ile ilgili neler öğrendiniz?” Sorusuna: 6 öğrenci “yardımseverlik”, 5 öğrenci “iyilik”, 4 öğrenci “hepsini”, 4 öğrenci “paylaşma”, 3 öğrenci “fedakârlık”, 2 öğrenci de “cömertlik”, şeklinde düşüncelerini özetlemişlerdir.

On birinci soru olarak sorulan **Film nasıl sona eriyor? Anlatınız?** Sorusuna: “Dev adamın iyi birisi olduğunun kanıtlanmasıyla”, “Jan’ın suçsuz olduğu anlaşıldıktan sonra”, “yaşlı adamın anlattıklarıyla film sona eriyor”, “Jan hapisten çıkıyor ve film çok güzel bitiyor”, “Çifliğe adam gidip hasta yaşlı kadını iyileştirdikten sonra”, “sevgi, saygı iyilik, yardımseverlik ve hoşgörü duyguları içinde film bitiyor”, şeklinde düşüncelerini özetlemişlerdir.

On ikinci soru olarak sorulan **Film sizde ne ile ilgili merak uyandırdı?** Sorusuna: “Kötülüğün ve iftiranın kötü bir davranış olduğu”, “Yeşil yolun ne olduğunu öğrendim”, “hayatımda insanları iyileştiren adam görmedim”, “yardımseverliğin önemini öğrendim”, “Adamın ağzından çıkanın ne olduğunu merak ediyorum ve insanları nasıl iyileştiriyor”, “İyi adamın güçlerinin olması”, “yardımlaşmanın güzel bir duygu olduğunu” şeklinde soruya cevap vermişlerdir.

On üçüncü soru olarak sorulan **Filmden neler öğrendiniz?** Sorusuna: “Bir gardiyanın dev adama yardım etmesi”, “”, “iyiliğin önemini öğrendim”, “bundan sonra herkese karşı iyi ve dürüst olacağıma dair söz veriyorum”, “birbirimize karşı nasıl davranmamız gerektiğini öğrendim”, “iyilik edenin iyilik bulacağını öğrendim”, şeklinde düşüncelerini özetlemişlerdir.

Bu bağlamda üç öğrenci;

- “yardımseverliliği öğrendim” diğer iki öğrenci

- “merhamet” ve diğer bir öğrenci de,

- “cömertlik” cümlesini kullanmıştır.

On dördüncü soru olarak sorulan **Filmden öğrendiğiniz kavramları yazınız?** Sorusuna: “*kötülük*”, “*iyilik*”, “*merhamet*”, “*yardımseverlik*”, “*yeşil yol*”, “*gardiyan*”, “*tutuklu*”, “*katil*”, “*hapishane*”, “*çiftlik*” şeklinde soruyu cevaplandırmışlardır.

On beşinci soru olarak sorulan **Filmi seyrettikten sonra aklınıza takılan sorular oldu mu? Varsa bu soruları yazınız?** Sorusuna: “*Filmin isminin neden yeşil yol olduğu*”, “*Dev adamın ağzından bir şeylerin çıkması*”, “*Dev adam ağzından çıkan şeylerle insanları nasıl iyileştiriyor*”, “*İyi adama neden suç attular*”, “*İyi adamın nasıl güçleri var*”, şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Bu durumda öğrencilerin “yeşil yol” filmi ile ilgili yazdıklarından; toplum içerisinde iyi insan olmanın ancak bazı vasıfları kişilerin bünyelerinde barındırmasıyla mümkün olacağını ifade etmişlerdi. İyi insan olan kişilerde bazı gizli güçleri ve erdemleri de beraberinde getirebileceğini söylemişlerdir. İftira ve yalanların bir gün mutlaka açığa çıkacağını, yalan söylemekle, iftira atmakla bir yere varılamayacağını “yeşil yol” filmi ile daha da iyi anlamaktayız. İyi insan olmak ve erdemli olmak insanların ancak dürüst ve doğru davranmalarıyla, çevresindeki yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmeleriyle mümkündür. Buradan hareketle “yeşil yol” filminin çocuklar üzerinde olumlu davranış geliştirmelerine ve iyi insan olma ve topluma yararlı yardımsever insan olma yolunda güzel bir örnek olduğu söylenebilir.

11.HAFTA: ETKİNLİK 19

20.OTURUM, 11-15 Mayıs 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan yardımseverlik konusunun işlenmesi şeklinde organize edilmiştir. Bu bağlamda hafta içerisinde iki ders saati yani 80 dakikadan oluşan bir oturum gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde on dokuzuncu olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 82 ve 83’te bir plan dâhilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda analiz edilmiştir.

Tablo 82
Ders Planı 19

21.22.OTURUM: YARDIMSEVERLİK DERS PLANI	
Ders:	Sosyal Bilgiler
Sınıf:	4. sınıf
Öğrenme Alanı:	Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler
Ünite:	Hep Birlikte
Tarih:	11-15 Mayıs 2009
Süre:	40+40+40+40 dakika
Amaçlar:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini kavratmak. 2. Yardımseverlik değerinin insan yaşamındaki önemini kavratmak
Kazanımlar:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini ifade edebilme. 2. Toplumdaki insanların birbirlerine “yardım etmesi” gerektiğini ifade eder.
Eğitsel Anı:	Film
Materyal-Araç-Gereç:	“Tavuklar Firarda” filmi, öğrenci çalışma kâğıdı
Yöntem:	Soru-cevap
Değer öğretme yaklaşımı:	Değer Analizi
Süreç ve Değerlendirme:	Yardımseverlikle ilgili seçilen filmin uygun olup olmadığı “öğretmen film kontrol listesi” ile kontrol edilir. Öğrencilere daha önce etkilendikleri bir filmin olup olmadığı sorularak dikkat çekilir. Daha sonra sınıfta “Tavuklar Firarda” filmi hep beraber dikkatlice seyredilir. Film seyretme esnasında sınıfta sessizlik sağlanmalıdır. Film bittikten sonra öğrencilere çalışma kâğıtları dağıtılarak film hakkındaki görüşleri sınıf içinde tartışılır, konuşulur ve değerlendirilir. Karşılıklı soru-cevap şeklinde film hakkındaki düşünceler paylaşılır. Daha sonra film hakkında öğrencilerin bir resim yapmaları istenir, her öğrenci yaptığı çalışmayı sınıfta paylaşır ve oturum sonlandırılır

Etkinlik sürecinde yardımseverlik konusunu işleyen “Tavuklar Firarda” isimli film kullanılmıştır.

Tablo 83

Etkinlik 19. Yardımseverlikle İlgili “Tavuklar Firarda” Filmi Öğrenci Çalışma Kâğıdı

“Tavuklar Firarda” Filmi Öğrenci Çalışma Kâğıdı	
1.	Filmde ilk sahne nasıl başlıyor? Gördüklerinizi yazar mısınız?
2.	Sizce filme niçin bu isim verilmiş?
3.	Filmde hangi mekânlar yer alıyor?
4.	Filmin konusunu yazar mısınız?
5.	Filmde beğendiğiniz ve sevdiğiniz karakteri tanımlayın. Onu neden sevdiğinizi anlatır mısınız?
6.	Filmde hoşlanmadığınız karakter hangisi idi? Neden?
7.	Filmde hangi karakteri oynamak isterdiniz? Niçin?
8.	Filmde en çok hangi sahneyi beğendiniz? Niçin?
9.	Filmde tespit ettiğiniz kötü davranışlar (saygısızlık-yalan-iftira-kötülük-hoşgörüsüzlük vs.) nelerdir?
10.	Filmde yardımseverlik, cömertlik, merhamet, paylaşma, işbirliği, fedakârlık, iyilik, empati, sosyal sorumluluk, gönüllülük, hayırseverlik vb. ile ilgili neler öğrendiniz?
11.	Film nasıl sona eriyor? Anlatınız?
12.	Film sizde ne ile ilgili merak uyandırdı?
13.	Filmde neler öğrendiniz?
14.	Filmde öğrendiğiniz kavramları, terimleri yazınız?
15.	Filmi seyrettikten sonra aklınıza takılan sorular oldu mu? Varsa bu soruları yazınız.
16.	Filmle ilgili resim çizer misiniz?

*Bu etkinlik araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 19

Ders planı 19 ve etkinlik 19 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilerin yardımseverlik değerine ilişkin duygu ve düşüncelerini açığa çıkarmak için “tavuklar firarda” filmi sınıf ortamında izletilmiştir. Burada “tavuklar firarda” filminin seçilmesinin nedeni filmde etkileyici bir yardımlaşma temasının işlenmesinden kaynaklanmaktadır. Öğrencilerin filmde geçen olayları izlemeleri, yorumlamaları ve değerlendirmeleri sonucunda; öğrencilerin insan hayatında yardım etmenin ve yardımlaşmanın önemli olduğunu duygusunu hissetmeleri amaçlanmıştır. Bu bağlamda dersin sonunda öğrencilerin filmle ilgili duygu ve düşüncelerini çalışma kâğıdında sorulan soruları cevaplamaları istenmiştir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formunun analiz edilmesi sonucunda birinci soru olan **Filmde ilk sahne nasıl başlıyor?** sorusuna öğrencilerin toplam 5 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 84’de sunulmuştur.

Tablo 84

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film 2, Soru 1

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Çok güzel başlıyor	6	26
2.Bir yere buğday dökülüyor ve tavuklar yiyorlar	5	21
3.Tavuklar toplanmış konuşuyorlar	5	21
4.Bir grup tavuk çiftlikten kurtulmaya çalışıyor	4	16
5.Tavukların kavga etmeleriyle başlıyor	4	16
Toplam	24	100

Buna göre; ilk soru olarak “Filmde ilk sahne nasıl başlıyor? Gördüklerinizi yazar mısınız?” Sorusuna: 6 öğrenci “çok güzel başlıyor”, 5 öğrenci “bir yere buğday dökülüyor ve tavuklar yiyorlar”, 5 öğrenci “tavuklar toplanmış konuşuyorlar”, 4 öğrenci “bir grup tavuk çiftlikten kurtulmaya çalışıyor”, 4 öğrenci “tavukların kavga etmeleriyle başlıyor”, şeklinde soruyu cevaplandırmışlardır.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formunun analiz edilmesi sonucunda ikinci soru olan **Sizce filme niçin bu isim verilmiş?** sorusuna öğrencilerin toplam 4 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 85’de sunulmuştur.

Tablo 85

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film 2, Soru 2

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Filmde tavuklar oynadığı için	9	38
2.Tavuklar kaçmaya çalıştığı için	7	29
3.Tavukların amacının başka bir yerde yaşamak olduğu için	5	21
4.Tavuklar kümeste yaşamaktan bıktıkları için	3	12
Toplam	24	100

Tablo 85 incelendiğinde; ikinci soru olarak sorulan “Sizce filme niçin bu isim verilmiş?” Sorusuna: 9 öğrenci “filmde tavuklar oynadığı için”, 7 öğrenci “tavuklar kaçmaya çalıştığı için”, 5 öğrenci “tavukların amacının başka bir yerde yaşamak olduğu için”, 3 öğrenci “tavuklar kümeste yaşamaktan bıktıkları için”, şeklinde düşüncelerini özetlemişlerdir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formunun analiz edilmesi sonucunda üçüncü soru olan **Filmde hangi mekânlar yer alıyor?** sorusuna

öğrencilerin toplam 6 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 86’da sunulmuştur.

Tablo 86

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film 2, Soru 3

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Kümes	8	33
2.Fabrika	5	21
3.Çiftlik	4	18
4.Samanlık	3	12
5.Uçak	3	12
6.Müzik aletleri	1	4
Toplam	24	100

Tablo 86 incelendiğinde; üçüncü soru olarak sorulan “Filmde hangi mekânlar yer alıyor?” Sorusuna: 8 öğrenci “kümes”, 5 öğrenci “fabrika”, 4 öğrenci “çiftlik”, 3 öğrenci “samanlık”, 3 öğrenci “uçak”, 1 öğrenci “müzik aletleri”, cümleleriyle düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formunun analiz edilmesi sonucunda dördüncü soru olan **Filmin konusunu yazar mısınız?** sorusuna öğrencilerin toplam 4 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 87’de sunulmuştur.

Tablo 87

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film 2, Soru 4

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Tavukların yardımlaşmaları ve başarılı olmaları.	9	37
2.Tavukların yaşadıkları ortamdan memnun olmayarak kaçmak istemeleri.	8	33
3.Filmde yardımseverlik, fedakarlık ve dayanışma duygusu işlenmiş.	4	18
4.Tavuklar kaçma teşebbüslerinde başarısız olmuşlar ama tekrar tekrar deneyerek başarılı olmuşlar	3	12
Toplam	24	100

Buna göre dördüncü soru olarak sorulan “Filmin konusunu yazar mısınız?” Sorusuna: 9 öğrenci “tavukların yardımlaşmaları ve başarılı olmaları”, 8 öğrenci “tavukların yaşadıkları ortamdan memnun olmayarak kaçmak istemeleri”, 4 öğrenci “filmde yardımseverlik, fedakarlık ve dayanışma duygusu işlenmiş”, 2 öğrenci “tavuklar kaçma teşebbüslerinde başarısız olmuşlar ama tekrar tekrar deneyerek başarılı olmuşlar”, şeklinde *duygu ve düşüncelerini* özetlemişlerdir.

Beşinci soru olarak sorulan **Filmde beğendiğiniz ve sevdiğiniz karakteri tanımlayın. Onu neden sevdiğinizi anlatır mısınız?** Sorusuna: *“bir tavuğun bir civcivi kurtarmak için peşine gittiği bölüm çok güzeldi”, “bir tavuğun diğer tavukların dayanışma içinde olmasını istemesinden dolayı o tavuğu çok sevdim”, “tavuklar gerçek tavuk gibiydi, o çok hoştu”, “tavukların tümünü çok sevdim, çünkü her şeye rağmen onlar pes etmiyor”, “tavuğun tavuklu tunto yemeği olacakken horozun ona yardım etmesi”, “madalya alan horozu çok sevdim, çünkü o cesur, dürüst ve yardımsever”, “kadın tavuğu çok sevdim çünkü iyilikten yana”, “horozu sevdim, çünkü o kral”,* şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Altıncı soru olarak sorulan **Filmde hoşlanmadığınız karakter hangisi idi?** Sorusuna: *“iki kötü adam, çünkü tavukları kötü yola düşürüyorlardı”, “evdeki adamlar”, “kötü kadın, çünkü o herkesin kötülüğünü istiyor”, “yalan söyleyen tavuk”,* şeklinde soruyu cevaplandırmışlardır.

Yedinci soru olarak sorulan **Filmde hangi karakteri oynamak isterdiniz? Niçin?** Sorusuna: *“kız tavuğu oynamak isterdim, çünkü o her şeyi yapıyor, herkese yardım ediyor”, “arkadaşını kurtaran tavuğun yerinde olmak isterdim”, “tavukların uçtuğu sahnede olmak isterdim”, “horoz olmak isterdim, çünkü tavukların başı olduğu için”, “horozun yerinde olmak isterdim, çünkü o cesur, dürüst, yardımsever”,* şeklinde düşüncelerini özetlemişlerdir.

Sekizinci soru olarak sorulan **Filmde en çok hangi sahneyi beğendiniz? Niçin?** Sorusuna: *“tavuğun çok güçlü olduğu sahneyi beğendim”, “uçanın uçtuğu sahneyi beğendim”, “tavukların uçtuğu sahneyi”, “tavukların dans ettiği sahneyi”, “horozun ve tavukların başarılı olduğu sahneyi”, “fabrikada geçen sahnede hepsinin fedakarca davrandığı sahneyi”, “tavukların kendi uçaklarını yaptığı sahneyi”,* şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formunun analiz edilmesi sonucunda dokuzuncu soru olan **Filmde tespit ettiğiniz kötü davranışlar (saygısızlık, yalan, iftira, kötülük, hoşgörüsüzlük vs.) nelerdir?** sorusuna öğrencilerin toplam 5 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 88’de sunulmuştur.

Tablo 88

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film 2, Soru 9

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Kötülük	9	37
2.Yalan	4	17
3.Dayak	4	17
4..Hoşgörüsüzlük	4	17
5. Merhametsizlik	3	12
Toplam	24	100

Tablo 88'e göre; dokuzuncu soru olarak sorulan Filmde tespit ettiğiniz kötü davranışlar (saygısızlık, yalan, iftira, kötülük, hoşgörüsüzlük vs.) nelerdir? Sorusuna: 9 öğrenci "kötülük", ", 4 öğrenci "yalan", 4 öğrenci "dayak", 4 öğrenci "hoşgörüsüzlük", 3 öğrenci "merhametsizlik" şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formunun analiz edilmesi sonucunda Onuncu soru olan **Filmden yardımseverlik, cömertlik, merhamet, paylaşma, işbirliği, fedakarlık, iyilik, empati, sosyal sorumluluk, gönüllülük, hayırseverlik vb. ile ilgili neler öğrendiniz?** sorusuna öğrencilerin toplam 7 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 89'da sunulmuştur.

Tablo 89

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film 2, Soru 10

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Yardımseverlik	9	37
2.Dayanışma	4	17
3.İşbirliği	3	12
4..İyilik	2	8
5. Paylaşma	2	8
6.Fedakarlık	2	8
7.Hepsini	2	8
Toplam	24	100

Bu sonuca göre; onuncu soru olarak sorulan "Filmden yardımseverlik, cömertlik, merhamet, paylaşma, işbirliği, fedakarlık, iyilik, empati, sosyal sorumluluk, gönüllülük, hayırseverlik vb. ile ilgili neler öğrendiniz?" Sorusuna: 9 öğrenci "yardımseverlik", 4 öğrenci "dayanışma", 3 öğrenci "işbirliği" 2 öğrenci "iyilik", 2 öğrenci "paylaşma", 2 öğrenci "fedakârlık", 2 öğrenci de "hepsini", şeklinde düşüncelerini özetlemişlerdir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formunun analiz edilmesi sonucunda On birinci soru olan **Film nasıl sona eriyor? Anlatınız?** sorusuna öğrencilerin toplam 6 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 90’da sunulmuştur.

Tablo 90

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film 2, Soru 11

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Uçağı yapıyorlar, biniyorlar ve tavuklar uçtuklarında	8	34
2.Çok güzel bir şekilde	4	18
3.Tavukların işi başarmasıyla	4	18
4..Tavuklar kendilerine yeni bir yer bulmasıyla	3	12
5.Tavukların insanları yenmesiyle	2	8
6.Kümesleri yıkılıyor ve tavuklar sevinç içindeyken bitiyor	2	8
Toplam	24	100

Tablo 90 incelendiğinde; on birinci soru olarak sorulan “Film nasıl sona eriyor? Anlatınız?” Sorusuna: 8 öğrenci “uçağı yapıyorlar, biniyorlar ve tavuklar uçtuklarında”, 4 öğrenci “çok güzel bir şekilde”, 4 öğrenci “tavukların işi başarmasıyla”, 3 öğrenci “tavuklar kendilerine yeni bir yer bulmasıyla”, 3 öğrenci “tavukların insanları yenmesiyle”, 2 öğrenci “kümesleri yıkılıyor ve tavuklar sevinç içindeyken bitiyor”, şeklinde düşüncelerini özetlemişlerdir.

On ikinci soru olarak sorulan **Film sizde ne ile ilgili merak uyandırdı?** Sorusuna: “film bittikten sonra olayların nasıl devam edeceğini”, “filmde iki kişinin tavukları sos yapması”, “horozun tavuğa yardım etmesi”, “tavukların birçok işi başarması”, “filmde tavukların dışında hayvan olmaması”, “tavukların konuşması”, “tavukların dayanışma içinde olması” şeklinde soruya cevap vermişlerdir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan etkinlik formunun analiz edilmesi sonucunda On üçüncü soru olan **Filmden neler öğrendiniz?** sorusuna öğrencilerin toplam 8 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 91’de sunulmuştur.

Tablo 91

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Etkinlik Formlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Film 2, Soru 13

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Yardımseverliğin iyi bir şey olduğunu	8	36
2.Dayanışma	4	16
3.Merhameti	4	16
4..Paylaşma	2	8
5.İyiliği	2	8
6.Bir elin nesi var, iki elin sesi var	2	8
7.Denemek ve başarmak	1	4
8.Azimli olmak ve başarmak	1	4
Toplam	24	100

Buna göre on üçüncü soru olarak sorulan “Filmden neler öğrendiniz?” Sorusuna: 8 öğrenci “yardımseverliğin iyi bir şey olduğunu”, 4 öğrenci “dayanışma”, 4 öğrenci “merhameti”, 2 öğrenci “paylaşma”, 2 öğrenci ise “iyiliği”, şeklinde düşüncelerini özetlemişlerdir.

Bu bağlamda 2 öğrenci;

- “Bir elin nesi var, iki elin sesi var” ifadesini kullanırken, diğer 1 öğrenci
- “Denemek ve başarmak” ve diğer 1 öğrenci de,
- “Azimli olmak ve başarmak” cümlesini kullanmıştır.

On dördüncü soru olarak sorulan **Filmden öğrendiğiniz kavramları yazınız?**

Sorusuna: “fedakârlık”, “yardımseverlik”, “dayanışma”, “dürüstlük”, “merhamet”, “paylaşma”, “denemek”, “başarmak”, “tavuk”, “kümes”, “fabrika”, “fırar”, şeklinde soruyu cevaplandırmışlardır.

On beşinci soru olarak sorulan **Filmi seyrettikten sonra aklınıza takılan sorular oldu mu? Varsa bu soruları yazınız?** Sorusuna: “tavuklar uçağı nasıl yaptı?”, “neden filmin ismi tavuklar fıarda”, “tavuk turtasını nasıl yapıyorlar”, “tavuklar bu işleri nasıl başardılar”, “tavuklar nasıl konuşuyor”, “neden tavukları sos yapıyorlar?” şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Bu durumda öğrencilerin “tavuklar fıarda” filmi ile ilgili yazdıklarından; eğer birlik beraberlik içerisinde hareket edilirse, yardımlaşma ve dayanışma duygusu içinde olunursa bütün işlerde başarılı olunacağı anlaşılmaktadır. Hedefe ulaşmada yapılan işlerde kararlı ve azimli olduğu takdirde yardımlaşma duygusunun en üst seviyede gösterilmesi sonucunda güzel başarılar elde edilmektedir. Buradan hareketle “tavuklar fıarda” filminin öğrenciler üzerinde olumlu davranış geliştirmelerinde, başarılı olmada

ısrarcı olmanın önemini ve iyi ve yardımsever olmanın önemini anlatmada, bu filmin örnek bir film olduğu söylenebilir.

12.HAFTA: ETKİNLİK 20

21.OTURUM, 18-22 Mayıs 2009

Bu haftanın konusu yardımseverlik değeriyle ilgili olan sosyal sorumluluk konusundan oluşmuştur. Bu amaçla hafta içerisinde iki ders saati yani 80 dakikadan oluşan bir oturum gerçekleştirilmiştir. Oturuma ait etkinlik planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde yirminci olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı ve etkinlik formu Tablo 92 ve 93’te bir plan dâhilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda analiz edilmiştir.

Tablo 92

Ders Planı 20

23.24.OTURUM: YARDIMSEVERLİK – SOSYAL SORUMLULUK DERS PLANI

Ders: Sosyal Bilgiler

Sınıf: 4. sınıf

Öğrenme Alanı: Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler

Ünite: Hep Birlikte

Tarih: 18-22 Mayıs 2009

Süre: 40+40+40+40 dakika

Hazırlık:

1. Kazandırılacak beceri bilinir
2. Kazanımlar ve amaçlar gözden geçirilir
3. Kazandırılacak değer hakkında bilgi sahibi olunur.
4. Gezi nedir? Bir gezide uyulması gereken kurallar nelerdir?

Amaçlar:

1. İnsanların belli amaçları doğrultusunda oluşturdukları sosyal örgüt, resmi kurum ve grupların ne anlama geldiğini kavratmak.
2. Bireylerin yaşantılarına göre; çevresindeki sosyal problemleri ya da ihtiyaçlarını gidermede grup, kurum ve sosyal örgütlerin önemini kavratmak
3. Grup üyelerinin kendilerine, gruplara, kurumlara ve sosyal örgütlerle etkileşimde bulunmaları gerektiğini anlamalarını sağlamak

Tablo 92 devam...

4. Okulunda ve yakın çevresinde düzenlenen etkinliklere katılmayı istekli kılma
5. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinliklere önderlik etmeyi sağlama
6. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılmayı teşvik etmek
7. Yardımseverlikle ilgili katılacağı bir gezide neler yapması gerektiğini bilme

Kazanımlar:

1. İnsanların belli bir amaç çerçevesinde oluşturdukları sosyal örgüt, resmi kurum ve grupları fark eder.
2. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir.
3. Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir.
4. Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir
5. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinlikler önerir.
6. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılarak, yardımsever olmanın insanları mutlu ettiğini ve iç huzura kavuşturduğunu ifade eder.
7. Yardımseverlikle ilgili düzenlenen bir gezide, gezi öncesinde-gezi sırasında ve gezi sonrasındaki davranışlarıyla yapılan faaliyetin önemini fark eder

Eğitsel Değer: Yardımseverlik

Eğitsel Beceri: Sebep-sonuç ilişkisini belirleme

Materyal-Araç-Gereç: Gezi planı, huzur evi ziyareti gezi kontrol listesi, öğrenci etkinlik formu

Değer Öğretim Yaklaşımı: Değer analizi

Yöntem: Gezi yöntemi

Süreç ve Değerlendirme:

Gezi hakkında neler biliyoruz? Huzurevi gezisi esnasında nelere riayet etmeliyiz? Gezinin amacı, hedef kitlesi, gezinin yol haritası, gezinin süresi, maliyeti, geziye kimlerin katılacağı ve gezi kapsamında yapılacak çalışmalar hakkında öğrencilerle görüş alışverişinde bulunulur. Öğrencilerin bu faaliyetlere katılmasının yararları konusunda konuşulur. Gezi bitiminde, öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur.

- a) Huzur Evini nasıl buldunuz? (Fiziki ortamı-yemekhanesi-yatakhane-bahçesi-odaları vs..)
- b) Huzur Evinde kalan insanları nasıl buldunuz? (Yaşlı insanlar-çalışan personel-müdür vs.)
- c) Huzur Evi ziyareti esnasında gözlemlerinizi, düşüncelerinizi, hissettiklerinizi yazınız?
- d) Yolculuk esnasında gözlemlerinizi, düşüncelerinizi, hissettiklerinizi yazınız?

Gezi bitiminde yukarıdaki sorular etkinlik formu şeklinde verilir. Öğrenciler formdaki sorularla ilgili grup tartışması yaparlar ve oturum sonlandırılır.

Etkinlik sürecinde yardımseverlik ve sosyal sorumluluk konusu “Huzurevi ziyareti” plan doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

HUZUREVİ ZİYARETİ (Gezi)

Hafta sonu için sürpriz bir planlama yapıp sınıftaki çocuklara duyurulur. Bu sürpriz, bir yardımlaşma kurumunda “Huzur Evi”nde geçirilecek bir gün olsun.

Yardımlaşma ve sosyal sorumluluğun önemine dikkatlerini çekici girişimlerde bulunmanın önemi anlatılır, kimsesiz yaşlıların kaldığı bu eve düzenlenecek olan

ziyarete çocuklardan hediyelerini hazırlamaları istenir. Bu ziyaretin orda kalan yaşlı ve kimsesizler üzerindeki etkilerinin neler olabileceği üzerinde konuşulur.

Planın uygulanma zamanı gelince ihtiyacı olanlara yardım etmek için “Huzur Evi” ziyaretinin yapılacağı çocuklara bildirilir. Huzur Evinde nasıl davranılacağı ile ilgili kurallar hakkında çocuklar bilgilendirilir. Gezi ile ilgili not tutmaları istenir. Ya da geçirdikleri günü anlatmaları istenir. Çocuklar yardımlaşmaya teşvik edilir. Sosyal sorumluluk duygularının geliştirilmesi amaçlanır.

Tablo 93

Etkinlik 20. Yardımseverlik-Sosyal Sorumluluk Konusuyla İlgili Huzurevi Ziyareti Çalışma Kâğıdı

Huzurevi gezisi esnasında nelere riayet etmeliyiz)	
Huzurevi gezisinin amacı nedir?	
Huzurevi gezisi faaliyetinin size ne gibi faydaları oldu?	
Huzur Evini nasıl buldunuz? (Fiziki ortamı-yemekhanesi-yatakhane-bahçesi-odaları vs..)	
Huzur Evinde kalan insanları nasıl buldunuz? (Yaşlı insanlar-çalışan personel-müdür vs.)	
Huzur Evi ziyareti esnasında gözlemlerinizi, düşüncelerinizi, hissettiklerinizi yazınız?	
Yolculuk esnasında gözlemlerinizi, düşüncelerinizi, hissettiklerinizi yazınız?	

*Bu etkinlik araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 20

Ders planı 20 ve etkinlik 20 tablosunda da belirtildiği üzere bu derste öncelikle öğrencilerin yardımseverliğin alt boyutu olan sosyal sorumlulukla ilgili yapılan huzurevi gezisine ilişkin duygu ve düşüncelerini ortaya çıkarmak için huzurevi ziyareti yapılmıştır. Öğrencilerin huzurevinde kalan insanların durumlarını görmeleri, gözlem yapmaları ve onlarla konuşarak derinliklerini dinlemeleri sonucunda öğrencilerin duygu ve düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda bir gezi planı hazırlanmış, gezi için

gerekli olan randevu ve izinler ilgili birimlerden alınmıştır. Yapılan gezi sonrasında da öğrencilerin gezi öncesi, gezi sırasında ve gezi sonrasındaki duygu ve düşüncelerini belirlemek için huzurevi gezisi hazırlanmış ve gezi sonrası çalışma kağıtlarındaki soruları cevaplamaları istenmiştir.

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan huzurevi ziyareti çalışma kağıdının analiz edilmesi sonucunda ilk soru olan “Huzurevi gezisi esnasında nelere riayet etmeliyiz?” sorusuna öğrencilerin toplam 7 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 94’de sunulmuştur.

Tablo 94

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Çalışma Kağıtlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Gezi, Soru 1

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Çevreyi temiz tutmalı, kirlletmemeliyiz	10	43
2.Şevgi ve saygı göstermeliyiz	4	17
3.Yaşlı teyze ve amcaların hal ve hatırlarını sormalıyız	3	12
4.Huzurevine girerken ayaklarımıza galoş takmalıyız	2	8
5.Yaşlı amca ve teyzelere hediye götürmeliyiz	2	8
6.Bahçedeki yeşil alanlara basmamalıyız	2	8
7.Yaşlıların acısını hatırlatmamalı ve onların yaralarını kanatmamalıyız	1	4
Toplam	24	100

Buna göre; öğrencilerle birlikte uygulanan huzurevi gezisi ile ilgili çalışma kağıtlarında sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgular incelendiğinde; Öğrenciler yardımseverlik ve sosyal sorumlulukla ilgili düzenlenen huzurevi gezisi sonrasında sorulan **Huzurevi gezisi esnasında nelere riayet etmeliyiz?** sorusuna: *10 öğrenci “Çevreyi temiz tutmalı, kirlletmemeliyiz”, 4 öğrenci “sevgi ve saygı göstermeliyiz”, 3 öğrenci “yaşlı teyze ve amcaların hal ve hatırlarını sormalıyız”, 2 öğrenci “huzurevine girerken ayaklarımıza galoş takmalıyız”, 2 öğrenci “yaşlı amca ve teyzelere hediye götürmeliyiz”, 2 öğrenci “bahçedeki yeşil alanlara basmamalıyız”, 1 öğrenci ise “yaşlıların acısını hatırlatmamalı ve onların yaralarını kanatmamalıyız”, şeklinde duygu ve düşüncelerini ifade etmişlerdir.*

Deney grubunda bulunan 24 öğrenciye uygulanan huzurevi ziyareti çalışma kağıdının analiz edilmesi sonucunda ikinci soru olan “Huzurevi gezisinin amacı nedir?” sorusuna öğrencilerin toplam 7 farklı ifadeyi etkinlik formlarına yazdıkları görülmüş, sonuçlar Tablo 95’te sunulmuştur.

Tablo 95

Deney Grubu Öğrencilerinin Yardımseverlikle İlgili Çalışma Kağıtlarına Yazdıkları İfadelerin Dağılımları. Gezi, Soru 2

ÖĞRENCİ İFADELERİ	n	%
1.Yaşlıları ziyaret etmek	8	34
2.Onları mutlu etmek	7	30
3.Yardım etmek için	3	12
4.Onların dertlerini paylaşmak	2	8
5.Onların sevgiye ihtiyaçları olduğu için onlara sevgimizi göstermek	2	8
6.Bilgi edinmek için	1	4
7.Onları yalnız bırakmamak için	1	4
Toplam	24	100

Tablo 95 incelendiğinde; ikinci soru olarak sorulan **Huzurevi gezisinin amacı nedir?** Sorusuna: 8 öğrenci “yaşlıları ziyaret etmek”, 7 öğrenci “onları mutlu etmek”, 3 öğrenci “yardım etmek için”, 2 öğrenci “onların dertlerini paylaşmak”, 2 öğrenci “onların sevgiye ihtiyaçları olduğu için onlara sevgimizi göstermek”, 1 öğrenci “bilgi edinmek için”, 1 öğrenci “onları yalnız bırakmamak için” şeklinde düşüncelerini özetlemişlerdir.

Üçüncü soru olarak sorulan **Huzurevi gezisi faaliyetinin size ne gibi faydaları oldu?** Sorusuna:

“Onlar için hediyenin önemli olmadığını, sevgi ve saygı olduğunu anladım” diğer bir öğrenci;

“Nine ve dedelerimizi eğer durumumuz iyi değilse huzurevine geçici olarak gönderebileceğimizi” diğer bir öğrenci;

“Yaşlılara saygılı davranmamız gerektiğini” diğer bir öğrenci;

“Çok güzel bir gezi oldu ve çok mutlu oldum, onları tanıdım ve çok sevdim onlar da bizi sevdi” diğer bir öğrenci;

“Anne ve babamızın kıymetini bilmemiz gerektiğini” diğer bir öğrenci;

“Yaşlılara yardım etmenin, hoşgörülü davranmanın saygı içinde iyi davranmamız gerektiğini” diğer bir öğrenci;

“Huzurevinin sessiz sakin bir yer olduğunu” diğer bir öğrenci;

“Yaşlanınca ne olacağımızı öğrendik” diğer bir öğrenci;

“Annem ve babamı oraya göndermemem gerektiğini öğrendim” diğer bir öğrenci;

“Yaşlıları yalnız bırakmamalıyız” diğer bir öğrenci;

“Orada kalan amca ve teyzelerin bir gününü nasıl değerlendirdiğini öğrendim” diğer bir öğrenci;

“Yaşlı amca çocuğu ziyarete gelmediği için çok üzgündü” diğer bir öğrenci;

“Kendi yaşadığım hayatın ne kadar özel ve güzel olduğunu” diğer bir öğrenci;

“Çok iyimser oldum, saygı, sevgi, hoşgörü alışkanlıklarımı güçlendirdim, daha ne olsun” şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Dördüncü soru olarak sorulan **Huzurevini nasıl buldunuz? (Fiziki ortam-yemekhanesi-yatakhane-bahçesi-odaları vs.)** Sorusuna:

“Çok güzeldi, her şeyleri vardı ama onların eksikleri de vardı, sevgi, neşe, saygı gibi.” diğer bir öğrenci;

“Çok temizdi ve yaşlılara orada çok iyi bakılıyordu.” diğer bir öğrenci;

“Çok güzel her yer tertemizdi.” diğer bir öğrenci;

“Yemekhanesi, yatakhane, odaları ve bahçesi çok güzeldi hepsini çok iyi buldum.” diğer bir öğrenci;

“Her yer çok temiz ve süperdi.” diğer bir öğrenci;

“Çok güzel bahçesi yem yeşil, çok beğendim orada ben de yaşamak isterdim.”

şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Beşinci soru olarak sorulan **Huzur Evinde kalan insanları nasıl buldunuz? (Yaşlı insanlar-çalışan personel-müdür vs.)** Sorusuna:

“Çok içten, çok iyi, çok cici, amca ve teyzeler vardı.”

“Yaşlı amcalar çok iyidiler ama sevgiye ihtiyaçları vardı.” diğer bir öğrenci;

“Çok iyi bakımlı idiler. Sanki orada kendimi harikalar diyarında zannettim.” diğer bir öğrenci;

“Ççok bakımlı ve içtenler ayrıca da çok mutluydular.”, “iyi yürekliler ve insanları çok seviyorlar.” diğer bir öğrenci;

“Hepsi çok iyiydi ve çok iyi davranyorlardı. Yüzleri de bir çiçek bibi parlıyordu, belli ki orayı çok sevmişler.” diğer bir öğrenci;

“Dedenin ağlamasına çok üzüldüm onun için ailemden birini büyüyünce huzur evine göndermeyeceğim.” diğer bir öğrenci;

“Yaşlı amca ve teyzeler bizimle gurur duydular ve sevindiler.”. “onların duygularını anladım, çok iyi kalpliler.” diğer bir öğrenci;

“Çalışan personel ve müdür de çok iyidiler.” diğer bir öğrenci;

“Hepsi çok temiz, müdür çalışkan, insanları da çok şık buldum.” diğer bir öğrenci;

“Her şeyleri çok güzeldi, bizi çok güzel karşıladılar oradaki amca ve teyzeler çok iyidiler.” şeklinde düşüncelerini özetlemişlerdir.

Altıncı soru olarak sorulan **Huzur Evi ziyareti esnasında gözlemlerinizi, düşüncelerinizi, hissettiklerinizi yazınız?** Sorusuna:

“Oradaki çalışanların, amca ve teyzelerin bütün bakımlarını yaptıklarını gözledim” diğ er bir öğrenci;

“Huzur evi çok temiz. Personeli, yaş lısı, çalışanı çok iyiler, ama yinede yaş luların sevgiye ihtiyaçları var.” diğ er bir öğrenci;

“Yaş lıların burada mutlumu yoksa üzg ün mü olduğunu düş ündüm.” diğ er bir öğrenci;

“Oradaki teyze ve amcalara nasıl davrandıklarını düş ündüm.” diğ er bir öğrenci;

“Yaş lı teyze ve amcalara çok iyi davranıyorlar.” diğ er bir öğrenci;

“Duygu seli yaşadım üzüldüm, bahçedeki çiçekler güzeldiler.” diğ er bir öğrenci;

“Amcalara üzüldüm ve moral vermeye çalıştım.” diğ er bir öğrenci;

“Çok iyi temiz bir yer memnun oldum, bahçesi çok güzeldi.” diğ er bir öğrenci;

“Huzur evine gidince kendimi çok iyi hissettim.” diğ er bir öğrenci;

“Hiç ses olmayan bir yer çok güzel bir yer.” diğ er bir öğrenci;

“Duygulandım gururlandım ve iyi hissettim.” diğ er bir öğrenci;

“Bize çok güzel arkadaş gibi davrandılar mutlu oldum.” diğ er bir öğrenci;

“Yaş lılara nasıl davranacağımı öğrendim ve huzurevinin çok rahat olduğunu öğrendim.” diğ er bir öğrenci;

“Ben çok mutlu yardımsever ve hoşgörülü oldum, keş ke bizde orada yaş ayabilseydik.” diğ er bir öğrenci;

“Yaş lı nine ve dedeler insana çok yakınlar.” diğ er bir öğrenci;

“Onlara çok üzüldüm çocukları onlara bakmıyor ileride anne ve babama böyle davranmayacağım.” diğ er bir öğrenci;

“Onlar adına çok mutlu oldum.” şeklinde düş üncelerini özetlemişlerdir.

Yedinci soru olarak sorulan **Yolculuk esnasında gözlemlerinizi, düşüncelerinizi, hissettiklerinizi yazınız?** Sorusuna:

“Yaş lı teyze ve amcaları düş ünüyorum.” diğ er bir öğrenci;

“Konuştuk, eğ lendik, fotoğraf çektirdik.” diğ er bir öğrenci;

“Oranın dünyanın en güzel huzurevi olduğunu hissettik.” diğ er bir öğrenci;

“Orada kalan amca ve teyzeler için çok üzüldük ama arkadaşlarımın ve benim onlara gösterdiğimiz sevgi ve saygı karşısında onların gözlerindeki ışıltı beni biraz sevindirdi.” diğ er bir öğrenci;

“Çok heyecanlandım neredeyse mutluluktan uçacaktım.” diğ er bir öğrenci;

“Yolculuk çok güzeldi eğlendik ve mutlu olduk.” diğ er bir öğrenci;

“Orayı çok merak etmiştik ve hemen gitmek istemiştik, çok heyecanlıydık.” diğ er bir öğrenci;

“Huzurevi beş yıldızlı bir otel gibiydi ve orada yaşlı insanlara nasıl davranmamız gerektiğini öğrendim.” diğ er bir öğrenci;

“Yolculukta hep huzurevini düşündüm, çok güzel bir yerdi, çok temizdi ve çok sessiz sakin bir yerdi.” diğ er bir öğrenci;

“Bütün arkadaşlarım ve ben kendimizi çok iyi hissettik.” diğ er bir öğrenci;

“Çok güzel bir şekilde gittik, geldik. Zevkliydi.” diğ er bir öğrenci;

“Yaşlı amca ve teyzeleri nasıl mutlu ederim diye düşündüm ve onların bizim hakkımızdaki düşüncelerini merak ettim.” şeklinde düşüncelerini özetlemişlerdir.

Bu durumda öğrencilerin yaptıkları huzurevi gezisi sonrasında uygulanan çalışma kâğıdına vermiş oldukları cevaplardan huzurevi gezisini son derece faydalı bulduklarını, ilk defa huzurevini gördüklerini ve kendilerine bu yönüyle de ilginç bir tecrübe olduğunu söylemek mümkündür. Bu gezi ile öğrenciler kendi bilişsel dünyalarında bazı soru işaretlerini, fikir ve düşünceleri zihinlerinde değerlendirme imkânı bulmuşlardır. Bu gezi öğrencilerin daha önce hiç görmedikleri huzurevi hakkında değerlendirme yapmalarına fırsat tanımıştır. Huzurevinde kalan bakıma muhtaç yaşlı insanların neden orada kaldıklarını, nasıl bir ortamda bulduklarını ve hangi psikolojik durumu yaşadıklarını idrak etmelerini sağlamıştır. Huzurevinde kalan insanları kendi ebeveynleri ile karşılaştırmalarına vesile olmuş ve sağlıklı değerlendirmeler yapmalarının önü açılmıştır. Ayrıca kendi durumlarıyla ilgili gelecekte yaşanması muhtemel durumları da değerlendirme imkânı bulmuşlardır. Öğrenciler huzurevi gezisiyle; yaşlı ve kimsesiz insanlara yardım etmenin heyecanını yaşamışlar, onları anlamının önemini kavramışlar ve yaşadıkları duyguları ömürleri boyunca unutmayacaklarını ifade etmişlerdir.

13.HAFTA: ETKİNLİK 21

25-26.OTURUM, 25-29 Mayıs 2009

Bu haftanın konusu ünitenin değerlendirilmesi ve yardımseverlik konusu üzerine organize edilmiştir. Bu bağlamda hafta içerisinde her biri iki ders saati yani 80 dakikadan oluşan toplamda 160 dakikalık iki oturum gerçekleştirilmiştir. Oturumlara ait ders planları ve bu oturumdan elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Araştırmada değer öğretimi çerçevesinde son olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin genel olarak değerlendirmesi yapılmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen ders planı Tablo 96’da bir plan dahilinde uygulanarak elde edilen sonuçlar aşağıda analiz edilmiştir.

Tablo 96

Ders Planı 21

25.26.OTURUM: DEĞERLENDİRME YARDIMSEVERLİK DERS PLANI

Sınıf: 4. sınıf

Ders: Sosyal Bilgiler

Öğrenme Alanı: Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler

Ünite: Hep Birlikte

Tarih: 25-29 Mayıs 2009

Süre: 40+40+40+40 dakika

Hazırlık:

1. Öğrenme alanı hakkında neler öğrendik?
2. Ünitenin bitiminde ünite amaç ve kazanımlarını öğrendik mi?
3. Kazandığımız beceri nedir?
4. Kazandığımız değer nedir?
5. Süreç içerisinde hangi etkinlikleri yaptık?

Amaçlar:

1. İnsanların belli amaçları doğrultusunda oluşturdukları sosyal örgüt, resmi kurum ve grupların ne anlama geldiğini kavratmak.
2. Bireylerin yaşantılarına göre; çevresindeki sosyal problemleri ya da ihtiyaçlarını gidermede grup, kurum ve sosyal örgütlerin önemini kavratmak
3. Grup üyelerinin kendilerine, gruplara, kurumlara ve sosyal örgütlerle etkileşimde bulunmaları gerektiğini anlamalarını sağlamak
4. Okulunda ve yakın çevresinde düzenlenen etkinliklere katılmayı istekli kılmak
5. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinliklere önderlik etmeyi sağlama
6. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini kavratmak.

Tablo 96 devam...

7. Yardımseverlik değerinin insan yaşamındaki önemini kavratmak
8. Grup üyelerinin kendilerine ve başkalarına karşı “yardımseverlik” göstermeleri gerektiğini anlamalarını sağlamak
9. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılmayı teşvik etmek
10. Yardımseverliğin bir gönüllülük işi olduğunu bilmek
11. Yardımseverlikle ilgili bir kampanyayı nasıl yapacağını bilmek
12. Yardımseverlikle ilgili katılacağı bir gezide neler yapması gerektiğini bilme
13. Kahramanlık hatıralarını okuma, dinleme yoluyla yardımseverlik değerini kavrama

Kazanımlar:

1. İnsanların belli bir amaç çerçevesinde oluşturdukları sosyal örgüt, resmi kurum ve grupları fark eder.
2. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir.
3. Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir.
4. Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir.
5. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinlikler önerir.
6. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini ifade edebilme.
7. Toplumdaki insanların birbirlerine “yardım etmesi” gerektiğini ifade eder.
8. Çevresindeki insanlara yardımsever şekilde davrandıklarında ne tür davranışlarla karşılaştıklarını söyleyebilme.
9. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılarak, yardımsever olmanın insanları mutlu ettiğini ve iç huzura kavuşturduğunu ifade eder.
10. Yardımseverliği gönüllülük esasında yapar
11. Yardımseverlikle ilgili bir kampanyayı başlatır ve yürütür ve sonuçlandırır.
12. Yardımseverlikle ilgili düzenlenen bir gezide, gezi öncesinde-gezi sırasında ve gezi sonrasındaki davranışlarıyla yapılan faaliyetin önemini fark eder
13. Kahramanlık hatıralarından dersler çıkararak yardımseverlik değerini içselleştirme

Eğitsel Değer:

Yardımseverlik

Eğitsel Beceri:

Sebepler-sonuç ilişkisini belirleme

Materyal-Araç-Gereç:

Çalışma kâğıtları, Etkinlik formları, Ders kitabı.

Değer Öğretim Yaklaşımları:

Telkin, Değer açıklama, Ahlaki Muhakeme, Değer Analizi

Yöntem:

Anlatım, Soru-cevap, düz anlatım, grup tartışması.

Süreç ve Değerlendirme:

- ✓ Öğrencilerin işlenen öğrenme alanıyla ilgili ders kitabında yer alan fotoğraf ve bilgileri incelemeleri istenir.
- ✓ Ünite içerisinde yer alan amaç ve kazanımları öğrenciler tarafından öğrenilmiş mi?
- ✓ Ailede dayanışma, sosyal örgüt, toplumda dayanışma, kurum, sorumluluk, grup, yardımseverlik gibi kavramları açıklayabiliyorlar mı?
- ✓ Öğrencilerin işlenen üniteyle ilgili ihtiyaç ve beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığı öğrencilere sorulur.
- ✓ Öğrencilerin öğrenme alanında verilecek değer olan “yardımseverlik” duygusunu kazanıp kazanmadıkları üzerinde öğrencilerle tartışılır, konuşulur.
- ✓ Süreç içerisinde “yardımseverlik” değerinin kazandırılması için hangi etkinliklerin yapıldığı üzerinde öğrencilerle geniş olarak ele alınır, konuşulur.

Tablo 96 devam...

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yapılan bu etkinliklerin “yardımseverlik değeri” kazanımlarının yerleşmesinde etkili olup olmadığı üzerinde öğrencilerle görüş-alışverişinde bulunulur. ✓ Ve oturum sonlandırılır.

ETKİNKİK 21

Öğrencilerin işlenen öğrenme alanıyla ilgili ders kitabında yer alan resimleri incelemeleri esnasında gayet güzel yorumlamalarda buldukları gözlemlenmiştir. Üniteye yer alan ve ek olarak verilen amaç ve kazanımlar öğrenciler tarafından öğrenilmiştir. Üniteye geçen belli kavramlara ilişkin (Ailede dayanışma, sosyal örgüt, toplumda dayanışma, kurum, sorumluluk, grup, yardımseverlik gibi) ifadeleri açıklayabildikleri, öğrencilerin üniteye ilişkin beklentilerinin üzerinde bir gelişme gösterdikleri kendileri tarafından ifade edilmiştir. Öğrencilerin öğrenme alanında kazandırılacak olan “yardımseverlik” değerinin öğretiminde yapılan etkinlikleri beğendiklerini, yapılan etkinliklerin “yardımseverlik” değerini öğrenmelerinde etkili olduğunu bizzat ifade etmişlerdir. Süreç içerisinde “yardımseverlik” değerinin kazandırılması için geliştirilen etkinlikler tek tek ele alınmış olup tekrardan bir hatırlatmada bulunulmuştur. Bu hatırlatma esnasında yapılan etkinliklerden en çok sırayla etkilendikleri etkinlikleri şöyle sıralamışlardır: en çok yapılan huzurevi gezisinden, ikinci olarak “ihtiyaç fazlası eşyalar sahiplerini buluyor” proje ve kampanyasından ve üçüncü olarak da yardımseverlikle ilgili gösterilen iki filmden etkilendiklerini söylemişlerdir. Son olarak da yapılan bu etkinliklerin “yardımseverlik değeri” kazanımlarının yerleşmesinde etkili olduğunu rahatlıkla ifade edebiliriz. Geliştirilen etkinliklerin uygulanması ve değerlendirilmesi, tutum ölçeği sonuçlarının değerlendirilmesi ve öğrencilerle yapılan görüşme sonuçlarının değerlendirilmesi ile öğrenciler üzerinde olumlu gelişmeler olduğunu ifade edebiliriz.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Alt Problem 4: Deney grubundaki öğrencilerin, “yardımseverlik” değerine ve değer eğitimine ilişkin görüşleri nelerdir?

Araştırmanın sonunda 24 deney grubu öğrencisi ile “yardımseverlik” değerine ilişkin görüşme yapılmıştır. Öğrencilere “yardımseverlik” değeri ile ilgili olarak 6 tane

soru sorulmuştur. Bu görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Görüşmelerde öğrencilere yardımseverlik deyince ne anladıkları, yardımseverlik eğitimine ihtiyaç olup olmadığı, yardımseverlik değerinin nerede öğretilmesi gerektiği, okullarda yardımseverliği öğrenirlerken hangi etkinlikleri yaptıkları ve hangi yöntemlerin kullanılması gerektiği ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Her bir soruya ilişkin analiz sonuçları aşağıdadır.

4.4.1.Yardımseverlik deyince ne anlıyorsunuz?

Bu soruya deney grubunda yer alan 24 öğrenci de cevap vermiştir. Öğrencilerin 13'ü genel olarak yardımseverlik değeri tanımına uygun şekilde cevap vermiş ve örnek vererek açıklamıştır. 8 öğrenci yardımseverlik ile ilgili tanımı açıklamaya çalışmıştır. Diğer 3 öğrencinin ise bu değere ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür.

Öğrencilerin bu soruya ilişkin cevapları doğrudan, hiç değiştirilmeden aşağıda verilmiştir:

- 1.Öğrenci (S.Ö.): Yardımseverlik çok güzel bir duygudur. Bunu yapan kişiler her zaman Allah'tan bir iyilik bekler. Herkes yardımlaşmalıdır.
- 2.Öğrenci (Y.K.): Yardımseverlik deyince insanlara yardım etmeyi anlıyorum.
- 3.Öğrenci (E.A.): Yardımseverlik deyince yoksullara yardım etmeyi ve onları mutlu etmeyi anlıyorum.
- 4.Öğrenci (B.Ö.): Bir kişiye yardım etmek ya da yardıma muhtaç kişilere yardım etmektir.
- 5.Öğrenci (Z.Ş.): Yardımseverlik bana iyi insanları, dayanışmayı, hoşgörüyü, arkadaşlar arasında iyi geçinmeyi ve dostluğu hatırlatıyor.
- 6.Öğrenci (N.B.U): Yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmek, birlik ve beraberlik, dayanışma, birbirimize karşı hoşgörülü olmaktır.
- 7.Öğrenci (A.Y.B.): Yardımlaşmayı sevmektir.
- 8.Öğrenci (G.Ö.): Yardımseverliği anlıyorum.
- 9.Öğrenci (K.K.): Birine yardım edip onu kötülüklerden korumaktır veya kötü ahlaktan korumalıyız. Yoksullara yardım etmeliyiz.
- 10.Öğrenci (F.Y.): İnsanlara yardım etme, onları sevindirme ve onları mutlu etme alışkanlığı kazandırmaktır.
- 11.Öğrenci (R.Z.Ç.): İhtiyacı olanlara yardım etmektir.
- 12.Öğrenci (Ö.S.): Bir kişiye yardım etmek; paylaşmak, iyilik yapmak ve yardımlaşmaktır.

- 13.Öğrenci (E.T.): İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak ve onlara yardım etmek yani her konuda yardım etmek anlamında.
- 14.Öğrenci (O.Y.): Bir insana yardım etmek, yardımsever biri bunu yapar. Her zaman yardım eder.
- 15.Öğrenci (T.C.): İnsanlar birbirlerine yardım eder ve arkadaş olurlar, birbiriyle iyi geçinirler.
- 16.Öğrenci (M.K.): Fakir olanlara yardım etmek. Okulda arkadaşlarıma yardımsever davranırım, bazı arkadaşlarıma ise yardımseverlik yerine kıskançlık yapıyor.
- 17.Öğrenci (F.Ö.): İnsanların birbirine saygı duyması ve yardım etmesidir.
- 18.Öğrenci (Y.Ç.): İyilik yapmaktır
- 19.Öğrenci (M.Ö.): Yardıma ihtiyacı olanlara yardım etmektir.
- 20.Öğrenci (S.Ö.): İnsanlara yardım etmek, onların ihtiyaçlarını karşılamak, onlara her konuda yardımda bulunmalıyız.
- 21.Öğrenci (G.A.): Birine yardım etmektir. Yardımsever kişileri anlıyorum, yardım etmeyi seven insanlardır. Yardımsever demek kendi gücünü başkasına yardım ederek kullanmaktır.
- 22.Öğrenci (N.D.): Yardımseverlik deyince aklıma paylaşmak ve iyilik geliyor.
- 23.Öğrenci (O.Y.): İnsanlar birbirine yardım ettiğinde, sevap işlemiş olurlar ve birbirlerine teşekkür ederler.
- 24.Öğrenci (M.E.C): Yardım etmek sevinmektir. Çünkü birine yardım ettiğimde sevinirim.

Yardımseverlik deyince ne anlıyorsunuz? Sorusuna ilişkin öğrenci görüşmelerinden elde edilen bulgular ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Öğrencilerin yardımseverlik değerinin tanımına ilişkin vermiş olduğu cevaplara bakıldığında, öğrencilerin genel olarak yardımseverlik değerini özellikleriyle açıkladıkları görülmektedir. Bu öğrencilerin yardımseverlik değeri ile ilgili olarak bilgi düzeyinde doğru bilgiye sahip olduklarını göstermektedir. Araştırmanın nicel alt problemi İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde, “yardımseverlik” değerinin etkinlik temelli öğretiminin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin son test tutum puanlarının daha fazla olduğu, deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin görüşme sorusuna vermiş olduğu cevaplar da bu bulguyu destekler niteliktedir.

Bu süreçte her soruya tüm katılımcıların verdikleri cevapların bir listesi çıkarılmış ve her soruya ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır. Sonuçta elde edilen bulgular aşağıda sırasıyla verilmiştir:

- ✓ Yardımseverlik; yardımlaşmaktır.
- ✓ Yardımseverlik; iyilik yapmaktır.
- ✓ Yardımseverlik; insani, güzel bir duygudur.
- ✓ Yardımseverlik; insanların birbirini sevmesi birbirine saygı duymasıdır.
- ✓ Yardımseverlik; birbirleriyle iyi geçinmek demektir.
- ✓ Yardımseverlik; arkadaşlık, dostluk demektir.
- ✓ Yardımseverlik; insanların ihtiyaçlarını karşılamak, kendi gücü nispetinde bu gücünü başkasına yardım ederek kullanmaktır.
- ✓ Yardımseverlik; fakir olan yoksul insanlara ve yardıma muhtaç kişilere yardım etmek; onları mutlu etmek ve onları sevindirmektir.
- ✓ Yardımseverlik; yardım etmek sevinmektir. Çünkü birine yardım ettiğimde sevinirim.
- ✓ Yardımseverlik; insanların toplum içerisindeki yaşamlarında sürekli dayanışma içerisinde olmalarıdır.
- ✓ Yardımseverlik; paylaşmak demektir.
- ✓ Yardımseverlik; hoşgörülü olmak demektir.
- ✓ Yardımseverlik; Yardım eden insanın sevap işlemesidir.
- ✓ Yardımseverlik; insanların birbirlerine teşekkür etmesidir.
- ✓ Yardımseverlik; birine yardım edip onu kötülüklerden korumaktır.

Sonuç olarak, yardımseverlik deyince ne anlıyorsunuz? Sorusuna öğrencilerin; yardımlaşmak, iyilik yapmak, paylaşmak, dayanışmak, mutlu etmek, mutlu olmak, sevgi, saygı ve hoşgörü temelinde cevaplar verdikleri görülmüştür.

4.4.2.Okulda yardımseverlik eğitimine niçin ihtiyaç vardır?

Deney grubundaki öğrencilerin okulda yardımseverlik eğitimine niçin ihtiyaç olduğuna ilişkin vermiş olduğu cevaplar da genelde bu değerle ilgili özellikleri ortaya koydukları görülmektedir. Öğrencilerin bu soruya ilişkin cevapları aşağıda verilmiştir.

Öğrencilerin bu soruya ilişkin cevapları doğrudan, hiç değiştirilmeden aşağıda verilmiştir:

- 1.Öğrenci (S.Ö.): Çünkü yardımseverlik çok güzel bir davranıştır.
- 2.Öğrenci (Y.K.): Yardımseverlik her zaman önemlidir. Eğer yardımseverlik olmasaydı insanlar birbirleriyle anlaşamazlardı.
- 3.Öğrenci (E.A.): Eğitim olmazdı, ders işleyemez ve ders yapamazdık.
- 4.Öğrenci (B.Ö.): Mesela bir arkadaşımız sokakta düştü ona gülmemeliyiz, tam tersi yardım etmeliyiz. İşte bu yüzden yardımseverliği öğrenmeliyiz.
- 5.Öğrenci (Z.Ş.): Arkadaşlarımızla iyi geçinmek için, büyüklerimizi saymak küçüklerimizi sevmek için, toplumda dayanışma ve hoşgörü olması için, yardımseverlik eğitimine ihtiyaç vardır.
- 6.Öğrenci (N.B.U): Arkadaşlarımızla iyi geçinmek için yardım etmeliyiz. Eğer etmezsek toplum arasındaki ilişkiler kötü olur.
- 7.Öğrenci (A.Y.B.): Herkes birbirine yardım etmeyi öğrenmeli.
- 8.Öğrenci (G.Ö.): Yardımseverliğe her yerde ihtiyaç vardır.
- 9.Öğrenci (K.K.): Bir kaza olduğunda onlara yardım etmeliyiz. Aynı şey bize olur biz de onlardan yardım isteriz.
- 10.Öğrenci (F.Y.): Ne demişler iyilik eden iyilik bulur. Birine yardım edersek iyilik gelir geri bizi bulur.
- 11.Öğrenci (R.Z.Ç.): Bazı kötü huylar ya da bazı kazalar olabilir.
- 12.Öğrenci (Ö.S.): Çünkü eğitim alırsak herkese yardımda bulunuruz.
- 13.Öğrenci (E.T.): Çünkü yardımın ne demek olduğunu bilmek için.
- 14.Öğrenci (O.Y.): Okulda mesela, bir arkadaşım soruyu anlamıyorsa yardım etmek gerekir.
- 15.Öğrenci (T.C.): Çocuklar ve arkadaşlar birbirine yardım ederek ve toplumda iyilik yaparak, o çocuklar arkadaş olur.
- 16.Öğrenci (M.K.): Okulda arkadaşlarımızla yardımlaşmalıyız. Yardımlaşma olmazsa kendimizi kötü hissederiz.
- 17.Öğrenci (F.Ö.): Yardımseverlik olmasaydı çoğu aileler aç kalırdı.
- 18.Öğrenci (Y.Ç.): Meslek sahibi olmak için birbirimize yardım etmeliyiz.
- 19.Öğrenci (M.Ö.): İnsanlar birbirleriyle yardımlaşmalıdır. Çünkü yardımseverlik insanları birbirine bağlar.
- 20.Öğrenci (S.Ö.): Çünkü bazı insanların ev ve yiyecek ihtiyaçları vardır. Bunun için yardımseverliğe gerek vardır.
- 21.Öğrenci (G.A.): Çünkü toplum huzur içinde olmalıdır. Sevgi ve saygı içinde olmalıdır.

22.Öğrenci (N.D.): Yardımseverlik önce eğitimle başlar, sonra ailemizden öğreniriz.

23.Öğrenci (O.Y.): Yardımsever biri olursak herkes bizi sever ve sayar.

24.Öğrenci (M.E.C): Okulda ona yardım ederiz.

Okulda yardımseverlik eğitimine niçin ihtiyaç vardır? Sorusuna ilişkin öğrenci görüşmelerinden elde edilen bulgular ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Öğrencilerin genel olarak yeterli bilgiye sahip oldukları, bunu da cevaplarına yansıttıkları görülmektedir. Bu süreçte her soruya tüm katılımcıların verdikleri cevapların bir listesi çıkarılmış ve her soruya ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır. Sonuçta elde edilen bulgular aşağıda sırasıyla verilmiştir:

- ✓ Yardımseverliğin “insanlar arası ilişkilerin iyi olmasında” ve “insanları birbiriyle kaynaşması ve birbirine bağlanması”nda önemli bir yeri vardır.
- ✓ İnsani değerleri ve insani duyguları öğrenmeye ihtiyacımız olduğu için bu eğitime ihtiyacımız vardır.
- ✓ Bu eğitim gereklidir. Çünkü; yardımsever biri olursak herkes bizi sever ve sayar. Bu sayede de toplumda saygın biri oluruz ve sevilen biri oluruz.
- ✓ Eğer yardımseverlik değeri öğretilmese insanlar birbirleriyle anlaşamazlardı ve sürekli kavgalar yaşanır, toplumdaki ilişkiler kötü olurdu.
- ✓ Bu eğitim verilirse “çocuklar birbirine daha fazla yardım edecek ve iyilik yapacaktır, böylece arkadaşlık ve dostluk ilişkileri yaygınlaşacaktır. Bu sayede daha güzel bir eğitim alır, daha güzel dersler yapabiliriz.
- ✓ Büyüklerimizi saymak küçüklerimizi sevmek için bu eğitime ihtiyaç duyarız.
- ✓ Toplumda birlik-beraberlik ve dayanışmanın üst seviyede olması için böyle bir eğitime ihtiyaç duyarız.
- ✓ Toplumda sevgi ve saygının yaygınlaşması için yardımseverlik değer eğitimine ihtiyaç vardır.
- ✓ Toplumda huzur ve barışın sağlanması için yardımseverlik değer eğitimine ihtiyaç vardır.
- ✓ Toplumda hoşgörünün yaygınlaşması için yardımseverlik değer eğitimine ihtiyaç vardır.
- ✓ Değer eğitimi şarttır. Çünkü, biliyoruz ki, birilerine yardım ettiğimizde ihtiyacımız olduğunda onlarda bize yardım eder. Bu da toplumda birilerinin

yerine kendini koyma duygusunun (empatik düşüncenin) gelişmesini sağlar. Ne demişler iyilik eden iyilik bulur.

- ✓ Eğitim alırsak herkese yardımda bulunuruz. Yardımseverlik olmasaydı çoğu aileler aç ve açıkta kalabilirdi. Bazı yoksul, yardıma muhtaç insanların ihtiyaçlarını karşılamak için değer eğitime ihtiyaç vardır.

Okulda yardımseverlik eğitime niçin ihtiyaç vardır? Sorusuna ilişkin öğrenci görüşleri incelendiğinde okullarda az da olsa yardımseverlik gibi değerlerin verildiği ancak değer yitiminin yoğun yaşandığı günümüz toplumunda; sevgi, saygı, yardımlaşma ve hoşgörünün yaygınlaşması; huzur ve barışın sağlanması için yardımseverlik değer eğitiminin bir program dâhilinde okullarda planlı eğitimine ihtiyaç olduğu söylenebilir.

4.4.3.Okullarda “yardımseverlik” eğitimi nasıl verilmelidir? Bu konuda örnekler verebilir misiniz?

Bu soruya deney grubunda yer alan 24 öğrenci de cevap vermiştir. Öğrencilerin 15’i genel olarak yardımseverlik değerinin okulda öğretmen tarafından öğretilmesi gerektiği şeklinde cevap vermiştir 7 öğrenci yardımseverlik ile ilgili arkadaşlarına örnek model olmanın önemini vurgulamıştır. Diğer 2 öğrencinin ise bu soruya yardımseverlik değerinin okullarda öğretilmediğine ilişkin görüş belirttikleri görülmüştür.

Öğrencilerin bu soruya ilişkin cevapları doğrudan, hiç değiştirilmeden aşağıda verilmiştir:

- 1.Öğrenci (S.Ö.): Okulda, evde, işte yardımseverlikle ilgili her şeyde insanlar çok mutlu olurlar.
- 2.Öğrenci (Y.K.): Eğer bir arkadaşım düşerse, ben ona yardım edersem hem o mutlu olur hem ben mutlu olurum.
- 3.Öğrenci (E.A.): Okulda arkadaşlarıma yardım ediyorum.
- 4.Öğrenci (B.Ö.): Evet okulda yardımseverlik yeterince veriliyor. Bir kişi düştüğünde onu arkadaşları kaldırıyor.
- 5.Öğrenci (Z.Ş.): Fazla vermiyorlar. Çünkü bazı okullarda arkadaşlık diye bir şey yok. Herkes kavga içinde. Gelecek nesillere böyle örnek olmamalıyız.

- 6.Öğrenci (N.B.U): Fazla verilmiyor. Çünkü öğrenciler hep kavga ediyor. Eğer fazla verilirse öğrenciler dayanışma, sevgi, sorumluluk, işbirliği ve grup çalışması içinde olup kavga etmezlerdi.
- 7.Öğrenci (A.Y.B.): Bence yeterince öğretiliyor.
- 8.Öğrenci (G.Ö.): Yardımseverliği okulda öğretmenlerimiz bize çok güzel anlatıyor ve öğretiyor.
- 9.Öğrenci (K.K.): Bize birine bir şey olduğunda onunla küs olsak bile yardım etmemizi söylüyorlar. Yani bize yardımseverliği öğretiyorlar.
- 10.Öğrenci (F.Y.): Okulda eğitim verildiği kadar da hayırseverlik ve yardım duygusu da kazanıyoruz.
- 11.Öğrenci (R.Z.Ç.): Veriliyor. Din kültürü ve trafik dersinde yardımseverlikle ilgili duyarlı şeyler öğreniyoruz.
- 12.Öğrenci (Ö.S.): Hayır. Çünkü herkes yardım etmiyor. Onun yerine kavga ediyorlar ve birbirlerine zarar veriyorlar.
- 13.Öğrenci (E.T.): Bence bize yardımın ne demek olduğunu okul öğretti.
- 14.Öğrenci (O.Y.): Bazen anlamadığım soru olunca öğretmenim yardım ediyor.
- 15.Öğrenci (T.C.): İnsan arkadaşına yardım ve iyilik yaparsa o çocukta ona yardım eder ve mutlu olur.
- 16.Öğrenci (M.K.): Bazen anlamadığım soru olduğunda öğretmenime soruyorum. Arkadaşlarıma soruyorum. Birbirimize yardımsever olmalıyız.
- 17.Öğrenci (F.Ö.): Evet bana göre yeterince yardımseverlik duygusu veriliyor.
- 18.Öğrenci (Y.Ç.): Okullarda yardımseverlik çok önemli.
- 19.Öğrenci (M.Ö.): Yardımseverlik okulda olmazsa insanlar birbirlerine kötü davranır ve birbirlerini sevmezlerdi.
- 20.Öğrenci (S.Ö.): Okulda herkes birbirine yardım içinde bulunmalıdır. Okulda herkesle iyi anlaşmalıdır.
- 21.Öğrenci (G.A.): Evet en iyi okulda ve evde verilir. Ama çevreyle ilgili olduğunu düşünüyorum. Çevredeki tüm insanlar yardımsever olmalıdır. Olmazsa cimrilik, yoksulluk olabilir. Okulda en iyi şekilde verilir.
- 22.Öğrenci (N.D.): Öğretmenlerimize teşekkür ederiz. Bize yardımseverliği öğrettikleri için.
- 23.Öğrenci (O.Y.): Arkadaşlarıma yardım etmek ve çevreye yardım etmek.
- 24.Öğrenci (M.E.C): Yardımseverlik, bir kişiye yardım ve katkıda bulunmaktır.

Okullarda “yardımseverlik” eğitimi nasıl verilmelidir? Bu konuda örnekler verebilir misiniz? Sorusuna ilişkin öğrenci görüşmelerinden elde edilen bulgular ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara bakıldığında, öğrencilerin genel olarak yardımseverlik değerinin nasıl öğretilmesi gerektiğini açıkladıkları görülmektedir.

Bu süreçte her soruya tüm katılımcıların verdikleri cevapların bir listesi çıkarılmış ve her soruya ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır. Sonuçta elde edilen bulgular aşağıda sırasıyla verilmiştir:

- ✓ Yardımseverlik konusunda model olurum. Eğer bir arkadaşım düşerse ben ona yardım edersen hem o mutlu olur hem ben mutlu olurum. Bu sayede insanlar çok mutlu olurlar.
- ✓ Yardımseverlik konusunda yanlış model oluyorlar. Örneğin, öğrenciler okulda bazen kavga ediyor, birbirlerine zarar veriyorlar. Eğer doğru model olunursa; öğrenciler arasında sevgi ve saygı yaygınlaşır böylece kavga etmezlerdi.
- ✓ Yardımseverlik konusunda yanlış model oluyorlar. Biriyle anlaşamadığımız zaman onunla hemen küsüyoruz, konuşmuyoruz. Eğer doğru model olunursa; öğrenciler arasında huzur ve barış ortamı sağlanacaktır.
- ✓ Biz okulumuzda “İhtiyaç fazlası eşyalar sahiplerini buluyor” diye bir yardım kampanyası başlattık. Böylece “hayırseverlik” duygumuzu yoğun bir şekilde yaşadık ve birilerine yardım etmenin mutluluğunu yaşadık.
- ✓ Yardımseverlikle ilgili bazı atasözü ve deyimleri sloganlaştırarak etkinlikler geliştiriyoruz. “Ne verirsen elinle, o gider seninle” gibi.
- ✓ Okulda grup çalışmasıyla işbirliği yaparak öğreniyoruz. Bazen anlamadığım soru olduğunda öğretmenime soruyorum. Arkadaşlarıma soruyorum. Birbirimize yardımcı oluyoruz. Bilmediklerimizi dayanışma içerisinde birlikte öğreniyoruz.
- ✓ Okulda yardımseverlikle ilgili bazı tiyatro ve drama etkinlikleri yaparak bu değerleri öğreniyoruz. Örneğin “Çanakkale şehitleri ile ilgili hikâyenin canlandırılması” gibi. Birlikten kuvvet doğar vurgusunu yapmak üzere “turp ronu” oyunu gibi.

Okullarda “yardımseverlik” eğitimi nasıl verilmelidir? Bu konuda örnekler verebilir misiniz? Sorusuna öğrenciler; model olma, okulda grup çalışması yaparak

yardımsızlıkla ilgili kampanya başlatma, proje yapma, yardımsızlıkla ilgili bazı atasözü ve deyimleri sloganlaştırarak etkinlik yapma, yardımsızlıkla ilgili tiyatro ve film seyretmek, ilgili hikâyeleri okuma ve drama etkinlikleri yapmaya yönelik açıklamalarda bulunmuşlardır.

4.4.4.Yardımsız bireylerin olmadığı bir toplumda ne tür sorunlarla karşılaşılır? Bu konuda örnekler verebilir misiniz?

Bu soruya deney grubunda yer alan 24 öğrenci de cevap vermiştir. Öğrencilerin tamamı yardımsız bireylerin olmadığı bir toplumda yaşanmayacak derecede kötü ilişkilerin yaşanacağını, toplum düzeninin bozulacağını ifade etmişlerdir. 14 öğrenci de bu soruya örnek vererek açıklamaya çalışmıştır.

Öğrencilerin bu soruya ilişkin cevapları doğrudan, hiç değiştirilmeden aşağıda verilmiştir:

- 1.Öğrenci (S.Ö.): Yardımsızlığın olmadığı toplum çok felaket bir durumda olurdu.
- 2.Öğrenci (Y.K.): Eğer yardımsızlık olmasaydı, bazı insanlar kavga ederdi ve kendilerine zarara verirlerdi.
- 3.Öğrenci (E.A.): Yoksullar aç kalırdı.
- 4.Öğrenci (B.Ö.): Mesela biri dövüştüğünde hiç kimse ayırmazdı.
- 5.Öğrenci (Z.Ş.): Hoşgörü denen bir şey olmaz, o ortamda kavga çıkardı.
- 6.Öğrenci (N.B.U): Bireyler arasındaki ilişkiler kötü oldu, birbirlerine yardım etmezlerdi. Kötü alışkanlıklara taparlardı. Yardımsızlık var ki insanlar birbirleriyle sevgi, saygı, empati vb. duygular içinde yaklaşıyorlar.
- 7.Öğrenci (A.Y.B.): Hastalara yardım edilmez, hastalar ölebilir.
- 8.Öğrenci (G.Ö.): Yardımsızlık olmazdı. Hep kötülük olurdu.
- 9.Öğrenci (K.K.): Hiç kimse birbirine yardım etmez, tam zıttını düşünür. Yani insanlar kavga eder, saygısızlık yapardı, insanlar ölürdü.
- 10.Öğrenci (F.Y.): Toplumda saygı, sevgi, hoşgörü vb. duygular gelişmezdi.
- 11.Öğrenci (R.Z.Ç.): Kavga, gürültü gibi olaylar olabilirdi.
- 12.Öğrenci (Ö.S.): Hiç kimse birbirini sevip saymazdı.
- 13.Öğrenci (E.T.): Herkese kötü davranırlardı, kimseye yardım etmezlerdi.
- 14.Öğrenci (O.Y.): hiç kimse birbirine yardım etmezse, hiç kimse soruyu anlamazdı.
- 15.Öğrenci (T.C.): İnsanlar birbirinden nefret ederdi ve çok dövüşürlerdi, dost olmazlardı.
- 16.Öğrenci (M.K.): Hiç kimse kaza anında yardım etmezdi.

- 17.Öğrenci (F.Ö.): İnsanlar ölüdü. Herkes cimri, saygısız ve değersiz insanlar olurdu.
- 18.Öğrenci (Y.Ç.): Çünkü yardımsever olmayan bir toplumda yaşasaydık, hiç kimse yardım etmezdi.
- 19.Öğrenci (M.Ö.): İnsanlar birbirlerini sevmezlerdi. İnsanlar birbirleriyle paylaşmazlardı, kötü davranışlar olurdu.
- 20.Öğrenci (S.Ö.): İnsanlar hiç saygı duymaz, hiç kimseye de yardım etmezlerdi. Bunun için her toplumda yardımseverlik olmalıdır.
- 21.Öğrenci (G.A.): Hoşgörü olmaz, toplumun huzuru bozulurdu. İnsanlar birbirleriyle küfürlü konuşur, toplumun ahlakı bozulurdu. Mesela bir gün misafir olarak bir yere gittik. Orada bir adam var. O adam orada lan dedi ve dövüş çıktı.
- 22.Öğrenci (N.D.): Muhtaç insanlar aç kalırdı.
- 23.Öğrenci (O.Y.): Kazalara yol açar. Bir şeyi zor yaparız. Belki de yapamayız.
- 24.Öğrenci (M.E.C): İnsanlar çok acıkınca ayakta duramazlar.

Yardımsever bireylerin olmadığı bir toplumda ne tür sorunlarla karşılaşılır? Sorusuna ilişkin öğrenci görüşmelerinden elde edilen bulgular ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Öğrencilerin “yardımsever bireylerin olmadığı bir toplumda ne tür sorunlarla karşılaşılır” sorusuna ilişkin vermiş olduğu cevaplara bakıldığında, öğrencilerin genel olarak toplum düzeninin bozulacağı ve toplumun felakete sürükleneceği şeklinde açıkladıkları görülmektedir. Bu öğrencilerin yardımseverlik değeri ile ilgili olarak bilgi düzeyinde doğru bilgiye sahip olduklarını göstermektedir.

Bu süreçte her soruya tüm katılımcıların verdikleri cevapların bir listesi çıkarılmış ve her soruya ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır. Sonuçta elde edilen bulgular aşağıda sırasıyla verilmiştir:

- ✓ Yardımseverliğin olmadığı toplum çok felaket bir durumda olurdu.
- ✓ Eğer yardımseverlik olmasaydı, bazı insanlar kavga ederdi, insanlar ölüdü. Topluma ve kendilerine zarara verirlerdi.
- ✓ İnsanlar birbirleriyle bir şey paylaşmazdı. Yoksul ve muhtaç insanlar aç kalırdı.
- ✓ Hoşgörü denen bir şey olmaz, toplumun huzuru bozulurdu. İnsanlar birbirleriyle küfürlü konuşur, toplumun ahlakı bozulurdu.
- ✓ Bireyler arasındaki ilişkiler kötü oldu, Herkese kötü davranırlardı, Hep kötülük olurdu. Toplumda kötü alışkanlıklar yaygınlaşırđı.

- ✓ Toplumda saygı, sevgi, hoşgörü vb. duygular gelişmezdi. Hiç kimse birbirini sevip saymazdı, Toplum yaşanılmaz bir hal alırdı.
- ✓ İnsanlar birbirinden nefret ederdi. Arkadaşlık, dostluk olmazdı.
- ✓ İnsanlar cimri, saygısız ve değersiz olurlardı.

Yardımsever bireylerin olmadığı bir toplumda ne tür sorunlarla karşılaşılır? Bu konuda örnekler verebilir misiniz? Sorusuna ilişkin öğrenci görüşleri incelendiğinde; cimrilik, açlık, kötülük, kavga, nefret, felaket ve ölüm gibi kavramlar temelinde cevaplar vermişlerdir.

4.4.5.Yardımseverlik ile ilgili hangi etkinlikleri yapıyorsunuz? Yaptığınız etkinlikler sonunda yardımseverliği öğrenebiliyor musunuz? Yeterince yardımsever biri olduğunuz konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

Bu soruya deney grubunda yer alan 24 öğrenci de cevap vermiştir. Öğrencilerin 22'si genel olarak yardımseverlik ile ilgili etkinlikleri yaptıklarını ve öğrendiklerini ifade etmiş ve örnek vererek açıklamıştır. 2 öğrenci ise bu soruyla alakalı olmayan cevaplar vermişlerdir. Yine öğrencilerin yeterince yardımsever biri olduğunuz konusundaki soruya cevap vermedikleri görülmüştür.

Öğrencilerin bu soruya ilişkin cevapları doğrudan, hiç değiştirilmeden aşağıda verilmiştir:

- 1.Öğrenci (S.Ö.): Okulda küfür vb. şeylerden uzak durmalıyız. Yardımseverlikle ilgilenmeliyiz. Öğretmenlerimizi örnek olarak almalıyız. Ve onların davranışlarını takip etmeli ,onları çok sevmeliyiz.
- 2.Öğrenci (Y.K.): Öğretmenimiz bize görev verir ve biz bu görevi yapıyoruz. Panoya resim, yazı asarak arkadaşlarıma yardım ederim. Bir insan kaza yaptığı zaman 112'yi arıyoruz. Biz bunu trafik dersinde öğrendik.
- 3.Öğrenci (E.A.): Evet. Öğüt verme, drama, tiyatro yapılıyor. Dersler eğlenceli geçsin ve bir sürü şey öğrenelim diye. Okumayı yazmayı eğlenmeyi ve bilgiyi öğreniriz.
- 4.Öğrenci (B.Ö.): Evet öğretiliyor. Bir kaza olduğunda 112 acil servisi ararsak o hastaya yardım etmiş oluyoruz. Öğretiliyor, hem de konu anlatıyor ve yardım etmenin iyi bir şey olduğunu anlatıyor. Çünkü yardım etmek güzel bir şey. Birbirimizin yardıma ihtiyacı olduğunda birbirimize yardım etmeliyiz.
- 5.Öğrenci (Z.Ş.): Öğretiliyor. Biz drama, hikayeleştirme, tartışma tiyatro, örnek olma gibi şeyleri yapıyoruz. Trafik dersinde drama yaparız ve yardımseverliği öğreniyoruz.

Öğreniyorum. Drama ile yardımlaşmayı, hikayeleştirmede örnek olmayı öğreniyorum. Trafik dersinde 112 yi aramakla yardımlaşma yapıyoruz. Türkçe dersinde güzel bir davranışla örnek olmayı öğreniyoruz.

6.Öğrenci (N.B.U): Hikayeleştirme, drama, tiyatro, canlandırma yaparak, örnek olay, gezi, film. Öğretiliyor. Drama, acil yardımlarda ya da kazalarda yardımseverlik ile ilgili şeyler öğretiliyor. Ayrıca birbirimize destek olmak, dayanışma, hoşgörü içinde olmayla ilgili dramalar yapıyoruz.

7.Öğrenci (A.Y.B.): Hepsini öğreniyoruz. Tiyatro yapıyoruz. Trafik dersinde birkaç kişi kaza geçirdi. Biz de hiçbir şey yapmadan 112 acil yardım merkezini aradık.

8.Öğrenci (G.Ö.): 23 Nisanı öğretmenlerimiz bize çok güzel anlatıyor ve öğretiyor. Atatürk'ün biz küçüklere armağan ettiğini anlatıyor. Trafik dersinde öğrenmiştik, Araba ile otobüs çarpıştı ve arabanın içinde ağır yaralı bir çocuk vardı.

9.Öğrenci (K.K.): Hikayeleştirme, drama, tiyatro, canlandırma, öğüt verme, örnek olma, film, empati. Bize burada her şeyi öğretiyorlar. Cahil olmamızı istemiyorlar. Burada okuyup yazabiliyoruz. Yani bilmediklerimizi söylüyorlar.

10.Öğrenci (F.Y.): Drama, film, tiyatro gibi etkinlikleri trafik ve din kültürü derslerinde yapıyoruz. Evet okulda değerleri öğreniyoruz. En çok da trafik ve din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde öğreniyoruz.

11.Öğrenci (R.Z.Ç.): Tartışma, drama, tiyatroyu trafik ve sosyal bilgiler dersinde yapıyoruz. Okumayı, yazmayı ve resim yapmayı yani bütün dersleri öğreniyoruz.

12.Öğrenci (Ö.S.): Tiyatro yapıyor, film izliyoruz. Yardımseverliğin ne demek olduğunu anlıyoruz. Evet her şeyi çok güzel öğreniyoruz ve öğretmenimiz çok güzel anlatıyor.

13.Öğrenci (E.T.): Öğretiliyor. Drama sosyal dersinde. Arkadaşlarımıza ve öğretmenlerimize değer vermeliyiz, bize değer veren herkese biz de değer vermeliyiz.

14.Öğrenci (O.Y.): Evet öğretiliyor. Drama da herkes birbirine yardım ediyor. Ama drama da yiyecek yardımı da vardır. Öğretiyorlar. Etkinlik yaparak sevgi, saygı, hoşgörü ve yardımseverlikle ilgili bilgiler veriyorlar.

15.Öğrenci (T.C.): Biz öğretmenimizle drama etkinlikleri işliyoruz ve çok eğleniyoruz. Öğretmenimiz bize sevgi, saygıyı öğretiyor çok zevk alıyorum.

16.Öğrenci (M.K.): Hepsini yapıyoruz. Çünkü çok mutlu oluyoruz. Hepimiz çok iyi dramalar yapıyoruz. Öğretiliyor, etkinlik yaptırıyor. Bize sevgi, saygı, hoşgörü ve yardım etmeyi öğreniyor.

- 17.Öğrenci (F.Ö.): Öğüt verme, drama, tiyatro vb. şeyler yapıyoruz. Çok güzel öğreniyoruz. Öğretmenlerimiz gereken bilgiyi veriyor.
- 18.Öğrenci (Y.Ç.): Yapılıyor. Trafik dersinde ilk yardım ile ilgili oyun oynuyoruz. Derste öğretiliyor.
- 19.Öğrenci (M.Ö.): Evet yapılıyor. Bunlar; tiyatro, örnek olma, tartışma, örnek olay, drama. Öğretiliyor, trafik dersinde tiyatro, drama falan yapıyoruz.
- 20.Öğrenci (S.Ö.): Öğüt verme ile bize her şeyi öğretiyor. Bazen de drama gibi etkinlikleri bize öğretiyor. Biz trafik dersinde drama yapıyoruz. Bir teyzeye araba çarptığında bir kişi 112 ambulansı arıyor ve teyze kurtuluyor.
- 21.Öğrenci (G.A.): Öğüt olarak veriliyor. Tartışma olarak anlatılıyor. Etkinlik ve drama yapılıyor. Öğretmen örnek vererek öğretiyor. Örneğin; trafik dersinde kaza olmuştu. Oradaki bir yaralıya yardım edildi. Değer demek; hoşgörülü olmak, sevgi, saygılı olmak, dürüst olmak, yardımsever olmak, yalan söylememektir. Toplumda selam verildiğinde selamı alınsın.
- 22.Öğrenci (N.D.): Evet yapıyoruz. Mesela öğretmenimiz bize yardıma ihtiyacı olan kişileri anlatıyor. Öğretmenimiz yardımseverlik deyince herkes çok seviniyor. Öğreniyorum, öğretmenlerimiz bize yardımseverlikle ilgili bilgi veriyorlar.
- 23.Öğrenci (O.Y.): Tiyatro, drama, örnek olma, trafik ve sosyal dersinde yapıyoruz. Din kültürü dersinde ve kitaptan öğreniyoruz.
- 24.Öğrenci (M.E.C): Tiyatro ve drama yapıyoruz. Bir kişiye önem vermemizi sağlar. Okuma yapıyoruz, drama yapıyoruz, tiyatro yapıyoruz.

Yardımseverlik ile ilgili hangi etkinlikleri yapıyorsunuz? Yaptığınız etkinlikler sonunda yardımseverliği öğrenebiliyor musunuz? Yeterince yardımsever biri olduğunuz konusundaki düşünceleriniz nelerdir? Sorusuna ilişkin öğrenci görüşmelerinden elde edilen bulgular ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Öğrencilerin genel olarak yardımseverlik ile ilgili etkinlikleri yaptıklarını ve öğrendiklerini ifade etmiş ve örnek vererek açıklamıştır. Öğrencilerin yeterince yardımsever biri olduğunuz konusundaki soruya cevap vermedikleri ve kendilerini değerlendirmekten kaçındıkları görülmüştür. Bunun nedeni; öğrencilerin kendilerini değerlendirmek istememelerinden kaynaklanıyor olabilir.

Bu süreçte her soruya tüm katılımcıların verdikleri cevapların bir listesi çıkarılmış ve her soruya ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır. Sonuçta elde edilen bulgular aşağıda sırasıyla verilmiştir:

- ✓ Ders kitabında yardımseverlikle ilgili fazlaca etkinlik yok. Ancak; ders kitabında yer almayan yardımseverlikle ilgili pek çok etkinliği öğretmenimizle birlikte yaptık. Bu yapılan etkinlikler bizim yardımseverliği öğrenmemizde etkili oldu.
- ✓ Öğretmenlerimizi örnek olarak almalı, onların davranışlarını takip etmeli, onları çok sevmeliyiz. Öğretmenimiz sınıf veya okul panosuna resim veya yazı asma görevini veriyor. Böylece işbirliği içinde arkadaşlarımla yardımlaşarak bu görevi yapıyoruz.
- ✓ Arkadaşlarımıza ve öğretmenlerimize değer vermeliyiz, bize değer veren herkese biz de değer vermeliyiz.
- ✓ Trafik ve İlk Yardım dersinde acil bir hasta olduğunda 112 yi aramakla hastaya yardımda bulunduk, hatta bunu sınıfta canlandırdık.
- ✓ Sınıfta sosyal bilgiler dersinde “birlikten kuvvet doğar” atasözünü “Turp Rondu” oyunu oynayarak canlandırdık. Birbirimizle dayanışma ve destek içinde olduğumuzda neleri başarabileceğimizi anlamıştık.
- ✓ Biz öğretmenimizle drama etkinlikleri işliyoruz ve çok eğleniyoruz. Öğretmenimiz bize sevgi, saygıyı öğretiyor çok zevk alıyorum.
- ✓ Öğretmenimiz “yardımseverlik” değerini öğretirken iki tane (yeşil yol ve tavuklar firarda) filmi sınıfta seyrettik. Filmde geçen olaylar sayesinde yardımseverliğin önemini bir kez daha anlamıştım.
- ✓ Sosyal bilgiler dersinde “Türk askerinin örnek davranışı” isimli hikâyeyi okumuştuk ve beni çok etkiledi.
- ✓ Sınıfça huzurevine düzenlenen geziyi ömrüm boyunca unutamam. Orada yaşayan yaşlı insanların durumlarını görmüş, “empatik bir düşünceyle” tahlil etmiştik.
- ✓ Okulda değerleri öğreniyoruz. En çok da trafik ve ilkyardım, din kültürü ve ahlak bilgisi ile sosyal bilgiler derslerinde öğreniyoruz.
- ✓ Etkinlik yaparak sevgi, saygı, hoşgörü ve yardımseverlikle ilgili bilgiler veriyorlar.

Yardımseverlik ile ilgili hangi etkinlikleri yapıyorsunuz? Yaptığınız etkinlikler sonunda yardımseverliği öğrenebiliyor musunuz? Yeterince yardımsever biri olduğunuz konusundaki düşünceleriniz nelerdir? Sorusuna öğrenciler; ders kitabında etkinliklerin fazlaca yer almadığını belirtmişlerdir. Ancak ders kitabında yer almayan

yardımsızlıkla ilgili pek çok etkinliği öğretmenle birlikte yaptıklarını ve yapılan bu etkinliklerin yardımsızlığı öğrenmelerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

4.4.6.Sizce değer öğretimi nerede yapılmalıdır? Niçin? –Okulda –Evde – Çevrede?

Bu soruya deney grubunda yer alan 24 öğrenci de cevap vermiştir. Öğrencilerin hepsi genel olarak değer öğretiminin okulda öğretilmesi gerektiğini, 19'u okul ve evde, 18'i okul-ev-çevrede değer öğretiminin yapılabileceği şeklinde cevap vermiştir. Bazı öğrencilerin bu soruyu cevaplandırırken zorlandıkları gözlemlenmiştir.

Öğrencilerin bu soruya ilişkin cevapları doğrudan, hiç değiştirilmeden aşağıda verilmiştir:

1.Öğrenci (S.Ö.):

Okulda: öğretmenlerime ve arkadaşlarıma çok iyi davranmalıyız.

Evde: anneme ve babama sevgi ile davranmalıyım çünkü onlar annem ve babamdır

Çevrede: yerlere çöp atmamayı yasaklayacaklar çünkü çok kirli oluyor

2.Öğrenci (Y.K.):

-Okulda: Öğretmenimize saygı duymak

-Evde: Büyüklerimize saygı duymak küçüklerimizi sevmek

-Çevrede: İnsanlara saygı duymak ve onlara yardım etmek

3.Öğrenci (E.A.):

-Okulda: Okulda daha iyi öğretiyorlar

-Evde: Ailemizde öğretiyor

-Çevrede: Çevremizdekiler çevreye iyi olmayı öğretiyorlar

4.Öğrenci (B.Ö.):

-Okulda: bir arkadaşımızın çantası düştüğünde ona yardım etmeliyim

-Evde: annemizin sofraya kurmasına yardım etmeliyiz

-Çevrede: yaşlı bir kişi bir şeyi kaldıramıyorsa ona yardım etmeliyiz

5.Öğrenci (Z.Ş.):

-Okulda: Arkadaşlarımızla iyi geçinmek bizim yardım sever bir birey olduğumuzu gösterir. Bu yüzden arkadaşlarımıza iyi davranmalıyız.

-Evde: Ailemize karşı yardım sever davranmalıyız annemiz toz alırken, yemek yaparken ona yardım etmeliyiz.

-Çevrede: Biz yardım sever bireyleriz. Bu yüzden çevremizdeki insanlara yardım etmeliyiz.

6.Öğrenci (N.B.U):

-Okulda: Bence ilk öğretim evde yapılır ailemiz bize değerler öğretir. Ama bazı değerleri öğretmezler

-Evde: Bu yüzden öğretmenlerimiz yarım kalan değerleri ise okulda öğretirler

-Çevrede

7.Öğrenci (A.Y.B.):

-Okulda: çünkü okul sessiz sakin dürüst, doğruluk, hoşgörülülük olan bir yerden

-Evde:

-Çevrede

8.Öğrenci (G.Ö.):

-Okulda: Okulda öğretmenlerimiz bize yardım severliği öğretiyor

-Evde: Evde annelerimiz bize kültür öğretiyor

-Çevrede: İnsanlar çevreye çöp atmamamızı öğretiyor

9.Öğrenci (K.K.):

-Okulda: Çünkü daha eğitimi olur ve daha iyi anlarız

-Evde: olabilir çünkü çalışabiliriz.

-Çevrede: olamaz

10.Öğrenci (F.Y.):

-Okulda: okulda öğretilmeli değerler. Çünkü eğitim kadar değerlerde öğretilmeli

-Evde: değerleri evde öğrenmeye başlamalıyız daha da önemlisi ailemiz öğretmeli

-Çevrede: birine yardım ederek değerleri öğrenebiliriz

11.Öğrenci (R.Z.Ç.):

-Okulda: Çünkü çevremizde nasıl davranabiliriz hoşgörü saygı ve sevgi ile insanlara nasıl yaklaşırız okulda öğretilir

-Evde: Anne babamızın bizi dünyaya hazırlaması

-Çevrede: İhtiyacı olanlara yardım etmek

12.Öğrenci (Ö.S.):

-Okulda: Çünkü öğretmenler okulda yaparlar evde ve çevrede olmaz

-Evde: evde olmaz çünkü okul ihtiyacımız var

-Çevrede: çevrede hiç olmaz çünkü çevrede ders yapılmaz

13.Öğrenci (E.T.):

-Okulda: bence okulda orası güzel bir yer

-Evde

-Çevrede

14.Öğrenci (O.Y.):

- Okulda: arkadaşlarımla öğretmenlerimle saygı ve sevgiyi paylaşıyoruz
- Evde: annemle babamla hoşgörüyü yardımseverliği paylaşıyorum
- Çevrede: ise yardımseverliği öğreniyorum

15.Öğrenci (T.C.):

- Okulda: okul kurallarına dikkat etmeliyiz
- Evde: annem ve babamın sözünü dinlerim
- Çevrede: bazı arkadaşlarıma iyi davranıyorum

16.Öğrenci (M.K.):

- Okulda: Arkadaşlarımla saygıyı ve sevgiyi paylaşmalıyız
- Evde: annemle babamla kardeşimle yardımlaşırım
- Çevrede: çevremizdeki insanlara saygılı olmalıyız

17.Öğrenci (F.Ö.):

- Okulda: öğretmenlerimiz anlatarak bize yaşatarak yaptırıyorlar
- Evde
- Çevrede

18.Öğrenci (Y.Ç.):

- Okulda: ihtiyacı olan yerde yardım etmeliyiz
- Evde: kardeşimize ihtiyacı olduğunda yardım etmeliyiz.
- Çevrede: insanlara ihtiyaçları olduğu yerde yardım etmeliyiz

19.Öğrenci (M.Ö.):

- Okulda: Çünkü okul eğitim yeri
- Evde: Çünkü anne babamızda öğretiyor
- Çevrede: Çünkü çevredeki arkadaşlarımıza örnek oluyoruz

20.Öğrenci (S.Ö.):

- Okulda: okulda öğretmenlerimiz daha çok bilgi verirler biz her şeyi orada öğrenmeye başlarız
- Evde:
- Çevrede

21.Öğrenci (G.A.):

- Okulda: çünkü öğretmenim bunu daha iyi öğretir
- Evde: Evde daha iyi verirler
- Çevrede: eğitilmiş görgülü olur.

22.Öğrenci (N.D.):

-Okulda: yardıma ihtiyacı olan kişiler

-Evde: ailelerimizde

-Çevrede: insanlarla

23.Öğrenci (O.Y.):

-Okulda: öğretmenimiz öğretiyor

-Evde: annem ve babam öğretiyor

-Çevrede: yaşlılar ve büyükler öğretiyor

24.Öğrenci (M.E.C):

-Okulda:öğretmenimiz ülkemizi kurtarmak için okuma yazma ve bilgi verir

-Evde: evde iş bölümleri yapılmalı

-Çevrede: insanlar uyarıp çevreye çöp atmamamızı anlatır

Sizece değer öğretimi nerede yapılmalıdır? Sorusuna ilişkin öğrenci görüşmelerinden elde edilen bulgular ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Bu soruya deney grubunda yer alan öğrencilerin hepsi cevap vermiştir. Öğrencilerin tamamı değer öğretiminin okulda yapılması gerektiği yönünde cevaplar vermiştir. Araştırmanın nicel alt problemi İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde, “yardımseverlik” değerinin etkinlik temelli öğretiminin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin son test tutum puanlarının daha fazla olduğu, deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin görüşme sorusuna vermiş olduğu cevaplar da bu bulguyu destekler niteliktedir.

Bu süreçte her soruya tüm katılımcıların verdikleri cevapların bir listesi çıkarılmış ve her soruya ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır. Sonuçta elde edilen bulgular aşağıda sırasıyla verilmiştir:

- ✓ Ailemiz de öğretiyor ama okulda daha iyi öğretiyorlar.
- ✓ İlköğretim evde yapılır ailemiz bize değerler öğretir. Ama bazı değerleri öğretemezler. Bu yüzden öğretmenlerimiz yarım kalan değerleri ise okulda öğretirler.
- ✓ Değerlerin; planlı, programlı bir şekilde öğretilmesinden dolayı okulda değer öğretimi daha iyi olacaktır.
- ✓ Okuldaki öğretmenlerimiz daha ilgili oldukları için okulda öğrenmeliyiz.
- ✓ Okulda, çevremizdeki insanlara daha iyi nasıl davranabiliriz, saygı ve sevgi ile insanlara nasıl yaklaşırız okulda daha iyi öğretilir.

- ✓ Okulda öğrendiklerimi evde ailemle paylaşırım.
- ✓ Okulda öğrenmeliyiz. Çünkü öğretmenlerimiz anlatarak, soru sorarak, göstererek ve bize yaşatarak yaptırıyorlar. Evde o imkânımız yok. Okul eğitim yeridir ve biz birçok bilgiyi okuldan öğretmenimizden öğreniyoruz.

Size değer öğretimi nerede yapılmalıdır? Niçin? Okulda –Evde –Çevrede? Sorusuna ilişkin öğrenci görüşleri incelendiğinde; değer eğitimi ailede başlayan bir süreç olsa da değerlerin; planlı, programlı bir şekilde öğretilmesinden dolayı okulda değer öğretiminin daha faydalı ve iyi olacağı yönünde görüş bildirmişlerdir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda tespit edilen alt problemlere ilişkin uygulamalarda elde edilen bulgulardan ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

5.1.Sonuçlar

“İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi” isimli çalışmada; deney grubunda üç ay süresince uygulanan etkinliklerin öğrencilerin tutumlarını ölçmede kullanılmak üzere araştırmacı tarafından geliştirilen “yardımseverlik tutum ölçeği” kullanılarak deney grubu öğrencilerinin durumu tespit edilmiştir. Öğrencilerin yardımseverlik değeri tutum puanlarının cinsiyete göre ve ailelerinin gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Üç ay süresince etkinlik temelli yardımseverlik değer eğitiminin öğretim süreci ve sürece ilişkin bulgular incelenmiştir. Son olarak da deney grubundaki öğrencilerin, “yardımseverlik” değerine ve değer eğitimine ilişkin düşüncelerinden görüşme sonrası elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda;

5.1.1. İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde, “yardımseverlik” değerinin etkinlik temelli öğretiminin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesi ve sonrası ölçümlere göre tutum düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Ölçeğin deney öncesi uygulamasından, kontrol grubunun ortalaması ($\bar{x}=117.30$) iken deney grubunun ortalaması ($\bar{x}=114.00$)’dır. Ölçeğin deney sonrası uygulamasından ise kontrol grubundaki öğrencilerin tutum düzeyleri ortalaması ($\bar{x}=114.08$)’e düşerken deney grubundaki öğrencilerin tutum düzeyleri ortalamasının ($\bar{x}=121.95$)’e yükseldiği görülmektedir.

Her iki grubun deney öncesi ile deney sonrası yapılan ölçümlerdeki tutum puanlarının farklarına bakıldığında deney grubundaki öğrencilerin tutum puanlarının

yükseldiği, kontrol grubundaki öğrencilerde ise düştüğü görülmektedir. Bu durum ilköğretim programı ders kitabında yer verilen değer öğretimi etkinliklerinin öğrencilerin yardımseverlik değerine karşı olan tutumlarına önemli bir katkı sağlamadığı şeklinde de yorumlanabilir.

Sonuçlar analiz edildiğinde, öğrencilerin deneysel işlem sonrası puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu ($t=2.174$, $p<.05$) sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar uygulanan etkinlik temelli yardımseverlik değer eğitiminin deney grubunda yer alan öğrencilerin genel tutumlarını olumlu yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

5.1.1.1. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde fedakârlık, merhamet, sosyal sorumluluk, işbirliği, paylaşma, gönüllülük ve cömertlik alt boyutlarının deneysel işlem sonrası ölçümlere göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin; sosyal bilgiler dersindeki yardımseverlik tutum ölçeğinde fedakârlık, merhamet, sosyal sorumluluk, işbirliği, paylaşma, gönüllülük ve cömertlik alt boyutlarına ait tutum puanları uygulanan etkinlikler sonucunda deney ve kontrol grubu incelendiğinde sadece “cömertlik” boyutunda deney grubu lehine anlamlı bir farklılık göstermektedir [$U = 177,00$ $p<.05$].

5.1.2. Öğrencilerin tutum düzeyleri arasında; cinsiyet ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre anlamlı bir fark var mıdır?

5.1.2.1.Cinsiyete göre;

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin deney öncesi ve deney sonrası tutum puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu durum araştırma açısından Öğrencilerin tutum düzeyleri arasında; cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmadığı şeklinde açıklanabilir.

Yapılan birçok araştırmanın sonucu da araştırma sonucumuzu destekler niteliktedir. Yapılan araştırmalarda cinsiyet değişkeninde kız ya da erkekler arasında fark olmadığını göstermektedir. Lollis ve arkadaşlarının (1999) yaptığı araştırmada; 2 ve 4 yaşlarında çocukları olan 40 anne-baba üzerinde yaptığı incelemeler sonucunda

kardeşler arasında gerçek hayat ikilemelerinin çözümünde umursama mı yoksa hakkaniyet uyumunu bir arada gözetme üzerinde durulmuş ve cinsiyete bağlı olarak bir fark gözlenmemekle birlikte, hem kızlar hem erkekler hakkaniyeti umursamaya tercih etmişlerdir. Roe (1980)'nin çalışmasında çocuklara bazı açık uçlu sorular sorulmuştur: Sonuçta kız ve erkeklerin empati düzeyi arasında bir fark bulunamamıştır.

Keskinoğlu (2008)'nin araştırmasında; Değerler Eğitimi Programının öğrencilerin değerleri kazanımlarını artırma ile saldırganlık düzeylerini azaltmada etkili olup olmadığı incelenmiştir. Cinsiyet açısından bakıldığında Değerler Eğitim Programına katılan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin azalmasında ve ahlaki olgunluk düzeylerinin gelişmesinde kız veya erkek oluşlarına göre fark olmadığı tespit edilmiştir. Gömleksiz (2007) tarafından yapılan çalışmada; İnsan haklarına ilişkin görüşlerde kızlarla erkekler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Hem erkek hem de kız öğrencilerin insan haklarına ilişkin görüşleri “tamamen katılıyorum” düzeyindedir. Bu sonuca göre lise öğrencileri insan haklarına saygılıdır. Özensel (2007) tarafından yapılan çalışmada; Milliyetçilik (milli/ulusal bilinç) faktörü açısından erkekler ve kızlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Dürüstlük faktörü açısından da erkekler ve kızlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

5.1.2.2. Ailenin gelir durumuna göre;

Kontrol grubundaki öğrencilerin; deney öncesi ile deney sonrası tutum puanları arasındaki tutum fark ortalamaları ailelerinin gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu ise kontrol grubundaki öğrencilerin tutum puanları üzerinde ailelerinin gelir durumlarının etkili olmadığı söylenebilir.

Aynı şekilde deney grubu öğrencilerine bakıldığında ise kontrol grubundaki öğrenciler ile benzer sonuçlar söz konusudur. Deney grubundaki öğrencilerin deney öncesi, deney sonrası ve erişim fark puan ortalamaları ailelerinin gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Bu ise değer eğitiminde öğrencilerin tutum düzeyleri arasında; ailenin gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmadığı şeklinde açıklanabilir. Bu durum öğrencilerin tutum puanları üzerinde ailelerinin gelir durumlarının etkili olmadığını göstermektedir.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin deney öncesi ve deney sonrası yardımseverlik değeri tutum puanları cinsiyete göre ve ailelerinin gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bu sonuç yapılan birçok araştırmanın tersine bir

sonuç ortaya çıkarmıştır. Bu durumun sebebi olarak deney ve kontrol grubunun yüksek gelir düzeyine (1500 TL. ve üzeri) sahip olmamasından kaynaklandığı söylenebilir.

Yapılan birçok araştırmanın sonucunda ailenin gelir durumu değişkenine bakıldığında araştırma bulgularımızın tersine, gelir durumu yüksek ailelerin lehine anlamlı fark ortaya çıkmıştır. Ahola (2000), yüksek eğitim düzeyine sahip ve aynı zamanda zengin olan ailelerden gelen çocukların, üniversiteye geldiklerinde uyum sorunları yaşamadıklarını, az eğitilmiş ve düşük sosyo ekonomik düzeydeki ailelerden gelen öğrencilerin ise üniversiteye başladıklarında bir kültür şoku yaşadıklarını belirten Ahola, bu öğrencilerin bir yabancı gibi hissettiklerini ifade etmiştir. Astill, Feather ve Keeves (2002), öğrencilerin değerleri üzerinde cinsiyetin, kültürel geçmişin, dinin, ailenin sosyal statüsünün, aile ve arkadaş grupları tarafından sahip olunan değerlerin, okul ve öğretmenlerden daha etkili olduğu saptanmıştır.

Keskin (2008) Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması konulu çalışmasında; Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi arttıkça öğrencilerin değerlere yönelik puanları da artmaktadır. Ersoy (2007), Öğretmenler ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin etkisini, görsel ve yazılı basının olumsuz etkisini ve toplumdaki yanlış inanışları Sosyal Bilgiler dersinde, vatandaşlık eğitiminde en önemli sorunlar olarak görmektedirler. Kaya (2006) tarafından “8. sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Dersi Kavramlarının Öğrenilmişlik Düzeyi” isimli yüksek lisans tez çalışmasında 8. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık ve insan hakları dersi kavramlarının öğrenilmişlik düzeyi tespit edilmesi amaçlanmıştır. “Araştırma sonunda ;“kendisine ait odaları bulunan öğrencilerin kendisine ait odası bulunmayan öğrencilere göre daha başarılı olduğu”, “maddi olarak yeterli gelire sahip aile öğrencileri, maddi yönden yetersiz gelire sahip olan aile öğrencilerinden daha başarılı oldukları” sonuçlarına ulaşılmıştır.

5.1.3. Etkinlik temelli yardımseverlik değer eğitiminin öğretim süreci ve sürece ilişkin bulgular nelerdir?

Yardımseverlik değerinin etkinliklere dayalı olarak öğretimi sürecinde 13 haftalık bir öğretim planı yapılmıştır. Bu 13 haftanın 12 haftası etkinliklere dayalı değer eğitimi, son haftası ise değerlendirme süreci şeklinde gerçekleştirilmiştir. Haftalar bazında gerçekleştirilen öğretim süreci ve bu sürecin analizi ayrıntılı şekilde ele alınmıştır.

Etkinlik temelli yardımseverlik değer eğitiminin öğretim süreci ve sürece ilişkin bulgular incelendiğinde: 3 ay süren uygulama eğitimi sürecinde uygulanan etkinliklerin süreci somutlaştırdığı ve yaşam örneklerini doğrudan sunduğu için öğrenciler üzerinde etkili olduğunu, yardımseverlik değerini öğrenmelerini kolaylaştırdığı ve eğitim sürecini zevkli bir hale getirdiğini söyleyebiliriz.

Etkinlik 1 formundan elde edilen bulgulara göre öğrenciler **ailede dayanışma** deyince: *yardımlaşma, iş bölümü, işbirliği, birlik beraberlik ve paylaşma* kavramlarıyla ailede dayanışmayı özdeşleştirmektedirler. Öğrenciler ailede dayanışmanın toplumsal yaşam için gerekli bir unsur olduğunu, dayanışma olmazsa toplumsal yaşamın zorluklarla dolu olacağını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin **sosyal örgütü** kişilerin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamada oldukça önemli gördükleri, ortak amaçlar doğrultusunda gönüllü kişilerden oluşan, sorunları çözmeye yardımcı olan bir teşekkül olarak düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin **toplumda dayanışmayı** toplumsal yaşam için oldukça önemli gördükleri, dayanışma olmazsa toplumsal yaşamın bir hayli güçlüklerle dolu olacağını ve insanların tek başlarına bu güçlüklerle baş etmelerinin mümkün olmadığını ifade etmektedirler. Aksi halde birbirine yardım etmeyen insanların sevgiden saygıdan ve hoşgörüden uzak bir toplumda yaşamın anlamsız olacağını düşündükleri söylenebilir.

Öğrenciler **kurum** deyince: *devlete bağlı resmi kuruluş, tesis, aile, evlilik, müessese ve ortaklık* kavramlarıyla kurum kavramını özdeşleştirmektedirler. Öğrenciler kurumun devlete bağlı çalışan ve topluma hizmet eden bir müessese olarak toplumsal yaşam için gerekli bir unsur olduğunu, kurumların olmadığı bir toplumda hizmetlerin aksayacağını ve insanların hizmet almakta zorlanacağını belirtmişlerdir. Bu durumda öğrencilerin “kurumu” toplumsal yaşam için oldukça önemli gördükleri, kurumların olmaması halinde yaşamın çekilmez bir hal alacağını ve insanların ancak kurumlar sayesinde hizmet aldıklarını belirtmişlerdir.

Öğrenciler toplumda **grup** deyince: *ortak özellikleri olan varlıklar, nesnelere bütünü, yardım etmek, insanların bir araya gelerek oluşturdukları birlik, bir işi yapamadığımızda oluşturulan bir şey ve grup çalışması* ifadeleriyle grubu özdeşleştirmektedirler. Öğrenciler toplumda yapılmak istenen bir hizmet veya faaliyet için “grup” kurmanın önemli olduğunu, toplumda grup çalışması ile yapılacak faaliyet ya da hizmetlerin daha kolaylaşacağını belirtmişlerdir. Bu durumda öğrencilerin grup çalışmasının toplumsal yaşam için oldukça önemli gördükleri, grup ya da grupların sayesinde yapılacak olan faaliyet ya da hizmetlerin toplumsal yaşamdaki etkisinin

büyük olacağını ve inanların tek başlarına bu faaliyet ya da hizmetleri yapmakta zorlanacağını ifade etmektedirler. Toplumda birbirine yardım etmeyle birlikten kuvvet doğacağını, ortak hareket ederek insanların toplumda pek çok güçlüğü açacağını düşündükleri söylenebilir.

Öğrenciler **sorumluluk** deyince: *vazife, mesuliyet, üstlenme, üstüne alma, bir işi yerine getirmek ve yardım etmek kavramlarıyla* sorumluluk kavramını özdeşleştirmektedirler. Öğrenciler sorumluluk kavramının önemli olduğunu, başarılı olan kişilerin sorumluluk sahibi kişiler olduğundan dolayı başarılı olduğunu ve toplum içerisinde sorumluluk duygusunun gelişmesi gerektiğini, sorumluluk sahibi kişilerin yaptıkları işlerde başarılı olduklarını aksi halde sorumluluk olmadan toplum içerisinde başarısızlığın ve düzensizliğin baş göstereceğini ifade etmişlerdir.

Öğrenciler **yardımlaşma** değerini analiz etmişlerdir. Öğrenciler toplum içerisinde yardımlaşma değerinin önemli bir unsur olduğunu, kişilerin birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamalarının toplum içerisindeki birlik ve beraberlik duygusunun gelişmesinde önemli olduğunu, toplumdaki yardımlaşma sayesinde kişiler arasında dayanışma ve paylaşma gibi değerlerin artmasını sağlayacağını ve toplumdaki yaşama sevincinin çoğalacağını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin *“fotoğraflarla ünitenin adı arasında nasıl bir ilişki vardır?”* sorusunu üniteye yer alan resimlerin ünitenin adı ile doğru orantılı olduğunu ve ünitenin adından da bunun anlaşıldığını ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin *“Fotoğraftaki gördüklerinizi anlatınız?”* sorusuna genel anlamda ailede, okulda, grupta, örgütte, sofrada, hastanede kısaca toplumun her yerinde bir yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin, toplum içerisinde yaşayan bireylerin işbölümü ve işbirliği içerisinde olmasını ve birbirlerine her konuda yardımcı olması gerektiği şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

Öğrencilerin *“Ailenizde ortak yaptığınız işler nelerdir?”* sorusuna öğrenciler ailede ortak yapılabilecek işlerde aile üyelerinin birbirlerine yardımcı olduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin, aile içerisinde yaşayan bireylerin birbirlerine her konuda belli bir anlayış çerçevesinde yardımcı olmalarının aile içi huzur ve güvenin sağlanması yönünde görüş belirttikleri söylenebilir.

Öğrencilerin *“İnsanların toplum içinde yaşama sebepleri nelerdir?”* sorusuna öğrenciler toplum içinde yaşamının insan hayatının vazgeçilmez bir unsuru olduğunu ve hayatta her işi yalnız yapamayacağımızı ve mutlaka birilerinin yardımına ihtiyaç duyacağımızı belirtmişlerdir. Öğrencilerin, toplum içinde yaşayan her bireyin sevgi,

saygı birlik ve beraberlik içerisinde hareket etmesinin hem yapacağımızı işleri kolaylaştırdığı hem de toplum tarafından sevilen birisi olma yönünde görüş belirttikleri söylenebilir.

Öğrencilerin “*Tek başına yapamayacağın bir işle karşılaştığında ne yaparsın?*” sorusuna öğrencilerin büyük çoğunluğu aileden, arkadaşlarından, çevredeki insanlardan, büyüklerden yardım almanın önemli olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenciler, tek başına iş yapmanın çok zor olduğunu, her işi yalnız yapmayacağımızı ve toplum tarafından yardım almamızın mutlak olduğu yönünde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin “*Üye olduğun grup ve kulüpler hangileridir?*” sorusuna öğrenciler okul içerisinde üye oldukları kulüpleri ve grupları sıralamışlardır. Buradan anlaşılmaktadır ki öğrencilerin hemen hepsi en az bir kulübe üyedirler. Sınıf içinde öğretmen tarafından oluşturulmuş gruplara da üye olmaktadırlar. Grup ya da kulüp çalışmaları içerisinde iş bölümü yapmanın ya da işbirliği içerisinde çalışmanın grup ya da kulübün başarılı olmasını sağlayacağı ve bu hususun önemli olduğu yönünde düşüncelerini belirtmişlerdir.

Etkinlik 2 formuna **yardımseverlik ve cömertlikle** ilgili yazmış oldukları atasözleri ve açıklamaları bulgulara göre analiz edilmiştir. Öğrenciler yardımseverlik ve cömertlikle ilgili atasözleri deyince: “*faydasız baş mezara yaraşır*”, “*adamakla mal tükenmez*”, “*cömertle nekesin karı birdir*”, “*cömert derler maldan ederler yiğit derler candan ederler*”, “*iyilik eden iyilik bulur*”, “*cennetin kapısını cömertler açar*”, “*el eli yıkar elde döner yüzü yıkar*”, “*veren el alan elden üstündür*”, “*komşu komşunun külüne muhtaçtır*” atasözleri üzerinde yoğunlaşmışlardır. Bu durumda öğrencilerin yazdıkları ve açıkladıkları atasözleri ile; toplum yaşamında cömertliğin yardımlaşmayla doğrudan bağlantılı olduğunu ve iyi insan olmanın topluma yararlı yardımsever insan olmakla doğru orantılı olduğunu ifade ederek, toplumda *iyilikseverliği ve yardımseverliği* ön plana çıkardıkları ifade edilebilir.

Etkinlik 3’te uygulanan etkinlik formlarına yazmış oldukları *hikâye yorumlarının* bulguları analiz edildiğinde öğrencilerin okudukları yarım hikâyeden yola çıkarak bu hikâye hakkında yaptıkları yorumlardan hayatlarında iyiliğe ve cömertliğe yer verdikleri ve toplum yaşamında **cömertlik ve yardımseverlik** değerlerinin önemli olduğu söylenebilir.

Etkinlik 4’te uygulanan etkinlik formlarına yazmış oldukları *örnek olay* ile ilgili görüşlerinden örnek olay okunduktan sonra öğrencilerin Örnek olaydan yola çıkarak kendi örnek olaylarını yani daha önceden başlarından geçenleri yorumladıklarında

hayatlarının her devresinde **iyiliğe, cömertliğe ve empati kurmaya** önem verdikleri şeklinde açıklanabilir.

Etkinlik 5'te uygulanan etkinlik formlarında okumuş oldukları *öyküye* ilişkin soruya verdikleri cevap ve yorumlarının bulguları incelendiğinde öğrencilerin okudukları öyküden yola çıkarak bu öykünün kahramanı olan Mehmet Muzaffer hakkında yaptıkları yorumlardan hayatlarında iyiliğe ve fedakârlığa oldukça yer verdikleri, yaşadıkları toplumda **fedakârlık ve yardımseverlik** değerlerinin önemli olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Etkinlik 6'da uygulanan etkinlik formlarına yazmış oldukları *kendi örnek olaylarının* yorumlarından elde edilen bulgular analiz edildiğinde öğrenciler okudukları örnek olaydan yola çıkarak kendi örnek olaylarını yazmışlardır bu örnek olaylar içerisinde de **yardımseverliğe ve gönüllülüğe** yer verdikleri ve toplum yaşamında yardımseverlik ve gönüllülükle ilgili değerlerinin önemli olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Etkinlik 7'de uygulanan *kampanya* ile ilgili formda sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgular incelendiğinde öğrencilerin uyguladıkları kampanya ile ilgili yazdıkları ve amacın içeriğine bakarsak toplum ve aile yaşamlarının da hayırseverlikle doğrudan bağlantılı olduğunu ve iyi insan olmanın topluma yararlı yardımsever insan olmakla doğru orantılı olduğunu ifade ederek, toplumda **hayırseverliği ve yardımseverliği** ön plana çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir.

Etkinlik 8'de öğrencilerle birlikte işlenen derste yapılan *drama* ile ilgili formda sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgulara göre analiz edildiğinde öğrencilere uygulanan yardımseverliğin bir alt boyutu olan **işbirliği** ile ilgili etkinliğin sonucunda görülmüştür ki işbirliği ile ilgili öğrencilerin yazdıkları duygu ve düşüncelerine bakacak olursak; toplum ve aile yaşamlarının da işbirliği ile doğrudan bağlantılı olduğunu ve iyi insan olmanın topluma yararlı insan olmakla doğru orantılı olduğunu ifade ederek, toplumda işbirliğini önemsedikleri söylenebilir.

Etkinlik 9'da öğrencilerle birlikte uygulanan *etkinlik* ile ilgili formda sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgulara bakıldığında öğrencilerin uyguladıkları etkinlik ile ilgili yazdıkları yorumlara ve amacının içeriğine bakacak olursak toplum ve aile yaşamlarının da **işbirliği** ile doğrudan bağlantılı olduğunu ve iyi insan olmanın topluma yararlı yardımsever insan olmakla doğru orantılı olduğunu ifade ederek, toplumda işbirliği ve yardımseverliğin önemini belirtmişlerdir.

Etkinlik 10'da öğrencilerle birlikte uygulanan *etkinlik* ile ilgili formda sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgular incelendiğinde öğrencilerin uygulanan

etkinlik ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda toplum ve aile yaşamlarının da **iyilikseverlikle** doğrudan bağlantılı olduğunu ve iyi insan olmanın topluma yararlı yardımsever insan olmakla doğru orantılı olduğunu ifade ederek, toplumda iyilikseverliği ve yardımseverliği ön plana çıkardıklarını ifade etmişlerdir.

Etkinlik 11’de öğrencilerle birlikte uygulanan *etkinlik* ile ilgili formda sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgulara göre analiz edildiğinde öğrencilerin uyguladıkları etkinlik ile ilgili verdikleri cevaplar incelendiğinde; yardımseverliğin insanların doğal olarak normalde yapılması gereken bir duygu olduğunu, yardım etmenin insani, güzel bir davranış olduğunu genel anlamda ifade etmişlerdir. Bunun yanında verdikleri *örnek olaylardan* anlaşılıyor ki yardım edilen ya da yardım edenin her iki tarafın da mutlu olduğunu, ihtiyacı olanların ihtiyaçlarının karşılanmasının insanda güzel duygular oluşturduğunu, **işbirliği** yaparak toplum içinde birlik ve beraberliği güçlendirdiği, iyilik duygularını arttırdığı söylenebilir.

Etkinlik 12’de öğrencilerle birlikte uygulanan *etkinlik* ile ilgili formda sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgular incelendiğinde öğrencilerin uyguladıkları etkinlik ile ilgili yazdıkları cümlelerden de anlaşılacağı üzere toplum ve aile yaşamlarının da paylaşmakla doğrudan bağlantılı olduğunu ve iyi insan olmanın topluma yararlı yardımsever insan olmakla doğru orantılı olduğunu ifade ederek, toplumda **paylaşımçılığı ve yardımseverliği** ön plana çıkardıkları ifade edilebilir.

Etkinlik 13’te öğrencilerle birlikte uygulanan etkinlik ile ilgili formda verilen *atasözlerini açıklamalarından* elde edilen bulgulara bakıldığında tüm öğrencilerin yaptıkları açıklamalar neticesinde yazdıklarını kısaca “*ihtiyacı olanlara yardım edersek ihtiyacımız olduğunda da onlar bize yardım eder.*” olarak özetleyebiliriz. Bu durumda öğrencilerin uyguladıkları etkinlik ile ilgili verilen atasözlerini açıklamalarında **birlik ve beraberliği**, etrafına-çevresine yardımcı olmanın önemini ve yapılan yardımlardan da kimsenin bir şey kaybetmeyeceğini, ufacık bile olsa yapılan yardımların önemli olduğunu, faydasız boş bir ömrün kimseye yarar getirmeyeceğini ve vermenin her zaman almaktan daha değerli olduğunu belirtmişlerdir.

Etkinlik 14’te öğrencilerle birlikte uygulanan *etkinlik* ile ilgili formda sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgular incelendiğinde tüm öğrencilerin yaptıkları yorumlar neticesinde yazdıklarından “*savaşta dahi ihtiyacı olanlara yardım etmek merhamet ve şefkat göstergesidir*” cümlesiyle özetleyebiliriz. Bu durumda toplum ve aile yaşamlarının da merhamet ve şefkatle doğrudan bağlantılı olduğunu ve iyi insan olmanın topluma yararlı yardımsever insan olmakla doğru orantılı olduğunu

ifade ederek, toplumda **merhamet-şefkat ve yardımseverliği** ön plana çıkardıklarını söyleyebiliriz.

Etkinlik 15'te öğrencilerle birlikte uygulanan *etkinlik* ile ilgili formda sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgulara göre analiz edilmiştir. Buna göre Bu etkinlik sonucunda tüm öğrencilerin yaptıkları yorumlar neticesinde yazdıklarını kısaca “*iyilik eden iyilik bulur*” olarak özetleyebiliriz. Bu durumda öğrencilerin her ne olursa olsun az ya da çok, küçük ya da büyük, karşılık beklemezsizin **iyilik yapmanın** önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Önce kendine sonra da topluma yararlı iyi birey olmanın yardımsever olmanın önemini anlatmış olmalarıyla açıklanabilir.

Etkinlik 16'da öğrencilerle birlikte uygulanan etkinlik ile ilgili formda sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgulara bakıldığında öğrencilerin okudukları hikâyeden genel anlamda **yardımseverlik, merhamet ve şefkat** duygularının yoğun bir şekilde işlendiğini ifade etmişlerdir. *Hikâyede geçen olayları* irdelemişler ve hikâyede vurgulanmak istenen ana temanın kendinden önce başkalarını düşünmek ve ona göre davranmak olduğunu idrak etmişlerdir. Öğrencilerin yardımseverlikle ilgili kendilerinin yazmış oldukları hikâyelerden de anlaşılacağı üzere zor durumda olanlara ve ihtiyacı olan herkese her zaman yardım etmeliyiz düşüncesini ortaya koyduklarını ifade edebiliriz.

Etkinlik 17'de öğrencilerle birlikte uygulanan etkinlik ile ilgili formda sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgular analiz edildiğinde öğrencilerin *okudukları hikâyenin* sonucunda sorulara karşılık yazdıkları cevapları da kısaca “*bir grupta birlikte belli bir amaç için çalışırsak daha başarılı oluruz*” şeklinde özetleyebiliriz. Öğrencilerin uyguladıkları proje kapsamında grup çalışmasıyla ilgili görüş ve düşüncelerinden anlaşılacağı üzere **empati** düşüncesiyle hareket ederek arkadaşlarına yardımcı olmak, birlikte birbirine yardımcı olarak çalışmanın arkadaşlık duygularını pekiştireceği ve hayatta başarılı olmayı arttıracacağı yönünde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Yardımlaşmanın ve grup içinde görev almanın önemine işaret ederek kıskançlık ve bencillik gibi kötü davranışlardan uzak olunmasını belirtmişlerdir.

Etkinlik 18'de öğrencilere izletilen “*yeşil yol*” filmi ile ilgili çalışma kâğıdında sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgular analiz edilmiştir. Buna göre öğrencilerin “*yeşil yol*” filmi ile ilgili yazdıklarından toplum içerisinde **iyi insan** olmanın ancak bazı iyi vasıfları kişilerin bünyelerinde barındırmasıyla mümkündür. İyilik ve iyi insan kavramının bazı gizli güçleri ve erdemleri de beraberinde getirebileceğini ifade edebiliriz. İftira ve yalanların bir gün mutlaka açığa çıkacağını,

yalan söylemekle, iftira atmakla bir yere varılamayacağını “yeşil yol” filmi ile daha da iyi anlamaktayız. İyi insan olmak ve erdemli olmak insanların ancak **dürüst ve doğru** davranmalarıyla, çevresindeki yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmeleriyle mümkündür. Buradan hareketle “yeşil yol” filminin çocuklar üzerinde olumlu davranış geliştirmelerine ve iyi insan olma ve topluma yararlı yardımsever insan olma yolunda güzel bir örnek olduğu söylenebilir.

Etkinlik 19’da öğrencilere izletilen “*tavuklar firarda*” filmi ile ilgili çalışma kâğıdında sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgular incelendiğinde öğrencilerin “tavuklar firarda” filmi ile ilgili yazdıklarından; eğer birlik beraberlik içerisinde hareket edilirse, **yardımlaşma ve dayanışma** duygusu içinde olunursa bütün işlerde başarılı olunacağı anlaşılmaktadır. Hedefe ulaşmada yapılan işlerde kararlı ve azimli olduğu takdirde yardımlaşma duygusunun en üst seviyede gösterilmesi sonucunda güzel başarılar elde edilmektedir. Buradan hareketle “tavuklar firarda” filminin öğrenciler üzerinde olumlu davranış geliştirmelerinde, başarılı olmada ısrarcı olmanın önemini ve iyi ve yardımsever olmanın önemini anlatmada, bu filmin örnek bir film olduğu ifade edilebilir.

Etkinlik 20’de öğrencilerle birlikte uygulanan *huzurevi gezisi* ile ilgili çalışma kâğıtlarında sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgular incelendiğinde; öğrencilerin yaptıkları huzurevi gezisi sonrasında uygulanan çalışma kâğıdına vermiş oldukları cevaplardan huzurevi gezisini son derece faydalı bulduklarını, ilk defa huzurevini gördüklerini ve kendilerine bu yönüyle de ilginç bir tecrübe olduğunu ifade etmişlerdir. Bu gezi ile öğrenciler kendi bilişsel dünyalarında bazı soru işaretlerini, fikir ve düşünceleri zihinlerinde değerlendirme imkânı bulmuşlar; **empati kurma, merhamet etme, cömert olma ve ihtiyacı olana yardım etme** gibi duyguları en üst düzeyde yaşamışlardır. Bu gezi öğrencilerin daha önce hiç görmedikleri huzurevi hakkında değerlendirme yapmalarına fırsat tanımıştır. *Huzurevinde kalan bakıma muhtaç yaşlı insanların neden orada kaldıklarını, nasıl bir ortamda bulduklarını ve hangi psikolojik durumu yaşadıklarını idrak etmelerini sağlamıştır. Huzurevinde kalan insanları kendi ebeveynleri ile karşılaştırmalarına vesile olmuş ve sağlıklı değerlendirmeler yapmalarının önü açılmıştır. Ayrıca kendi durumlarıyla ilgili gelecekte yaşanması muhtemel durumları da değerlendirme imkânı bulmuşlardır. Öğrenciler huzurevi gezisiyle; yaşlı ve kimsesiz insanlara yardım etmenin heyecanını yaşamışlar, onları anlamının önemini kavramışlar ve yaşadıkları duyguları ömürleri boyunca unutmayacaklarını ifade etmişlerdir.*

Etkinlik 21’de değer öğretimi çerçevesinde son olarak, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi programı, “Hep birlikte” ünitesi içerisinde yer alan “yardımseverlik” değerinin öğretimine ilişkin genel olarak değerlendirmesi yapılmış olup, bulgular analiz edildiğinde öğrencilerin öğrenme alanında kazandırılacak olan “yardımseverlik” değerinin öğretiminde yapılan etkinlikleri beğendiklerini, yapılan etkinliklerin “yardımseverlik” değerini öğrenmelerinde etkili olduğunu bizzat ifade etmişlerdir. Yapılan 20 etkinlikten öğrenciler yapılan huzurevi gezisini, “ihtiyaç fazlası eşyalar sahiplerini buluyor” proje ve kampanyasını, yardımseverlikle ilgili gösterilen filmleri, yapılan drama etkinliğinden, yardımseverlikle ilgili okunan hikayelerden, örnek olaylardan ve atasözlerinden etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Yapılan bu etkinliklerin “yardımseverlik değeri” kazanımlarının yerleşmesinde etkili olduğunu ve öğrenciler üzerinde olumlu gelişmelere yol açtığını ifade edebiliriz.

5.1.4. Deney grubundaki öğrencilerin, “yardımseverlik” değerine ve değer eğitimine ilişkin görüşleri nelerdir?

Deney grubundaki öğrencilerin, “yardımseverlik” değerine ve değer eğitimine ilişkin düşüncelerinden görüşme sonrası elde edilen verilere göre:

5.1.4.1.Yardımseverlik deyince ne anlıyorsunuz?

Yardımseverlik deyince ne anlıyorsunuz? Sorusuna öğrenciler; yardımlaşmak, iyilik yapmak, paylaşmak, dayanışmak, mutlu etmek, mutlu olmak, sevgi, saygı ve hoşgörü temelinde cevaplar vermişlerdir.

5.1.4.2.Okulda yardımseverlik eğitimine niçin ihtiyaç vardır?

Okulda yardımseverlik eğitimine niçin ihtiyaç vardır? Sorusuna ilişkin öğrenci görüşleri incelendiğinde okullarda az da olsa yardımseverlik gibi değerlerin verildiği ancak değer yitiminin yoğun yaşandığı günümüz toplumunda; sevgi, saygı, yardımlaşma ve hoşgörünün yaygınlaşması; huzur ve barışın sağlanması için yardımseverlik değer eğitiminin bir program dâhilinde okullarda planlı eğitimine ihtiyaç olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

5.1.4.3.Okullarda “yardımseverlik” eğitimi nasıl verilmelidir? Bu konuda örnekler verebilir misiniz?

Okullarda “yardımseverlik” eğitimi nasıl verilmelidir? Bu konuda örnekler verebilir misiniz? Sorusuna öğrenciler; “model olmak, okulda grup çalışması yaparak yardımseverlikle ilgili kampanya başlatmak, proje yapmak, yardımseverlikle ilgili bazı atasözü ve deyimleri sloganlaştırarak etkinlik yapmak, yardımseverlikle ilgili tiyatro ve film seyretmek, ilgili hikâyeleri okumak ve drama etkinlikleri yapmak” gibi açıklamalarda bulunmuşlardır.

5.1.4.4.Yardımsever bireylerin olmadığı bir toplumda ne tür sorunlarla karşılaşılır? Bu konuda örnekler verebilir misiniz?

Yardımsever bireylerin olmadığı bir toplumda ne tür sorunlarla karşılaşılır? Bu konuda örnekler verebilir misiniz? Sorusuna ilişkin öğrenci görüşleri incelendiğinde; cimrilik, açlık, kötülük, kavga, nefret, felaket ve ölüm gibi kavramlar temelinde cevaplar vermişlerdir.

5.1.4.5.Yardımseverlik ile ilgili hangi etkinlikleri yapıyorsunuz? Yaptığınız etkinlikler sonunda yardımseverliği öğrenebiliyor musunuz? Yeterince yardımsever biri olduğunuz konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

Yardımseverlik ile ilgili hangi etkinlikleri yapıyorsunuz? Yaptığınız etkinlikler sonunda yardımseverliği öğrenebiliyor musunuz? Yeterince yardımsever biri olduğunuz konusundaki düşünceleriniz nelerdir? Sorusuna öğrenciler; ders kitabında etkinliklerin fazlaca yer almadığını belirtmişlerdir. Ancak ders kitabında yer almayan yardımseverlikle ilgili pek çok etkinliği öğretmenle birlikte yaptıklarını ve yapılan bu etkinliklerin yardımseverliği öğrenmelerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

5.1.4.6.Sizce değer öğretimi nerede yapılmalıdır? Niçin? –Okulda –Evde – Çevrede?

Sizce değer öğretimi nerede yapılmalıdır? Niçin? Okulda –Evde –Çevrede? Sorusuna ilişkin öğrenci görüşleri incelendiğinde; değer eğitimi ailede başlayan bir süreç olsa da değerlerin; planlı, programlı bir şekilde öğretilmesinden dolayı okulda değer öğretiminin daha faydalı ve iyi olacağı yönünde görüş bildirmişlerdir.

5.2.Öneriler

5.2.1.İlköğretim Okulu öğrencilerinin genel kazanımlarında belirlenen yardımseverlik değerine ulaşma düzeylerini tespit etmek amacıyla, bu araştırmada geliştirilen yardımseverlik tutum ölçeğini ilköğretim okullarında kullanarak yeni araştırmaların yapılması gerekmektedir.

5.2.2.İlköğretim okullarında yardımseverlik değer eğitimi etkinlik temelli verilmelidir.

5.2.3.Bu araştırmada yardımseverlik değerinin öğretiminde kullanılan etkinliklerin diğer değerlerin öğretiminde etkinlikler geliştirilirken örnek teşkil etmesi ve temel alınması bakımından önem arz etmektedir. Sorumluluk eğitimi, sevgi eğitimi, saygı eğitimi, hoşgörü eğitimi, dürüstlük eğitimi, temizlik eğitimi, sağlıklı olamaya önem verme eğitimi, estetik eğitimi, dayanışma eğitimi, adil olma eğitimi, aile birliğine önem verme eğitimi, barış eğitimi, bilimsellik eğitimi, bağımsızlık eğitimi, özgürlük eğitimi, çalışkanlık eğitimi, duyarlılık eğitimi, misafirperverlik eğitimi, vatanseverlik eğitimi gibi değerler başta ilköğretim okulları olmak üzere bütün örgün eğitim kurumlarında kazandırılması hedeflenen değerler olmalıdır.

5.2.4.Değer, değer eğitimi ve yardımseverlik konularında bu araştırmada öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Genel anlamda değer eğitimi konusunda öğrenci düşünce ve görüşlerinin alınmasına yönelik araştırmaların arttırılması gerekmektedir.

5.2.5.Öğretmenlerin ve ailelerin değer yargıları tespit edilmelidir. Çünkü öğretmen sınıfında, aile ise evde öğrencinin örnek modeli durumundadır.

5.2.6.Hangi değerlerin hangi öğretim yöntem ve teknikleriyle öğretilmesi gerektiği belirlenmelidir. Hangi öğretim yaklaşımlarının hangi değerlerin öğretiminde etkili olduğu ve hangi sınıflarda öğretilmesi gerektiğinin tespit edilerek değerler eğitiminin yeterince müfredatta yer alması önerilmektedir.

5.2.7.Öğrencilerin sınıf seviyelerine uygun olan “değerler” tespit edilmelidir. Öğrencilerin sınıf seviyelerine uygun olarak “değerler eğitimi programı” hazırlanmalı, örgün eğitimde değerler eğitimi programı olmalıdır.

5.2.8.Hazırlanacak olan “değerler eğitimi programının” yanı sıra “değerler eğitimi kitabı” hazırlanmalıdır. Ayrı bir ders olarak ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim okullarında “değerler eğitimi” dersi okutulmalıdır. Öğrenci sınıf seviyesine uygun olarak hazırlanacak olan değerler eğitimi kitabı; örnek olaylar, hikâyeler, örnek şahsiyetlerin yaşamları ile çeşitli dramlar, geziler, slâyt ve filmler ile etkinlik temelli uygulamalara yer vermeli ve yaşamla ilişkili olmalıdır.

5.2.9.Çocuklar değerleri öğrenmeye ailede başlamaktadırlar. Bu sebeple “ailelerin değerler eğitimi programı” ve “ailelerin değerler eğitimi kitabı” yazılmalıdır. Aileler değerler eğitimine formal yoldan belli bir süre alınmalı ve değerler ailelere de öğretilmelidir. Çocuklar okulda öğrendiği değerler ile ailede öğrendiği değerler arasında ihtilafa düşmemelidir. Onun için “Aile değer eğitimi programı” ve “Okul değer eğitimi programı” birbirine paralel olarak hazırlanmalıdır.

5.2.10.Öğretmenlerin değer öğretim yaklaşımları hakkında bilgi sahibi olmaları için gerekli olan hizmet öncesi ve hizmet içi eğitime alınması önerilir.

5.2.11.Eğer; toplum içinde “yardımsever bireyler” istiyorsak üniversitelerin sadece öğretmen yetiştiren fakülteleri değil bütün fakülte ve bölümlerinde “değerler eğitimi dersi” konulmalıdır.

5.2.12.Yardımlaşma ile ilgili projeler, kampanyalar düzenlenmeli; çevremizde ihtiyacı olan insanlara yardımda bulunmanın, birlik ve beraberlik duyguları içerisinde çalışmanın, yapılacak olan projeler ve kampanyalar etrafında birleştirilerek etkinliklerin çoğaltılmasına vesile olunmalıdır. Bu proje ve kampanyalar ile duyarlı olan insanlar harekete geçirilerek, ihtiyacı olan insanlara yardımda bulunmaları sağlanmalıdır.

5.2.13.Toplumda insanların sorunlarını çözmek için kurulmuş olan sosyal vakıf, sosyal dernek ve sosyal kurumlara üye olunmalı, maddi ve manevi destekte bulunulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. (2003). *Aktif Öğrenme*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Ada, S., Baysal, Z. N. & Korucu, S. (2005). Sınıf öğretmenlerinin sınıf içi olumsuz davranışlara gösterdikleri tepkilerin karakter eğitimi ve 2005 ilköğretim programı açısından değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 7-18. © Değerler Eğitimi Merkezi.
- Ahola, S. (2000). *Hidden Curriculum in Higher Education: Something to fear for or comply to?* Paper presented at the Innovations in Higher Education 2000 Conference. 30.08– 02.09.2000 Helsinki.
- Astill, B.R., Feather, N.T. ve Keeves, J.P. (2002). A multilevel analysis of the effects of parents, teachers and schools on student values. *Social Psychology Education*. 5, 345-363.
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı.
- Akbaş, O. (2006). *Yeni İlköğretim Programlarının Değer Eğitimi Boyutunun İncelenmesi*. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Bildiri Kitabı. 2.Cilt, 14-16 Nisan 2006, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Akbaş, O. (2008). *Sosyal Bilgilerde Değerler ve Öğretimi. Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Edt. Bayram Tay & Adem Öcal, Ankara: Pegem A Yayıncılık. s. 335-360.
- Akbaş, O. (2009). İlköğretim okullarında görevli branş öğretmenlerinin değer eğitimi yaparken kullandıkları etkinlikler: 2004 ve 2007 yıllarına ilişkin bir karşılaştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Mayıs 2009, Cilt: 17, No: 2, 403–414.
- Aktepe, V ve Aktepe L. (2009). *Öğrencilerde İyilik Yapma Bilincini Yerleştirmede Kullanılacak Metotlar ve Öneriler*. 1.Ulusal İyilik Sempozyumu. Elazığ: İl Milli Eğitim Müdürlüğü-Fırat Üniversitesi, 20-21 Haziran.
- Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Yaz(3), s.607-622.
- Akyüz, Y. (1993). *Türk Eğitim Tarihi*. İstanbul: Kültür Koleji Yayınları.
- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı.

- Aldag, R.J. ve Stearns, T.M. (1990). *Management*. USA Cincinatti: College Division Thomson International Publishing.
- Alp, S. ve Güven, B. (2008). Yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Kazanımlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:177, Kış 2008.
- Arslan, M. (2007). *Türk Eğitim Sisteminde Değerler Sorunu ve Eğitim Programlarına Yansımaları*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. Edt. R. Kaymakcan ve diğerleri. İstanbul: DEM Yayınları; 635–656.
- Arslan A. ve Demirel Ö. (2007). *İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersi yeni öğretim programının değerlendirilmesi*. Millî Eğitim dergisi, Sayı: 175 s. 198-209.
- Astill, B.R., Feather, N.T. ve Keeves, J.P. (2002). A multilevel analysis of the effects of parents, teachers and schools on student values. *Social Psychology Education*. 5, 345-363.
- Ata, B. (2006). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*. Öztürk C. (Edt). Ankara: Pegem A Yayıncılık, ss. 72-83.
- Atabek, E. (2004). *Modern Dünyada Değer Kayması ve Gençlik*. Alkım yayınevi, 2.baskı, İstanbul.
- Australian Government Department Of Education, Science And Training (2004). *Discovering Democratic Values: Teaching And Learning Civic Values*. A Draft National Framework for Values Education in Australian Schools.
- Australian Government Department Of Education Science And Training. (2005). *National Framework for Values Education in Australian Schools*. Commonwealth of Australia Canberra.
- Aydın, O. (2002). *Davranış Üzerinde Sosyal Etkiler. Davranış Bilimlerine Giriş*. (Edt. Enver Özkalp), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aydın, M.,Z. (2006). *Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi*. Nobel yayıncılık, 2.baskı, Ankara.
- Bacanlı, H. (2002). *Psikolojik Kavram Analizleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal Davranış Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Balake, S., Barady, T. ve Sanchez, S. (2003). Enculturation of Democratic Principles in the Young: A Vision of Equity Education in Public Schools. *Educational Research Quarterly*. 28, 1: 48-59.
- Barker, B. (2002). *Values and Practice: History Teaching 1971– 2001*. Cambridge Journal of Education, Vol. 32 No.1.

- Barth, J.,L. (1991). *Elementary and Junior High/Middle School Social Studies Curriculum*. Activites and Materials. Lanham/New York/London: Universtiy Pres of America.
- Barth, J.L., DEMİRTAŞ, A. (1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Yayını.
- Baysal, A.C. (1981). *Sosyal ve Örgütsel Psikolojide Tutumlar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları.
- Begley, P.,T. (1999). *Values and Educational Leadership. Practitioner and Organizational Perspectives on Values in Administration*. State University of New York, pp:3-7.
- Beil, B. (2003). *İyi Çocuk Zor Çocuk, Doğru Davranışlar Çocuklara Nasıl Kazandırılır? Çev: Cuma Yorulmaz, Arkadaş Kitapevi, Ankara.*
- Bilgin, B. (2004). *İslam ve çocuk*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 6. baskı, Ankara.
- Bostrom, K., L. (1999). *The Value-Able Child, Teaching Values at Home and School*, Addison-Wesley Educational Publishers inc.İllinois.
- Bottery, M. (1990). *The Morality of School: The Theoty and Practice of Values in Education*. London: Cassell Publishing.
- Brannigan, G.G. (1985). *The resarch interview*. A. Tolor (Ed.), Effective interviewing. Springfield, IL: Charles C. Thomas Pub.
- Brezinka, W. (1994) *Beliefs, Morals, and Education*. Aldershot, UK: Avebury, translated by James Stuart Brice.
- Bryk, A. & Schneider, B. (2002) *Trust in Schools: A Core Resource for Improvement*. New York: Russell Sage Foundation.
- Buluç, B. (2008). Ortaöğretim okullarında örgütsel sağlık ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Güz 2008, 6(4), 571-602.
- Büyüköztürk, Ş.(2001). *Deneysel desenler*. Ankara: Pegem A Yay.
- Cafoğlu, Z. ve Somuncuoğlu, D. (1999). *Global Values in Education and Character Educatio*. ERİC Document No:ED 449.
- Campau, J. P. (1998). *Moral Education in the Classroom: A Comparative Analysis*. Doctor of Education The University of Arizona.
- Coşkun, Y. ve Yıldırım, A. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Değer Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. Haziran 2009. Cilt:V1, Sayı:I, 311-328

- Crain, W. (2004). *Theories of Development*. Fifth Edition. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Çağlar, A.(2005). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi*. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar 2. (Ed. Sevinç). İstanbul. Morpa Kültür Yayınları.
- Çalışkan, H. ve Yiğittir, S. (2008). *Sosyal Bilgilerde Ölçme ve Değerlendirme, Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Edt. Bayram Tay & Adem Öcal, Ankara: Pegem A Yayıncılık. s. 217-281.
- Çileli, M. (1986). *Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi*. Ankara: V Yayınları.
- Demir, K., İşcan Demirhan, C. (2007). “Hayat Bilgisi Dersinde Değerler ve Değerler Eğitimi”. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 5-7 Eylül 2007, Tokat, s.113.
- Demirel, M.(2007). *Sınıf Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine İlişkin Yeterlik İnançları*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 5-7 Eylül 2007, Tokat, s.337.
- Department of Education, Science, and Training Australia (2004). *Values for Australian Schools*. Canberra: AGPS.
- De Ruyter, D.J. (2002). *The Right to Meaningful Education: The Role of Values and Beliefs*. Journal of Beliefs ve Values, Vol. 23, No. 1, 33-42.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi Ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği ile Sınanması*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- Doğan, İ. (2007). *Türk Eğitim Sisteminde Değer Sorunu*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Edt. R. Kaymakcan ve diğerleri. İstanbul: DEM Yayınları; 615–634.
- Doganay, A.(2006). *Değerler Eğitimi. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*. (Ed. C. Öztürk), Ankara: Pegem-A Yayıncılık. s.17-52.
- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2004). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine temel demokratik değerlerin kazandırılma düzeyi ve bu değerlerin kazandırılması sürecinde açık ve örtük programın etkilerinin karşılaştırılması. *Eğitim Yönetimi*, 10 (39), 356-383.
- Dönmez, C., Yazıcı, K. (2008). *T.C.İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi*, Nobel Yayıncılık, Ankara.

- Eisner, E. W. (2003) *Eisner On Curriculum. Explicit, Implicit and Null Curricula*. <http://www.teachersmind.com/eisner.htm> adresinden alınmıştır.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş. Nitel, Nicel ve Eleştirel Kuram ve Metodolojileri*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Ekşi, H. (2003). Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 79-96.
- Ekşi, H., Işlak, H., Otrar, M., Koç Yıldırım, P. (2003). *Helik Karakter Okulu Aile Kitabı 2, Yardımseverlik*. (Ed. N.Gökcegöz Karatekin). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erdem, A. R.(2003). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler. *Değerler Eğitim Dergisi*, 1 (4), 55-72.
- Erkızan, H. N.(2003). *Çağdaş Aristotelesçi Düşünce İnanın Bir Değer Varlığı Olarak Kavranımı*. Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri (Ed. S. Yalçın). Ankara: Vadi Yayınları.
- Ersoy, A.,F. (2006). “*Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Etkili Vatandaşlık Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*”, Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Bildiri Kitabı. 2.Cilt, 14-16 Nisan 2006, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Ersoy, A.,F. (2007) *Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir.
- Evin, İ. ve Kafadar O. (2004). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Ve Ders Kitaplarının Ulusal Ve Evrensel Değerler İçerik Çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt:2, Sayı:3, Yaz. Sayfa:293-304.
- Farris, J. F. (2001). *Elementary & Middle School Social Studies An Interdisciplinary Approach*. Third Edition. New York: McGraw-Hill.
- Fichter, J. (1990). *Sosyoloji Nedir?* (Çev. N. Çelebi). Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, Konya.
- Filiz, S.(1998). *Ahlakın Akli ve İnsani Temeli*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Gaikwad, P.(2004). Curriculum, Pedagogy, and Values: Revealing the Invisible. *Adventist International Institute of Advanced Studies*. Vol. 7. (2). 5-16.
- Germaine, R. W., (2001). *Values Education Influence On Elementary Students Self-Esteem*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of San Diego. U.SA.
- Gibson, E. ve Schwartz, S.H. (1998). Values priorities and gender. *Social Psychology Quarterly*. 61(1) 49-67.

- Gökçeğöz Karatekin, N., Ekşi, H., Işlak, H., Otrar, M., Koç Yıldırım, P., Durmuş, A. (2003). *Perese Karakter Okulu Öğretmen Kitabı 2, Yardımseverlik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gömlüksiz, M. N. (2007). *Lise Öğrencilerinin Toplumsal Değerlere İlişkin Tutumları: Elazığ ili Örneği*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Edt. R. Kaymakcan ve diğerleri. İstanbul: DEM Yayınları; 727-742.
- Gültekin, F. (2007). *Tarih Öğretiminde İşe Koşulabilecek Değer Öğretiminin Yeni Yaklaşımlarının Öğrencilerin "Hoşgörü" Değeri Anlayışının Gelişine Etkisi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Günay, M. (2003). *Hermeneutik Felsefe Açısından Bilgi-Değer İlişkisi*. Bilgi ve Değer Sempozyumu (Ed. S. Yalçın). Ankara: Vadi Yayınları.
- Gündüz, M. (2005). *Ahlak Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayınevi.
- Güney Gedik, E. (2010). *Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimlerinin ve Öğrencilerine Aktarmak İstedikleri Değerlerin İncelenmesi*. ZKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak.
- Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- Güngör, E. (2000). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*. Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Güven, S. (2008). Sınıf öğretmenlerinin yeni ilköğretim ders programlarının uygulanmasına ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 177, K1ş.
- Güven, S. (2010). *Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Üzerine Bir Durum Çalışması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı.
- Halıcı A. (2001), *İşletmelerde Sosyal Sorumluluk Stratejileri: Çanakkale İlinde Bir Araştırma*. Yönetim ve Ekonomi, Cilt 7, Sayı 1, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Halstead, J.M., ve Taylor, M.J.(2000). Learning and Teaching About Values: A Review of Recent Research. *Cambridge Journal of Education*, Vol, 30(2), 169-202.
- Harris, E. L. (1991). *Identifying Integrated Values Education Approaches in Secondary Schools*. Texas: Submitted to the Office of Graduate Studies of Texas A&M University in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy.
- Heenan, J. A. (2007). *Case for teaching objective values*. 13 Temmuz 2009 tarihinde www.teachingvalues.com/valuecasestudy.html internet sayfasından elde edilmiştir.

- Hines, A. (2008). Global trends in culture, infrastructure and values. *Futurist*, 42 (5), 18-23.
- Horn, R. A. (2003). Developing a critical awareness of the hidden curriculum through media literacy. *The Clearing House*, 76 (6), 298-300.
- Huang, F. (2004). "Curriculum Reform in Contemporary China: Seven Goals and Six Strategies". *Journal of Curriculum Studies*, 36(1), 101–104.
- Huitt, W. (2004). *Values Educational Psychology Interactive*. Valdosta, GA: Valdosta State University. 23 Şubat 2009 tarihinde [URL:http://chiron.valdosta.edu/whuitt/col/affsys/values.html](http://chiron.valdosta.edu/whuitt/col/affsys/values.html) internet sayfasından elde edilmiştir.
- Hunt, B.S. (1981). *Effects of Values Activities on Content Retention and Attitudes of Students in Junior High Social Studies Classes*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Arizona State University. USA.
- İşcan Demirhan, C. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Jencks C. (1972) *Inequality: A Reassessment of the Effect of Family and Schooling in America*. New York: Basic Books. Louden W., Rohl M., Barrat-Hugh C., Brown C., Cairney.
- Jersiled, A. (1979). *Çocuk Psikolojisi*. Çev: Gülseren Günçe, A.Ü.Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Jickling, B. (2003). Environmental education and environmental advocacy: Revisited. *The Journal of Environmental Education*, 34 (2), 20 – 27.
- Joseph, P. B. ve Efron, S. (2005). Seven worlds of moral education. *Phi Delta Kappan*, 86 (7), 536 – 544.
- Karasu, M., Aktepe, V. (2009). *Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Bakış Açıkları*. 8.Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, 21-23 Mayıs, s.397-413.
- Kaya, M. (2006). *İlköğretim 8. sınıf vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinde yer alan kavramların kazanılmışlık düzeyi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Kelley, T. (2003). *Character Education, Natural Law, Human Happiness & Success*, 8 Mart 2010 tarihinde www.drTomKelly.com. internet sayfasından elde edilmiştir.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye 'de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

- Keskinoglu, M.Ş. (2008). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerine uygulanan mesnevi temelli değerler eğitimi programının ahlaki olgunluğa ve saldırganlık eğilimine etkisi*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kıroğlu, K., Akbayır, Sıdık, B., A., Baysal, N., Çepni, S. ve Öztürk, C. (2006). *Yeni İlköğretim Programları 1–5. Sınıflar*. Pegem A Yayıncılık, s:597–641, Ankara.
- Kirschenbaum, H. (1994). *100 Ways to Enhance Values and Morality in Schools and Youth Settings*. Allyn & Bacon, Old Tappan, New Jersey.
- Kirschenbaum, H. (1995). *Enhance Values and Morality*. Boston: Allyn and Bacon Company, Massachusetts.
- Knafo, A. (2003). Authoritarians, the next generation: values and bullying among adolescent children of authoritarian fathers. *Analyses Of Social Issues And Public Policy*. 3(1) 199-204.
- Koç, K. (2007). *İlköğretim 7. Sınıflarda Okutulan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinde Öğrenciye Kazandırılması Amaçlanan Evrensel Değerlere İlişkin Tutumlar Üzerinde Öğretim Sürecinin Etkisi*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- Kolukısa, E.A., Oruç, Ş., Akbaba, B., Dünder, H. (2008). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Gizem Yayıncılık, Ankara, s.273
- Köylü, M. (2007). *Küresel Bağlamda Değerler Eğitimine Duyulan İhtiyaç*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. Edt. R. Kaymakcan ve diğerleri. İstanbul: DEM Yayınları; 287–312.
- Kunsch, P., Kavathatzopolus, L., Rauschmayer (2009), “*Modelling Complex Ethical Decision Problems With Operations Research*”, Omega, Oxford, Vol.37, Iss.6p.1100.
- Kuş, E. (2003). *Nicel ve Nitel Araştırma Teknikleri*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Kuşdil, M.E. ve Kağıtçıbaşı Ç. (2000). Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15 (45), 59-76.
- Lamberta, G.C. (2004). *A Values Education Intervention Through Therapeutic Recreation for Adolescents in a Psychiatric Setting*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Valden University.
- Lickona, T. (1992). *Educating for Character How Our Schools Can Teach Respect and Responsibility*. Bantam Boks, New York.
- Lickona, T. (1993). The Return Of Charecter Education, *Education Leadership*, Vol:51, 6-11

- Lickona, T. (1996). Eleyen principle of effective character education. *Journal of Moral Education*, 25, 93-100.
- Lollis, S., Van Engen, G., Burns, L., Nowack, K & Ross, H. (1999). Sibling Socialisation of Moral Orientation: Share With Me! No it's Mine! *Journal of Moral Education*, 28 (3), 339-357.
- Lovat, T. (2007). *Values Education: The Missing Link in Quality Teaching and Effective Learning*, D.N. Aspin and J.D. Chapman (eds.), Values Education and Lifelong Learning, pp. 199-210.
- Mariani, L. (1999). *Probing The Hidden Curriculum: Teachers Students Beliefs and Attitudes*, Paper Given at the British Council 18th National Conference for Teachers of English. Palermo, 18-20 March.
- Maslow, A.H. (1996). *Dinler, Değerler, Doruk Deneyimler*. (Çev. H.K. Sönmez), Kuraldışı Yayınevi, İstanbul.
- MEB (2004). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- MEB (2005). *Milli Eğitim Bakanlığı 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Mcgettrick, B. J. (1995). *Values and educating whole person. Scottish Consultative Council on the Curriculum. 24 Mayıs 2006 tarihinde* <http://www.creativecommunities.org.uk/essays> internet sayfasından elde edilmiştir.
- Mehmetoglu, U.(2006). *Gençlik, Değerler ve Din. Küreselleşme, Ahlak ve Değerler*. (Ed.Mehmetoglu&Mehmetoglu), İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Michael W. A. (2001). *Educating the "Right" Way: Markets, Standarts, God and Inequallit*. New York: Routledge Falmer.
- Milson, A. J. ve Ekşi, H. (2003). Öğretmenlerin karakter eğitiminde yetkinlik duygusu konusunda bir ölçme aracına doğru: Karakter Eğitimi Yetkinlik Skalası ve Türkçeye uyarlanma çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (4), 99-130.
- Ministry of Education New Zealand (2005). *Values in the New Zealand Curriculum: Draft for Discussion*. Wellington: New Zealand Department of Education.
- Morgan, C.T. (1999). *Psikolojiye Giriş*. 13 basım Hacettepe Üniversitesi Psikoloji bölümü yayınları, Ankara.
- Moroz, W. & Reynolds, P. (2000). *Teaching and learning in primary society & environment*. Australia, MASTEC publication, Edith Cowan University.
- Nanjing Shifan Daxue Daodejiaoyu Yanjiusuo (2001). *Daode jiaoyu yanjiu*. Research Institute of Moral Education of Nanjing Normal University. Moral Education Research.Vol.4.

- Naylor, D. ve Diem, R.(1987). *Elementary and Middle School Social Studies*. New York. Random House.
- NCSS (National Council for Social Studies). *Approved by the NCSS board of directors*. 22 Mayıs 2008 tarihinde <http://www.socialstudies.org/positions/curriculum/> internet sayfasından elde edilmiştir.
- NCSS (2004). *Teacher Standards*. 10 Haziran 2010 tarihinde sosyal bilgiler dersi isimli www.socialstudies.org/trteacherstandards internet sayfasından elde edilmiştir.
- Oktay, A. S. (2007). *İslam Düşüncesinde Ahlaki Değerler ve Bunların Global Ahlak Etkileri*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. Edt. R.Kaymakcan ve diğerleri. İstanbul: DEM Yayınları; 131–144.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Özensel, E. (2007). *Liseli Kız ve Erkek Öğrencilerin Değer Yargıları ve Türk Toplumunun Temel Toplumsal Kurumlarına Bakış Açılıarı*. Değerler ve Eğitimi Uluslar arası Sempozyumu. Edt. R. Kaymakcan ve diğerleri. İstanbul: DEM Yayınları; 742–769.
- Öztürk, C. (2005). *Fen bilimlerinden sosyal bilimlere özel alanlar ve öğretimi: Eğilimler, sorunlar ve öneriler*. Özel okullar ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Sempozyumu, 28–29 Ocak 2005, Antalya. Ed.: İrfan Erdoğan, İstanbul: Türkiye Özel Okullar Birliği, s.157-169.
- Öztürk, C. (2006). *Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*. Öztürk c. (Edt). Ankara: Pegem A Yayıncılık, ss. 21-50.
- Paykoç, F. (1995). *Sosyal bilgiler eğitiminde çağdaş eğilimler*. TED, İlköğretim okullarında sosyal bilgiler öğretimi ve sorunları, s.46-68, Ankara, TED Yayınları.
- Parsons, T. & Bales R.(1995). *Family, Socialization and Interaction Process*. Glencoe, IL: Free Press.
- Perry, A.D. ve Wilkenfeld, B.S.(2006). *Using an Agenda Setting Model to Help Students Develop & Exercise Participatory Skills and Values*. Journal of Political Science Education, 2, 303-312.
- Pillay, H. (2002). Understanding learner-centredness: does it consider the diverse needs of individuals? *Studies In Continuing Education*, 24 (1), 93-102.
- Powney, J., Cullen, M. A., Schlapp, U., Glissov, P., Johnstone, M. Ve Munn, P. (2004). *Understanding values education in the primary school*. UK: University of Glasgow.
- Prencipe, A. and Helwig C.C. (2002). The Development of Reasoning About the Teaching of Values in School and Family Contexts. *Child Development*, May/June 2002, Volume 73, Number 3, pp 841–856.

- Reboul, O. (1995). *Değerlerimiz Evrensel midir?* Çev.Hüseyin İzgar, Eğitim Yönetimi, Yıl:1, Güz. Sayı:3, s.365.
- Refshauge, H.A. (2004). *Values in NSW Public Schools. 12 Haziran 2008 tarihinde www.schools.nsw.edu.au.* internet sayfasından elde edilmiştir.
- Revell, L. ve Arthur, J. (2007). Charecter Education in Schools and Education of Teacher. *Journal of Moral Education*, Vol.36, Iss.1,p.79.
- Roe, K.V. (1980). Early empathy development in children and the subsequent internalization of moral values. *The Journal of Social Psychology*. 110, 147-148.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. The Free Press, New York
- Rowe, K.J. (2004). In good hands? The importance of teacher quality. *Educare News* 149: 4–14.
- Rubin, H.J. (1983). *Apllied social research*. Columbus, OH: Charles E. Merrill Pub.
- Ryan, K., S Bohlin, K. E. (1999). *Building character in schools*. San Francisco: Josey-Bass Publishers.
- Safran, M. (2008). *Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Edt. Bayram Tay & Adem Öcal, Ankara: Pegem A Yayıncılık. s. 2-17.
- Sağnak, M. (2007). *Orta Öğretim Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Okulun Örgütsel Değerlerine İlişkin Alguları ile Kişisel Değerleri Arasındaki Uyum Düzeyleri*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. Edt. R. Kaymakcan ve diğerleri. İstanbul: DEM Yayınları; 715–726.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 73-88.
- Sarı, M. (2007). “*Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: düşük ve yüksek “okul yaşam kalitesi”ne sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma*”. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana.
- Sarıcan, E. (2006). *1998 ile 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Vatandaşlık Değerleri Açısından Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İlköğretim Anabilim Dalı. Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı.
- Schimmel, D. (2003). Collabarotive rule-making and citizenship education: An antidote to the undemocratic hidden curriculum. *American Secondary Education*, 31 (3), 16-35.
- Seefeldt, C. (2004). *Social Studies fort he Preschool/Primary Child*. Columbus: Pearson Merrill Prentice Hall.

- Selçuk, Z. (2001). Etkili Öğrenme Ortamlarının Oluşturulmasını Etkileyen Etmenler. *Bilim Ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, Sayı:21, 16-19.
- Senemoglu, N.(1997). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Spot Matbaacılık.
- Sevinç, M. (2006). *Evrensel ve Yerel Değerlerin Eğitime Yansımaları, Ahlak ve Değerler*. (Ed.Mehmetoğlu&Mehmetoğlu). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Silcock, P. and Duncan, D. (2001). Value Acquisition and Values Education: Some Proposals, *British Journal of Educational Studies*. Vol.49, No.3, September, s.245-252.
- Sinclair, M. (2004). *Learning to live together: building skills, values and attitudes for the twent-fisrt century*. Geneva: International Bureau of Education.
- Smyth, J. (2000). *Critical Politics of Teachers Work: An Australasian Perspective*. New York: Peter Lang.
- Snook, I. (2003). *The Ethical Teacher*. Palmerston North, New Zealand: Dunmore Press.
- Snook, I. (2007). *Values Education in Context*. D.N. Aspin and J.D. Chapman (eds.), Values Education and Lifelong Learning, pp. 80-92.
- Suh, B., K. and Traiger, J. (1999). *Teching values through elementary social studies and literature curricula Education*. Summer, New York.
- Şahin, F. (2005). *Çocuğun Gelişimi ve Eğitiminde Babanın Rolü. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. (Ed. M. Sevinç), İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Şen, Ü. (2007). *Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şimşek, A. (2000). *Eğitim İletişimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi iletişim Bilimleri Fakültesi (Yayın No: 1251/39).
- Şimşek, A. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Hikayeye Yönelik Öğrenci Görüşleri. GÜ, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 26, Sayı 1, Sayfa 187-202.
- Tahiroğlu, M., Karasu, M., Aktepe, V. (2008). *İlköğretim 4-5. Sınıflarda, Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Analizinin ve Değer Açıklamanın, Vatan-Millet Sevgisinin Kazandırılmasında Etkisi*. IIV. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi, 2-3-4 Mayıs.
- Taşpınar M. ve Atıcı, B.(2002). Öğretim Model, Strateji, Yöntem ve Becerileri/Teknikleri: Kavramsal Boyut. *Eğitim Araştırmaları*, 2, (8). 207–215.

- Taylor, M.J. (1996). *Voicing their Values: Pupils Mora and Cultural Experience*. Values in Education and Education in Values, (Ed. J.M. Halstead ve M.J. Taylor), London: Falmer Pres.
- Tekeli, İ. (2004). *Eğitim Üzerine Düşünmek*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.
- Tezcan, M. (1974). *Türklerle İlgili Sterotipler Ve Türk Değerleri*. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Tezcan, M. (2002). *Postmodern ve Küresel Toplumda Eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tezcan, M. (2003). Gizli Müfredat: Eğitim Sosyolojisi Açısından Bir Kavram Çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri*, 1, (1), 53-59.
- Thompson, W. G. (2002). *The Effects of Character Education on Student Behaviour*. Tennessee: The Requirements for the degree Doctor of Education, East Tennessee State University.
- Tokdemir, M.,A. (2007). *Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Topçuoglu, A.(1999). *Üniversite Gençliğinin Değerleri*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Uçar, S. (2009). *Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Ulusoy, K. (2007). *Lise Tarih Programında Yer Alan Geleneksel ve Demokratik Değerlere Yönelik Öğrenci Tutumlarının ve Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Ungoed, T., J. (1996). *Vision, Values and Virtues*. Values in Education and Education in Values(Ed. J.M. Halstead ve M.J. Taylor). London: Falmer Pres.
- Upright, R.L. (2002). To tell a tale: the use of moral dilemmas to increase empathy in the elementary school child. *Early Childhood Education Journal*. 30(1) 15-20.
- Uygun, N., Dönmez, Ö. (2009). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerine sosyal bilgiler dersinde ahlaki muhakeme yaklaşımı ile değer öğretimi*, 8.Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, 21-23 Mayıs, s.414-425.
- Vardey, L., Costa, J.D. (2008). *Güzel Yaşama Sanatı / Cömertlik*. (Çev. C. Mısırlıoğlu), Martı Yayınları, İstanbul.

- Vess, K.A. ve Halbur, D.A. (2003). *Character education: what counselor educators need to know*. ERIC/CASS Digest, 24 Nisan 2008 tarihinde www.eric.ed.gov internet sayfasından elde edilmiştir.
- Veugelers, W. (2000). Difference Ways Of Teaching Values. *Education Review*, Vol:52, Issue 1, 37-42.
- Veugelers, W. and Vedder, P. (2003). *Values in Teaching*. Teachers and Teaching: Theory and Practice. 9, 4, p 377-390.
- Vrasmas, A. (2001). *Family and Education*. Values and Education in Romania Today. 26 Aralık 2008 tarihinde <http://www.crvp.org/book/Series04/IVA-14/contents.htm> internet sayfasından elde edilmiştir.
- Vural, M. (2008). *İlköğretim Okulu Ders Programları ve Öğretmen Klavuzuları 1-5. Sınıflar*. Yakutiye Yayıncılık, Erzurum.
- Wattenberg, W. (1977). *The Ecology of Classroom Behavior*. Theory into Practice 16 (4), 256-261.
- Welton, D. ve Mallan, J.T. (1981). *Children and Their World: Strategies for Teaching Social Studies*. Boston: Houghton Mifflin.
- Whitney, I. B. (1986). *The Status of Values Education in the Middle and Junior High Schools of Tennessee*. Tennessee: The Requirements for the degree of Doctor of Education, Tennessee State University.
- Williams, M.,M. (2000). Models Of Character Education: Perspectives Anda Developmenteal Issues. *Journal Of Humanistics Counseling, Education And Development*, Vol:39, Issue 1, 32-37.
- Wiley, L.S. (1998). *Comprehensive Character-Building Classroom*. USA: Longwood Communications.
- Wood, R.W., Roach, L. (1999). *Administrations Perception Of Character Educartion*, Education, Vol:20, Issue 2, 213.
- Yanpar, T. (2006). *Etkili ve Anlamlı Öğrenme İçin Kuramsal Yaklaşımlar ve Yapılandırıcılık*. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım. Öztürk C. (Edt). Ankara: Pegem A Yayıncılık, ss. 85-109.
- Yavuz, Ş. (2007). *Değerlerin Şeceresi, Doğası, Sınırı ve Devamlılığı: Değerlerin Dini ve Sosyal Karakteri ve Sürekliliği*. Değerler ve Eğitimi Uluslar arası Sempozyumu. Edt. R. Kaymakcan ve diğerleri. İstanbul: DEM Yayınları; 89–110.
- Yavuzer, H. (1990). *Yaygın Anne-Baba Tutumları. Ana Baba Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, K. (2006). *Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış*. Türklük Bilimi Araştırmaları, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara: s.489-522.

- Yazıcı, H. ve Koca, M.K. (2008). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı. Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Edt. Bayram Tay & Adem Öcal, Ankara: Pegem A Yayıncılık. s. 21-36.
- Yel, S., Taşdemir, M., Yıldırım, K. (2008). *Sosyal Bilgilerde Öğretim Strateji, Yöntem ve Teknikleri. Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Edt. Bayram Tay & Adem Öcal, Ankara: Pegem A Yayıncılık. s. 37-90.
- Yeşil, R. (2008). *Mesleki Değerler Eğitimi Perspektifinde Ahilik Sistemi 'Tespitler-Tahliller*. I. Uluslar arası Ahilik Kültürü ve Kırşehir Sempozyumu, Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 15-17 Ekim.
- Yeşil, R. ve Aydın, D (2007). Demokratik Değerlerin Eğitiminde Yöntem ve Zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65-84.
- Yeşilyaprak, B. (2000). *Eğitimde Rehberlik Hizmetler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yetkin, D. ve Daşcan, Ö. (2008). *Son Değişikliklerle İlköğretim Programı 1-5 Sınıflar*. Güncellenmiş 2. baskı, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Teknikleri*. Seçkin Yayınları, Geliştirilmiş 5. Baskı, Ankara.
- Yüksel, S. (2004). *Örtük Program*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yüksel, F., Bozkurt, G. ve Güven, A. (2006). *Yerel Yönetimlerde Etik Çerçevesinde Sosyal Sorumluluk Bilinci: Tokat Uygulaması*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, s.298-309, Tokat.
- Xiaoman, Z. (2006). *Moral Education and Values Education in Curriculum Reform in China*. Resarch Article, Front. Educ. China (2006) 2: 191-200.

İnternet Adresleri

<http://www.ilknokta.com>

http://insanca.kadikoy.bel.tr/gonulluluk_egitimi.html

EKLER

Ek 1: Başarı Testi

Ek 2: Öğrenci Tanıma Formu

Ek 3: Öğrenci Görüşme Formu

Ek 4: Yardımseverlik Tutum Ölçeği

Ek 5: İzin Yazıları

Ek 6: Müfredattaki Kazanımlar ve İlave Kazanımlar

EK 1**BAŞARI TESTİ**

Bu test sizin “İyi ki var” ünitesindeki bilgi ve becerilerinizi ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Testte 30 soru vardır. Soruları ve seçenekleri dikkatle okuduktan sonra doğru olabileceğini düşündüğünüz seçeneği cevap kâğıdı üzerine çarpı (X) koyarak işaretleyiniz. Sınav sonunda en son da yer alan cevap anahtarını mutlaka kodlayınız. Süreniz 40 dakikadır. Başarılar dilerim.

Vedat AKTEPE
Uzm.Öğrt.

1. Kurtuluş savaşı Türk milletinin bireyleri arasındaki sayesinde kazanılmıştır. Bu tümcede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi gelecektir?

- a. Kuvveti ve gücü
- b. Azim ve dayanışma
- c. Askerliği sevmesi
- d. Silahları ve yardımlar

2. Aşağıdakilerden hangisi aile bireyleri arasında olmaması gerekir?

- a. Sevgi
- b. Hoşgörü
- c. Kıskançlık
- d. Dayanışma

3. Okuldaki bir arkadaşınız düştü başı yarıldı. Bu gibi durumlarda yardım, hangi kulübün amaçları içindedir?

- a. Spor kulübü
- b. Kızılay kulübü
- c. Yeşilay kulübü
- d. Tiyatro kulübü

4. Alkol-siğara-uyuşturucu gibi maddelerle mücadele eden kuruluş hangisidir?

- a. Yeşilay
- b. Kızılay
- c. TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma)
- d. SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu)

5. Nazan Hemşire emekli olunca üyesi oldu. Mesleğini çok sevdiğine göre, neye üye olmuş olabilir?

- a. AKUT (Arama Kurtarma Derneği)
- b. TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma)
- c. MEGV (Milli Eğitim Gençlik Vakfı)
- d. LÖSEV (Lösemili Çocuklar Vakfı)

6. Aşağıdakilerden hangisi sivil toplum kuruluşu değildir?

- a. Belediye
- b. Sendika
- c. Dernek
- d. Vakıf

7. “Daha yeşil bir Türkiye” sloganı aşağıdakilerden hangisininindir?

- a. THK (Türk Hava Kurumu)
- b. TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma)
- c. MEBV (Milli Eğitim Gençlik Vakfı)
- d. ÇEKV (Çocuk Esirgeme Kurumu Vakfı)

8. Aşağıdakilerden hangisi gönüllülerin oluşturduğu bir gruptur?

- a. Okul
- b. Emniyet müdürlüğü
- c. Çevre koruma derneği
- d. Sağlık ocağı

9. Bazı sivil toplum örgütleri kitap kampanyası başlatarak topladıkları kitapları çeşitli okullara gönderirler. Bazıları da daha yeşil bir çevre için çaba gösterirler.

Bu bilgilerden yola çıkarak aşağıdaki çıkarımların hangisini bulunamayız?

- a. Sosyal örgütler insanlık yararına çalışır
- b. Sosyal örgütler çevre bilincinin yerleşmesine katkıda bulunurlar
- c. Sosyal örgütler eğitim faaliyetlerine katkı sağlar
- d. Sosyal örgütler genellikle zengin üyelerden oluşur

10. Üyesi olduğunuz sosyal örgütün faaliyetleri bize çeşitli faydalar sağlar. Bunlar arasında sağlayabiliriz.

Yukarıdaki eksik bu cümle aşağıdakilerden hangisiyle tamamlanamaz?

- a. Toplum bilincimizin gelişmesini
- b. Bize maddi yarar sağlamasını
- c. Dayanışma duygumuzun gelişmesini
- d. Sorumluluk ve görev alma bilincimizin artmasını

11. Okulumuzdaki kulüp faaliyetlerine katılarak bize büyük faydalar sağlar.

Aşağıdakilerden hangisi bu faydalar arasında sayılamaz?

- a. Görev alma ve sorumluluk bilincimiz gelişir
- b. Sosyal etkileşim becerisi kazanırız
- c. Özgüven geliştirip çevre ile daha rahat bir iletişim kurarız
- d. Kütüphane ve spor salonundan yararlanırız

12. Mehmet yollarda sürücülerin ve yayaların uyması gereken kuralları merak ediyor. Ayrıca acil durumlarda nasıl müdahale edileceğini öğrenmek istiyor.

Buna göre Mehmet hangi okul kulübüne üye olmalıdır?

- a. Kızılay
- b. Yeşilay
- c. Trafik güvenliği ve ilkyardım kulübü
- d. Sivil savunma kulübü

13. İnsanlar çeşitli gruplar ve kurup bulunurlar. Bunları yaparken toplum yararını ön planda tutarlar.

Bu metin hangi sözcüklerle tamamlanabilir?

- a. Sosyal örgütler / ticarete
- b. Resmi kurumlar / icatlarda
- c. Kurumlar / gösterilerde
- d. Sosyal örgütler / etkinliklerde

14. Aşağıdakilerden hangisi okulda oluşturulan öğrenci kulüplerinin yararları arasında sayılamaz?

- a. Okula maddi kaynak sağlamak
- b. Öğrencileri hayata hazırlamak
- c. Öğrencilere bir işi birlikte yapma duygusu kazandırmak
- d. Öğrencileri çevresinde rastlayabilecekleri sorunlara karşı duyarlı hale getirmek

15. İnsanlar ile güzel ve doğru davranışlar kazanır. Toplum kalkınır huzurlu ve mutlu olur.

Bu metinde aşağıdaki sözcüklerden hangisiyle tamamlanmalıdır.

- a. Eğitim
- b. Adalet
- c. Sağlık
- d. Kanunlar

16. Sosyal örgütler için aşağıdakilerden hangisini söyleyebiliriz?

- a. Birtakım ihtiyaçların giderilmesi için devlet tarafından oluşturulan toplumsal yapıdır
- b. Bir problemi çözmek veya ihtiyacı karşılamak için gönüllü insanlar tarafından oluşturulan kurumlardır
- c. Birey, grup ve kurumların birbirleriyle ilişki içinde olması, birbirini etkilemesidir
- d. Toplum sağlığının korunması için çalışan resmi kurumlardır

17. Taklit yeteneği fazla olan Hüseyin bu yeteneğini geliştirmek istiyor. Hüseyin hangi kulübe giderse bu yeteneğini daha çok geliştirir?

- a. Tiyatro kulübü
- b. İzcilik kulübü
- c. Spor kulübü
- d. Yayın iletişim kulübü

18. Şermin Hanım doğal çevreyi çok seven biridir. Bu anlamda bir sivil toplum kuruluşunda gönüllü çalışmak istemektedir. Şermin Hanım, aşağıdaki verilen sivil toplum kuruluşlarından hangisini seçerse en doğru tercihi yapmış olacaktır?

- a. ÇEKÜL (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı)
- b. ÇGD (Çağdaş Gazeteciler Derneği)
- c. AKUT (Arama Kurtarma Derneği)
- d. TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma)

19. Zeynep ve arkadaşları okullarının bahçesinin daha güzel bir şekilde düzenlenmesini istiyorlar. Bunun için okul yönetiminden izin alarak öncelikle hangi kurumdan yardım isteyebilirler?

- a. Sağlık ocağından
- b. Emniyetten
- c. Belediyeden
- d. Halk eğitimden

20. Aşağıdakilerden hangisi yardımseverliği tanımıdır?

- a. Kendi güç ve imkânlarını başkalarının iyiliği için kullanmaktır.
- b. Bireyin iyi ve kötü algısı, olumlu ve olumsuz bakışı tüm insani yanlarını ifade eder.
- c. Öğretim amacının gerçekleştirilmesine yönelik, aktif öğrenme faaliyetidir.

- d. Yeni nesillerin kişilik gelişimine, toplumsallaşmasına katkı sağlayan bir alandır.
- 21.** Aşağıdakilerden hangisi yardımseverliğin tanımını olamaz?
- İyi değerlerin ve maddi imkânların paylaştıkça çoğalacağına inanan erdemli insanların ortaya koyabileceği bir davranış biçimidir.
 - İhtiyacı olanlara hiçbir menfaat gözetmeksizin, gönüllü olarak maddi ve manevi destekte bulunmaktır.
 - Kendi güç ve imkânlarını başkalarının iyiliği için kullanmaktır
 - Bireyin iyi ve kötü algısı, olumlu ve olumsuz bakışı tüm insani yanlarını ifade eder.
- 22.** Yardımsever bireylerin olmadığı bir toplumda ne tür sorunlarla karşılaşılır?
- İnsanlar birbirlerini sever ve mutlu olurlar
 - İnsanlar arasında birlik ve beraberlik duyguları kuvvetlenir
 - Toplumda fakirlik, cimrilik ve huzursuzluk baş gösterir
 - Toplumdaki insanlar kendilerini iyi hissederler
- 23.** Aşağıdakilerden hangisi Yardımseverlikle ilişkilendirilemez?
- Paylaşmak
 - Bencilik
 - Merhamet
 - Cömertlik
- 24.** Aşağıdakilerden hangisi bir yardım kurumudur?
- Okul
 - Türk Kızılay Derneği
 - Aile
 - Hastane
- 25.** Orman köyleri bilinçsiz ağaç kesimiyle ormanların yok olmasından rahatsız olmuşlardı. Bu konuda kamuoyu oluşturup ormanların yok edilmesini engellemek istiyorlar. Orman köylüleri hangi sivil toplum örgütüne başvurmalıdır?
- Tükoder (Tüketiciyi Koruma Derneği)
 - Türk Yeşilay Derneği
 - Türk Kızılay Derneği
 - TEMA Vakfı (Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma)
- 26.** Aşağıdakilerden hangisi, çevremizdeki yoksul bir bireye yapmamız gereken davranışlardan değildir?
- Yardıma ihtiyacı olan kişi ile konuşmamak
 - Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına başvurmalarını sağlamak
 - İmkanlarımız oranında yardımda bulunmak
 - Çevremizdeki yardım edebilecek kişilerden yardım istemek
- 27.** Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?
- Eğitim-Okul
 - Sağlık-Hastane
 - Ağaçlandırma-Yeşilay
 - İletişim-PTT

28. Aşağıdakilerden hangisi gösteri ve eğlenceleri düzenleyen kulüptür?

- a. Kütüphanecilik kulübü
- b. Tiyatro kulübü
- c. Çevre koruma kulübü
- d. Kızılay kulübü

29. Bireylerin içinde buldukları kurum, grup ya da sosyal örgütlerde üzerine düşen görevleri zamanında uygun biçimde yerine getirmesine ne denir?

- a. Hak
- b. Dayanışma
- c. Etkileşim
- d. Sorumluluk

30. Aşağıdaki ifadelerden hangisi aile için söylenemez?

- a. Ailede demokrasi vardır
- b. Ailede dayanışma vardır
- c. Aile bireyleri istediklerini yapabilirler
- d. Aile içinde her bireyin sorumlulukları vardır

Adı soyadı:

Numarası:

Sınıfı:

CEVAP ANAHTARI

1. A B C D	16. A B C D
2. A B C D	17. A B C D
3. A B C D	18. A B C D
4. A B C D	19. A B C D
5. A B C D	20. A B C D
6. A B C D	21. A B C D
7. A B C D	22. A B C D
8. A B C D	23. A B C D
9. A B C D	24. A B C D
10. A B C D	25. A B C D
11. A B C D	26. A B C D
12. A B C D	27. A B C D
13. A B C D	28. A B C D
14. A B C D	29. A B C D
15. A B C D	30. A B C D

EK 2

ÖĞRENCİ TANIMA FORMU

Sayın öğrenci, aşağıda sorulan soruları dikkatli okuyarak doğru bir şekilde doldurun. Bu form sizi tanıma amaçlı hazırlanmıştır. Bu formda yer alan sorular bilimsel bir araştırma için kullanılacak ve gizliliği korunarak, bu amaç dışında hiçbir kişi ya da kuruma bilgi verilmeyecektir. Lütfen formu doldururken anne ya da babanızdan yardım alınız. Yardımlarınız için teşekkür ederim.

Vedat AKTEPE
Uzm.Öğrt.

1	Adınız soyadınız:	
2	Cinsiyetiniz:	
3	Numaranız:	
4	Sınıfınız:	
5	Okulunuz:	
6	Boyunuz-kilonuz kaç?	
7	Kardeş sayısı:	
8	Kardeşlerinizle ilişkileriniz nasıl?	
9	Anne-babanız ne iş yapıyor?	
10	Anne-babanızın eğitim durumu nedir?	
11	Ailenizin aylık geliri ne kadar?	
12	Aile yaşamınızda bir sorun var mı?	
13	Evde ders çalışmanızda yardımcı olacak Birisi var mı? Kim?	
14	Kendinize ait odanız var mı?	
15	Boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?	
16	Özel ilgi ve yetenekleriniz nelerdir?	
17	En çok hangi derslere ilgi duyuyorsunuz?	
18	İleride hangi mesleği seçmek istiyorsunuz?	
19	3. Sınıfı neyle geçtiniz?	
20	Ev ve Cep telefonunuzu yazınız	

EK 3**ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU**

Tarih:

Saat:

Adı soyadı:

Sınıfı:

Kıymetli öğrenci, size önce kendimi tanıyayım. İsmim Vedat AKTEPE evli ve iki çocuk babasıyım. Okul müdürlüğü görevimi devam ettirmekteyim. Aynı zamanda Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında doktora öğrencisiyim. Doktora tezimde “yardımseverlik değerinin eğitimi” üzerine bir araştırma yapıyorum. Eğer izin verirseniz sizinle “yardımseverlik değeri” ve “değerler eğitimi” üzerine bir görüşme yapmak istiyorum. Sizin görüşlerinizin araştırmama önemli katkılar sağlayacağını düşünüyorum, size şimdiden teşekkür ediyorum.

Görüşmeye başlamadan önce birkaç hususu hatırlatmak istiyorum. Sizinle yapacağımız bu görüşme kesinlikle gizli kalacaktır. Görüşme ile ilgili, öğretmenin, arkadaşların veya bir başkası konuştuklarını kesinlikle bilmeyecektir, bilgilendirilmeyecektir. Araştırmanın sonucunda rapor yazılırken isimleriniz kesinlikle gizli tutulacaktır. Konuşmaları, herhangi bir veri kaybına yol açmamak için kısa kısa notlar alarak yazacağım. Not almamın senin için herhangi bir sakıncası var mı? Senin sormak istediğin herhangi bir husus var mı? Soracağın husus yoksa görüşmeye başlayabiliriz.

Görüşmede öğrencilere aşağıdaki sorular sorulmuştur:

1. Yardımseverlik deyince ne anlıyorsunuz?
2. Yardımseverlik değer eğitime niçin ihtiyaç vardır?
3. Okullarda yardımseverlik eğitimi nasıl verilmelidir? Bu konuda örnekler verebilir misiniz?
4. Yardımsever bireylerin olmadığı bir toplumda ne tür sorunlarla karşılaşılır?
5. Yardımseverlik ile ilgili hangi etkinlikleri yapıyorsunuz? Yaptığınız etkinlikler sonunda yardımseverliği öğrenebiliyor musunuz? Yeterince yardımsever biri olduğunuz konusundaki düşünceleriniz nelerdir?
6. Sizce “yardımseverlik” değeri nerede öğretilmelidir? Niçin?
 - Okulda
 - Evde
 - Çevrede

EK 4

YARDIMSEVERLİK TUTUM ÖLÇEĞİ

Sevgili öğrenciler, Aşağıdaki ankette sorumluluk değeri ile ilgili 26 madde vardır. Sizden bu anketteki her bir madde ile ilgili karşısında yer alan kutuların içerisine size en uygun gelen cevabı işaretlemeniz istenmektedir. İşaretlemenizi her cümle için ilgili kutunun içine (X) işaretini koyarak yapınız ve lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız. Anketi içtenlik ve samimiyetle cevaplamanız çalışmaya önemli katkılar sağlayacaktır. Yardımlarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Uzm.Öğrt. Vedat AKTEPE
Gazi Üniversitesi Doktora Öğrencisi

Adı-Soyadı:

Sınıfı:

Sıra No	Yardımseverlik değer ifadeleri	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Yardım kurumlarını gerektiğinde arar ve faaliyetlerine katılırım					
2	İnsanlara her zaman fedakârca davranırım					
3	Arkadaşlarım için hiçbir yardımı yapmam					
4	Arkadaşlarım için yardımdan kaçmam					
5	Karşılık beklemeden gönüllü yardım ederim					
6	Diğer arkadaşlarımla ilişkim bozulsa bile yardım ederim					
7	İhtiyacı olanlara para yardımında bulunmak beni mutlu eder.					
8	Birine merhamet ettiğimde mutlu olurum.					
9	Çevremdeki kimsesiz ve yardıma muhtaç kişilere şefkat gösteririm.					
10	Başkalarını mutlu etmek için çaba gösteririm					
11	Okulda ve okul dışında yardımlaşmaktan hoşlanırım					
12	İnsanlara yardım ederek toplum hayatını kolaylaştırırım					

13	Okulumda düzenlenecek olan sosyal ve eğitsel etkinliklere katılmak beni mutlu eder					
14	Hayırsever insanların topluma yararlı olduklarını düşünürüm					
15	İyilikseverlik başıma iş açmıştır					
16	Grup içinde bir şeyleri paylaşmak hoşuma gitmez					
17	Yardıma ihtiyacım olduğu zaman bana yardım edilmesinden hoşlanmam					
18	Grup içinde işbölümünü her zaman severim					
19	İşbirliği gerektiren grup etkinliklerinden zevk duyarım					
20	Okulda verilen görevlerde arkadaşlarımla yardımlaşırım					
21	Sorunların üstesinden arkadaşlarımla yardımları sayesinde gelirim					
22	Çevremdeki sosyal problemleri sosyal kurum ve kuruluşlara iletirim.					
23	İhtiyaç olduğunda yardım kampanyası başlatırım					
24	Bağış yaparak kurumlara destek olan kişilerden hoşlanmam					
25	İnsanlara yardım etmenin gereksiz olduğuna inanırım					
26	Arkadaşıma az yardım ederim, daha fazlasını yapmam					

Ek 5

İZİN YAZILARI

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SAYI : B.30.2.GÜN.0.44.72.00 /463
KONU : İzin

ANKARA
29.01.2009

KIRŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğüne

Enstitümüz İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora öğrencisi Vedat AKTEPE, Yrd. Doç. Dr. Bekir BULUÇ'un danışmanlığında yürüttüğü "*İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yardımseverlik Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi*" konulu tezi ile ilgili olarak Kırşehir merkez Süleyman Türkmani İlköğretim Okulu, Cacabey İlköğretim Okulu ve Akçakent Şeyh Şamil İlköğretim Okullarında uygulama yapmak istemektedir.

İlgili öğrenciye müsaade edilmesi hususunda gereğini bilgilerinize saygılarımla arz/rica ederim.

Doç. Dr. Alev DOĞAN
Müdür Yardımcısı

EKLER

- 1- Dilekçe
- 2-Yardımseverlik Tutum Ölçeği
- 3- Tez Önerisi

T.C.
KIRŞEHİR VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

09.02.2009 01550

Sayı : B.08.4.MEM.4.40.00.02-
Konu : Vedat AKTEPE'nin
Araştırma İzni

VALİLİK MAKAMINA

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünün 29.01.2009 tarih ve 463 sayılı yazıları ile; İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora Öğrencisi Vedat AKTEPE'nin 16.02.2009-01.06.2009 tarihleri arasında İlimiz merkez Cacabey İlköğretim Okulu, Süleyman Türkmani İlköğretim Okulu ve Akçakent Şeyh Şamil İlköğretim Okulu 4.sınıf öğrencilerine yönelik "**İlköğretim 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yardımseverlik Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi**" konulu Tutum Ölçeği anketi ve sınıf içi uygulama isteği bildirilmektedir.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora Öğrencisi Vedat AKTEPE'nin 16.02.2009-01.06.2009 tarihleri arasında İlimiz merkez Cacabey İlköğretim Okulu, Süleyman Türkmani İlköğretim Okulu ve Akçakent Şeyh Şamil İlköğretim Okulları 4.sınıflarında öğrenim gören yaklaşık 250 öğrenciye yönelik "**İlköğretim 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yardımseverlik Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi**" konulu Tutum Ölçeği anketi uygulanması ayrıca Akçakent Şeyh Şamil İlköğretim Okulu 4. Sınıf öğrencilerine yukarıda belirtilen süreler içerisinde sınıf içi uygulama çalışması yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Kazım KAYA
Milli Eğitim Müdür V.

OLUR

06./02/2009

Dr. Ayhan ÖZKAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

06.02.2009 Şef N.TEKİNARSLAN
06.02.2009 Şb.Md.A.ARSLAN

Terme Cad. 40100 KIRŞEHİR
Bilgi için : Şevket KARADENİZ .Md.Yrd.
Telefon: (0 386) 213 51 50
Faks: (0 386) 213 1003
kirsehirmem@meb.gov.tr
http://kirsehir.meb.gov.tr

EK 6

MÜFREDATTAKİ KAZANIMLAR VE İLAVE KAZANIMLAR

Yardımseverlik Değerinin Öğretiminde Müfredattaki Kazanımlar

1. İnsanların belli bir amaç çerçevesinde oluşturdukları sosyal örgüt, resmi kurum ve grupları fark eder.
2. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir.
3. Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir.
4. Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir.
5. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinlikler önerir.

Yardımseverlik Değerinin Öğretiminde Müfredattakine İlave Yapılan Kazanımlar

6. Yardımseverlik kavramının ne anlama geldiğini ifade edebilme.
7. Toplumdaki insanların birbirlerine “yardım etmesi” gerektiğini ifade eder.
8. Çevresindeki insanlara yardımsever şekilde davrandıklarında ne tür davranışlarla karşılaştıklarını söyleyebilme.
9. Yardımseverlikle ilgili etkinliklere katılarak, yardımsever olmanın insanları mutlu ettiğini ve iç huzura kavuşturduğunu ifade eder.
10. Yardımseverliği gönüllülük esasında yapar
11. Yardımseverlikle ilgili bir kampanyayı başlatır ve yürütür ve sonuçlandırır.
12. Yardımseverlikle ilgili düzenlenen bir gezide, gezi öncesinde-gezi sırasında ve gezi sonrasındaki davranışlarıyla yapılan faaliyetin önemini fark eder
13. Kahramanlık hatıralarından dersler çıkararak yardımseverlik değerini içselleştirme

EK 7

ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

ETKİNLİK 1
ÜNİTEYE GİRİŞ
“HEP BİRLİKTE”

Açıklama: Bu etkinlik formunda sizden “Hep birlikte” ünitesi hakkında ön bilgilerinizin değerlendirilmesine yönelik sorular sorulmuştur. Aşağıdaki boş bırakılan yerlere cevaplarınızı yazınız.

Aşağıdaki kavramlar hakkında bildiklerinizi yazınız?	
Ailede dayanışma:	Aile içinde aile bireyleri bir birleriyle yardımlaşır. Mesela, ben anneme sofrayı kurmasında yardım ediyorum.
Sosyal örgüt:	İhtiyaçlarımızı tam olarak devlet karşılamaz. Bu nedenle gönüllü kuruluşlar bazı kurumlara yardım eder. Bunlar sosyal sigortadır.
Toplumda dayanışma:	
Kurum:	Müesseseye
Grup:	Bir arada bulunan kişilere ve nesnelere bütünü
Sorumluluk:	Bir işi tüm gerekleri ve sorumlulukları üstlenmek
Yardımlaşma:	Birinin işini kolaylaştırmak için verilen para
Fotoğraflarla ünitenin adı arasında nasıl bir ilişki vardır?	
Resimlerde arkadaşlar yarı komşular birbirleriyle yardımlaşır, yarı yemek getirir ve	
Fotoğraflardaki gördüklerinizi anlatınız?	
Komşular birbirine yardım ederler, Ailede dayanışma var.	
Ailenizde ortak yaptığımız işler nelerdir?	
Anneme sofrayı kurmasında yardım ederim, Annemde bariyeri ödemelerde yardımcı olur.	
İnsanların toplum içinde yaşama sebepleri nelerdir?	
Yardımlaşmak için. Dayanmak için.	
Tek başına yapamayacağın bir işle karşılaştığında ne yaparsın?	
Yardım isterim.	
Üye olduğun grup ve kulüpler hangileridir?	
Gezi turlama kulübü	

*Bu etkinlik formu Vedat AKTEPE tarafından geliştirilmiştir.

EĞİTSEL ETKİNLİK 2
"YARDIMSEVERLİK"
Cömertlik

Açıklama: Yardımseverlikle ilgili hatırlamış olduğunuz atasözlerini aşağıda verilen çizelgedeki yerleri yazıp bu atasözlerinin ne anlama geldiğini yan tarafına yazınız.

ATASÖZLERİ	AÇIKLAMALAR
Komşu komşunun kılına Muhataktır	İnsanlar daima birbirine muhtaçtır. Hele komşular her zaman bu gereksinimi duyuyorlar. Hiç ihtiyacı olmasa gün gelir kiler ise.
Cömertin kapısını cömertler açar.	Cömertlik insanları için ne kadar değerlidir. Eğer bir kişi cömertlikte başarılı olursa, o kadar sevilmelidir.
El eli yıklar elde diken yüzü yıklar.	Başkasına yardım ederek ihtiyacı olanlara da yardım ettiğimizi, kişi kişi yardım ederiz.
Adanmış mal tükenmez.	Hayatında para vermesiyle rahatlıkla yardımsever görülmeye cömertlik yapılmış demektir.
Cömert derler maldan ederler yığıt derler candan ederler.	Para ve zengin kişilerin etrafındaki çıkarıcılar onlara ağırdan sözler söyleyerek kusursuz yare para kazanmasına sebep olarak, yığıt derler. Para yığıtlığa geçen kişiler de yığıtlıklarını göstermek.

EĞİTSEL ETKİNLİK 3 "YARDIMSEVERLİK" CÖMERTLİK (Hikaye)

FORM A

MELEK

İnsanoğlu verdikçe zenginleşir. Vermeyi bilen her zaman karşılığını alır. (E. Hubbard)

Dişlerim berbat durumdaydı, artık ihmal edemezdim. Dişçi korkumu yenip, dişlerimi yaptırmaya karar verdim. Fakat bunu nasıl yapacaktım? Üniversite ikinci sınıfa devam ediyordum ve bulduğum yarı zamanlı işlerle zar zor ayakta duruyordum.

Belki kötü durumda olan dişimle işe başlayabilirdim. Rehberde sarı sayfaları açtım ve yürüme mesafesindeki ilk diş hekimini aradım. Sekreteri hemen gidebileceğimi söyledi. Kampüsten çıkıp, diş hekiminin muayenehanesine doğru yürümeye başladım acele acele. Ödemem gereken faturayı düşünürken, dişimin ağrısını unutmuştum.

Aşağıdaki soruları cevaplandırdıktan sonra hikayenin devamını okuyunuz.

Üniversite öğrencisi ne yapacaktır?

1. *Yardım isteyecektir.*

Siz onun yerinde olsaydınız ne yaptınız?

2. *akademi ortamından yardım aldım o almışta gider diysi - den yardım istedim.*

FORM B

Melek hikayesinin devamı

Birkaç dakika sonra dişçi koltuğundaydım. Diş hekimisi ağzımın harap halini görünce, "Hmmm" dedi. Dişleriniz oldukça kötü durumda."

Korkumu belli etmemeye çalışarak. "Biliyorum" dedim.

"Üzülmeyin," dedi. "Hepsini hallederiz."

"Hepsine gerek yok," derken koltuktan kalkmaya çalışıyordum. "Hepsini ödeyecek gücüm yok."

Kalktığımı görünce "Ne yapıyorsunuz?" dedi.

"Söylediğim gibi param yok."

"Üniversitede öğrenci değil misiniz?"

Ne fark ederdi ki? "Evet..."

"Birkaç yıl sonra mezun olmayacak mısınız?"

"Elbette."

"Bana borcunuzu o zaman ödersiniz. Bu arada yalnızca derslerinizi düşünün ve dişlerinizi bana bırakın."

Gözlerim fal taşı gibi açılmıştı. Gerçekten de çok içtendi konuşmasında. Eline aletlerinden birini aldı ve ağrıyan dişimi kontrol etti.

O günden sonra haftada bir gün gittim diş hekimine, ta ki dişlerime ilişkin hiçbir sorunum kalmayınca kadar. Üstelik beni düzenli aralıklarla kontrole de çağırıyordu. Mezun olduktan sonra bir iş buldum ve birkaç ay sonra faturasını ödedim.

Sonraki 40 yılda bu adama hep "Melek" dedim. Bu tür insanlar gereksinim duyduğunuz bir anda ortaya çıkarlar. Bu melekler yaşamım boyunca bana borç para verdiler, ev yada bahçe aletlerini ödünç verdiler; bana değişik beceriler edindirdiler; kimi zaman beni bir tehlikeye karşı korudular ya da hata yapmamı engellediler. Evet, sevgili diş hekimim, neredeyse Tanrı seni korusun. Sana bir kez daha teşekkür ederim!

FORM A'daki değerlendirmeniz ile FORM B'nin sonucunu karşılaştırınız? Doğru tahminde bulduğunuz mu?

1. *tuttu* 2. *tutmadı*

EĞİTSEL ETKİNLİK 4
"YARDIMSEVERLİK"
EMPATİ
ÜŞÜYEN ELLER (Örnek olay)

Yalnızca kendimiz için yaşamanız olanaksızdır. Binlerce doku bizi insanlara bağlar!
 Herman Melville

Altı yaşındaki kızımın paltosunun ceplerini temizlerken, iki cebinde iki çift eldiven buldum. Ellerini ısıtması için bir çift eldivenin yeterli olacağını düşünüp, kızıma ceplerinde neden iki çift eldiven taşıdığını sordum. "Uzun zamandır iki çift eldiven taşıyorum, anneciğim," dedi. Bazı çocuklar okula gelirken eldivenlerini unutuyorlar. Ben de elleri üşümesin diye onlar için fazladan bir çift eldiven götürüyorum.

Paltosunun ceplerini temizlerken Bu olay okuduğumda çok duygulandık su anda bazı arkadaşlarımız bazı okullara yardım etmek his gelmiyor. 6 yaşındaki bir çocuk için çok güzel bir davranış olduğunu düşünüyorum.

HEDİYE BİR KALEM
(Örnek olay)

Gecen gün annemden 2 Kalem istedim.
 Annem dedi ki: Kızım 2 tane kalem ne yapacaksın diye sorduğunda anne dedim.
 Bizim sınıfta sana arkadaşımın fakir olduğu için küçük bir kalem yapılmıştı. Onu göndüğümde çok üzüldüm hediye olarak ona hediye kalem vermeye karar verdim.

EĞİTSEL ETKİNLİK 5
“YARDIMSEVERLİK”
Fedakârlık (Öykü)

Çanakkale savaşı sırasında birliğinin alay karargâhında görevli olan Mehmet Muzaffer, alayın kamyon ve otomobil lastiği ihtiyacını karşılamakla yükümlüdür. O yıllarda İstanbul’da otomobil ve kamyon nadir rastlanan araçlar oldukları için, Muzaffer ancak İstanbul’da bir Musevi tüccarda istediklerini bulur. İstenilen fahiş fiyatı kabul edip, tüccarla anlaşan asker, parayı temin etmek için Erkan-ı Harbiye’ye (Genelkurmay Başkanlığı Binası) gider.

Yarbay, Muzaffer’in istediği paranın miktarını sormadan, “ne alınacak” diye sorar. “Lastik cevabını alınca” “Bana bak oğlum! Ben askerın ayağına postal, sırtına kaput alacak parayı bulamıyorum. Sen otomobil lastiğinden bahsediyorsun! Haydi yürü git, insanı günaha sokma... Para mara yok” der. Muzaffer ise, kendine verilen görevi yerine getirme sorumluluğuyla tüccara gider ve istediği malları hazırlamasını söyler. Tüccara “Altın para vermiyorlar, kâğıt para verecekler” diyerek, istediklerini sabah ezanına hazır olması için sözleşir.

Mehmet Muzaffer, kırtasiyeden bulduğu kâğıdın üzerini, bütün bir gecesini harcayarak bir yüzlük kayme şekline getirir. O dönemde hakiki paraların üzerindeki yazılar arasında bulunan: “Bedeli darsaadette altın olarak tesviye olunacaktır” ibaresi yerine, “Bedeli Çanakkale’de altın olarak tesviye olunacaktır.” Diye yazar. Mehmet Muzaffer’in “altın” dediği Mehmetçiğin kanıdır. Sonunda malları alır. Tüccar parayı bozdurmak için Osmanlı Bankasına gidince, paranın sahte olduğunu öğrenir. Ama sorun çıkarmaz. Daha sonra parası devlet tarafından ödenir.

Soru:

Size göre Mehmet Muzaffer haklı mı yoksa haksız mıdır? Nedenleriyle açıklayınız.

Haklıdır... çünkü Çanakkale savaşı için elinden geleni yapmış ve sadece para istememiş. Çanakkale savaşının ne kadar zor olduğunu biliyor. İhtiyacıdır.

Haksızdır... sahte parayı bastığı içindir. Adam kandırmasın.

(Örnek Olay)
Ayakkabılar
4-B

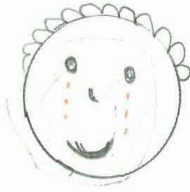
Bir gün ismet adında bir ağabeyi yolda gördüm. Ona sordum-ne arıyorsun burada? Söyledi "ayakkabılarımı arıyorum". Ona sordum ne tarafa attılar ayakkabılarını? Şuradaki telekom binasının bahçesine attılar. Sonra telekom binasının demirlerinden içeriye atladım. Ama ayakkabıları bulamadım. Ona kendi harçlığımla yeni ayakkabı aldım. Oda tabii çok sevinmişti.

EĞİTSEL ETKİNLİK 7
"YARDIMSEVERLİK"
Hayırseverlik

KAMPANYA İÇİN GELİŞTİRİLEN FORM

Katıldığım kampanyanın amaçlarını yazar mısın?	...ihtiyaçları olan kişilerin..... ...yardım etmektir.....
Katıldığım kampanya için bir slogan yazar mısın?	...iyilik yap..... ...iyilik BHA..... ...iyilik BHA.....
Katıldığım kampanya için bir afiş tasarlar mısın?	EVET
Katıldığım kampanya için bir amblem yapar mısın?	EVET

AMBLEM

AFİŞ

ARKADAŞLAR

AĞLAMAYIN

SİZE

GELİYORUM

EĞİTSEL ETKİNLİK 8
"YARDIMSEVERLİK"
İşbirliği

41B

İşbirliği yaptığımda neler hissedirim	İşbirliği yapmadığımda neler hissedirim
1. Mutlu olurum.	1. Kendimi iyi hissetmem.
2. Huzurlu olurum.	2. Huzursuz olurum.
3. Sevgi sunarım.	3. Mutsun olurum.
4. Hırsızlıkların daerarıdır.	4. Yorgunluk duyarım.
5. Yardımsızca olurum.	5. Güzel şeyler yapmam.
6. Kendimi iyi hissetirim.	6. Kötü olurum.

EĞİTSEL ETKİNLİK 9
“YARDIMSEVERLİK”
 İşbirliği

SEBEP – OLAY

KAMUOYUNU
BİLİNÇLENDİRME

SONUÇ

Ülkemizde imece usulü çalışma ve Yardımlaşma Gün geçtikçe azalmaktadır

Yardımseneler derneği; afiş, el ilanları, basın, yayın yoluyla insanları yardımlaşmaya davet etti

Yardımseneler derneği gönüllüler yoluyla toplumdaki imece çalışmasını yeniden canlandırdılar

Ülkemizde meydana gelen kazalar yüzünden acil olarak değişik kan gruplarına ihtiyaç duyulmaktadır

Biz pusulaya pusulaya yardıma muhtaç insanlara kan bağışında bulunurlar

yardıma muhtaç insanların kana ihtiyacı olmayacak

Kullanılan ürünlerin ambalajları bilinçsizce etrafa atılmakta ve çevre kirliliğine neden olmaktadır

Biz afiş ve ambalaj hazırlar sağlık ve temizlik kulübüne bildiririm

En sonunda Türkiye'ye çevre kirliliğinden kurtulur

Okulumuz öğrencileri tuvaleti kullandıktan sonra temizlemiyor, ellerini yıkamıyor, bu da sık sık hastalanmalarına sebep olmaktadır

Afiş hazırlayıp panolara asarız

ve görevler birdaha yapmaz sık sık hastalanmaz.

*Bu etkinlik formu Vedat AKTEPE tarafından geliştirilmiştir.

✱

OTURUM 10
EĞİTSEL ETKİNLİK 10
"YARDIMSEVERLİK"
İyilikseverlik

Açıklama: Bu etkinlik formunda sizden yardımseverliğin yaşandığı bir ortam ile yardımseverliğin yaşanmadığı bir ortamda neler olabileceğini yazmanızı ve sonuçlarını grup üyeleriyle tartışmanızı istiyorum.

Mutluluk yeri

Yardımsever bir ortamda neler olur?	
1- Dayanışma	7- Huzur
2- Saygı	8- Olumlu ve güzel duygular
3- Saygı	9- Tutarlı
4- Hoşgörü	10- Mutluluk
5- İstikrar	11- Yardımseverlik
6- Yardımseverlik	12- İyilikseverlik

Üzgünlük yeri

Yardımsever olmayan bir ortamda neler olur?	
1- Olumsuz duygular	
2- Saygısızlık	
3- İyicilik	
4- Mutluluk	
5- Huzursuzluk	
6- Öfke	
7- Kın	
8- Nefret	
9- Dayanışma olmaz.	
10- Kıskançlık	
11-	

*Bu etkinlik formu Vedat AKTEPE tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 11
11. OTURUM
YARDIMSEVERLİK
İyilikseverlik

AÇIK ARTTIRMA (Örnek Olay)

Yaşamın en güzel özelliklerinden biri, kişinin önce kendisine yardımcı olmadan bir başkasına yardımcı olamayacağıdır. (R.W.Emerson)

Yaşar Yılmaz'ın 17 yaşındaki kızı Elif kanserle savaşıyordu. Aylardır dışarıya hiç çıkmamıştı. Hep hastanelerde kemoterapi tedavisindeydi. Kanser tedavisi epey masraflı bir işti ve paraya ihtiyaçları vardı. Küçüklükten büyütüp beslediği büyüttüğü koyununu, satmak üzere Kırşehir hayvan pazarının yapıldığı alana bir düşünce içerisinde babasıyla birlikte koyunu götürdüler. Koyunundan ayrılmak pek kolay olmayacaktı, ama kilo başına 10.00 TL. alacağını öğrenince çok heveslenmişti. Koyunu herkesin görebileceği şekilde gezdirdi. ve açık arttırma başladı.

Açık arttırmayı yürütecek olan Mustafa Şahin birden esinlendi. "Hepimiz Elif'in pek hoş olmayan bir durumda olduğunu biliyoruz," diye başlattı açık arttırmayı. Fiyatın yükseleceğini umuyordu bu sözleriyle.

Evet, sonunda koyun, kilosu 60 YTL'den satıldı, ama bu kadarla da kalmadı. Koyunu alan kişi parayı ödedikten sonra bir daha satılması için koyunu iade etti.

Böylelikle zincirleme satışla başlamış oldu. Aileler koyunu satın alıyor, iade ediyor, sonra yeniden satılıyordu koyun. Bu alışlar ve iadeler sürerken, Elif'in kazancı da katlanarak büyüyordu. Elif'in babasının hatırlayabildiği tek satış, ilk satış oldu. Çünkü sonrasında kalabalık "Yeniden! Yeniden!" diye bağırırken, olanların hiçbirini izleyemedi ağlamaktan.

Elif'in koyunu o gün tam 36 kez satıldı ve koyunu son kez alan kişi, koyunu Elif'e armağan etti. Elif hastane giderleri için o gün tam 36.000 T.L. kazandı ve ünlü koyunundan da olmadı.

Elif'in yerinde olsaydınız ne hissederdiniz = Ben de çok üzülürdüm ama tedavi olmak için paraya ihtiyacım vardı.

Siz açık arttırmada olsaydınız ne yapardınız = Ben Mustafa Şahin'in yerinde olsaydım biraz para toplar ve Elife yardım ederdim

Örnek Olay = Ben bir gün kanser almıştım, elimde tek bir imkânım vardı ve orada satmaya götürünce çok üzülüyordum ama bir sürü para topladım ve koyunumu satmadım için çok mutlu oldum ve tedaviimi aldım ve çok mutlu oldum.

Örnek Olay = Birim sızda ihtiyacı olan bir kişi olan o benim en iyi arkadaşım ben gün delişirken yağmur yağdı sonra bir Gülele de o arkadaşuma elbiseler aldım

EĞİTSEL ETKİNLİK 12
Oturum 12
"PAYLAŞMAK"

Siz de yardımseverlik ve paylaşma değerini içeren bir drama yazınız ve grupta canlandırınız. Yazdığımız dramada gruptaki rol arkadaşlarınızı kendiniz belirleyiniz ve dramayı ona göre yazınız.

YARDIMSEVERLİK VE PAYLAŞMA ÜZERİNE BİR DRAMA

Annem ve babam annemden gelmiş köyüne gidecektik. Köy için hazırlığımızı yapmıştık. Yolculuğumuzun iki saat bile sürmedi. Köye annemden gelmiş evine gelmiştik. Annem ve dedem bizi kapıda karşıladı. Ben annemden ve dedemden birer çeyrek hemen arkadaşlarımızın yanına gittim. Yolculuğundan bir adım gördüm. Sonra baktım ki adam yerde üzgün bir şekilde oturuyordu. Ben ona arkadaşlık ettim ve dedemden gelmiş evine götürdüm. Bir saat geçmedi. Köydeki sonra bizi evine götürdü. Evi yüksek bir halde oturuyordu. Dedem dedi ki: 'Bis bu yarıcağın bu yetim haline hiç kıyaklı mısın diye söylüyor.' dedem dedi.

Aşağıdaki soruları kendi değer ölçülerinize göre cevaplandırınız?

1. Toplum içinde yardımlaşma ve paylaşma neden önemlidir?

Bir şeyi paylaşmazsak kötü şeyler olur.

2. Toplumdaki insanlar yardımlaşma ve paylaşma değerlerini nasıl kazanırlar?

Yardım ederek ve paylaşarak. İnsanların bir şeye ihtiyaç olduğu zaman yardım etmek.

3. İnsanlar birbirleriyle neyi paylaşamazlar, birbirlerine niçin yardım etmezler?

Bir işin kötü olması için ve bir şeyin iyi olmaması.

*Bu etkinlik formu Vedat AKTEPE tarafından geliştirilmiştir.

EĞİTSEL ETKİNLİK 13
YARDIMSEVERLİK
"PAYLAŞMAK"
Hediye Paketleri (Örnek Olay)

Yardımlaşma ile ilgili aşağıdaki atasözlerini ezberleyiniz ve açıklayınız	
Vermek almaktan daha kutsaldır	Bir kişiye yardım edersen bir gün o da bize yardım eder.
Faydasız baş mezara yaraşır	Yaşadığı sürece insan yaşadığı topluma yararlı olmalıdır.
Her sakaldan bir tel çekseler, kişiye sakal olur	Herkesten alınan küçük yardımlarla bir aile fakırluktan kurtulur.
Bir mum diğerini tutuşturmakla ışığınan bir şey kaybetmez	Yani bir kişi bir kişiye yardım etmekten bir şey kaybetmez.
Bir elin nesi var iki elin sesi var	Bir elimiz bir eli babaramız yarıca diğer elimiz yardım eder.

* Bu etkinlik formu Vedat AKTEPE tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 14
OTURUM 15
YARDIMSEVERLİK
“MERHAMET-ŞEFKAT” (Anı)

Soru:

Size göre Türk askerinin yaptığı doğru mu yoksa yaptığı doğru değil midir? Nedenleriyle açıklayınız?

Doğrudur: Çünkü savaşta... İşleri kurtarmak için...
ve de insanlara yardım ettiği için büyük...
iyilik yaptığı Türk askeri asıl böyle canıdır...
ki Bu kadar Fransızlara yardım etmelidir...

Doğru değildir: Çünkü hem savaşır ama niye...
yardım ediyor... Savaşın barışa geçmesini...
belli değil

* Bu etkinlik formu Vedat AKTEPE tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 16
OTURUM 16
YARDIMSEVERLİK
ASLAN İLE FARE (Hikâye)

Form A

Minik fare bir gün ormanda gezerken küçük bir su birikintisinin içine düşmüş. Su birikintisi küçükmüş küçük olmasına da bizim fare de çok minikmiş; bu yüzden bir türlü çıkamamış suyun içinden. Çırpınmış, zıplamaya çalışmış; nafile! En sonunda yardım istemeye karar vermiş. Olanca gücüyle bağırarak "İmdat!" diye. Ama zavallı minik farenin sesi de pek incecikmiş. Kimselere duyuramamış sesini.

O sırada oradan bir aslan geçmekteymiş tesadüfen. Aslan tam minik farenin üzerine basmak üzereymiş ki inceden bir ses duymuş. Merakla eğilmiş yere doğru; bu sesin nereden geldiğini anlamak için. Fareyi görünce çok şaşırılmış. Farenin boğulma tehlikesi geçirdiği birikinti onun için bir içimlik suymuş. Fare şaşkın bakan aslana seslenmiş. "Lütfen yardım edin bana. Emin olun, iyiliğinizi karşılıksız bırakmam. Bir gün bakarsınız benim de size faydam olur."

Aşağıdaki soruları cevaplandırdıktan sonra hikâyenin devamını okuyunuz.

Aslan ne yapacaktır?

Aslan fareye yardım eder. Birkaç gün sonra la karşılığını alır. İle arkadaş olur. Eer. Nas denişir. İyilik eder. iyilik bulur.

Siz aslanın yerinde olsaydınız ne yapardınız?

Ben de fareye yardım ederdim. Hiçbir iyilik karşılık almaz.

ETKİNLİK 16
OTURUM 17
YARDIMSEVERLİK
Merhamet-Şefkat

Etkinlik formu

Yardıms severlikle ilgili aşağıdaki soruları, kendi değerlerinize göre cevaplayınız?

1. Hikâye de geçen olayları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bana çok iyi değerlendiriyorum. Bence çok güzel bir hareket düşünerek değerlendiriyorum.

2. Mehmet'in göstermiş olduğu davranış doğru mu? Niçin?

Bence çok doğru çünkü onlara yaptığı iyilik çok büyük birşey kuran için ben eğer onun yerinde olsaydım aynı şerhi yapardım.

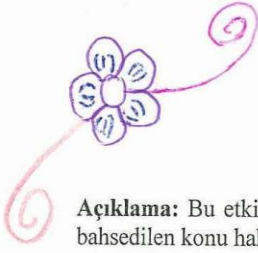
3. Siz Mehmet'in yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız? Neden?

Eğer ben Mehmet'in yerinde olsaydım. Şeyle davaranırdım. Herkese şeker verirdim sonra diğerlerine şeker verirdim. Ama bence çok iyi bir davranış yapmış.

4. Siz de yardıms severlikle ilgili bir hikâye yazınız?

Yardıms severlik
Bazın ben yolda giderken bir tıpa gördüm. Tıpanın elinde çok ağır eşyalar taşıyordu. Bende hemen yetiştim. Elinden a eşyaları alıp evine kadar ona eskort ettim. Sonra evine varınca bana çok teşekkür edince dedi. Ve sonra ben tıpanın elini öpüp sonra evine gittim. Böylece tıpa ve ben çok sevindik.

* Bu etkinlik formu Vedat AKTEPE tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 13 YARDIMSEVERLİK

Açıklama: Bu etkinlik formunda Ayşe Yardımlaşmayı nasıl öğrenebilir? “Örnek Olay”ında bahsedilen konu hakkında çözüm önerilerinizi boş bırakılan yerlere yazınız.

Etkinlik formu

Ayşe Yıldızlar Grubu'na neden girememektedir?	Yıldızlar Grubundaki bir arkadaşına dargındır.
Ayşe Gezginler Grubu'yla çalışmak istemektedir. Neden? Gruba üye olamamasının sebebi nedir?	Gezginler Grubundaki çocuklar okulun en popüler öğrencisi olduğu için.
Doğanın Sesleri Grubuyla çalışmayı Ayşe neden istememektedir?	Doğanın Sesleri Grubunun amaçlarının anlamış olduğu için.
Siz Ayşe'nin yerinde olsaydınız ne yapardınız?	Elinden geldiği kadar her gruba katılırdım.
Bu sorunu önlemek için Ayşe'ye önerileriniz nedir?	Yardımlaşma gruplarına girmek için arkadaşlarına yardım etmeli.
Bu sorunu önlemek için Aile'ye önerileriniz nedir?	Ayşe'yi gireceği bir gruptan geri döndürmemeli, ihtiyaçlarını karşılamak için "hayır" dememelidir.
Ne yapmalı? Ne yapmamalı?	YAP YAPMA Çocuğuna - öğrencisine destek olun - Çocuğuna - öğrencisine yaptığı yardımı engellemeyin.

Bu etkinlik formu Vedat AKTEPE tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 18
OTURUM 19
YARDIMSEVERLİK

“Yeşil Yol” Filmi Öğrenci Çalışma Kâğıdı

1. Filmde ilk sahne nasıl başlıyor? Gördüklerinizi yazar mısınız?
2. Sizce filme niçin bu isim verilmiş?
3. Filmde hangi mekânlar yer alıyor?
4. Filmin konusunu yazar mısınız?
5. Filmde beğendiğiniz ve sevdiğiniz karakteri tanımlayın. Onu neden sevdiğinizi anlatır mısınız?
6. Filmde hoşlanmadığınız karakter hangisi idi? Neden?
7. Filmde hangi karakteri oynamak isterdiniz? Niçin?
8. Filmde en çok hangi sahneyi beğendiniz? Niçin?
9. Filmde tespit ettiğiniz kötü davranışlar (saygısızlık-yalan-iftira-kötülük-hoşgörüsüzlük vs.) nelerdir?
10. Filmde yardımseverlik, cömertlik, merhamet, paylaşma, işbirliği, fedakârlık, iyilik, empati, sosyal sorumluluk, gönüllülük, hayırseverlik vb. ile ilgili neler öğrendiniz?
11. Film nasıl sona eriyor? Anlatınız?
12. Film sizde ne ile ilgili merak uyandırdı?
13. Filmde neler öğrendiniz?
14. Filmde öğrendiğiniz kavramları, terimleri yazınız?
15. Filmi seyrettikten sonra aklınıza takılan sorular oldu mu? Varsa bu soruları yazınız.
16. Filmle ilgili resim çizer misiniz?

- 1= Bir adamın bir kızı vardı ve bu kızın adını...
- 2= Yardımseverlik olduğu için.
- 3= Şehir, köy,...
- 4= Yardımseverlik, iyilik.
- 5= Can iyi bir insan olduğu için.
- 6= Can yardımsever olduğu için.
- 7= Can'ın karakteri çok güzeldi.
- 8= Can'ın karakteri iyiydi.
- 9= Filmde yardımseverlik olduğu için.
- 10= İyi bir insan olduğu için.
- 11= Can'ın karakteri çok güzeldi.
- 12= Yardımseverlik olduğu için.
- 13= Yardımseverlik.
- 14= ...
- 15= Yeşil yol adını neden almış?

ETKİNLİK 19
OTURUM 20
YARDIMSEVERLİK

“Tavuklar Firarda” Filmi Öğrenci Çalışma Kağıdı

1. Filmde ilk sahne nasıl başlıyor? Gördüklerinizi yazar mısınız?
2. Sizce filme niçin bu isim verilmiş?
3. Filmde hangi mekânlar yer alıyor?
4. Filmin konusunu yazar mısınız?
5. Filmde beğendiğiniz ve sevdiğiniz karakteri tanımlayın. Onu neden sevdiğinizi anlatır mısınız?
6. Filmde hoşlanmadığınız karakter hangisi idi? Neden?
7. Filmde hangi karakteri oynamak isterdiniz? Niçin?
8. Filmde en çok hangi sahneyi beğendiniz? Niçin?
9. Filmde tespit ettiğiniz kötü davranışlar (saygısızlık-yalan-iftira-kötülük-hoşgörüsüzlük vs.) nelerdir?
10. Filmde yardımseverlik, cömertlik, merhamet, paylaşma, işbirliği, fedakârlık, iyilik, empati, sosyal sorumluluk, gönüllülük, hayrseverlik vb. ile ilgili neler öğrendiniz?
11. Film nasıl sona eriyor? Anlatınız?
12. Film sizde ne ile ilgili merak uyandırdı?
13. Filmde neler öğrendiniz?
14. Filmde öğrendiğiniz kavramları, terimleri yazınız?
15. Filmi seyrettikten sonra aklınıza takılan sorular oldu mu? Varsa bu soruları yazınız.
16. Filmle ilgili resim çizer misiniz?

- TAVUKLAR FIRARDA**
- 1) Filmde ilk sahne tavukların kaseğe stresle başlıyor.
 - 2) Filmde tavuklar ayırdığı içi.
 - 3) Filmde tavukların yemlerine reardı.
 - 4) Filmin konusu tavukların birbirine yardım etmesi
 - 5) Bir tavuk civcivi kutlamak için pesine gitti obölümüne
 - 6) Filmde hoşlandığı hareket bir tavuğun arkadaşına değme
 - 7) Filmde bir tavuk arkadaşını kutlamak için onun yerinde olmak istedi
 - 8) Tavukların kendine uçak yapmalarını beğendi
 - 9) Bir tavuğun arkadaşıyla kaseğe edip ona kutluk yapması
 - 10) Bir tavuğun arkadaşına yardımseverlik yapması.
 - 11) Filmde tavuklar kendilerine bir yer bulup sona eriyor.
- Bu çalışma kağıdı Vedat Aktepe tarafından geliştirilmiştir.
- 2) Tavukların birbirleriyle nasıl geçirmesi
 - 3) Tavukların birbirine yardım etmesi
 - 4) Eşek oldu kaseğe nasıl yaptılar.
 - 5)

ETKİNLİK 20
ÇALIŞMA KÂĞIDI

Huzurevi gezisi esnasında nelere riayet etmeliyiz?	Temizliğine, düzenine, huzur evinin bakımına ve huzur evindeki insanların bakımına.
Huzurevi gezisinin amacı nedir?	Orada birşeyler öğrenmek için ve bilgileri almak için ve orada amcamın soru sormak için.
Huzurevi gezisi faaliyetinin size ne gibi faydaları oldu?	Çok güzel bir gezi oldu ve çok mutlu olduğumuzu onlara tanıttım ve çok sevdim onları da bizi sevdi.
Huzur Evini nasıl buldunuz? (Fiziki ortamı- yemekhanesi-yatakhane-bahçesi-odaları vs..)	Birisine sora sora bulduk ve herşeyi çok temizdi ve çok düzenliydi.
Huzur Evinde kalan insanları nasıl buldunuz? (Yaşlı insanlar-çalışan personel-müdür vs.)	Çok güzel hepsinde temiz kalpli ve herodası herşeyi çok temiz ve çok bakımlı ve içimizdeki yaşlılarda çok mutlu olduk.
Huzur Evi ziyareti esnasında gözlemlerinizi, düşüncelerinizi, hissettiklerinizi yazınız?	Orada ben de işıldim onlar için çok işıldim ama onlar bizi çok sevdi.
Yolculuk esnasında gözlemlerinizi, düşüncelerinizi, hissettiklerinizi yazınız?	Yolculuk çok güzel geçti ve çok mutlu olduk ve herkes çok eğlenildiği için mutlu olduk.

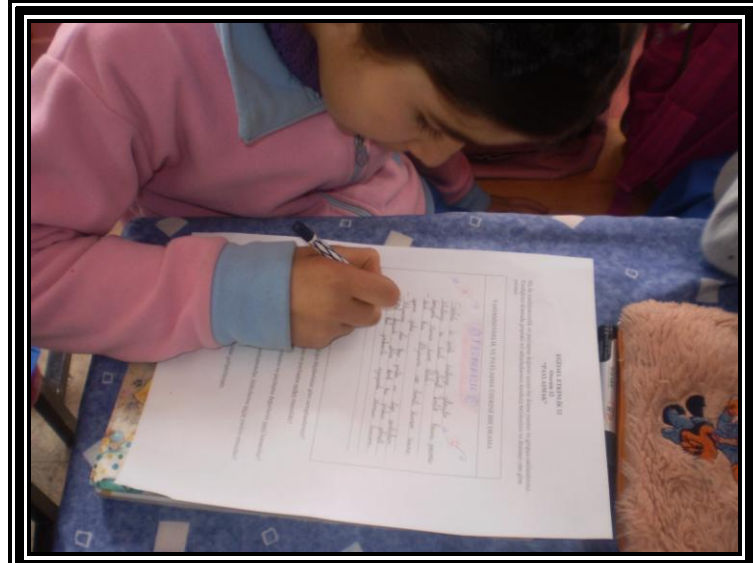
EK 8 FOTOGRAFLAR

Yapılan Etkinliklerden Fotoğraflar.

Yapılan Etkinliklerden Fotoğraflar.

Yapılan Etkinliklerden Fotoğraflar.

Yapılan Etkinliklerden Fotoğraflar.

Yapılan Etkinliklerden Fotoğraflar.

Yapılan Etkinliklerden Fotoğraflar.

Yapılan Etkinliklerden Fotoğraflar.